Arhitectura

1-6
90

REVISTA DE CRITICA, TEORIE SI INFORMATIE A UNIUNII ARHITECTILOR DIN ROMANIA SI A MINISTERULUI CULTURII

REDACŢIA (EDITORIAL OFFICE): str. Academiei 18—20, sector 1, RO-70109 Bucureşti 1, sau P.O. Box 1—597, RO-70700 Bucureşti 1, ROMÂNIA. Tel. 13 98 80.

ADMINISTRAŢIA (MANAGEMENT): DPPT (Direcţia pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri), Piaţa Presei Libere 1, RO-74350 Bucureşti 33, ROMÂNIA. Cont BNR 64.51.20.230, filiala sector 1.

PUBLICITATE: PRESTIP, Calea Victoriei 135, sector 1, RO-71102 Bucureşti 22, ROMÂNIA. Tel. 50 47 70

ABONAMENTE PENTRU STRĂINĂTATE (SUBSCRIPTION through): ROMPRESFILATELIA — Sectorul Export-Import Presă, Calea Griviţei 64—66, sector 1, RO-78104 Bucureşti 12, sau P.O. Box 12—201, RO-78100 Bucureşti 12, ROMÂNIA. Telex 10376, prsfir.
preţ abonament an: 120 $.

TIPARUL: Intreprinderea Poligrafică «ARTA GRAFICĂ» — Bucureşti.

REDACTORI:
arh. Anca TOMAŞEVSCHI-SANDU
arh. DAN Adrian

SECRETAR PRINCIPAL DE REDACŢIE:
carh. Lucian-Eustaţiu MIHĂESCU

MACHETARE COMPUTERIZATĂ:
arh. DAN Adrian

COPERTA: arh. Dan MARIN

FOTOGRAFII: Gheorghe DUMITRU

"Ceea ce ne susţine curagiul în mijlocul acestei confuzii a timpului, este încrederea că dacă s'a întâmplat vre-o dată . ca civilizaţia să învingă barbaria, nu s'a întâmplat niciodată ca barbaria să învingă în mod durabil civilizaţia, şi în lupta acestor două elemente nu încape îndoială al cui va fi viitorul!"

Titu Maiorescu

Un cuvînt, înainte

Revista "Arhitectura", iată, se află în al 84-lea an de existenţă. Singura în felul ei şi de multe ori sub povară, şi-a onorat, uneori cu strălucire, dar întotdeauna cu conştiinciozitate, misiunea faţă de breasla noastră, faţă de cultură.

Redacţia se străduie, după ruptura de tristeţea unor ani, să- i asigure continuitatea aşa cum crede ea că e mai bine şi întrebînd mereu: cum e mai bine? Căci arhitectul are şi el fericitul obicei prost de a se îndoi de orice afirmaţie rostită cu ton de certitudine. El ştie că doar lucrurile insuficient pricepute îl duc la convingeri ferme şi, dimpotrivă, evidenţa unor lucruri bine ştiute îl îndeamnă să caute dincolo de ele.

Aşa încît, atunci cînd în paginile revistei un arhitect va arăta că ŞTIE cum se face un lucru, redacţia invită pe un altul să se îndoiască, cu sinceră smerenie şi cu stimă faţă de experienţa împărtăşită.

Cînd un arhitect ne arată cum a făcut el un lucru, redacţia invită pe cel care se simte chemat a-l comenta, mai întîi de toate la înţelegere. Să nu înţeleagă doar ce iubeşte, şi să nu iubească doar ce înţelege. El, criticul, va trebui să se apropie printr-un elan de simpatie de ceea ce îi stîrneşte contrarietatea sau opacitatea. Atunci, iubirea chiar va fi posibilă prin comunicare.

"Şi oricine se va mînia pe fratele său, vrednic va fi de osîndă." (Evanghelia după Matei, c5/22)

Vom sta cu toţii de vorbă despre dimensiunea verticală a îndoielii, a întrebărilor care au orientat privirea omenirii în sus, spre un deţinător al adevărului. Chiar dacă este aşa, el nu ne va fi comunicat niciodată. Fragmente din ceea ce, din cînd în cînd se sugerează, vor apărea, ca umbrele Ideilor pe pereţii peşterii, şi în paginile efemeridei noastre cu aromă de tipar proaspăt.

Iar noi, redacţia, aspirăm ca, parafrazînd un clasic, revista "Arhitectura" să rămînă în întregul ei o agoră, în care democraţia să însemne libertatea cuvîntului, plus înţelepciunea de a-l folosi.

Anca Tomaşevschi Sandu

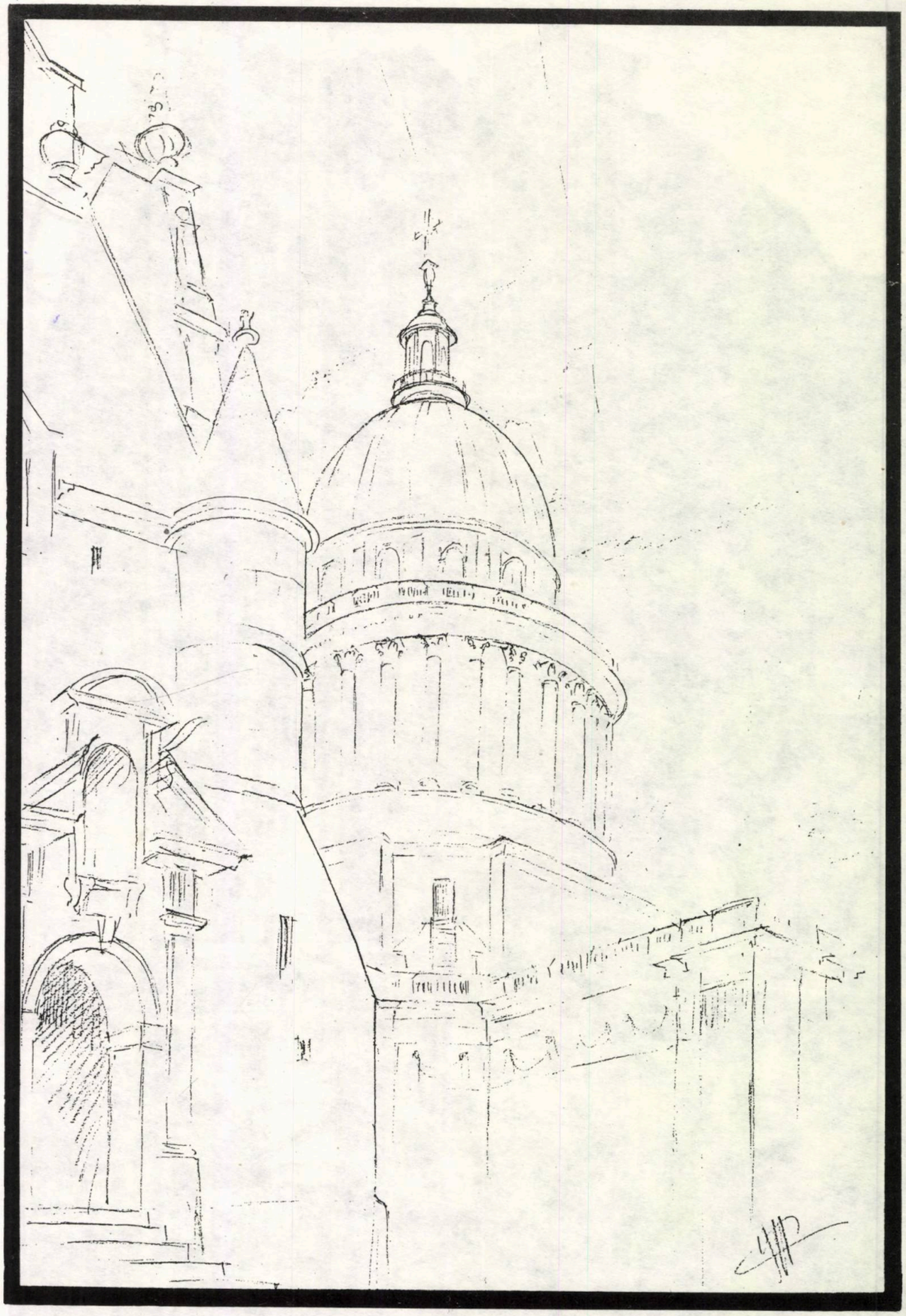

Desen de G.M. Cantacuzino

Arhitectura

Revistă
a Uniunii Arhitecţilor
din România
Fondată în 1906
de G. Sterian

ISSN 0300-5356

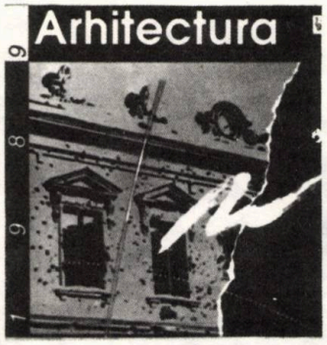

coperta: arh. Dan Marin

Lumea arhitecturii. Opinii. Scrisori 4
Evenimente. Semnale. Recenzii. Evocări 14
Viaţa UNIUNII ARHITECŢILOR 34

52 Ruptură şi continuitate *Dan Adrian*

urbanism

54 Concursul de sistematizare a oraşului Bucureşti din anul 1906 *Andrei Pănoiu*

edificii de cult

62 Falia *Augustin Ioan*
64 Zidiri vechi, zidire nouă. Reconstrucţia bisericii Cotroceni *Nicolae Vlădescu*
70 Centru de cult romano-catolic la Orşova *Hans Fackelmann*
74 Biserica luterană de la Hameenkyla, Finlanda *(după AR nr.1117, martie 1990)*

locuinţe

76 Peisaj după bătălie *Dan Adrian*
77 Casa din strada Şelari nr. 22 Bucureşti *Doina Constantinescu*
80 Bloc de locuinţe la Timişoara *Vlad Gaivoronschi*
82 O îmbinare contextuală între o clădire avariată de război şi o nouă construcţie *Valentin Andrei*

comerţ

84 Ipostaze *Florin Neagoe*
86 Amenajare complex comercial "Curtea Veche" din Sighetu Marmaţiei" *Petre Kurticsan*
90 Magazin universal pentru copii şi tineret Bucureşti *Radu Başca*
96 Spiritul comerţului sau "Et in Arcadia ego" *Anca Tomaşevschi Sandu*

cultură

98 Amenajări exterioare la complexul muzeal judeţean Bihor, Oradea *Szabo Arnold*
101 Club studenţesc la Braşov *Intervenţii pro şi contra de Dorin Ştefan, Augustin Ioan, Peter Derer, Gunther Schuller, Eugenia Greceanu şi Radu Drăgan*
110 Tokyo Concurs pentru Forumul Internaţional *Florin Biciuşcă*

121 Fişe tehnice

teorie. mişcarea ideilor

125 Actualitatea unui studiu considerat "inoportun" *Doina Elena Cristea*
129 Reforma economică şi profilul arhitectului *Gheorghe Sebestyen*

istorie. arheologie

131 Inceputurile Sucevei medievale *Teodor Octavian Gheorghiu*

patrimoniu

146 Bucureştii ca lume *Petru Creţia*
148 Locuinţe bucureştene decorate cu sculpturi *Petre Oprea*

dicţionar

152 Iakov Cernihov "Fantezie şi Construcţie" *Adrian Mahu*
157 Albumul alb *Anca Tofan*

pagina şcolii

161 O locuinţă reconsiderată *Zoltan Takacs*

design

170 Argument pro profesie *Cristina Sabău*
172 Spaţiul trebuie să ofere şi să întreţină surpriza *Iulius Rădulescu*

corespondenţă

174 Imobile în Grecia *Costas Sarantacos*
180 Olé, Madrid, olé, Barcelona *Florin Biciuşcă*

86

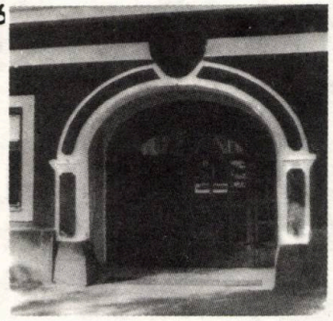

98

131

174

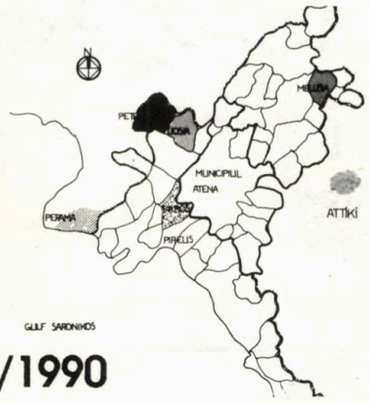

Anul XXXVIII
Nr. 1-6/1990
serie nouă
(242-247)

BME KÖZPONTI KÖNYVTÁRA
F
1920
FOLYOIRAT OSZTÁLY

BUDAPEST MŰSZAKI EGYETEM
KÖZPONTI KÖNYVTÁRA
1848

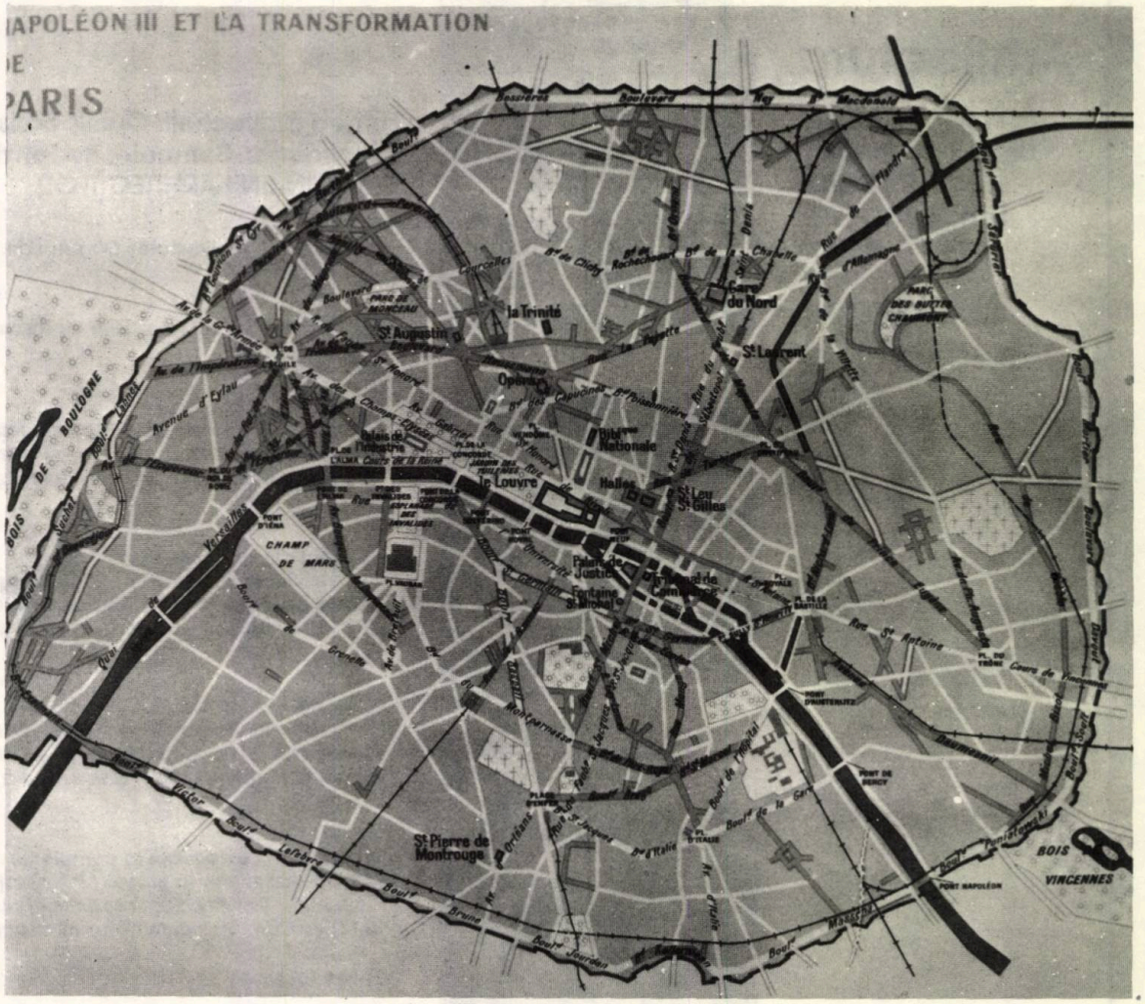

Parisul in vremea lui Napoleon al III-lea. Strapungerile realizate (■) si proiectate (═) sint opera considerabila si discutata a baronului Haussmann.

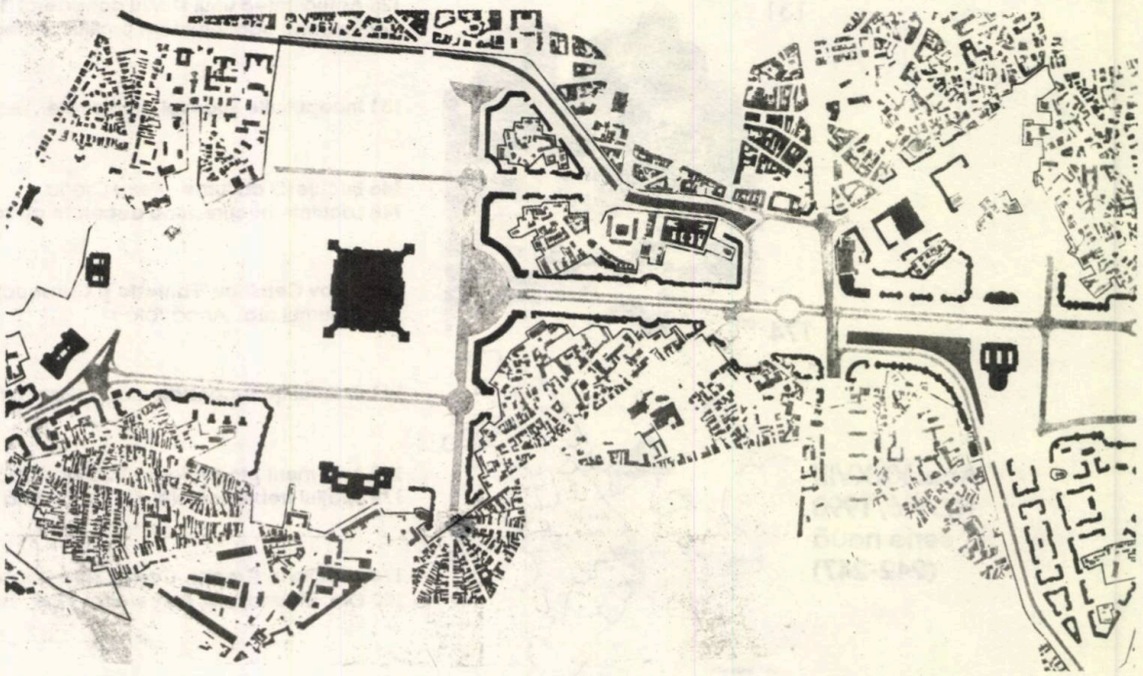

Bucuresti
Zona Arsenal - Piata Unirii - Biblioteca nationala.
Interventie asupra tesutului urban existent, realizata in perioada 1984-1989.

urbanismul - studiu de etapă

In lumina reflectoarelor televiziunii române (care, judecînd cel puţin după titulatură, în sfîrşit nu mai este liberă) şi sub tirul întrebărilor domnului **Emanuel Valeriu**, a avut loc joi, 7 iunie 1990, la sediul **Societăţii de mîine** o dezbatere incitantă pe teme ale arhitecturii noastre actuale, la care au participat membri ai conducerii provizorii a Uniunii Arhitecţilor: profesor arhitect **Ascanio Damian** - preşedinte, arhitect **Sanda Florian** şi arhitect **Constantin Hariton**, precum şi profesor doctor arhitect **Alexandru Sandu**, rectorul Scolii Superioare de Arhitectură. Adică o prezenţă care a garantat din start calitatea dialogului.

O punere în temă: arhitectura este domeniul de afirmare cel mai la vedere al unei societăţi, de care depinde funcţionalitatea, confortul ambiental şi, în genere, calitatea vieţii. Şi, foarte interesant, tocmai acest caracter de prim plan al arhitecturii a fost cel care a tentat cel mai mult puterea, care a folosit, cum spunea dl. rector, arhitectura ca mijloc de diversiune. **Ideea ctitoriei.** Aceasta pare o preferinţă a puterilor totalitare din toate timpurile şi locurile şi, aş zice, nu este întîmplătoare relaţia aceasta dacă avem în vedere caracterul de stabilitate, trăinicie, perenitate al arhitecturii şi dorinţa puterii de a-şi transfera acesta calităţi proiectîndu-se pe ea însăşi, în chip simbolic, în clădire.

Axa Paris - Bucureşti

Pornind de la o idee lansată de dl. Valeriu, dl. Hariton a încercat să demonteze paralela dintre situaţia de sub Napoleon al III-lea şi prefectul său Haussmann, de o parte, şi desfigurarea Bucureştilor, de cealaltă parte. Parisul a fost atunci remodelat pe trasee ce nu cereau demolări masive şi **nu desfigurau reperele istorice**, propunînd în schimb o rezolvare în favoarea oraşului. Aspectul politic sigur că nu a lipsit. Gurile rele - afirmă dl. Damian subţire - au accentuat excesiv latura politică a intervenţiei, în sensul că ea s-ar fi făcut pentru a da cîmp liber de acţiune tunurilor înaintea frecventelor revolte pariziene; această dimensiune politică este exagerată, crede dl. Damian. Se prea poate ca **aceasta** să fie exagerată, dar dimensiunea politică în general nu este deloc de neglijat în nici un act de intervenţie urbanistică masivă. Or, acest tip de intervenţie este specific regimurilor totalitare, care pot surmonta problemele de legislaţie, de proprietate funciară şi imobiliară. Parisul, spune dl. Damian, a putut să se dezvolte organic în ciuda tuturor intervenţiilor de atunci şi ulterioare (se pare că edilii parizieni au avut mereu gustul şocului, dacă ne gîndim la **turnul Eiffel**, la **Centrul Pompidou**, la **Tete Defense**, la **piramida din curtea Muzeului Louvre**). Dar Bucureştii îşi vor mai reveni oare? De fapt, am senzaţia că s-a pus mult prea tranşant de către doamna Florian acest raport: intervenţia lui Haussmann - pozitivă, centrul civic bucureştean - negativ.

D-na Florian a mutat apoi centrul discuţiei către alte faţete ale urbanismului: edificarea de cartiere imense, oraşe-dormitor, oraşe cu neputinţă de a deveni pentru locuitorii lor acel credibil "acasă". Meseria era ghidată de putere, dar fireşte că discuţia trebuie pusă, a accentuat dl. Hariton, în termenii moralei arhitecţilor, care au neîndoielnic o mare parte din culpă. **Regimul nu avea răbdarea de a lăsa vegetaţia să crească**. Azi, revine d-na Florian, avem o răspundere în plus: aceea de a proiecta bine pornind de la ce s-a făcut, recuperînd răul. Trebuie însă pentru aceasta uitat felul în care arhitecţii au lucrat pînă acum, lucru care este mai uşor pentru tineri. Ei sînt aceia cărora trebuie să le fie îngăduit curajul abordării personale, îndrăzneţe, dar şi abilitatea muncii în echipă - urbanismul este interdisciplinar prin definiţie.

Punguţa cu doi bani

Dl. Alexandru Sandu a ridicat în acest context problema eficienţei economice, profund greşit înţeleasă pînă acum, fiind vorba despre o eficienţă meschină şi nu o eficienţă socială a produsului de arhitectură, pentru că se lua în discuţie preţul de cost al execuţiei şi nu aspectele ulterioare, precum întreţinerea în timp a edificiului, influenţa asupra omului şi colectivităţii. Tot aici, domnia sa evidenţiază rigiditatea conceptelor de prefabricare şi tipizare aşa cum au fost ele aplicate pînă acum. Se pare că există acum o aprehensiune faţă de industrializare în genere, ca reacţie la ce s-a făcut pînă acum. Or, industrializarea, cu toate aspectele ei, face parte din actualitatea arhitecturii şi nu poate fi exclusă. Dar trebuie regîndită în mod deschis, flexibil. De fapt, intervine dl. Damian, au fost aplicate metodele cele mai primitive de prefabricare. Din punctul de vedere al calităţii lor,

construcţiile de locuinţe astfel realizate sînt de fapt **adăposturi rudimentare**, din care lipseşte atît confortul fiziologic, cît şi cel psihic. Suprafeţele sînt meschine, menite să înghesuie populaţia, să se iţte inevitabilele conflicte ale gregarităţii, **din specularea cărora să cîştige securitatea**, afirmă răspicat dl. Damian. O afirmaţie pe care personal o găsesc prea tranşantă şi în esenţa ei tendenţioasă, dar care se pare că prinde teren. Dl. Damian ar trebui - cred eu - să reflecteze la faptul că aceste adăposturi au fost, totuşi, ridicate de arhitecţi; or, a afirma că aceştia s-au gîndit la a face din locatari informatori ar însemna să transformăm pe profesioniştii proiectării spaţiului în personaje malefice. Ar fi prea mult, totuşi. Raţiunile economice stupide au dus la aspectul actual al locuirii urbane; că de acest fapt au profitat poate şi "urechelniţele" securiste, acesta este un efect secundar şi nu un scop.

Scopul acuză mijloacele

Dl. Damian a fost implicat într-o primă fază a proiectării Casei Scînteii, construcţie care - atunci - i s-a părut oripilantă. Acum însă ea apare de-a dreptul reuşită comparativ cu "monstrul poporului".

Domnia sa afirmă că, exceptînd oraşele gîndite dintru început global, aşa-numite "de plan prestabilit", precum **Chandigarh, Canberra, Brasilia,** în toate celelalte restructurările şi transformările sînt nu numai inerente, dar chiar necesare şi permanente. Sigur că sacrificii se fac întotdeauna. Dar trebuie apreciat exact - pe baza unor documentaţii eficiente - în raport cu scopul urmărit, la ce renunţi şi cu ce avantaje pentru oraş. In fapt, trebuie să ajungem la a avea o bancă de date cu informaţii despre fiecare clădire.

Dl. Sandu aduce completarea că informaţia noastră despre Bucureşti era mai completă cu zece ani în urmă decît acum. Un deceniu în care a fost sistematic şi deliberat ignorată. De pildă, schiţa de sistematizare a Bucureştiului, elaborată pe baza unor metodologii de ultimă oră (atunci) de către Institutul Proiect Bucureşti era un document de mare valabilitate şi excepţional ca valoare. Din păcate nu a fost luat în seamă, ba chiar unele studii privind opţiuni ale locuitorilor diferitelor cartiere ale capitalei în raport cu dotările din aceste zone au fost interzise chiar şi pentru specialişti! Aceasta pentru că la noi politica urbană a fost stabilită de sus în jos, a fost impusă.

In scopul acestei sistematizări de calitate este necesară o **politică promovativă**, din care să rezulte **o arhitectură şi un urbanism participative**. O structurare tricefală a puterii: **puterea centrală**, ce direcţionează disponibilităţile, **puterea locală**, unde se iau deciziile de fapt şi **opinia publică** - foarte puternică, participantă la decizie şi consultată ca atare de către puterea locală.

Dar pentru a ajunge aici trebuie o legislaţie corespunzătoare. Legislaţia existentă, ne spune d-na Florian, era atît de restrictivă şi inhibatoare, încît era practic imposibil să respecţi toate datele fixe impuse. S-a ajuns la o asemenea centralizare a deciziei, încît cataloage de proiecte-tip trebuiau aplicate în toată ţara de către arhitecţi care poate erau mai buni decît cei ce elaboraseră respectivele proiecte. O aberaţie.

Sigur că nu putem face locuinţe fără repetabilitate, crede dl. Damian, este un concept viabil încă de la Le Corbusier. Dar industrializarea construcţiilor trebuie combinată cu elasticizarea prefabricării.

Privind înapoi cu mîndrie

Partea veche a oraşului este, în opinia d-nei Florian, un document. Un document ameninţat însă de ceea ce a fost nu urbanism, ci dezvoltare necontrolată, care a poluat aceste zone rămase aproape stinghere în oraş, deşi ele fac în fond calitatea arhitecturii lui. Or, aceste zone trebuie revitalizate.

Restaurarea nu implică doar monumentele, ci şi aceste zone de calitate nu doar estetică, ci uneori şi/sau fizică şi/sau istorică şi/sau ambientală. Cu mult discernămînt, cu prudenţă şi respect, aici trebuie intervenit, afirmă dl. Damian. Mai ales că arhitecţii străini sînt foarte impresionaţi de calitatea arhitecturii interbelice. Dl. Hariton apreciază că degradarea acestor clădiri este o combinaţie de proastă întreţinere cu o locuire improprie.

Dar nu trebuie să uităm, cred eu, că majoritatea clădirilor ultimelor două-trei decenii sînt într-o stare infinit mai jalnică decît cele ridicate înainte de război. A face ctitorie cu bugete de mizerie şi fără forţă de muncă înalt calificată, iată una din insolenţele cele mai mari ale utopiei totalitare comuniste, care şi-a asigurat astfel rîvnita posteritate - una a mizeriei.

Unicatul arhitectural

Există, crede dl. Sandu, o "modernitate" a arhitecţilor, care sînt tentaţi - nu doar la noi - de a face clădiri de ultimă oră, şocante. O vizită făcută de domnia sa recent în Elveţia i-a relevat un fapt: clădiri importante şi excelent făcute, ale administraţiei şi dotărilor, se înscriau într-o continuitate firească a oraşelor, fără a rîvni să fie clădiri de copertă pentru revistele de arhitectură. Aceasta, crede dl. rector, este o proiecţie a modului cum este înţeles spiritul comunitar, este o chestiune de mare rafinament, cînd încadrarea în context determină noua arhitectură, renunţîndu-se la stridenţe.

Îmi permit să fac o serie de consideraţii asupra acestei opinii pertinente. Nu ştiu dacă putem aplica un criteriu axiologic contextualismului pe care dl. Sandu îl valorizează atît de favorabil, în raport cu diversitatea stilistică a unui eşantion urban. Din acest punct de vedere, luînd ca martor **Rue de Rivoli**, să zicem, nu ştiu dacă acesta poate fi apreciat drept superior ansamblului **Beaubourg** (că tot s-a discutat de Paris şi Haussmann), pentru că primul este coerent stilistic iar în al doilea s-a făcut o inserţie hi-tech într-un context vechi. Nu văd, dacă punem totul într-o perspectivă larg temporală, în care stridenţele se estompează mult, de ce Calea Victoriei, unde convieţuiesc Palatul telefoanelor cu Palatul regal, "Palazzo Calcane" al lui Bordenache cu blocurile funcţionaliste cărora le este adosat, Casa Vernescu şşi Regia monopolurilor a lui Duiliu Marcu, aşadar o diversitate - aş zice dezinvoltă şi exuberantă - de stiluri într-o aceeaşi secvenţă urbană, de ce ar fi aceasta inferioară unei zone omogene (sau integrate contextului stilistic). Sigur că nu poate fi ocolită luarea în calcul a împrejurului imediat şi mai larg, a unei construcţii ce va fi ridicată; totuşi, a transforma aceasta în criteriu de valorizare a calităţii unei arhitecturi poate deveni ineficient în momentul cînd sîntem confruntaţi cu o judecată stilistică a unei secvenţe urbane. Critică cineva Roma pentru "tupeul" de a avea o bulversantă istorie a stilurilor într-un acelaşi oraş sau chiar într-o zonă restrînsă? Trebuie combătută dorinţa arhitecţilor de a fi "up-to- date" în condiţiile unui oraş cu un valoros fond istoric? Pot fi trimişi toţi cei care experimentează în cartiere separate, precum Defense şi La Villette, din Paris, sau cele din Berlin? Cred că adevărul este, ca de regulă, mult mai nuanţat şi că el poate fi decelat doar judecînd concret o realitate sau alta, nu absolutizînd un criteriu, oricare ar fi el. Căci atunci, ne întrebăm retoric, cine are dreptate: cei ce criticau vehement Turnul Eiffel la data ridicării lui, sau cei ce îl consideră de vreun secol încoace unul dintre simbolurile Parisului?

Topul priorităţilor

Ascanio Damian: Faţa oraşului, adică salubritate, transporturi, pavaje, canalizare. Apoi extinderea zonelor de **loisir**. Se ridică o problemă nouă odată cu extinderea timpului liber: unde merg bucureştenii în agrementul zilnic şi în cel săptămînal? Avem nevoie de zone verzi, de dotări de agrement în zona periurbană. Pentru tînăra generaţie este imperios necesară regîndirea proiectării şcolilor; să ne gîndim că şcoala este primul lor contact cu instituţiile, cu statul, cu educaţia instituţionalizată şi de modul cum sînt concepute şcolile (atît arhitectural cît şi ca sistem de învăţămînt) depinde în fond formarea lor viitoare. Ne trebuie noi grădini botanice şi zoologice, nu paleativele actuale.

Sanda Florian: Cred că prioritatea o deţin locuinţele, atît numeric, cît şi calitativ. Să ne gîndim că 73% din locuinţele din panouri mari au condens! O regîndire a conceptului de locuire colectivă este esenţială.

Constantin Hariton: Dotările culturale sînt la pămînt, trebuie cluburi de cartier, cinematografe, teatre, pentru că altfel nu putem face educaţia atîtor locuitori ai marilor cartiere lipsite de astfel de dotări. Apoi trebuie să avem în vedere statuile oraşului, repunerea celor distruse sau înlocuite, fîntînile, în genere mobilierul urban, scuarurile.

Ascanio Damian: Şi încă ceva foarte important: toate lucrările mari, de importanţă, să fie făcute prin concurs public. Asta reprezintă o şansă pentru arhitecţii tineri, în general pentru arhitecţii de valoare, şi un sprijin acordat atelierelor particulare de proiectare, care sînt net mai eficiente decît masivele institute de proiectare actuale, dar nu au posibilitatea de a lucra din lipsă de comenzi.

discutie consemnata si comentata de Augustin Ioan

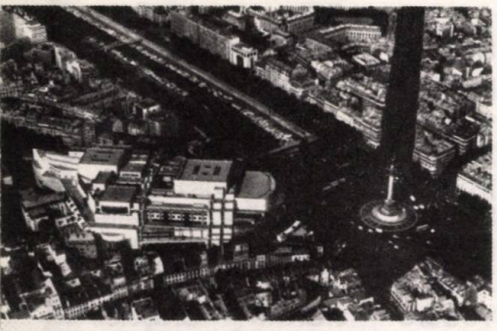

Paris. Opera Bastille

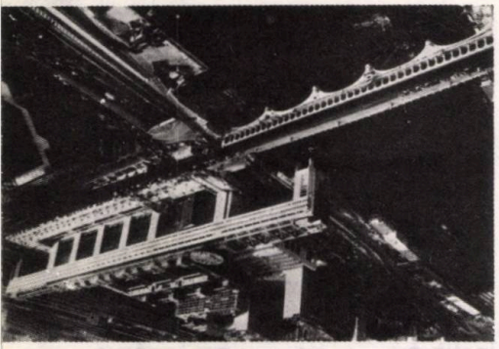

Paris. Ministerul de Finanţe

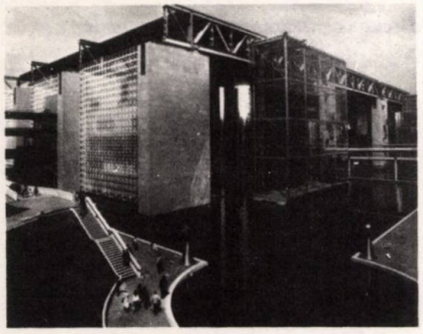

Paris. Casa Ştiintei din parcul La Villette

idei in dialog

Intre 15-25 noiembrie s-a derulat la Eforie Nord o întîlnire franco- română, cu participarea a 14 invitaţi francezi şi a 120 de specialişti români din toată ţara, între care şi numeroşi arhitecţi. Principalul animator al Seminarului a fost domnul prof.dr.ing. **Virgil Ioanid,** de la Departamentul pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului.

Domnul **Michel Malherbe** a fost coordonatorul misiunii franceze. Domnia sa a vizitat ţări cu regimuri politice dintre cele mai diverse din Africa, Asia, cele două Americi şi Europa. A cunoscut regimurile comuniste, fiind de mai multe ori în Uniunea Sovietică. Este capabil să aprecieze realitatea ascunsă în imaginile oficiale de suprafaţă. Exprimă totuşi un optimism sincer pentru România.

GABRIEL PASCARIU: Sînteţi diplomat al Şcolii de Drumuri şi Poduri din Paris, aţi fost director al Turismului în Franţa timp de 6 ani, , obişnuiţi să conduceţi întruniri cu teme variate. Aţi călătorit în peste 120 de ţări şi vă pasionează lingvistica. Cum vi se pare România, pe care o vizitaţi pentru prima oară?

MICHEL MALHERBE: Dezvoltarea este în general un fenomen de natură culturală. Democraţia - în particular - susţine dezvoltarea, deoarece presupune un nivel ridicat de cultură şi educaţie. Impresia mea este că în România calitatea culturală a omului, nivelul de educaţie oferă şanse bune democraţiei şi implicit dezvoltării. Sînt impresionat, de exemplu, de calitatea pregătirii specialiştilor români. La aceasta aş adăuga marea disponibilitate care există pentru noi investiţii.

Aici dl. Malherbe se opreşte la domeniul său preferat, turismul. Este convins că putem valorifica foarte uşor valorile patrimoniului natural şi construit din ţara noastră. Este de părere că turistul poate fi atras prin cele mai simple facilităţi, cu condiţia să le prezinţi avantajos.

Dialogul îşi pierde din lejeritate, cînd încercăm o analiză a relaţiei tehnică-cultură-dezvoltare-de - mocratie. Imi exprim îndoiala asupra ideii că dezvoltarea este doar o consecinţă culturală şi e favorizată de democraţie. Istoria ne poate oferi multe exemple contrare: epocile imperiale au eclipsat în general etapele republicane, marile construcţii, monumentele celebre sînt în mare parte creaţii ale unor regimuri totalitare. Statele Unite sînt mai degrabă rezultatul inventivităţii tehnice a omului pus în condiţia de confruntare directă cu o natură adeseori favorabilă, decît al unei forme de democraţie. Aduc în discuţie Versailles-ul, operaţiile urbane ale lui Hausmann şi mai nou - ceea ce mă doare mai mult - ce s-a întîmplat cu Bucureştiul, cu centrul său, mai ales în ultimii 10 ani.

G.P.: Mi se pare de necrezut aproape, atracţia pe care o exercită, în special, îngrozitorul monstru de pe Dealul Arsenalului şi aprecierile de care se bucură în ochii vizitatorilor din ţară şi din străinătate.

FRANCOIS VERLUISE este arhitect şi urbanist, autor a numeroase lucrări în ţări arabe şi francofone. Socoteşte această reacţie firească odată ce oamenii nu sînt obişnuiţi, nu sînt

Paris. Vedere aeriană a cartierului La Defense

educaţi pentru a citi un obiect de arhitectură. Nu există o preocupare reală - şi nu numai în România - pentru învăţarea semioticii spaţiilor. **Arhitecţii au o poziţie delicată în societate pentru că sînt artişti şi în acelaşi timp trebuie să lucreze pentru alţii şi să se supună nevoilor societăţii. Cu alte cuvinte, ei se găseşte în postura de a răspunde cu mijloace personale unor cerinţe sociale cu caracter general. In Franţa, semioticienii care încearcă să analizeze anumite spaţii ajung cel mai adesea la concluzii aberante în raport cu modul real în care fiecare individ în parte se raportează la acel spaţiu. Incercările de generalizare a unor noţiuni precum bucătăria, camera de zi, degajamentul etc. sînt de obicei eşecuri grosolane. A găsi calea optimă nu este desigur un lucru simplu. Dar cred că arhitecţii trebuie să renunţe la orgoliul personal - în general toţi au tendinţa de a se socoti nişte genii - şi să găsească o poziţie de echilibru în aşa fel încît în acelaşi timp să facă artă şi să răspundă nevoii sociale.**

Arhitectul trebuie să rămînă un creator, dar un creator în serviciul societăţii, sau dacă se poate spune al spaţiului

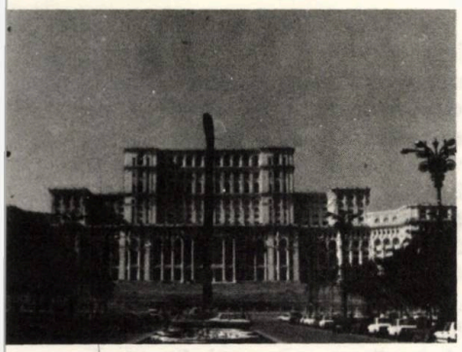

Bucureşti. Casa Poporului

construit. Tendinţa firească a oricărui creator este de a impune în exterior o imagine proprie sieşi. Idealul, pentru arhitect, ar consta ca printr-o generoasă modestie de sine să se valorizeze prin modul în care îi pune în valoare pe ceilalţi. DI. Verluise se plînge de criza morală a arhitecturii franceze. **Ceea ce se petrece în Franţa este o adevărată dramă. Arhitectul este atît de dependent de reclamă încît ajunge să proiecteze cu scopul precis de a ajunge să fie publicat. Arhitectul nu mai este interesat de judecata utilizatorului - pe care ar avea menirea să-l facă fericit - cît de a fi în pas cu moda, de a concepe spaţii şi volume cît mai inedite (trăsnite, dacă vrei) care să-l propulseze cît mai rapid în paginile revistelor.**

G.P.: Ce-aţi face totuşi cu Casa Poporului?

Interlocutorii mei susţin amîndoi necesitatea de a anihila într-un fel sau altul excesiva masivitate a construcţiei. Dincolo de rapoartele neinspirate, de pastişa şi kitsch-ul stilistic, ceea ce supără pînă la agresivitate este scara ieşită din comun a casei. Verluise avansează ideea secţionării întregului volum în plan vertical. **Aş realiza o fantă de cca.5 cm în faţada principală, ceea ce ar modifica dintr-o dată modul de percepere a volumului şi ar putea aduce o anumită semnificaţie în citirea acestuia.**

Imi amintesc de replica altui arhitect francez, care ne-a vizitat ţara în luna mai, cu ocazia seminarului de la sala Dalles: "A construi oraşul - civilizaţie şi echipare urbană". DI. **LABERTHONIERE** era înspăimîntat de uriaşul gol interior - de pîntecul uriaş al monstrului - şi îşi exprima părerea cum că acesta (holul central) ar trebui subdivizat, fragmentat şi populat. Se poate afirma în concluzie că ceea ce şochează în primul rînd este mărimea, atît a spaţiului interior, cît şi a volumului exterior.

G.P.: Să rămînem puţin la problema construcţiilor monumentale şi a marilor operaţii urbanistice. Orice popor are nevoie de o anumită reprezentativitate, de simboluri la care să se raporteze şi cu care să se identifice. De la reprezentativitate la grandilocvenţă este de multe ori un singur pas, iar în regimurile totalitare alunecarea este uşurată şi chiar impusă. Cum se explică însă că nici societăţile democratice nu sînt scutite de viciul grandomaniei?

Intrebarea ar putea fi delicată pentru interlocutorii mei, ştiut fiind că Franţa este deseori acuzată de accente de megalomanie în arhitectură şi urbanism. DI. Verluise aduce în discuţie programul "Grands Travaux" iniţiat de guvernul socialist: **Există o nuanţă. In regimurile totalitare reprezentarea este artificială, priorităţile sînt impuse şi artificiale, în general totul este fals - se construieşte o altă realitate pe un suport şubred. In Franţa, de exemplu, programul de care vorbim a apărut într-un moment în care nevoia de locuinţe, să spunem, este satisfăcută şi există o bunăstare generală. Marile construcţii pariziene nu au scara construcţiilor dintr-un regim totalitar, dar au o anumită prestanţă prezidenţială sau culturală - cum este Centrul Beaubourg. Atunci cînd nevoile sociale globale sînt solvabile, o societate îşi permite satisfacerea nevoii de prestanţă şi cultură.**

M.M.: O democraţie avansată presupune o civilizaţie avansată, puternică în plan economic. Ca atare îşi poate permite luxul unor operaţii de mare anvergură, fără a afecta condiţia şi confortul vieţii cetăţeanului. Aş reaminti că ritmul construcţiei de locuinţe, în Franţa, este încă destul de ridicat (cca. 300.000 pe an) şi cuprinde de fapt, în mare parte, programe de reabilitare a locuinţelor vechi cu valoare arhitecturală sau a celor din primele decenii ale secolului XX.

Totuşi, aceste obiecte - marile realizări arhitecturale din Parisul ultimului deceniu - atacă urbanitatea. Au fost realizate fără raportare la oraş, la ţesutul său urban. Le citez invitaţilor mei fragmente dintr-o scrisoare a lui Ionel Schein, publicată într-un număr recent din Architectural Review: "Défense-ul este o juxtapunere de obiecte legate prin macadam, parcul La Villette este un decor mineral, Opera o succesiune de volume fără legătură cu spaţiul înconjurător, Ministerul Finanţelor o viziune faraonică a arhitecturii puterii, Muzeul Orsay o ocazie pierdută pentru oraş de a-şi apropia Sena şi grădinile Tuilleries."

Istoria oraşelor s-ar putea scrie şi sub raportul pe care l-a adoptat între obiect şi ţesutul urban. Roma s-a construit în jurul templelor, Londra s-a sprijinit pe o reţea stradală aleatoare, Parisul a căutat un echilibru la începutul secolului trecut. Din păcate Bucureştiul, care s-a dezvoltat sub semnul unui asemenea echilibru timp de cîteva secole, a fost traumatizat şi profund afectat în ultimele decenii.

G.P.: Cum ar trebui să privim relaţia între obiectul de arhitectură şi structura urbană în care acesta este aşezat? Care şi cui se subordonează, sau e preferabilă - o anumită complementaritate?

DI. Verluise are experienţa implantării unui oraş nou de 50.000 locuitori în deşertul saudit, la 50 km de Riad. Un castru modern - Kashmal-Aan - pentru ofiţerii armatei regale. In schema carteziană şi riguroasă propusă iniţial, a introdus o modificare: rotirea centrului cu un număr de grade faţă de sistemul de axe. **Am simţit nevoia să introduc iraţionalul. Nu ştim de fapt ce este un oraş şi mă-ntreb cu ce drept concepem uneori oraşe noi. Conceptul presupune raţionalitate şi rigoare, dar un oraş este un ansamblu de indivizi, relaţii, idei şi elemente fizice care se combină între ele după nişte legi încă nedescifrate ale hazardului. Este un ansamblu iraţional şi atunci se pune problema de a-l insera în proiectul urban. Intrăm într-un domeniu imposibil de stăpînit şi controlat prin nişte legi.**

G.P.: Ce credeţi despre Le Corbusier?

F.V.: A fost un arhitect bun, un pictor mediocru şi un urbanist abominabil. Ideile lui

s-au transmis pentru că a construit modele şi modelele circulă întotdeauna mai repede. Dar modelul nu este decît o vulgarizare, exprimă un drum al gîndirii, un şir de idei, a-l aplica aidoma este o prostie (une conerie). In plus, Carta de la Atena a fost greşit înţeleasă. Ea stipula în realitate cooperarea. Obiectivul oraşului este de a obţine buna asociere, de exemplu, a pietonului şi a vehiculului. In schimb, unde s-a ajuns? La o cumplită segregare a funcţiunilor, la încercările aberante de a izola locuirea de circulaţie, munca de recreere şi aşa mai departe.

S-ar putea spune că modelul este un viciu de fond al sistemului de învăţare. In general Scoala, facultatea ne înarmează cu concepte, scheme şi modele. Mintea noastră este mobilată în mod formal cu o serie de cunoştinţe din cele mai diverse domenii, dar la confruntarea cu problemele reale, practice, ne lipseşte de obicei instrumentul de filtrare, de adaptare a modelului la şituaţia concretă. Reducţia se face de obicei în sensul invers: căutăm parametrii şi variabilele unui anumit fenomen şi le asimilăm unuia din modelele deja cunoscute. Tipizarea funcţiunilor, construcţiilor, ansamblurilor este expresia extremă a acestui procedeu. Există totuşi un cîştig, la nivel teoretic, deoarece proiectarea tipologică a permis o aprofundare, o mai bună cunoaştere a elementelor şi factorilor ce compun cadrul construit. Absolutizarea demersului teoretic a condus însă la pierderea viziunii umane.. Omul real a dispărut din cadrul construit făcut ca să-l slujească, fiind înlocuit de individul-noţiune. Experienţele nefericite ale arhitecturii funcţionaliste, determină acum o reîntoarcere spre omul-fiinţă. Arhitectul şi urbanistul poate beneficia de cîştigurile teoretice ale epocii anterioare, abordînd însă o altă poziţie în practică.

M.M.: Din păcate, învăţămîntul este făcut de obicei de oameni cu puţină practică, dar cu un amplu bagaj teoretic. In plus există un decalaj între cunoştinţele predate şi momentul predării. Invăţarea unei discipline moarte - o limbă veche să zicem - nu este afectată de acest decalaj. In schimb, o disciplină în curs de formare, în dezvoltare, nu poate fi învăţată prin simpla ei predare de către un profesor. In epoca modernă, cînd diseminarea şi dezvoltarea disciplinelor se desfăşoară extrem de rapid, este o adevărată problemă în a forma specialişti.

Mă gîndesc că în urmă cu 100 de ani, un profesor bun te putea înarma cu o serie de cunoştinţe a căror valoare şi valabilitate practic nu se modifica pe parcursul unei generaţii. In epoca informaţională, cînd o cunoştinţă este perimată sau neinteresantă într-un interval de cîţiva ani sau mai puţin, ce pot face învăţătorii noştri? Este cazul ca metodele învăţării să fie reconsiderate, poate în modul sugerat adeseori de Constantin Noica: modelarea minţii şi sufletului elevului spre înţelegerea fenomenelor, formarea unui sistem de gîndire analitic şi adaptabil la uriaşa diversitate şi complexitate a realităţii, în locul simplei inoculări de cunoştinţe.

G.P.: Vă gîndiţi că urbanismul este o ştiinţă încă în formare şi ca atare nu poate fi învăţată altfel decît prin practicarea ei continuă?

F.V.: Atîta vreme cît anumite principii, teorii, reguli şi norme nu au o lungă verificare în timp care să le confirme - iar multe sînt permanent infirmate - astfel încît ele să răspundă la cît mai variate particularităţi, este practic imposibil de predat o ştiinţă a urbanismului.

In plus, urbanismul este foarte sensibil la factorul politic. Istoria dezvoltării unui oraş este marcată de istoria schimbărilor politice care le-a suferit. In România influenţa unui regim totalitar o cunoaştem şi o vedem la tot pasul.

G.P.: Ce se poate spune despre urbanism într-un sistem democratic?

Dl. Malherbe este de părere că orice politică este un joc de interese. Deosebirea între totalitarism şi democraţie constă în felul cum interesele extrem de diverse ale unei societăţi sînt satisfăcute. In totalitarism primează interesul unic al celui ce deţine puterea, în timp ce într-un regim democratic interesele se negociază astfel încît toată lumea să poată fi satisfăcută. Totuşi, acest drum nu e lipsit de capcane. Astfel, în Franţa, după cel de-al doilea război mondial, o decizie cu scop pur electoral cum a fost blocarea nivelului chiriilor a determinat o formidabilă scădere a construcţiei de locuinţe exact atunci cînd era mai multă nevoie de ele. Rezultatul a fost apariţia programelor H.L.M. cu consecinţele care se cunosc. In ultimii ani problema locuinţei nu a mai fost un element bun pentru o platformă electorală (a dispărut motivaţia). A fost în schimb speculată grija pentru patrimoniu şi astfel au pornit programele de renovare şi reconstrucţie a zonelor vechi sau decăzute.

M.M.: Ceea ce este important şi creează superioritatea unui sistem democratic este felul în care societatea se dezvoltă. Este vorba de un anumit echilibru al tuturor sectoarelor vieţii sociale şi economice, de o acumulare treptată de valori materiale şi culturale, de asigurarea unui anumit nivel de bunăstare individuală, deci de o dezvoltare cît mai firească a organismului social. Desigur nu e un proces simplu şi liniar, dar este cel puţin sigur.

Oricum este mai sigur decît celălalt care, forţînd nebuneşte creşterea unor părţi ale mecanismului socio-economic, lăsînd altele mult în urmă, sfîrşeşte prin a se prăbuşi spectaculos.

Sinteza a dialogului de 3 ore desfasurat in holul hotelului Union din Eforie Nord, in ziua de 23 octombrie 1990, realizata de Gabriel Pascariu.

cine zîmbeşte mai frumos

Era de aşteptat ca peisajul arhitecturii româneşti să fie invadat de concursuri, licitaţii de proiectare, şi să asistăm la febrile încrucişări de spade pe calc. Pînă acum (septembrie 1990, n.r.) Uniunea Arhitecţilor a lansat doar două concursuri, pentru catedrala de la Brăila şi de la Suceava şi, recent, unul foarte confuz ca temă, abrupt ca termen de predare şi contestat ca amplasament: Centrul Naţional de Telecomunicaţii şi TV-Rom Internaţional.

Dar de fapt nu Uniunea Arhitecţilor este cea care trebuie să scoată la concurs tot

felul de proiecte, întrucît ea este doar un for de jurizare, de consultanţă profesională, ci beneficiarii investiţiilor respective: Departamentul Turismului, Ministerul Sănătăţii, Ministerul Invăţămîntului, Ministerul Lucrărilor Publice, Transporturilor şi Amenajării Teritoriului. Dar ele nu au scos la concurs nici o investiţie, deşi sîntem convinşi că s-au dat comenzi destule pentru hoteluri, sanatorii, case de copii, azile, etc.

Cum se acreditează ideea creşterii calităţii lucrărilor civile fără competitivitate? Cum se atribuie lucrările de proiectare? Pe relaţiile personale ale proiectanţilor cu forurile de conducere din ministerele beneficiare? Se pare că acesta este adevărul. Avem o mărturie elocventă în acest sens, pe care vrem s-o facem publică pentru ca efortul creator să nu mai fie risipit după bunul plac sau liberul arbitru al unor "factori de decizie". Precizez că demersul care urmează este iniţiativa unui colectiv de arhitecţi din ROMPROIECT care se simt obligaţi faţă de colegii şi colaboratorii lor să afle cauzele şi adevărurile unui "eşec" - şi dacă-l vor afla, să-l transforme într-o fabulă utilă celorlalţi. Demersul nu implică conducerea instituţiei, numele ei fiind doar simbolul apartenenţei la un grup.

La sfîrşitul anului 1989, diverşi beneficiari din RSS Moldovenească şi-au manifestat dorinţa să colaboreze cu proiectanţi şi constructori români, pentru a dezvolta sectorul de investiţii puternic vitregit. Astfel s-a relevat necesitatea construirii a peste 6500 apartamente doar în oraşul Chişinău, a mii de metri pătraţi de dotări social-culturale, comerciale, mică industrie etc. Au fost invitate să participe la "licitaţie", cu oferte de proiecte pe diferitele programe dorite: Institutul PROIECT BUCURESTI, IPROCOM, IPCT şi ROMPROIECT.

Singurul program la care au existat interferenţe efective de licitare a fost centrul cultural sponsorizat de cooperativa tehnico-ştiinţifică **"Valeologhia"** din Chişinău. Programul centrului cuprindea un hotel de 200 de locuri, 75 de apartamente, laboratoare multifuncţionale, centru de fizioterapie, complex cultural cu sală de concerte de 500 locuri, o sală de sport şi spaţiile de comerţ şi servicii aferente.

In martie 1990 conducerea cooperativei a vizionat la Bucureşti ofertele, cea mai disputată fiind cea a centrului Valeologhia unde IPCT a prezentat trei variante, iar ROMPROIECT o variantă. Menţionez că Institutul IPCT a elaborat cele trei variante de proiect în baza unei comenzi de întocmire a ofertei cerute de M.C.IND., azi Ministerul Lucrărilor Publice, Transporturilor şi Amenajării Teritoriului, spre deosebire de ROMPROIECT care a elaborat proiectul pe cheltuială proprie, supunîndu-se legii internaţionale a licitaţiilor, în care rişti pe buzunarul tău. Proiectele au fost trimise şi jurizate la Chişinău de către o comisie a municipalităţii în frunte cu arhitectul şef al oraşului, domnul Modîrcă.

Varianta ROMPROIECT a întrunit voturile, fiind ştampilată şi semnată ca aleasă la 11.04.1990. Ca urmare, directorul general al Cooperativei Valeologhia comandă ROMPROIECT-ului în aprilie întocmirea documentaţiei tehnice şi comerciale. In baza acestei comenzi, ROMPROIECT trece la elaborarea fazei următoare a proiectului, prin detalierea planului de situaţie, la dezvoltarea temei de proiectare, amplificînd programul de locuinţe de la 75 la 311 apartamente, amplificînd sala de spectacole la un ansamblu de spaţii culturale conţinînd săli de audiţii, expoziţii, spaţii de cercuri aplicative. De asemenea, se trece la detalierea hotelului, la studierea lui la o scară mai mare, la dimensionarea structurii, la estimarea resurselor necesare prin rularea documentaţiei economice pe calculator, în vederea construirii ofertei comerciale. In paralel, conform convenţiei încheiate între I.C.Prom.Iaşi şi ROMPROIECT se trece la adaptarea de către acesta din urmă a unei secţiuni tipizate de locuinţe care se toarnă în uzinele de prefabricate din Iaşi. S-a ales o secţiune a Iaşului şi nu a ROMPROIECT-ului, tocmai în ideea transportării prefabricatelor pe calea ferată spre Chişinău, Iaşul fiind cel mai apropiat punct cu o dotare de anvergură în domeniu şi cu secţiunea "pe bandă".

Prin adresa 10268/03.07.90 ARCOM solicită ROMPROIECT-ului încheierea directă a contractului de proiectare cu Cooperativa Valeologhia şi solicită datele pentru întocmirea ofertei comerciale de construcţii.

Toate au decurs nor;mal pînă în acest punct, cînd în urma unei vizite a directorului general al Valeologhiei la Bucureşti, la sugestia consilierului ministerial arh. Spătaru, ministerul hotărăşte redeschiderea competiţiei între ROMPROIECT şi IPCT!

Iniţial am vrut să demobilizăm. Totuşi nu am cedat acestui impuls. Am finalizat al treilea plan de situaţie în care am introdus observaţiile stipulate în protocolul din iunie '90 încheiat între Valeologhia şi ARCOM - ROMPROIECT.

La Chişinău a avut loc pe 27.07.90 o nouă jurizare a celor trei variante ale IPCT şi a variantei ROMPROIECT de către un consiliu din care a lipsit dl. arhitect şef Modîrcă. Acest consiliu a adjudecat tot proiectul ROMPROIECT ca răspunzînd cel mai adecvat condiţiilor de integrare în zonă, de conformare plastică a ansamblului, de rezolvare a structurilor funcţionale.

Stupoare: contrazicînd rezultatul rejurizării pe care el a cerut-o, directorul Valeologhiei refuză colaborarea cu ROMPROIECT-ul şi alege o soluţie a IPCT-ului, pe care o avea la îndemînă. De ce au trebuit să treacă cinci luni, în care ROMPROIECT a lucrat în baza unor documente semnate, s-a supus de trei ori jurizării, ca să fie scos din competiţie cu un gest?

Dar care a fost atitudinea consilierului ministerial, arh. Spătaru? Să nu se creadă că a susţinut părerea arhitecţilor din Chişinău în privinţa calităţii proiectului ROMPROIECT, şi nici măcar interesul părţii pe care o reprezenta. ROMPROIECT avea un avans de studiu de peste şase luni, fiind în acelaşi timp institutul din România cu o experienţă de peste şase ani de proiectare pentru URSS, cunoscînd legislaţia şi prevederile sovietice din domeniu.

Delegaţia ROMPROIECT s-a retras, ca ulterior să fie acuzată că, deşi a fost înlăturată pe uşă, trebuia să rămînă pe pervaz.

Intre timp, modificîndu-se conformaţia amaplasamentului datorită unor restricţii de demolare, în absenţa altor concurenţi, dl. arhitect Spătaru împreună cu un alt consilier, arhitectul Vancea, au creionat o soluţie "ministerială", integrat agreată de beneficiar.

Delegaţia română condusă de dl. ministru adjunct ing. Navrot, sosită la Chişinău), a semnat un contract cadru de colaborare în construcţii pentru locuinţe, obiective social-culturale, inclusiv pentru centrul Valeologhia. ROMPROIECT a primit oficial raportul ministerial şi o copie după protocolul încheiat, fără nici o explicaţie privind derularea evenimentelor. Autorii acestui proiect s-au simţit ofensaţi de tăcerea aşezată peste zbaterea lor şi s-au agitat să afle adevărul despre viitorul proiectului lor. Aveau de dat un răspuns colegilor lor, peste douăzeci de proiectanţi, desenatori, ingineri, economişti cu care au colaborat la finalizarea lucrării, în privinţa şansei de a avea de lucru de acum cel puţin un an de zile. Dar tăcere, ca să aflăm că ministrul a atribuit lucrarea unui alt institut desemnat ca proiectant general: URBAN PROIECT. Deci doi se bat şi al treilea cîştigă!

Nu avem nimic cu colegii noştri de la URBAN PROIECT, care sînt profesionişti apreciaţi, şi nu-i acuzăm de piraterie, dar întrebăm în mod firesc Ministerul Lucrărilor Publice, Transporturilor şi Amenajării Teritoriului:

1) cum îşi poate permite un organism guvernamental să dispreţuiască munca unor profesionişti - echipa de arhitecţi Ion Dumitru, Tania Adam şi subsemnata - care au cîştigat licitaţia şi confirmarea juriului din RSS Moldovenească şi cum înţelege să promoveze calitatea activităţii de proiectare la export?

2) cum înţelege să promoveze implementarea economiei de piaţă în proiectare, dacă în continuare numeşte proiectanţii, în loc să scoată lucrarea la concurs pentru desemnarea proiectantului general, dînd o şansă şi altor institute să-şi exporte inteligenţa şi în acelaşi timp şi ROMPROIECT-ului să-şi apere poziţia?

3) cum înţelege ministerul să folosească experienţa ROMPROIECT-ului în colaborarea cu URSS, banca de date şi informaţii în domeniu, pe care acest institut a acumulat-o prin efort propriu, sute de SNIP-uri şi GOST-uri (normative) traduse, interpretate şi adaptate în proiectele pentru Turkmenia, Armenia şi Ucraina?

4) ce motivaţie poate da ministerul celor peste douăzeci de proiectanţi care au făcut eforturi suplimentare pentru finalizarea acestei lucrări şi care acum stau şi se uită la planşeta goală?

5) nu înţelegem cum unele institute se sufocă cu lucrări în condiţiile în care nu s-a scos la concurs nici o lucrare? Si dacă ar fi aşa, atunci, cum PROIECT BUCUREŞTI are monopol pe Bucureşti, I.P.CARPAŢI pe Departamentul Turismului, URBAN PROIECT pe Ministerul Sănătăţii şi pe Departamentul de Urbanism, noi de ce nu ne-am păstra monopolul de proiectare cu URSS? Mai ales că în convenţia semnată la 17.07.1990 de primul ministru Petre Roman şi Mircea Druc, între guvernul României şi guvernul RSS Moldovenească privind colaborarea în construirea de locuinţe, obiective social-culturale şi reţele edilitare aferente pe teritoriul RSS Moldova, la articolul 3 se specifică: "Guvernul României defineşte în calitate de organizaţii competente pe: Institutul de proiectare ROMPROIECT în calitate de proiectant de specialitate, care va elabora schiţele de sistematizare şi proiectele de execuţie a obiectivelor ce urmează a fi construite."

Se creionează astfel o nouă relaţie a arhitectului cu puterea: cine zîmbeşte mai frumos este numit proiectant general.

Cristina Suciu Moscu

cine dă cu pietre?

După răzmeriţa din decembrie era firească o înviorare a spiritului combativ, critic, mai ales la cei nărăviţi în ale datului din cap aprobativ şi în arborarea zîmbetelor timp-protocolare. Numiţii îşi amplificau stupizenia exhibîndu-şi măreţia lipsei de caracter prin apariţii tevere(le), scuipînd cu sîrg locul pe care-l linseseră, gest versatil de care-i cred capabili ori de cîte ori ar fi nevoie. Si-au pus cenuşă-n cap, s-au smiorcăit, au vărsat o lacrimă, au recunoscut (direct sau mai voalat) că sînt mai vinovaţi decît credem, şi-au găsit un nou loc de muncă, au primit funcţii mai importante decît avuseseră pînă atunci, s-au căinat că i-a luat gura pe dinainte... şi gata.

De unde mă aşteptam să apară un caz "arhitectura oficială comunistă", mă trezesc cu un caz inedit: Dorin Ştefan. Motivul: o casă proiectată pentru Braşov a stîrnit un val de temeri cel puţin exagerate. Vîlva pare a avea iz de diversiune. Procedeul este bine cunoscut. Nu-i mîncare? Nu-i nimic. Inventăm probleme cu ungurii, cu bulgarii... Ce ne mai arde nouă să mîncăm? Să nu mai vorbim de faptul că a scăzut natalitatea cămilelor din Sahara, ceea ce a condus la pietrificarea nisipului din deşert, afectînd direct producţia de sticlă şi de-ala nu avem noi nici vin nici apă minerală.

Braşovenii tremură de frica unei case a cărei integrare în sit AR PUTEA FI discutabilă, în timp ce Capitala nevinovată este terorizată de scenografia de coşmar prăvălită peste ea ca un blestem. Bucureştii se chircesc sub povara victoriilor socialismului materializate în Frankensteini urbani iar problemele adevărate sînt trase "pe altă stradă".

Aş fi vrut să spun de ce-mi place casa lui Dorin Ştefan. Este, în primul rînd, O POZITIE, are personalitate. Nu văd de ce într-un spaţiu istoric nu se poate integra o casă cu personalitate.

Aş fi vrut să argumentez pe larg punctul meu de vedere conform căruia proiectul dovedeşte profesionalism.

Eram pregătit pentru o analiză amplă a încadrării în context, dar...

Dar înainte de a face din această problemă o FIXATIE ar trebui să ne aducem aminte că:

în **miezul** Bucureştilor continuă lucrarea diavolului întru desăvîrşirea monştrilor;

- susnumitele malformaţii au început să placă mai ales noilor (ca şi vechilor) dregători (vezi cazul provizoriului prim-gospodar al urbei).

Impotriva acestei stări de fapt, Dorin Ştefan a luat o poziţie vehementă... iar împotriva sa a fost declanşată o campanie de atacuri.

Să ridice piatra şi să lovească numai cei fără păcat!

Florin Biciuşcă

BDA

Bund Deutscher Architekten

din activitatea uniunii arhitecţilor germani

RASPUNDEREA PROIECTARII SI A CONSTRUCTIILOR FATA DE SOCIETATE

FORUMUL BDA A FOST INFIINTAT OFICIAL LA POTSDAM

La 27 septembrie 1990 a avut loc la clubul artiştilor şi arhitecţilor din Potsdam prima şedinţă de consfătuire a Forumului BDA, ca uniune alcătuită şi din membrii - acum extraordinari - reprezentanţi ai noilor landuri germane Brandenburg, Mecklenburg-Vorpommern, Sachsen, Sachsen- Anhalt şi Thüringen.

"Fosta RDG a arătat clar ce se întîmplă atunci cînd sînt eliminate profesiunile libere, aceste legături între stat şi cetăţeni. BDA priveşte ca pe o sarcină prioritară să contribuie la renaşterea poziţiei acestei profesiuni calificate: arhitectul liber profesionist. Este dorinţa şi speranţa Uniunii Arhitecţilor Germani, să trezească în domeniul politic suficientă atenţie asupra faptului că prosperitatea economică pe termen mediu şi lung este doar atunci încununată de succes, cînd este dublată de o dezvoltare conştientă a culturii în general şi a culturii arhitecturale în special" - se arată în manifestul program al consfătuirii.

La 6 decembrie 1990 are loc la Bonn - Bad - Godesberg al XIX-lea simpozion al BDA, cu titlul ARCHITEKTUR UND KAPITAL

"Toate instituţiile fostei RDG cheamă investitori, în scopul atragerii de capital, pentru a asana substanţa oraşului, pentru a crea o nouă infrastructură şi a salva imaginea viitoare a oraşului. Fără capitalul investitorilor nu se va putea realiza nimic; posibilităţile de subvenţionare de către stat sînt puternic grevate de multe alte deficite." - se anunţă în chiar invitaţia de participare.

(tradus si adaptat de A.S.T.)

şcoala de vară pentru urbanism

Town and Country Planning Summer School este o manifestare anuală care se desfăşoară sub auspiciile Institutului Regal pentru Urbanism din Marea Britanie (Royal Town Planning Institute). Fondată în 1933 de dr. Thomas Adams, "Şcoala" s-a desfăşurat neîntrerupt, cu excepţia a 4 ani de război. Primul preşedinte al "Şcolii" a fost Raymond Unwin.

Obiectivul acestei "Şcoli", precizat în statutul din 1938, este promovarea educaţiei în problemele legate de ştiinţa şi arta urbanismului prin discutarea principiilor şi metodelor urbanismului şi altor subiecte conexe. Ea reprezintă o ocazie favorabilă, pe o scurtă perioadă de vară, care facilitează pentru cei angajaţi în practica urbanismului schimbul de opinii şi exprimarea unor puncte de vedere legate de multiplele aspecte ce apar în domeniul administrării localităţilor şi teritoriului în general.

Incepînd din anul 1974, "Şcoala" cuprinde două etape distincte, respectiv două Secţiuni: "Şcoala pentru consilieri" (Councillors' School) şi "Şcoala principală" (Main School). In acest an, evenimentul a avut loc în clădirile Colegiului Universitar din Swansea (Ţara Galilor) în perioada 1-15 septembrie şi a reunit peste 700 de urbanişti de pe tot cuprinsul Marii Britanii.

Principalele subiecte abordate s-au referit la regenerarea unor zone urbane din Ţara Galilor, urbanismul şi protecţia mediului înconjurător, probleme specifice ale urbanismului şi amenajării teritoriului în Europa şi Marea Britanie.

Ineditul acestei ediţii a "Şcolii de vară": prezenţa unor invitaţi, arhitecţi şi urbanişti din ţările est-europene Polonia, România, Ungaria şi URSS.

(comunicat de Gabriel Pascariu)

Către cititori

O critică de arhitectura românească nu poate exista fără un climat critic general care să controleze practica arhitecturii la toate nivelurile (de la liber-profesionistul individual la şeful Departamentului pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului).

Revista "Arhitectura" vă invită să vă faceţi cunoscute in paginile ei punctele de vedere privind orice problemă cu care va confruntaţi in noile condiţii post-totalitare, precum şi în legatură cu materialele publicate.

Studenţii care doresc să îşi cultive inclinaţiile spre teorie sînt aşteptati la redacţie.

constituirea CNMASI

La 5 februarie 1990, prin Decretul nr. 91 s-a constituit **Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice** (CNMASI), a cărui preşedinte a fost numit, prin acelaşi act, prof.dr.doc.arh. **Grigore Ionescu**.

Nimeni şi nimic nu părea că ar mai putea apăra monumentele, după desfiinţarea Direcţiei pentru Patrimoniul Cultural Naţional în 1977 şi transformarea ei într-un compartiment al Direcţiei Economice a Consiliului Culturii, după retragerea specialiştilor de valoare din Comisia Centrală de Stat a Patrimoniului Cultural Naţional, comisie practic neoperantă prin lipsa de recunoaştere a autorităţii hotărîrilor ce le lua. Evidenţa bunurilor din patrimoniu se transformase într-una menită numai a contabiliza şi supraveghea poliţienesc, de la palate şi biserici la bibelouri, legea 63/1974 era cu uşurinţă eludată iar demolarea considerată un mod firesc de abordare a unui monument.

In condiţiile post-revoluţionare s-a deschis însă prima filă - înfiinţarea CNMASI - adică alăturarea personalităţilor prestigioase din domeniul arhitecturii, istoriei artei, arheologiei, istoriei, etnografiei, restaurării de pictură şi urbanisticii, pentru binele celor cîteva zeci de mii de opere create de mîinile oamenilor pe aceste meleaguri. Aceştia sînt împuterniciţi să coordoneze întreaga activitate de "evidenţă, documentare, protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare..." emiţînd avize pentru lucrările asupra monumentului şi zonei sale de protecţie şi obligaţiuni de folosinţă pentru deţinătorii de monumente. **Hotărîrile CNMASI sînt obligatorii.**

In sfera sa de competenţă se află:

1) monumentele - construcţii unicat sau monumente de artă plastică;

2) ansamblurile - complexe de clădiri înrudite prin funcţiuni sau rezervaţii ce se disting prin multitudinea clădirilor cu valoare arhitecturală, istorică, ambientală şi prin conţinutul valoros urban: trame stradale specifice, lotizări, pieţe, scuaruri;

3) siturile arheologice sau istorice.

Toate aceste valori urmează să fie protejate prin **Legea Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice**, în curs de elaborare, ce încearcă să creeze un cadru legislativ alineat normativelor internaţionale, folosind experienţa ţărilor care de mult şi-au creat un statut al ocrotirii monumentelor proprii şi al tradiţiilor naţionale, din legislaţia noastră interbelică şi postbelică. Legea va avea ca anexă **Lista monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice**, care va cuprinde nominalizate toate operele ce urmează să se bucure de această protecţie specială, listă ce va rămîne deschisă astfel ca pe măsura cercetărilor să se poată introduce în ea noi monumente sau în cazuri excepţionale, bine motivate, elimina unele monumente. Pînă la intrarea ei în vigoare - şi noi sperăm că Parlamentul o va vota încă în anul acesta - monumentele continuă să fie apărate de Decretul nr.91, care le pune sub ocrotirea CNMASI şi de Codul Penal ce pedepseşte acţiunea de distrugere parţială sau demolare a oricărui monument, între acestea fiind cuprinse monumentele deja declarate prin HCM nr. 1160/1955 şi în egală măsură, cele susceptibile de a fi monumente, cuprinse în Listele adiacente.

Pentru operativitate, CNMASI, care se reuneşte lunar în plenul său, s-a grupat şi pe secţiuni de specialitate, din care fac parte pe lîngă membrii ei şi alţi specialişti de valoare ai domeniului. Secţiunile se reunesc, în funcţie de problemele ce se pun spre rezolvare Comisiei Naţionale, avînd un rol consultativ pentru următoarele probleme: arhitectură şi inginerie; ansambluri istorice; arhitectură ţărănească; componente artistice ale monumentului şi situri arheologice.

O altă modalitate de acoperire a răspunderilor complexe ce-i revin a constituit-o înfiinţarea **Comisiilor zonale**, care reunesc membri ai CNMASI şi alţi specialişti cunoscători ai problemelor specifice monumentelor din anume zone istorice: Moldova şi Bucovina, Transilvania (de nord şi de sud), Banatul şi Crişana, Dobrogea şi în perspectivă Muntenia, Oltenia şi Bucureşti.

Organul operativ al CNMASI prin citatul Decret nr. 91/1990 este **Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice** (DMASI) a cărui director, dr.arh. **Peter Derer**, este de drept şi secretarul Comisiei Naţionale. Dezvoltată pe două compartimente esenţiale - cel al evidenţei şi documentării (director ştiinţific arheolog **Sergiu Iosipescu**) şi al avizării şi inspectării (director tehnic arh. **Aurel Ioan Botez**) - ea cuprinde referenţi de specialitate ce răspund de anume zone istorice sau de unele probleme ştiinţifice. In activităţile sale de bază se cuprind stabilirea **inventarului general al monumentelor** - toate monumentele ce au existat sau există pe teritoriul României sau în zone cu populaţie românească, cu caracterizarea ce le identifică - şi stabilirea **Listei monumentelor** - monumentele acum existente şi care trebuie protejate, fiecare monument primind o fişă documentară cît mai completă.

In vederea păstrării, conservării sau restaurării monumentelor istorice după corecte norme ştiinţifice, DMASI răspunde de avizarea acestor lucrări, prin delegaţia pe care i-a dat-o CNMASI. Avizul acesta obligatoriu, fără de care orice intervenţie asupra monumentului este nelegală, se solicită pe baza unei documentaţii depusă la Direcţie (str. Ienăchiţă Văcărescu nr.16, sector 4, cod 70528 Bucureşti) ce trebuie să cuprindă: documentarul istoric, documentarul foto, documentaţie tehnică (planuri, secţiuni, faţade, desfăşurări) şi documentaţia economică. In efortul său de a contribui la o cît mai bună ocrotire dar şi valorificare a monumentelor, Direcţia acceptă, ori de cîte ori este solicitată, discuţii prealabile elaborării proiectelor, începînd de la stabilirea temei şi apoi în etapele realizării lor, astfel ca efortul proiectantului să coincidă cu interesele monumentului. De altfel, tot în cadrul Direcţiei se rezolvă şi problemele de schimbare de funcţiune, de modificare de proprietar sau beneficiar, date pe care ea trebuie să le cunoască şi asupra cărora îşi spune punctul de vedere în raport cu modul de protejare a monumentului ce se întrevede într-un caz sau altul.

Un loc aparte în emiterea avizelor îl au propunerile de sistematizare a unor zone ce aparţin sau constituie o rezervaţie arhitectural-istorică sau arhitectural-ambientală. Respectînd prevederile "Recomandări(lor) privind protejarea ansamblurilor istorice şi tradiţionale şi rolului lor în viaţa contemporană (UNESCO, noiembrie 1976), se încearcă păstrarea nealterată a acestor perimetre prin restaurări, reconstituiri, reconstrucţii sau mutări de clădiri ce se pot încadra tipologic rezervaţiei.

Orașul sau satul, nuclee istorice în care s-a conturat și materializat civilizația specifică acestor locuri, sînt gîndite astfel în continuitatea lor firească, în care tot ce este de valoare trebuie păstrat și tot ceea ce se construiește nou trebuie să se integreze organic vechilor forme, pentru a fi viabil, pentru o dezvoltare armonioasă a formelor arhitecturale, păstrînd nealterate mărturii limpezi ale etapelor de evoluție.

De aceea, o atenție deosebită se acordă și **zonei de protecție a monumentelor**, aceasta existînd în jurul oricărui tip de monument, clădire sau operă de artă plastică unicat, ansamblu sau rezervație de arhitectură ori sit arheologic, delimitarea ei fiind obiectul unei cercetări speciale pentru fiecare unitate în parte. Intervenții în această zonă specială sînt acceptabile în măsura în care nu violentează vizual su ambiental monumentul, nu opturează perspectivele tradiționale, nu modifică radical și contradictoriu legăturile sale cu restul spațiului construit.

Dacă avizările consemnează propunerile venite la Direcție, pentru corecta lor împlinire răspund, în altă etapă, referenții care prin studiul de teren realizat în măsura posibilităților concrete (timp și bani) stabilesc starea monumentelor, modul în care lucrările se desfășoară conform proiectelor avizate și iau, în urma acestor călătorii, deciziile necesare. Acestea sînt, după caz, fie solicitarea expresă a unor anume intervenții absolut necesare, ce intră în obligația proprietarului deținător de monumente, fie sistarea unor lucrări ce nu sînt avizate sau nu respectă termenii acestuia. In această acțiune, DMASI primește un ajutor real de la specialiști sau iubitori de monumente, care semnalează astfel de cazuri și la care, după fireasca verificare pentru stabilirea cît mai exactă a datelor, se intervine corespunzător.

Protecția monumentelor nu înseamnă pentru DMASI, ca și pentru CNMASI, doar conservarea lor în ambianța favorabilă, ci și revitalizarea, găsirea unor funcțiuni viabile care să ajute la întreținerea practică, și să le cuprindă în circuitul vieții. Orice propunere în acest sens este prețuită și susținută de aceste instituții.

Pentru a-și face cunoscute toate aceste intenții, CNMASI are la dispoziție două publicații proprii. Prima este **Revista monumentelor istorice** (2 apariții anuale), continuatoarea **Buletinului Comisiunii Monumentelor Istorice** și a revistei **Monumente Istorice și de Artă**, în capitolele lor privind cercetările și studiile de istoria arhitecturii și istoria artei. A doua este **Buletinul Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice** (4 apariții pe an), continuatoare a Anuarului CMI și, în unele rubrici, a BCMI, și concepută ca un buletin informativ cît mai complet.

Deocamdată, toate eforturile sînt însă insuficiente pentru a apăra cu adevărat valorile acestea unicat. Așa cum apare limpede în cele cîteva luni de existență a acestor organisme, dificultățile cele mai mari le aduc mentalitățile eronate - din ignoranță, superficialitate, incultură, diletantism, rea voință și dezinteres. Tratarea celor ce cer păstrarea nealterată a valorilor sub eticheta de "tradiționaliști", etichetă care ignoră hotărîrile Chartei de la Veneția, înseamnă un refuz voit a ceea ce a cîștigat umanitatea în zeci de ani.

Elaborarea de soluții facile, sub pretextul presiunii comanditarului, înseamnă lipsă de respect pentru statutul profesional ce trebuie impus și mai înseamnă, nu în ultimul rînd, lipsa specialiștilor cu pregătire adecvată. Căci restaurarea unui monument de arhitectură constituie o specializare, care se cîștigă prin învățare și experiență practică, iar acum, între vechea școală de restauratori și tinerii ce abia se vor forma, a rămas un număr redus de specialiști, care nu pot face față nici pe departe feluritelor solicitări. De aceea CNMASI și DMASI au cuprins în planurile lor viitoare și probleme privind specializarea în domeniile specifice monumentelor.

Se are în vedere și posibilitatea de a avea la dispoziție un nucleu de cercetare, proiectare, execuție, stație pilot, pentru rezolvarea intervențiilor urgente în cazuri grave sau de grad excepțional, care cer o abordare completă mai dificilă de realizat în instituții nespecializate.

In planurile sale, CNMASI colaborează cu Departamentul pentru Urbanism și Amenajarea Teritoriului, cu Comisia Arheologică (de pe lîngă Academia Română) și Comisia Muzeelor (de pe lîngă Ministerul Culturii) în toate problemele monumentelor care se interferează cu aceste comisii. DMASI, la rîndul ei, ca nucleu operativ dar cu forță de lucru redusă, își stabilește acum termenii de colaborare cu Primăriile și Prefecturile, cu Inspectoratele de cultură și secțiile de sistematizare ale acestora, cu specialiști în problemele monumentelor din Oficiile Județene pentru Patrimoniul Cultural Național, cu Muzeele Județene și, desigur, cu specialiștii în problema restaurării monumentelor de arhitectură din Institutele de proiectare județene.

Respectîndu-se reciproc, conjugîndu-și eforturile și gîndind în termenii finalității practice viabilitatea monumentului, acești factori pot duce la realizarea stării de bine de care au fost lipsite monumentele României.

Cezara Mucenic

expoziția "Restaurări in zona Curtea Veche - rezervație istorică și de arheologie"

Ingrijorarea arhitecților cu privire la situația orașului București s-a manifestat încă de la începutul anului, prin diverse acțiuni publice care au avut ca scop animarea acestei preocupări în rîndul arhitecților, istoricilor, a altor specialiști și în final a cît mai mulți locuitori ai orașului.

In 29 și 30 martie s-a deschis la Palatul Șuțu subiectul "Inima tîrgului". S-a adus în discuție necesitatea repunerii în adevărata ei

dimensiune culturală a zonei istorice, aflate cîndva în "văpseaua roşie". O continuare sub alte auspicii a unei preocupări care, de fapt, a existat permanent în rîndurile oamenilor de cultură, a arhitecţilor.

In prima zi, domnii arhitecţi **Gheorghe Leahu** şi **Nicolae Pruncu** au prezentat materialele expuse - planşe, machete, fotografii, cu propuneri de restaurare. Au fost prezenţi invitaţi din cadrul Institutului de Arhitectură "Ion Mincu", ai Muzeului Naţional de Istorie, ai Primăriei, ai diverselor institute de proiectări. S-au făcut comentarii în faţa soluţiilor prezentate.

A doua zi a avut loc o sesiune de comunicări, urmată de noi schimburi de opinii cu privire la modalităţile şi priorităţile în abordarea acestui spaţiu bucureştean, atît de îndrăgit, dar atît de necăjit.

(A.T.S.)

expoziţia "Bucureşti - starea oraşului"

Comisar al expoziţiei:

arh. Alexandru Beldiman

Responsabili ai celor 4 secţiuni:

1.privire istorică asupra oraşului - arh. Dana Harhoiu

2.istoria unor proiecte - arh. Constantin Hariton

3.locuri care nu mai sînt - arh. Florin Colpacci

4.starea oraşului - arh. Raluca Butnariu

Delegat din partea CNUAT - arh. Iulian Pădure

Au colaborat arhitecţii: Luminiţa Panciu, Florin Machedon, Constantin Enache, Nicolae Lascu, Cătălin Berza, Anca Hariton, Iulia Stanciu, Sorin Vasilescu, Sandu Miclescu, Mihai Opreanu, Ioan Traian Oancea, Radu Dragan, M.Georgescu, Adrian Popescu, I.Turos, Marius Turcu, Romeo Negoescu, Cristina Săndulescu, Ed.Maigut, Andrei Vlad, Moise Mathe, Doina Butică, Luminiţa Machedon, Dan Butică, Dan Petraşcu, Mircea Voinescu, Nic Barbu, Ştefania Curea, Vlad Barbu, Ştefan Dordea, Cornel Taloş, studenţii arh. Cătălin Adefta şi Gheorghe Topîrceanu, arheolog Radu Harhoiu.

Proiectul expoziţiei: arh. Ad. Nicolae şi Radu Smighelschi

Catalog expoziţie: arh. Matei Fotiade în colaborare cu arh. Marius Turcu.

La organizarea expoziţiei un aport deosebit au avut dl.prof. arh. Paul Bortnovschi, dl. director al Oficiului de expoziţii Mihai Oroveanu, dl. director al Muzeului oraşului Bucureşti, Vasile Boroneanţ.

Această expoziţie precum şi simpozionul care a avut loc în aceeaşi perioadă nu s-ar fi făcut fără concursul şi înţelegerea d-lui arh. Şerban Popescu-Criveanu, Ministru secretar de stat al CNUAT.

Bucureştiul este astăzi cu siguranţă un oraş "nepereche", în sensul că se află într-o situaţie unică în Europa, dacă nu în lume. Rana enormă lăsată în inima lui de intervenţia brutală a dictaturii, necicatrizată, trebuie tratată cu grijă, pentru ca vindecarea ei să lase cît mai puţine urme.

Problemele care se ridică în faţa tuturor celor concernaţi, arhitecţi şi urbanişti, administraţie şi nu în ultimul rînd locuitori, sînt de dimensiuni uriaşe şi din acest motiv este nevoie de timp de gîndire pentru corecta lor rezolvare. Expoziţia de la sala Dalles s-a vrut şi un semnal de alarmă împotriva terminării grăbite a lucrărilor prost începute. Au rămas mari terenuri libere, ori altele în care s-au executat numai infrastructuri, au rămas străzile din spatele bulevardului - unele dintre ele trebuiau să continuie aceeaşi scară "demăsurată" faţă de ţesutul oraşului - a rămas Casa poporului cu enormul teren ce o înconjoară, a rămas locul pe care se afla mănăstirea Văcăreşti, unde nu trebuie continuat sub nici o formă ceea ce s-a început - şi multe alte zone care aşteaptă să fie construite sau reconstruite.

Dar a mai rămas şi vechiul oraş, urît de dictatură şi părăsit de edili, cu faţade odată frumoase, acum schimonosite de uitare şi proastă folosire, situri odată înfloritoare şi mîndre, astăzi invadate de mizerie.

Atît ele, cît şi cartierele noi, inumane prin stereotipia lor, vor trebui "prinse" într-o politică urbană generoasă şi coerentă pentru a cărei punere la punct specialiştii au nevoie de timp, de bună credinţă şi nu în cele din urmă, de multă ştiinţă.

In mod deliberat, nu s-au expus propuneri. Poate că nu peste mult timp, ca urmare a lansării unor concursuri pentru remodelarea unor zone ale oraşului, o nouă expoziţie să facă acest lucru. Poate că atunci, dată fiind importanţa problemei, ar trebui ca întregul spaţiu expoziţional bucureştean să prezinte propuneri, dar să şi ridice noi semne de întrebare venite din partea unui număr cît mai mare de oameni de cultură, şi nu numai din partea arhitecţilor. Expoziţia de la Dalles a fost, înainte de orice, o privire a acestora din urmă asupra Bucureştiului, o privire venită din interior, adică dinspre profesie.

Modul de expunere poate a părut unora didactic, iar altora polemic, noi neferindu-ne nici de unul, nici de celălalt aspect, dorind numai ca cel de-al doilea să-l servească pe primul.

Expoziţia vroia să arate în prima ei secţiune - "Privire istorică asupra oraşului" - faptul că Bucureştiul a avut o evoluţie urbanistică controlată, făcută deci de specialişti, veche de mai bine de o sută cincizeci de ani şi că dezvoltarea lui are o coerenţă pe care puţini o bănuiau.

In cea de-a doua se arăta că arhitectul, prin formaţia sa de tradiţie "beaux-arts"-istă este cel mai adesea constructor de "monumente", cînd nu este de-a dreptul megaloman, şi că în perioadele de dictatură, prins între propria-i megalomanie - nu totdeauna nocivă, dar întotdeauna ameninţătoare - şi cea devastatoare a dictaturii, devine din constructor, destructor. In "Locuri care nu mai sînt", ochiul neavizat va considera poate că multe dintre casele prezentate ce i se vor părea decrepite, trebuiau - aşa cum s-a şi întîmplat - demolate. Gravă eroare! Parizienii au crezut şi ei un timp acelaşi lucru despre "Marais", a fost însă necesară privirea atentă şi cunoscătoare a lui Malraux care să vadă dincolo de aparenţe; şi astăzi acest cartier este unul dintre cele mai elegante ale Parisului.

Bucureştiul mai are astfel de sîturi, este nevoie însă de ochiul care să le vadă (şi astfel de ochi există mai mulţi decît s-ar crede), dar şi de o administraţie doritoare să le readucă la viaţă. Mai este şi noul centru realizat în urma unei intervenţii brutale, într-o formulă care nu se mai practică niciunde în lume, şi care atunci cînd a funcţionat - în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în Franţa, şi la începutul secolului al XX-lea la noi - este vorba de intervenţiile de tip Haussmann-ian, era justificată de o anumită logică pe care expoziţia o relevă. Bulevardele Ana Ipătescu - Magheru - Bălcescu - 1848 sau Kogălniceanu - Republicii sînt intervenţii coerente, logica lor în oraş este evidentă, în timp ce intervenţia operată în timpul dictaturii analfabete nu mai este cîtuşi de puţin.

Cea mai mare parte a materialului fotografic expus a fost gîndit, ales şi executat de un grup de tineri arhitecţi, al căror ochi sensibil a ştiut să vadă în construcţiile decrepite valorile stilistice ale unei tradiţii arhitecturale bucureştene, de care va trebui să avem grijă pentru a nu ne pierde identitatea.

Această primă expoziţie despre Bucureşti, făcută după revoluţie, avea dorinţa de a striga: ATENTIE! ORAŞ MARTIRIZAT, se vindecă cu DRAGOSTE ŞI CUNOAŞTERE!

Alexandru Beldiman

Cu cît pasiunea pentru arhitectură a lui Ceauşescu s-a adîncit, cu atît practicarea arhitecturii în România a devenit mai ocultă. Reguli de război luaseră locul dialogului, necesar pentru ambele părţi, între proiectanţi şi materia proiectelor lor - oraşul. Expoziţia de arhitectură era destinată exclusiv ochilor "tutelari", factorilor de decizie politică, şi consta în expunerea pe timp de cîteva ore a unor planşe sau machete, în săli cu accesul strict interzis pentru public.

Le aparţine arhitecţilor, organizatorilor acestei prime expoziţii publice de urbanism bucureştean - Uniunea Arhitecţilor şi Comisia Naţională pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului - gestul de destrămare a cortinei de tăcere şi de ostilitate care separa cele două "tabere" artificial opuse una alteia în regimul totalitar - arhitecţii şi societatea pentru care lucrează.

Inafară de a fi redat oraşul locuitorilor săi (măcar în principi, pentru că pînă la formarea unei opinii publice care să influenţeze efectiv decizia de arhitectură va mai dura), expoziţia aceasta a redat, prin scenografia ei demonstrativă, **spaţialitatea** sălii de expoziţie, vreau să spun **reliefu**l necesar oricărei manifestări de această natură. Tăvălugul multilateral aplatizase, desigur, şi expoziţiile de artă. Iar cine a continuat să intre în expoziţii, în vremea din urmă, a putut să constate efortul generalizat de a rupe bi-dimensionalitatea pereţilor, de a-l orienta pe vizitator, prin **accente**, spre ideile, spre obsesiile pînă acum refulate.

In paralel cu expoziţia s-au desfăşurat la sala Dalles colocvii tematice, discuţii între specialişti la care au participat invitaţi din Franţa şi Statele Unite ale Americii.

Interesul internaţional stîrnit de expoziţia "Bucureşti - starea oraşului" a dus la itinerarea ei în Franţa, la Hotel Sully din Paris, în luna iulie.

Dan Adrian

Expoziţia de la sala Dalles, dincolo de tragismul pe care l-au inspirat privitorilor imaginile sutelor de construcţii demolate de un regim antipopular, a reprezentat o atitudine arhitecturală fermă: desprinderea de o epocă nocivă pentru arhitectura românească. Orice arhitect onest care a profesat în perioada pe care am încheiat-o în decembrie trecut trebuie să fi fost încercat de un sentiment de culpabilitate. Imi revin stăruitor în minte întrebările pe care mi le puneau la Bienala Mondială de Arhitectură de la Sofia din iunie 1989 Bruno Zevi, Harry Seidler şi Clorindo Testa despre demolările masive din capitală, despre planurile aberante de demolare a satelor sub falsul pretext al sistematizării lor. Intrebările lor erau mereu aceleaşi: "Arhitecţii români ce fac ca să împiedice aceste planuri ale dictatorului? De ce nu au o atitudine mai fermă? Bruno Zevi mergea şi mai departe, sugerînd implicarea arhitecţilor în lupta politică, de partea democraţiei. Cred că sîntem acum în faza cînd încercăm să reînnodăm firul evoluţiei fireşti a arhitecturii româneşti, fir care a fost rupt cu atîta brutalitate de dictatură.

Subiectul expoziţiei era cît se poate de grav! Spectaculosul cu orice preţ nu face însă casă bună cu tragicul! De aceea probabil, nu toţi care au trecut pragul acestei expoziţii i-au înţeles pe deplin mesajul. De pildă culoarul-galerie ce se vroia o parodiere a căii Victoria Socialismului, pentru unii vizitatori a fost un prilej de jubilaţie. In unele sectoare ale expoziţiei plutea un aer detaşat, cînd de fapt ne aflam în faţa unui bilanţ al genocidului arhitectural, care ar cutremura pe oricare arhitect din lume.

Trebuie să apreciem însă intenţia funciară a organizatorilor expoziţiei: să aducă în discuţia opiniei publice problemele arhitecturii

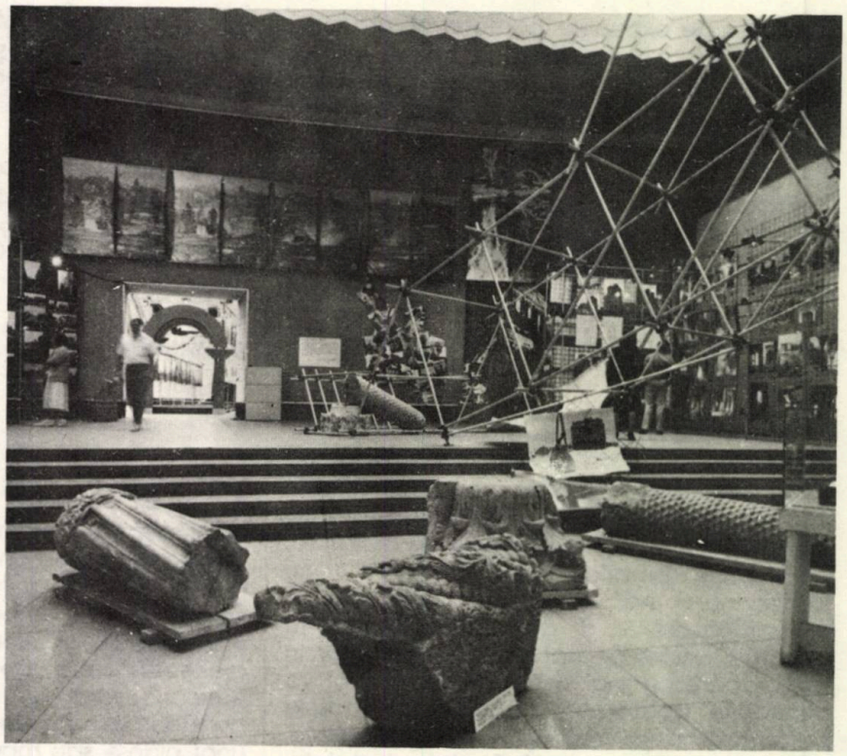

Imagini din expozitia

"Bucuresti - starea orasului"

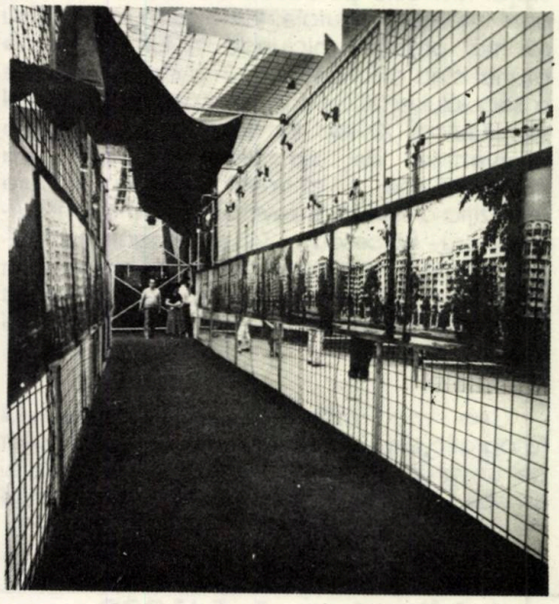

şi să o sensibilizeze la eforturile de recuperare a valorilor urbanistice şi arhitecturale.

Adrian Mahu

prolog la un prolog

Un mesaj invizibil, suspendat în atmosferă, părea că străjuieşte accesul în expoziţie, o prelungire a inscripţiei delfice: "cunoaşte-te pe tine însuţi, cunoscîndu-ţi oraşul". Conştient sau inconştient recepttă, dar sub impresia acestei nevăzute embleme, s-a resimţit spontan şi unitar nevoia unei eliberări spirituale prin dialog. Un şir de colocvii-confesiune, decise ad-hoc şi acceptate cu entuziasm şi bucurie de cei interesaţi s-au desfăşurat pe parcursul ultimelor 2 săptămîni de expunere, bucurîndu-se de o bogată participare (şi asta în ciuda încărcăturii evenimenţiale a momentului - preajma alegerilor).

Temele propuse au fost:

- spaţiu democratic - spaţiu totalitar

- reconstituirea unor monumente

- strategiile de intervenţie în restructurarea urbană

- priorităţile oraşului

- locuirea

- spaţiile publice şi monumentele

- critica de arhitectură şi mentalitatea arhitectului

- concursurile de arhitectură

Prin tematică s-a dorit o focalizare a discuţiilor fără însă ca acestea să se depărteze de context - oraşul ca întreg.

Caracterul unitar al discuţiilor a fost facilitat şi prin lansarea unor sintagme-chele polarizatoare din care se pot aminti: "nevoia de diversitate urbană" (I.Berindei), "găsirea drumului critic între spaţiul democratic (care conservă) şi spaţiul totalitar (care distruge)" (Ş.Cantacuzino), "restituirea unei vieţi urbane firești" (M.Caffé), "intervenţia în centrul oraşului este o intervenţie în spaţiu sacru" (D.Harholu), "nevoia unei strategii a răbdării" (C.Ionescu), "valoarea de locuire - valoare mitică" (A.Cişteanu), "semnificaţia mentală a spaţiului urban" (C.Mamali).

Dorite ca o prelungire şi explicitare a mesajului vizual oferit în expoziţie, aceste întîlniri (cca. 9 la număr) au constituit şi un remarcabil exerciţiu de decodificare a sensurilor, dorinţelor, intereselor, a tuturor elementelor ce îmbracă şi compun textura oraşului.

Gabriel Pascariu

criticul şi umbra (o cronică)

există pămînt
există o umbră. a ta
existi şi tu undeva
tu şi umbra ta
enorm de nedecisă
între pămînt
şi tine

Adam Puslojić,
"Cîntecul de fiecare zi"

Intîlnire la sala Dalles - se vorbeşte despre critică şi teorie în arhitectură, despre gust. Printre meandre de opinii cu coloratură poetică ("metamorfoza teoriei în gust artistic" - Paul Gherasim), sau picant ironică ("teoria faţă cu cultura de mitoc" - Mira Dordea), axiomatică ("nu există critică fără teorie" - Ştefan Lungu), reflexivă ("autocritica în arhitectură" - Vlad Arsene) sau polemică (între adepţii teoriei ce precede gestul şi cei ai gestului ce determină teoria), apare, inoportun şi insistent, un refren: "noi n-am putut pentru că nu eram informaţi, legătura cu lumea ruptă, regimul totalitar impunea..." şi alte cimilituri de care ne-am plictisit. Probabil că nu sursele de informare sau monarhia la putere l-au determinat, în 1936, pe G.M. Cantacuzino să afirme: "în arhitectură, talentul este întîi chestiune de cuviinţă".

E nepotrivit să căutăm scuze pentru lipsa balanţei dreptei judecăţi în breaslă. Nu există scuză pentru lipsa de talent.

Drumul de la idee la realitate, în spaţiul infinit de libertăţi ce creşte între creator şi zămislirea lui, cuprinde determinări în termeni necuantificabili: gust, talent. Astfel, caracterul ştiinţific atît de la modă, invocat şi în arhitectură, apare îndoielnic sau cel puţin limitat. Nu-i contrazic pe cei ce susţin că nu practicăm o critică de arhitectură canonizată în norme, cu rang de profesionalism şi autonomie. Inainte, însă, de a face din critică o profesiune, trăieşte în fiecare din noi umbra probităţii ce ne apără de comoditate şi conformism.

O umbră discretă, uneori infinit indecisă - criticul din noi.

Cristina Ciser

"prezenţă şi absenţă"

Conferinţa astfel intitulată - parcă spre a-i sensibiliza pe învăţăcei cu frecvenţă neconcludentă - figura pe lista manifestărilor UAR pentru 9 mai 1990, cu menţiunea **"discuţie despre New York (Manhattan)"**.

Era, neîndoios, vorba de o temă interesantă şi incitantă pe orice vreme, chiar dacă repetat abordată în după-amiezele de marţi ale Uniunii. Pentru că despre New York, ca şi despre Manhattan, ne-au tot vorbit - cum bine se ştie - profesori arhitecţi, doctori arhitecţi, vîrfuri ale breslei şi ierarhiei

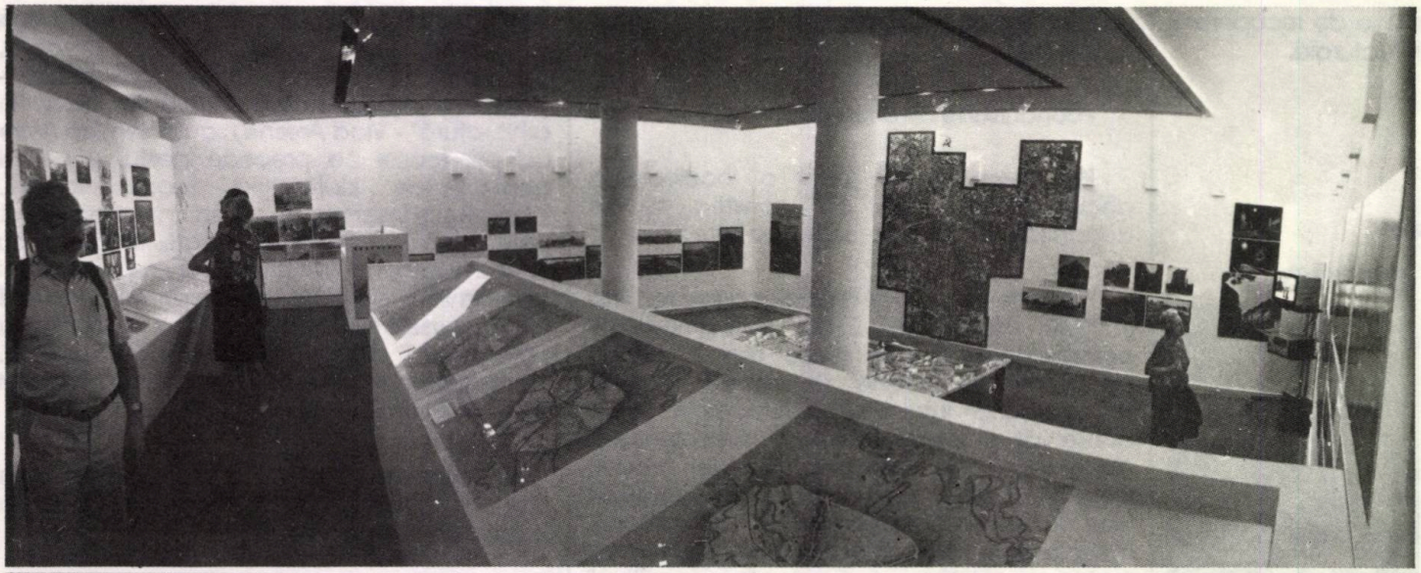

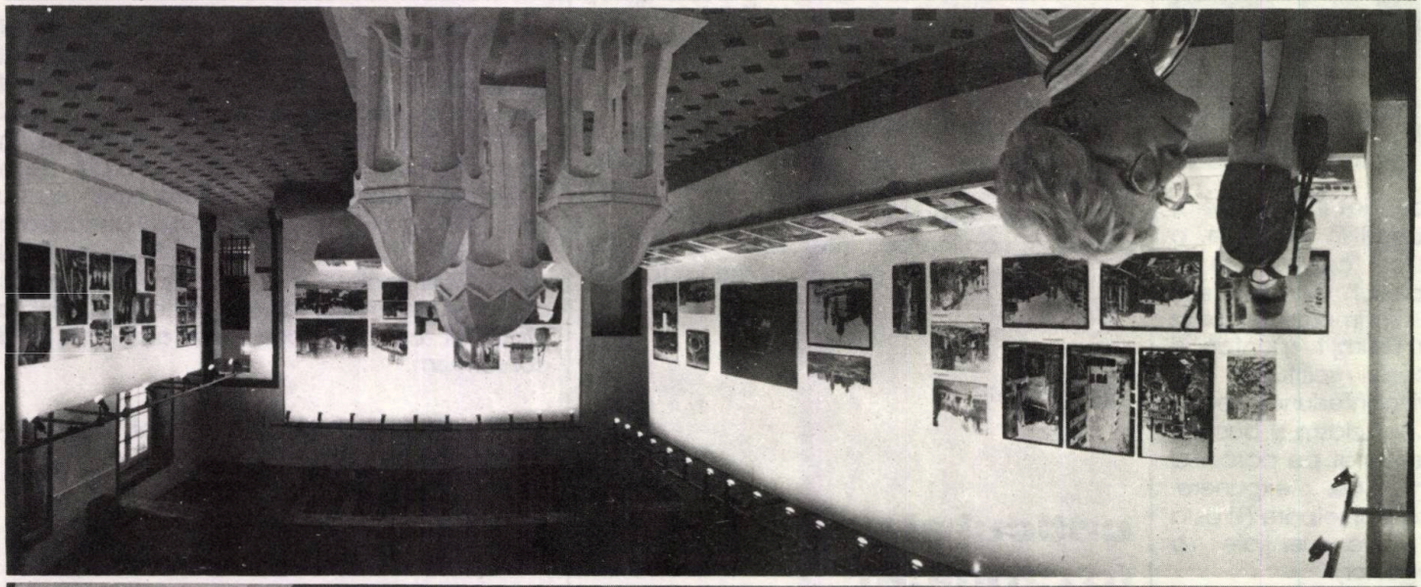

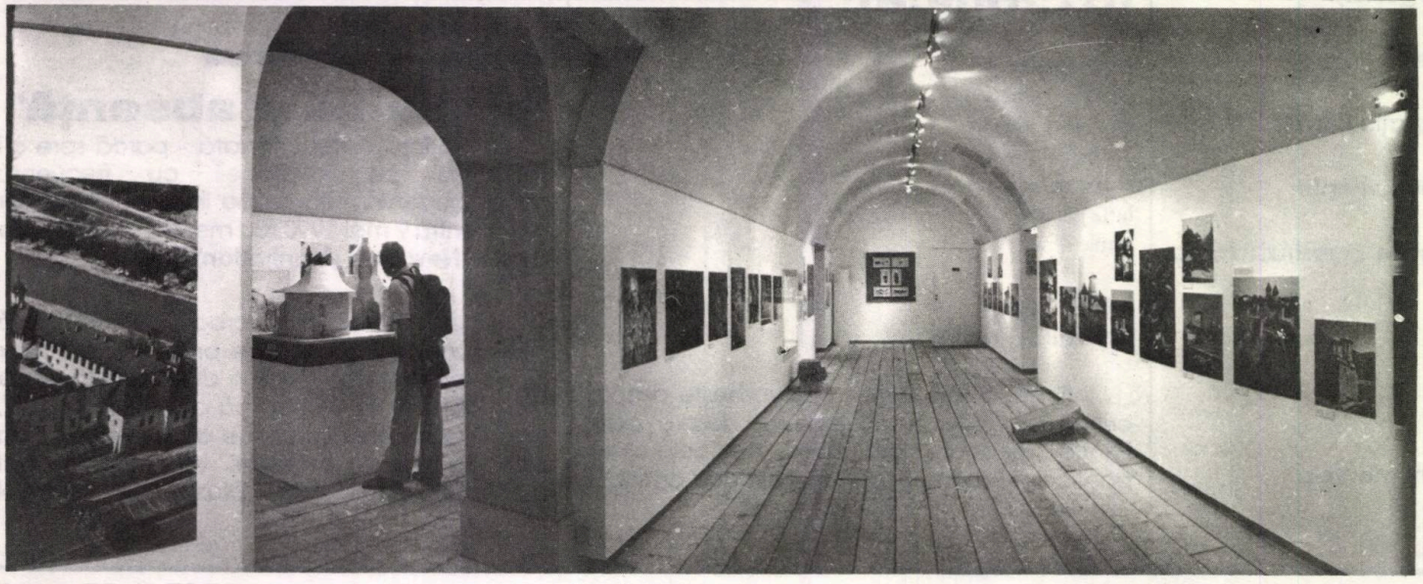

Imagini din expozitia

"Patrimoine roumain"

foto:

Gilles Abegg - Paris

adminstrative şi didactice, înalţi experţi ONU în probleme de urbanism şi dezvoltare, critici de artă ori confraţi, care au cutreierat "marile canioane" newyorkeze, cunoscîndu- le ca pe propriile lor buzunare. Impresiile asupra Manhattan-ului, mai ales, ne-au fost transmise, în tot mai înfrigurătele noastre seri "marţiene" (ulterior doar după-amieze cu strictă cronometrare şi crispare la căderea curentului electric), fie concesiv şi ex-cathedra (de vorbitori excedaţi de multitudinea preocupărilor şi răspunderilor implicînd, desigur, şi traversarea în continuare a Atlanticului de încă vreo 9-10 ori într-o viaţă), fie confesiv şi colocvial (de mai omenoşii nădăjduitori în măcar una-două "chemări" la un văr, la un părinte de "pretin", la un simpozion ceva), fie anost scientist echistic ori statistic, spre epatarea, umilirea ori adormirea ostenit-îngheţatului- sub-paltoane auditoriu, fie hîtru cu aplombul funciar al valahului care n-are probleme cu americanii ăştia şi nici cu arhitectura lor imigrantească, într-atît de amestecată şi cu infinită grijă trecută peste apă (uşor cu năvodul, credincioşii mei ucenici, nu trageţi mai în adînc spre coastele Ţărilor de Jos, ale Angliei, mai înspre Italia, prin Marea "Tiraniană", cum hazos o numea un inocent al TVR).

Sigur că întotdeauna conferinţele despre Lumea Nouă beneficiau şi de un îmbelşugat suport vizual - seturi de diapozitive sau firme color, planşe, hărţi şi pliante superbe - şi, după caz, de fond muzical sau proiecţii cu trei aspectomate, pentru scontata încîntare a senectuţialului auditoriu, fiindcă oricum schema asta nu mai ţine la tineri, de cînd trăim alte... clipuri.

Iată, prin urmare, nesperata şansă de a audia, într-o miercuri de astă dată şi prin glasul unuia "de acolo", trăitor aşadar în megalopola americană, o conferinţă despre New York.

Profesorul arhitect VLADIMIR ARSENE, de la **New Jersey Institute of Technology**, despre care mărturisesc că nu auzisem - ceea ce, în condiţiile capsulării sterile în care am trăit cu toţii, nici nu trebuie să ne mire - un tînăr cu figură luminoasă, cu alură sportivă şi cu o cuceritoare directeţe a comunicării, ne împărtăşea, cu superbă modestie, rodul studiilor sale aupra Manhattan-ului, încununate prin chiar realizarea unui amplu complex imobiliar, implantat în zona promontoriului prestigioasei insule, acolo unde se caută febril soluţii de ingenioasă ocupare a suprafeţelor fostelor - cîndva atît de animate - docuri newyorkeze.

Să fim bine înţeleşi, mulţi confraţi ai diasporei române lucrează în SUA şi, dintre aceştia, unii au mai prins ceva lucrări, mai degrabă amenajări, în Manhattan. Dar chiar realizarea unui întru totul semnificativ ansamblu, acolo, în celebrul ascuţiş granitic încărcat cu nu mai puţin celebrele sale buildinguri şi avansînd impetuos în larga confluenţă a Hudson-ului cu East River (zonă pentru vederea pe viu a căreia mulţi europeni - şi nu numai ei - îşi vînd tot ce au, îşi soldează bunuri testamentare, grăbesc falimentul unor rude credule şi naiv-creditoare ori îşi pun la bătaie banii de îngropăciune), în această cu totul inabordabilă plajă a curajoaselor investiţii imobiiare, profesorul arhitect Vladimir Arsene a proiectat, a construit şi şi-a lăsat amprenta vocaţiei şi personaităţii sale profesionale.

Şi, despre toate acestea, miercuri 9 mai 1990, tînărul vorbitor ni se destăinuia, cu o modestie vibrînd de frumuseţe şi de înaltă ţinută - cutez a spune - românească, cu aerul unui stagiar prezentîndu-şi gînduri călăuzitoare şi motivaţii opţionale la realizarea unui oarecare motel în Prislop ori a unui preventoriu la Malu cu Flori.

Superbă zi, splendidă şi exemplar concentrată expunere şi, mai ales, unică ocazie de a cunoaşte un confrate de excepţie!

Procesul formativ al viitorilor arhitecţi, în vechea noastră şcoală ca şi în mai noile nuclee-replică din Iaşi, Cluj şi Timişoara, va fi de dorit să nu omită prezentarea lucrărilor acestui arhitect. Ca să nu mai vorbim de utilitatea inspiratei invitări a profesorului american să conferenţieze în amfiteatrele româneşti, spre folosul studenţilor noştri ca şi spre substanţializarea mîndriei lor de a se fi născut în acest fecund colţ de lume.

Stefan Radu Ionescu

expoziţia "Patrimoine roumain. Histoire et actualité"

Hotel de Sully, Paris, 13 iulie - 2 septembrie 1990

Organizator: Centre National de Monuments Historiques et des Sites

Comisar al expoziţiei: arh. Ştefan Mănciulescu

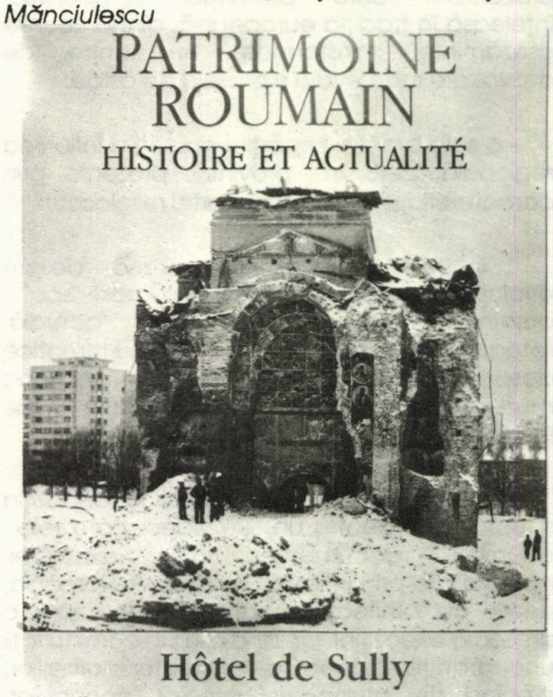

Expoziţia a fost organizată ca o prezentare generală a arhitecturii în România, istorică în primul rînd, dar de actualitate în ceea ce priveşte evoluţia capitalei. Spaţiul important pus la dispoziţie de către organizatori a fost conceput ca un parcurs explicativ, de la general la particular, de la istorie la prezent.

Ordinea expunerii corespunde idelor susţinute:

- intrarea conţinea hărţi cu evoluţia în secole a teritoriului, fotografii şi desene ale cîtorva monumente istorice reprezentative, fragmente şi reproduceri trecînd în vedere toate epocile, de la preistorie pînă în 1989;

- o sală dedicată arhitecturii populare, cu fotografii şi machete ale caselor ţărăneşti şi o prezentare fotografică a tradiţiei costumului românesc; un fond de ilustraţie muzicală folclorică contribuia la ambianţa reconstituită a decorului autohton;

- o înşiruire de săli, a căror linearitate situa epoca "modernă" a oraşelor româneşti: reproduceri de cărţi poştale de la începutul secolului, fotografii de familie, ca un ghid al cetăţilor şi ctitoriilor devenite oraşe; un mod de prezentare care permitea comparaţia, înţeleasă în tradiţia europeană, dintre vechile aşezăminte transformate în centre de dezvoltare medievală şi oraşele de astăzi;

- o sală a cărei împărţire prezenta înflorirea regională: cele trei provincii, prezente prin caracteristicile arhitecturii şi artei religioase;

- în fine, expoziţia propriu-zisă, despre evoluţia oraşului Bucureşti: un vast spaţiu cuprinzînd planuri şi macheta actuală, fotografii comparative 1976-1989 sau tematice despre centrul capitalei; şi aici, un fond muzical cu cîntece şi romanţe "ale Bucureştilor" susţinea ilustraţia;

- o sală de vizionare a fost la dispoziţia spectatorilor pentru un film video, care relua anumite documente ale expoziţiei, completate prin interviuri realizate în România, unele cu arhitecţi români. Filmul realiza o sinteză a expoziţiei, insistînd asupra continuităţii unei tradiţii: aceea a arhitecturii oraşelor, plecînd de la modelul caselor, conacelor, bisericilor şi mănăstirilor, pînă la oraşele secolului XX, tradiţie pentru care perioada '76 -'89, în ceea ce priveşte sistematizarea Bucureştiului, reprezintă o fractură;

- cuprinzînd articole redactate de organizatori şi colaboratori la expoziţie, numărul 169 al revistei "Monuments Historiques" - Roumanie 1990' a fost la dispoziţia cumpărătorilor - un număr a cărui calitate este de a dezvolta conţinutul de analiză istorică a documentelor cumulate de expoziţie.

Fotografiile oraşelor româneşti au prezentat imaginea unei civilizaţii întîrziate poate cîteva decenii. Lipsa imaginilor noi din oraşele române sau, în cazul Bucureştiului, evidenta ruptură de tradiţie ca rezultat al sistematizării, susţin această concluzie.

Răspunsurile sînt rezervate viitorului, în măsura în care cele mai noi documente prezentate privesc capitala şi par a fi documente de lucru.

Exemplele de arhitectură contemporană constituie tema unei expoziţii în viitor, scopul prezentei expoziţii fiind acela de a propune tradiţia ca sursă de inspiraţie răspunsurilor în pregătire, şi nu acela de a implica polemic generaţiile de arhitecţi activi în România.

Organizarea prestigioasă a expoziţiei, conţinutul ei precum şi cel al numărului de revistă ce i-a fost dedicat, dovedesc existenţa unei metodologii de analiză şi prefigurare, a unor resurse documentare importante: acestei bogăţii de posibilităţi îi trebuie, din afara arhitecturii, răspunsul mijloacelor financiare care implică puterea de decizie politică.

Alice Tufan, Paris

expoziţia de sculptură şi arte grafice a Zoei Pop

"Căminul artei", 22 martie - 7 aprilie 1990

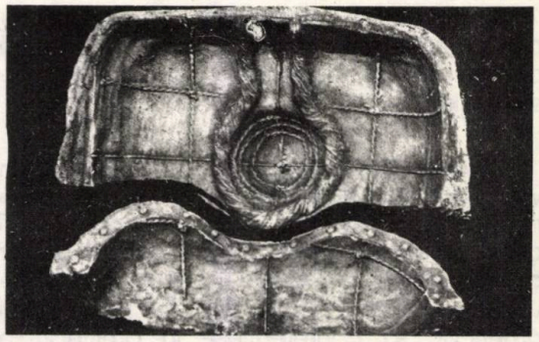

Zoe Pop este absolventă a Institutului de Arte Plastice "Ion Andreescu" din Cluj, secţia Sculptură, promoţia 1977 şi a expus la nenumărate expoziţii din ţară şi de două ori peste hotare.

Zoe Pop a găsit în artă o posibilitate de exprimare şi de confesiune în sensul celor declarate de pictorul Theodor Pallady în jurnalul său: "arta este pentru mine necesitatea de a mă confesa sincer, neiertător".

S-ar părea că sinceritatea sa este atît de mare, sensibilitatea atît de ascuţită încît deţin locul primordial; dar, o analiză mai atentă ne dezvăluie o compunere plastică îndelung gîndită, "scontată", pregătită, artista declarîndu-ne chiar că se joacă cu formele sculpturale pînă la găsirea sensului optim de expresie artistică. Incontestabil, Zoe Pop este o artistă surprinzătoare, în sens pozitiv. Şi facem această afirmaţie pornind de la faptul că, în creaţia ei, se întîlnesc o serie de poli diametral opuşi dintre care, personal, ne-a impresionat coexistenţa deopotrivă a unei fragilităţi deosebite cu un element viguros, ferm. De asemenea, ea mai propune o concomitenţă a jocului cu trăirea afectivă gravă, serioasă, dramatică; apoi o îmbinare între figurativ şi abstract, precum şi o fraternizare a senzorialului cu raţiunea, a materiei cu ideea pură.

Zoe Pop se dovedeşte a fi o adeptă a principiului echilibrului formelor, uneori obţinute nu fără efort, cum o demonstrează formele sculpturale cu materia erodată de spaţiu, sau cromatica gravă din unele opere grafice.

Maria Catanescu

atelierele democraţiei

LES ATELIERS DE LA DEMOCRATIE

BUCAREST 1990

In zilele de 24 şi 25 august 1990 a avut loc la Bucureşti, în foaierul Sălii Palatului, expoziţia cu tema "Construcţii pentru satele româneşti" organizată de **Operaţiunea Satele Româneşti** (OVR), **Medicii fără frontiere** (MSF) - Belgia -, **Reporteri fără frontiere** şi **Comitetul Helsinki - Franţa**, în colaborare cu Ministerul Culturii, Liga română pentru drepturile omului şi revista săptămînală **Flacăra**, pentru partea română.

Proiectul acestor Ateliere a luat fiinţă în luna iunie. A fost adresată o "Scrisoare deschisă" autorităţilor române, care au primit şi

o delegaţie europeană a OVR la începutul lunii iulie. Guvernul român nu a făcut nici o obiecţie cu privire la organizarea acestor Ateliere.

Motivele expuse de partea europeană au fost: evenimentele din iunie de la Bucureşti au stigmatizat separarea în opinia publică românească între intelectuali şi muncitori, precum şi între partizanii opoziţiei şi majoritate, aceasta în timp ce o anumită formă de

xenofobie lua proporţii. Şi-au exprimat speranţa că organizarea acestor Ateliere va da ocazia fiecăruia să-şi dea seama ce crede celălalt cu adevărat şi vor permite deschiderea unui dialog şi schimb de păreri.

Expoziţia prezintă 50.000 de căsuţe executate din hîrtie, piatră, lemn, de către copiii belgieni din grădiniţele şi şcolile rurale, în luna octombrie 1989, în semn de solidaritate cu cei din România. Expoziţia a fost susţinută de expuneri de intenţii de către ataşatul cultural pe lîngă Ambasada Belgiei şi dl. George Arion, redactorul şef al revistei "Flacăra".

(L.E.M.)

expoziţie de grafică şi caricatură

... s-a deschis la 5 septembrie 1990 în sala Teatrului Foarte Mic din Bucureşti şi a aparţinut arhitectului-scenograf Virgil Luscov. Acuitatea observării fenomenului social şi politic,

transmisă cu peniţa muiată în ironie şi umor, au avut ca rezultat o călduroasă primire făcută de public.

La vernisaj au participat şi numeroşi colegi arhitecţi sau cu profesii adiacente, printre care: arhitect Anton Dâmboianu, arhitect Marius Smighelschi, arhitect-scenograf Teodora Dinulescu şi alţii. Un cuvînt colegial a fost rostit la vernisaj de arhitectul Gheorghe Leahu.

expoziţia de pictură I.Vlahu

sala "Majestic", octombrie 1990

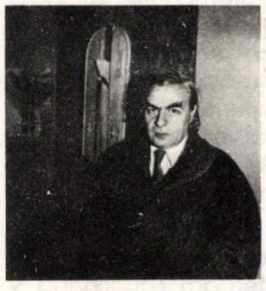

"Investigaţia interioară a stărilor de conştiinţă ne-a condus la imaginea arhetipală, mitică, structurată în imnele balagine, ca "Mioriţa", fără a fi totuşi ilustrarea acestei balade; ea developează doar investigaţia proprie şi rotunjeşte imaginea primordială şi fundamentală a omului ca fiinţă concepută din lumină, închizînd circuitul existenţei sale ce purcede din lumina Divină şi se reintegrează în final în ea. Este drumul fiinţei umane prin tunel." *(Autorul)*

teolog-arhitect, o falsă contradicţie

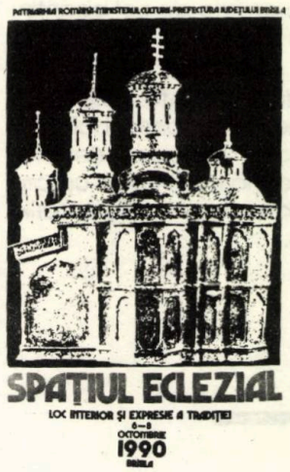

La simpozionul de la Brăila (6-8 oct. 1990), avînd ca temă arhitectura bisericii ortodoxe actuale, au fost voci din rîndul clerului care au cerut neapărat proiectarea noilor lăcaşe de cult în stil bizantin.

Pe de altă parte, s-a aflat că anumite institute de proiectare au trecut la proiectarea de noi biserici, cu duzinile. Ce poate decurge de aici? Biserici în stil bizantin, mai mici sau mai mari, în serie; ba mai mult, o tipizare şi apoi chiar prefabricarea acestor construcţii, de care societatea noastră nouă are atîta nevoie. Poligoanele de prefabricate îşi pot găsi astfel o fericită reutilizare... Mai lipsesc cataloagele cu proiecte tip de biserici ortodoxe, împărţite în mari şi mici, cu specific muntenesc-bizantin, moldovenesc-bizantin, ardelenesc- bizantin, etc... Operaţiune rece, calculată, eficientă. N-am reuşit să- l stăpînim pe român în blocuri de locuinţe, încercăm să-l stăpînim în blocuri de biserici... Grila uniformă care ne apasă tinde doar să-şi schimbe culoarea, funcţionarii-arhitecţi sau preoţi au rămas neclintiţi în convingerile lor.

Poate este un scenariu pesimist, chiar alarmist. In orice caz, dacă este în faza incipientă, acesta poate fi stopat: în loc de avizări la forurile centrale, avizări la cele regionale, în loc de institute mamut, studiouri mici de arhitectură, în loc de comenzi obţinute pe vechi relaţii, comenzi obţinute prin concurs.

Cît despre o linie generalizatoare sub denumirea de **stil bizantin**, îmi exprim îndoiala. Printre cele mai frumoase biserici vechi românești rămîn cele din nordul Moldovei, iar acestea au un specific aparte de cel bizantin; cele din Maramureș cu atît mai mult.

Păstrînd simbolurile fundamentale ale navei și crucii, ar trebui să ne dorim biserici cît mai diverse, din materiale diverse (lemnul, cărămida, piatra, împreună cu structuri ușoare de metal, beton), legate organic de locurile unde acestea se ridică.

Vlad Gaivoronschi

filocalia

A doua expoziție (după "Expoziția tineretului '90") organizată de UAP în spațiile amenajate pe fosta terasă a Teatrului Național din București, a reunit sub titlul FILOCALIA pe cei mai valoroși pictori, graficieni și sculptori români în a căror creație "cultura se unește cu cultul", ca să preluăm o fericită expresie a lui Sorin Dumitrescu ("România liberă" din 28 oct. 1990), el însuși "sfințind" sala centrală a expoziției cu un grup de lucrări - picturale și spațiale - de copleșitoare forță artistică.

Prezența substanțială a unor Horia Bernea, Marian Zidaru, Dan Mohanu, Romelo Pervolovici, Marin Gherasim, Alexandru Chira, Constantin Flondor, Mircea Spătaru și a multor altor artiști pe care spațiul nu ne permite să-i menționăm, este susținută de cîteva repere istorice din arta noastră religioasă: o minunată frescă de la biserica mănăstirii Văcărești, o replică a "Rugăciunii" lui Brâncuși, o troiță de lemn de la începutul sec. XIX.

(D.A.)

restoration '90

Salonul internațional pentru tehnicile de restaurare și conservare - RESTORATION '90 - s-a desfășurat la Amsterdam, între 22-24 octombrie 1990.

Este cea de a treia întîlnire științifică de această natură, după precedentele saloane internaționale RESTAURATIE '87 și '88 ținute tot în Olanda, la Zutphen, care se adresează specialiștilor în restaurarea și conservarea monaumentelor, a obiectelor de artă, cărților și documentelor de arhivă și siturilor protejate.

Noua denumire a salonului scoate în evidență structurarea mai amplă și mai puternică a acestui eveniment și întărește totodată caracterul internațional, altminteri căpătat încă de la precedentele sale ediții (Zutphen - Olanda). De remarcat susținerea unor organizații precum **International Centre for the Study of the Preservation and the Restauration of Cultural Property** (ICCROM) din Roma și **l'UNESCO** și **International Council on Monuments and Sites** (ICOMOS) din Paris, de natură a sublinia recunoașterea internațională a acestei manifestări, într-o epocă în care conștiința valorii istorice e amenințată în multiple feluri, fapt pentru care nu întîmplător însăși tema congresului internațional (ce se va desfășura concomitent cu expoziția de înaltă calitate) va fi: "Mediul înconjurător - o amenințare pentru patrimoniul cultural?"

Centrul Internațional de Expoziții și Congrese RAI din Amsterdam (cuprinzînd 9 hale, 18 săli și atrăgînd peste 2 milioane de vizitatori/an), care va găzdui salonul internațional RESTORATION '90 e accesibil prin autostrăzi venind din toate direcțiile și cu legături rapide îndeosebi cu Aeroportul Internațional SCHIPHOL, foarte apropiat (8 minute).

(A)

o carte originală

Noua carte a arhitectului Constantin Joja este originală atît în conținut, cît și în forma de prezentare. (Nota bene: au apărut referiri în două publicații literar-artistice* și asupra uneia din aceste referiri voi zăbovi ceva mai încolo.)

Afirm că este o carte originală în ceea ce privește conținutul ei, pentru că - din cîte cunosc - nimeni nu a așezat arhitectura noastră țărănească și urbană tradițională alături de cea a unui continent. Să așezi arhitectura populară realizată în paiantă și lemn, de mici dimensiuni, cu durata de două-trei generații, efemeră deci, dacă o raportăm la istorie, alături de aceea realizată în piatră și de mari dimensiuni, construită ca să reziste sute de ani - de pe continentul european, poate să pară un act extrem de temerar!

Arhitectul Constantin Joja a vrut să ne arate cum stă această arhitectură, de o clasicitate dobîndită într-un proces de desăvîrșire de mii de ani, alături de cea a occidentului. Concluziile acestei alăturări temerare - căci nu este o comparare propriu-zisă - cititorul le trage singur: arhitectura noastră populară apare de o originalitate, o puritate, o modernitate impresionante și stă cu demnitate alături de marile realizări europene.

Tîlcul cărții ar fi deci acesta: a cîntări valorile arhitecturii autentice, fără ideea de a face comparații în privința materialelor, dimensiunilor, a filozofiei de locuire - deși, în treacăt fie spus, se fac și unele referiri la filozofia de locuire din diverse locuri, în partea introductivă.

Dar această "cîntărire" ne mai permite să reţinem o idee fundamentală pentru înţelegerea întregii arhitecturi, în prefacerea ei istorică: nu materialele scumpe sau cantitatea de muncă înglobată în operă fac valoarea ei, ci spiritul care este exprimat.

Cititorul cărţii va înţelege că arhitectura românească populară este de o orizontalitate inconfundabilă, ce exprimă de fapt filozofia omului legat de pămînt şi care îşi găseşte aici echilibrul, această creaţie stînd demn alături de cele europene, în care verticalitatea încearcă să exprime neliniştile metafizice ale unor colectivităţi umane.

Clasicismul arhitecturii noastre ţărăneşti, un clasicism ce vine de dinainte de cultura grecilor, este indubitabil.

Arhitecţii din şcoala lui Ion Mincu, din dorinţa de a crea un stil naţional, studiaseră biserici, mănăstiri, care li se păreau că pot sta alături de construcţiile altor ţări. Aceia nu se uitau la modestele exemplare din cultura populară, căci ei căutau frumosul în altă parte, după tiparele occidentului. Arhitectul Constantin Joja a văzut în creaţia noastră populară o posibilă alternativă la arhitectura occidentului, o alternativă de o neobişnuită prospeţime! Marele său merit este acela că el iese cu casa noastră ţărănească şi cu urbanismul tradiţional în lumea marii arhitecturi, acolo unde noi nu ieşeam decît cu multă sfială şi complexe şi nu îndrăzneam să privim de la egal la egal marea operă a occidentului.

Cum se face că autorul a descoperit frumuseţi acolo unde puţini le vedeau? A privit cultura noastră tradiţională cu multă dragoste şi privind astfel a înţeles că aici nu este nevoie de o ornamentică deosebită, de materiale preţioase sau de amplificare în dimensiuni pentru a conferi expresivitate, pentru că umbrele din registrul de umbră al pridvorului sau registrul reflex atunci cînd el devine geamlîc, în opoziţie cu cel în plină lumină, creează armonii depline cu sufletul poporului nostru şi se înalţă la valorile universale ale arhitecturii dintotdeauna.

Am afirmat că forma de prezentare a cărţii este originală: cartea conţine un mare număr de desene (422) lucrate la mîna liberă şi texte, adnotări explicative, alăturate desenelor.

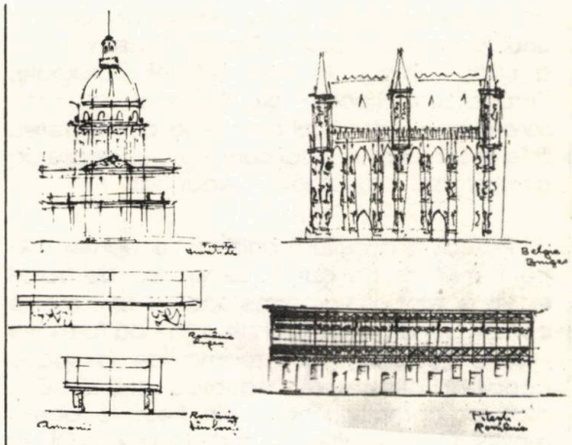

In laboratorul de cercetare al acestui filozof al arhitecturii, desenul este instrumentul principal. Dar acest desen nu este unul oarecare, ci o esenţializare. Domnul Joja îmi spunea mai demult că, pentru a ajunge la această esenţializare - desen numai pe axe şi urmărind esenţa operei de arhitectură - a lucrat mii de desene. Analiza pe care o face este deci un act de creaţie, în care diferenţele de scară, de materiale, asocierile pe o aceeaşi pagină pot fi discutabile. In toate însă se revelează acelaşi sentiment al arhitecturii, care îşi caută drum către esenţe.

Cu prilejul uneia din vizitele pe care i le-am făcut, mi-a vorbit despre "voluptatea desenului": "E o voluptate să desenezi, să vezi cum ies din mîinile tale ca din mîinile unui olar, case mai mici, case mai mari; le dai altă formă, altă structură... Voluptatea desenului am avut-o mereu! Eu nu desenez pur şi simplu. Caut esenţele arhitecturale, care pot fi puse în evidenţă."

Dar care este scopul acestui demers atît de laborios? Constantin Joja vrea să insufle generaţiilor de arhitecţi focul nestins al dragostei sale pentru arhitectura populară românească, un subiect despe care îmi declara: "Şi dacă aş avea trei vieţi şi tot nu l-aş putea epuiza!" El vrea să declanşeze acea emulaţie profesională din care să iasă şi alte studii, alte propuneri de interpretare a valorilor noastre tradiţionale.

Experimentele din arhitectura mondială a ultimelor decenii ne-au arătat că postmodernismul a constituit revolta la uscăciunea şi anchilozarea care începuseră să cuprindă arta modernă. Pentru ca să scapi de "cîntecul sirenelor" - modele arhitecturale - trebuie să fii ancorat la valorile perene ale arhitecturii. Pe de altă parte, exemplul unor arhitecţi de pe alte meleaguri - fondatori ai arhitecturii moderne - care au explorat posibilităţile orizontalităţii în arhitectură, dar în lucrările lor nu au ajuns la puritatea şi modernitatea atinse de arhitectura noastră populară, ne arată cît de important este să fii ancorat în spiritualitatea unui neam.

Arhitectul Constantin Joja face parte din categoria arhitecţilor - aş mai cita aici doar cîteva nume: profesor arhitect Adrian Gheorghiu şi arhitecta Henriette Delavrancea - pe care nu voi conteni să-i omagiez, ori de cîte ori voi avea prilejul. Aceşti arhitecţi au crezut în valoarea tradiţiilor noastre şi, animaţi de acest foc sacru, au colindat cu un carnet de schiţe şi cu aparatul de fotografiat prin satele şi oraşele româneşti. Poate că pilda lor va insufla şi generaţiilor mai tinere pasiunea de a colinda cu un carnet de schiţe şi un aparat de fotografiat, în căutarea valorilor perene. Şi subliniez - "cu un carnet de schiţe în mînă" - căci aceasta îl face pe arhitect mai sensibil la a surprinde subtilităţile imaginii şi la decodificarea lor în ritmuri şi proporţii.

Voi semnala - în final - una din referirile ce s-au publicat despre această carte. Articolul "Cărţi-Emblemă" semnat de Artur Silvestri elogiază cîteva cărţi fundamentale publicate la noi în ultimul sfert de veac, cărţi în care se face o nouă sinteză românească. Nu poate decît să ne bucure că în această constelaţie prestigioasă, alături de cărţi semnate de Anton Dumitriu, Edgar Papu, Constantin Noica, Romulus Vulcănescu, Ion Horaţiu Crişan, Valer Butură, Vasile Tomescu, Octavian Lazăr Cosma, este prezentă şi o carte de arhitectură: "Arhitectura românească în context european" a arhitectului Constantin Joja.

*) referiri la cartea arhitectului Constantin Joja au apărut în:

- Supliment literar-artistic al Scînteii tineretului nr.39 (418) din 30 septembrie 1989, "Fertilitatea eseului" de Augustin Ioan;

- Luceafărul nr.46 (1436) din 18 noiembrie 1989, "Cărţile - Emblemă" de Artur Silvestri.

Adrian Mahu

pretext pentru o evocare

După un an de la timpuria dispariţie a lui Vasile Drăguţ[1], Editura Meridiane publică volumul "Medalioane în cerneală"[2], gest ce poate fi interpretat fie ca un adevărat omagiu, pe care memoria istoricului de artă o merita din plin, fie ca pretext pentru evocarea personalităţii intelectuale a celui care, "ţinînd seama de bogăţia şi semnificaţia" multiplelor "fapte de cultură şi artă românească", ce au contribuit "benefic la viaţa culturală şi artistică a altor popoare", a propus încă din anul 1966 "introducerea în şcolile medii a unei noi discipline de bază: Istoria culturii româneşti". Culegerea de articole, prefeţe de cataloage, emisiuni radiofonice, comunicări la colocviile de specialitate, pregătită - din cîte ştiu - de chiar cel plecat dintre noi, alcătuită mai tîrziu de Gabriela Pătulea-Drăguţ (devotată soţie), ajutată fiind de profesorul Dan Grigorescu, are meritul de a lăsa să se înţeleagă cît de complexă a fost activitatea lui V.Drăguţ, pe toată întinderea manifestărilor profesionale. Marea lui dragoste pentru arta veche românească, pentru fragilele mărturii ale trecutului, concretizată prin capacitatea de a regîndi (reclădi) imaginea unor monumente din perspectiva teoreticianului modern, nu a umbrit cu nimic veritabila contribuţie critică privind arta contemporană românească. De la monografii la cronică sau cuvînt de deschidere a unor expoziţii, nu întotdeauna patronate de artişti consacraţi în acel moment, în creaţia cărora însă el a crezut cu luciditatea şi bunul-gust al omului cultivat, pînă la activitatea de redactor-şef al revistei "Arta", Vasile Drăguţ a dat coloratură foarte nuanţată înţelegerii complexe a fenomenului artistic românesc, şi nu în ultimul rînd al relaţiei dintre autentic şi inautentic. Gîndesc că tocmai de aceea titlul cărţii primeşte justificarea cuvenită în capitolul în care efortul de a decodifica mesajul artistic din creaţia unui Pallady, Ţuculescu, Ghiaţă, Ressu ş.a. sau a unor oameni de litere (Matei Caragiale, Perpessicius, Nicolae Iorga), ce au aspirat - spre surprinderea multora - şi la cunoaşterea liniei în sensul creator al conceptului, apare ca o constantă a multiplelor preocupări.

Posedînd o cultură artistică fundamentată pe familiarizarea cu un cîmp larg de valori estetice, fapt ce i-a permis accesul spre marile comori ale artei, istoricul de artă - ca formaţie - scria (vorbea) fără teama de a spune banalităţi, atît despre "vigoarea sculpturală a maselor compoziţionale" din frescele acelui moştenitor al tradiţiei giottesti, Tommaso Di Ser Govanni, zis Masaccio (1401-1428), adăpostite de capela ce aparţinea încă din anul 1386 familiei renumitului cetăţean florentin (rivalul politic al lui Cosimo di Medici), Felice Brancacci, din basilica ordinului carmeliţilor Santa Maria del Carmine, cît şi de arta celui ce a fost timp de douăzeci de ani pictorul favorit al Cantacuzinilor, pe care a şi reuşit a-i portretiza în amplul tablou votiv (ce grupează 55 de personaje), din pronaosul ctitoriei agăi Matei Cantacuzino de la Filipeştii de Pădure (1692). Pe Pârvu Pârvescu, supranumit "Mutu" (1657-1735), artist fără egal al artei medievale româneşti, Vasile Drăguţ îl considera - pe bună dreptate dacă ne limităm chiar şi numai la enumerarea considerabilei opere cuprinsă în marile ansambluri de pictură murală de la Negru-Vodă din Cîmpulung, Cotroceni, Mărgineni, Filipeştii de Pădure, Poiana, Măgureni, Lespezi, Colţea, Sinaia, Fundenii Doamnei, Rîmnicu Sărat, Bordeşti, Mamu, Sf.Gheorghe Nou - "fondator de şcoală, atelierul său de la Bucureşti anticipînd cu multe decenii înfăţişarea Academiei de arte frumoase".

Profesionist cu o judecată temeinică, V.Drăguţ s-a apropiat cu aceeaşi emoţie şi bucurie (bucuria de a palpa substanţa artistică), atît de arta autorului acelor "misterii religioase şi folclorice din Săliştea Sibiului", artistul rustic Picu Procopie Pătruţ, cît şi de uimitoarea pictură a aceluia care continuă încă să poarte marea conversaţie a tăcerii cu culorile sale, maestrul Corneliu Baba.

Dat fiindcă cititorii care pînă astăzi nu au trecut decît prin paginile acestei cărţi ce poartă semnătura lui Vasile Drăguţ, nu au cum să intuiască marea semnificaţie a profesiunii de credinţă a acestui erudit om de cultură, trebuie să amintim aici - aşa cum de altfel punctează şi Dan Grigorescu în al său "cuvînt înainte" - că ceea ce a dominat pînă în ultima clipă (chiar în ziua trecerii sale în lumea umbrelor, Grecia îl coopta ca membru al celui mai înalt for de specialitate: Societatea Arheologică), întreaga activitate a lui V.Drăguţ, a fost permanenta preocupare pentru cunoaşterea, ocrotirea şi valorificarea patrimoniului cultural, căruia îi dădea sensul de semnificant al trecutului istoric- naţional[3].

L-am auzit - nu odată - explicînd cu calm şi răbdare în ce fel numeroasele monumente, singurele şi sigurele documente ale civilizaţiilor, anulează prin încărcătura lor istorică, cantităţile considerabile de beton, sticlă şi oţel. Slăvind nu numai memoria istorică, dar şi foarte îndelungata noastră tradiţie istorică, l-am auzit vorbind, cu siguranţa cercetătorului de elită, despre "preţioasele repere" ale trecutului, cu ajutorul cărora "istoria trăieşte", devine "vie în conştiinţele şi inimile oamenilor".

Omul în jurul căruia s-a aglutinat imensul imperiu al cunoştinţelor despre monumente, mi-a fost dascăl. Am fost printre ultimii studenţi ai secţiei pe care o absolveai teoretic în anul trei, în ziua în care "luai examenul la Tipologie de la Drăguţ", complicată formă de testare a cunoştinţelor noastre, deoarece Profesorul impunea o nouă modalitate de receptare şi înţelegere a istoriei artei vechi româneşti, raportată nu numai la tradiţia artei balcanice, ci la însăşi poziţionarea istorico-geografică a creaţiei noastre, situată la interferenţa dintre marea arie a artei bizantine şi cea a artei occidentale.

Mai bine de două decenii (din 1964 a devenit conferenţiar la Institutul de Arte Plastice "Nicolae Grigorescu", apoi profesor în 1980, rector, şef de catedră din 1984 pînă la sfîrşit), a slujit fără cusur profesiunea în care el a impus un echilibru al judecăţilor şi onestitate în judecarea şi analizarea obiectului de artă. Printr-o exemplară disciplină a muncii - pe care a imprimat-o şi celor cu care avea să lucreze - de la student la profesor, de la arhitect la cercetător - V.Drăguţ a reuşit să citească enorm de multe documente provenite din mai multe surse: colecţii, arhive, biblioteci. Cu spiritul său intuitiv, cu extraordinara sa memorie care a funcţionat ca instrument complex în cuprinderea sistematică a unui material imens, şi cu o tenacitate care uimea şi strivea în acelaşi

timp, acest cunoscător fără egal al principalelor monumente românești, întocmai ca și Nicolae Iorga, pe care declarat l-a admirat, considerîndu-l "un adevărat uomo universale de tip renascentist", a descoperit însă reala semnificație a străvechilor edificii - ce se pot constitui în izvoare autonome - numai prin contactul direct și nemijlocit cu acele valori ale trecutului. Rezultatul acestei munci de o viață sînt ideile (printre care se mișca cu o teribilă mobilitate) exprimate în opera sa ce însumează mii - poate zeci de mii - de pagini scrise. O extraordinară putere de sinteză caracterizează această întreagă moștenire de o excepțională valoare documentară. Dar ceea ce uimește în mod deosebit la tot ceea ce a lăsat istoricul de artă și cercetătorul evului mediu românesc (lucru ce impresiona dealtfel și la cursurile pe care le conducea), este faptul că el a dat același sens al durabilului, al permanentului, al definitivului, atît acelor mari ansambluri arhitecturale ca cel al Coziei, Hurezilor, al Putnei, Suceviței sau al Dragomirnei, în care s-a concretizat întreaga putere creatoare a poporului nostru, cît și unor mici biserici aflate în sate uitate pe harta țării. A acordat aceeași atenție tuturor acestor îndepărtate mărturii ale tradiției constructive românești, fiind ferm convins - și convingîndu-i și pe alții - că numai prin cunoașterea în mod egal al martorilor trecutului istoric, devine posibilă mai buna înțelegere a fenomenului de artă în toată complexitatea sa. De aici perceperea sensului de conservare și restaurare științifică a bunurilor culturale, avînd ca punct de plecare o școală națională puternic consolidată de însuși creatorul ei: profesorul Vasile Drăguț.

"Prin firea lucrurilor, cartea de față nu poate înfățișa decît un fragment al portretului lui Vasile Drăguț", declară Dan Grigorescu în cuvîntul înainte al "Medalioanelor în cerneală".

Răsfoind antologia ce cuprinde texte grupate în patru capitole[4], care într-un anume sens nu reprezintă altceva decît linia de separare dintre activitatea de istoric și cercetător al artei medievale românești și aceea de critic și comentator al artei noastre contemporane, rămîi cu sentimentul că această primă carte postumă a profesorului Vasile Drăguț, a reușit într-adevăr să reconstituie portretul intelectual al celui care a stăpînit ca nimeni altul domeniul cunoașterii și ocrotirii patrimoniului cultural național, dînd astfel o semnificație aparte sensului creator al culturii acestui neam.

1) Vasile Drăguț: n. 9 ianuarie 1928, Craiova; m. 1 noiembrie 1987, București. Studii: absolvent al Liceului St.Sava; urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie din București între anii 1946-1949; absolvent al Institutului de Arte Plastice "Nicolae Grigorescu", secția Istoria și Teoria Artei, în anul 1957. Doctor în istoria artei în 1970.

2) Vasile Drăguț: "Medalioane în cerneală", cuvînt înainte de Dan Grigorescu, Editura Meridiane, București 1988, 347 pagini, fără ilustrații.

3) Ca organizator și conducător al unor activități de ocrotire și valorificare a patrimoniului cultural, a îndeplinit următoarele funcții: 1968, director al Direcției Muzeelor și Monumentelor din C.S.C.A.; 1971, director al direcției Monumentelor Istorice și de Artă; 1975, director al Direcției Patrimoniului Cultural Național (pînă în 1976) și secretar al Comisiei Centrale de Stat a Patrimoniului Cultural Național; 1971, membru în conducerea Centrului internațional pentru conservarea și restaurarea monumentelor și din 1984, Președinte al Adunării generale a Centrului; membru al Consiliului Internațional al Monumentelor și Siturilor (ICOMOS) cu sediul la Paris, din 1968; 1987, membru al Societății Arheologice din Grecia.

4) Artă și istorie; Medalioane în cerneală; Note despre arta universală; Varia artistică.

Ariadna Zeck

La 26 septembrie 1990, foștii boboci ai generației 1940 - '45 au aniversat o jumătate de secol de cînd au început cursurile Școlii de Arhitectură. Din cei 52 de studenți de atunci au fost prezenți optsprezece, iar din corpul profesoral - patru. Doamna arhitect Gabriela Conțescu ne-a pus la dispoziție fotografia, precum și cuvîntul dumneaei rostit cu acest prilej: "Noi, foștii boboci ai anului 1940, ne-am reunit, asemenea drumețului care, străbătînd o mare parte din drumul său, se întoarce să scruteze drumul parcurs, să ne amintim cu duioșie și nostalgie de anii facultății și să încercăm să ne simțim, pentru puțin timp, iar cei din 1940..."

Fotografia reprezintă, de la stînga la dreapta, începînd cu rîndul de sus: Gabriela Conțescu, Virgil Nițulescu, George Filipeanu, Marilena Cruțescu Vidrașcu, Pia Gheorghiade Deculescu, Suzana Irimescu Machedon, Dan Cristescu, Rodica Ciobanu, profesor Niculae Teodorescu, Paul Georgescu, Dan Slavici, profesor Pompiliu Macovei, Minerva Laitin Georgescu, profesor Dumitru Dinu Vernescu, Marcela Ionescu Grigorescu, profesor Grigore Ionescu, Marcela Mateescu, Gheorghe Nicolau, Vasile Pantazi.

Lipsesc din imagine, dar au fost prezenți arhitecții: Alexandru Stupcanu, Nora Georgescu Lissai, Kurt Lissai.

---

anunț

In perioada 6-9 noiembrie a.c., sub egida Comisiei Economice pentru Europa, de pe lîngă Organizația Națiunilor Unite, a avut loc la PIESTANY în Cehoslovacia, primul colocviu anual pentru "restaurare ecologică urbană, organizat de Centrul Național de Urbanism (URBION) din Bratislava.

La colocviu au participat specialiști din peste 15 țări din Europa și America, inclusiv o delegație din România, compusă din trei persoane. Din partea Departamentului pentru Urbanism și Amenajarea Teritoriului a participat arh. Gheorghe Ionașcu, director al Direcției pentru mediu și zone protejate, din partea Ministerului Mediului ing. C.Hîrjeu, iar din partea institutului URBANPROIECT, arh. Doina Bubulete.

Cu ocazia colocviului s-au realizat legături și schimburi de idei cu specialiștii de la URBION, precum și din alte țări cum ar fi: Germania, Austria, Elveția, Danemarca, Norvegia, Olanda, Canada, Bulgaria, Ungaria, Polonia, URSS.

Președinte de onoare al colocviului a fost domnul Karl Leonardt din Geneva, delegat al Comisiei Economice pentru Europa.

Gh. Ionașcu

România-Franţa,noi relaţii de colaborare între institutele de învăţământ superior cu profilul Arhitectură, Urbanism şi Amenajarea Teritoriului

Ne relatează domnul Alexandru Sandu, rectorul Institutului de Arhitectură din Bucureşti:

Incă de mai mult timp ne preocupă reluarea relaţiior, cîndva tradiţionale, cu şcoala franceză de arhitectură. Şi ne-am gîndit în primul rînd la Franţa pentru că în ultimii douăzeci de ani această şcoală suferă un permanent de modernizare, de adaptare la contemporaneitate. In Franţa au loc şi acum discuţii cu privire la posibile căi de reorientare a arhitecturii. Acest paralelism de preocupări a luat forma mai multor iniţiative simultane, din direcţia părţii franceze şi din partea noastră. Din combinarea lor, putem evidenţia acum patru acţiuni mai importante, în curs de desfăşurare:

- acţiunea "1000 de stagiari ai ţărilor din est" (prevăzută în protocolul încheiat azi, 17 nov.), care este o iniţiativă a Şcolii de Arhitectură de la Villette, coroborată cu cea a Ministerului Echipamentului. 15 studenţi din anii patru şi cinci vor pleca pe timp de 10 luni în cîteva şcoli de arhitectură franceze;

- iniţiativa Şcolii de Arhitectură din Montpellier privind colaborarea dintre un grup de şcoli de arhitectură din sudul Franţei - Montpellier, Marseille, Bordeaux şi Toulouse - şi şcoli din Europa Orientală. Putem prezenta momorandumul şi platforma de acţiuni încheiate în cadrul acestui program;

- înfrăţirea institutului nostru cu Şcoala Belleville-Paris, propusă de francezi încă din februarie şi pregătită pe parcursul mai multor luni, conturată cu ocazia vizitei noastre la Paris în septembrie. Actul final, iată, tocmai s-a consfinţit, în prezenţa unor personalităţi franceze de prestigiu şi reprezentanţi ai ambasadei franceze. Se poate arăta documentul de colaborare.

Grupul care reprezintă Şcoala din Belleville s-a arătat interesat de cultura românească, de arhitectura Bucureştiului, de funcţionarea şcolii noastre, în cadrul căreia a participat şi la două conferinţe. Ieri, 16 noiembrie, am vizitat împreună centrul istoric şi Muzeul Satului, iar seara am vizionat la Teatrul Naţional "Trilogia antică", pusă în scenă de Andrei Şerban.

- înscrierea, nefinalizată încă, a Şcolii noastre în cadrul Institutului Naţional pentru Arhitectură şi Urbanism, care funcţionează pe lîngă Şcoala de Arhitectură din Rouen, sub egida CCE.

Proces verbal al celei de-a doua întîlniri, referitoare la înfrăţirea Şcolii de Arhitectură din Paris-Belleville şi a Şcolii de Arhitectură "Ion Mincu" din Bucureşti

Bucureşti, 17 noiembrie 1990

Cu ocazia vizitei delegaţiei franceze la Bucureşti, din 17 noiembrie 1990, a fost stabilit un protocol de schimb pentru 1991, în prezenţa domnilor Jean-François Roullin, director al EAPB, Dan Bernfeld, coordonator al proiectului de înfrăţire, Pierre Saddy, responsabil ştiinţific, a doamnei Françoise Mc.Cornick, responsabilă în problema schimburilor cu şcolile străine - din partea franceză - şi a domnilor Sandu Alexandru, rector al Institutului, Cornel Ghenciulescu, secretar ştiinţific, a doamnei Sanda Voiculescu, responsabilă a catedrei de Istoria şi teoria arhitecturii, a domnului Nicolae Lascu, coordonator al proiectului de înfrăţire, a domnilor Aurelian Trişcu, Emil Barbu Popescu, a doamnei Anca Brătuleanu, a domnului Mihai Opreanu, a doamnei Anamaria Zahariade, cadre didactice, a domnişoarei Françoise Pamfil şi a domnului Florin Gros, studenţi[5] - din partea română.

Protocolul se referă la următoarele acţiuni:

1. Vizită a domnului Nicolae Lascu (cadru didactic la IAIM) la EAPB, pe linia schimburilor pedagogice şi a pregătirii activităţilor ulterioare;

2. Vizită de studii, programată pentru luna mai 1991, a unui grup de studenţi români la Paris şi a unor studenţi francezi la Bucureşti, pentru a cunoaşte şcolile şi oraşele, pentru o documentare aprofundată în domeniile arhitecturii şi urbanismului;

3. Cu ocazia acestei vizite, va putea fi prezentată la Bucureşti o expoziţie deja realizată de EAPB;

4. Primirea cîtorva studenţi români în cadrul acţiunii "1000 de stagiari ai ţărilor din est"; stagiul unui grup de studenţi francezi la sate, acţiune organizată de către IAIM pe luna iulie 1991, pentru efectuarea de relevee a unor monumente şi situri istorice în România;

5. Ajutor pentru publicarea de articole ale autorilor români în revistele de arhitectură franceze şi reciproc; trimiterea de publicaţii de către EAPB, precum şi de cursuri;

6. Colaborarea la întocmirea de cercetări ştiinţifice.

Aport al EAPB în domeniul informaticii.

Documentul este semnat de domnii **Jean-François Roullin**, director al Şcolii de Arhitectură din Paris-Belleville şi **Alexandru Sandu**, rector al Institutului de Arhitectură "Ion Mincu" din Bucureşti.

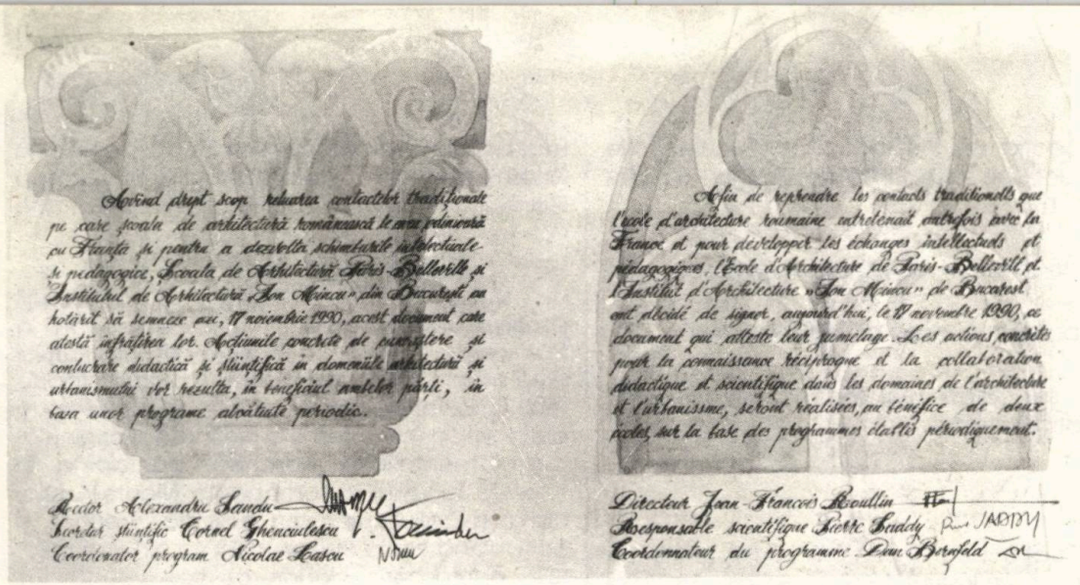

Având drept scop reluarea contactelor tradiționale pe care școala de arhitectură românească le are peminteă cu Franța și pentru a dezvolta schimburile intelectuale și pedagogice, Școala de Arhitectură Paris-Belleville și Institutul de Arhitectură „Ion Mincu" din București au hotărît să semneze azi, 17 noiembrie 1990, acest document care atestă înființarea lor. Acțiunile practice de parteneriat și conlucrare didactică și științifică în domeniile arhitecturii și urbanismului vor rezulta, în funcțiunea amîndurora părți, în baza unor programe alcătuite periodic.

Rector Alexandru Laudu
Secretar științific Cornel Ghenciulescu
Coordonator program Nicolae Lascu

Afin de reprendre les contacts traditionnels que l'école d'architecture roumaine entretenait autrefois avec la France et pour développer les échanges intellectuels et pédagogiques, l'École d'Architecture de Paris-Belleville et l'Institut d'Architecture «Ion Mincu» de Bucarest ont décidé de signer, aujourd'hui, le 17 novembre 1990, ce document qui atteste leur jumelage. Les actions concrètes pour la connaissance réciproque et la collaboration didactique et scientifique dans les domaines de l'architecture et l'urbanisme, seront réalisées, par tiers de deux parties, sur la base des programmes établis périodiquement.

Directeur Jean-François Revollin
Responsable scientifique Yvette Baldy
Coordonnateur du programme Dan Bornfeld

MEMORANDUM

Cele douăsprezece delegaţii reprezentînd facultăţile, institutele şi şcolile de arhitectură din Bulgaria, Germania Democrată, Franţa, Ungaria, Polonia, România, Cehoslovacia şi Iugoslavia, reunite la Montpellier în cadrul "Universităţii de vară" între 24 şi 29 septembrie 1990, se adresează autorităţilor Comunităţii Economice Europene la Bruxelles şi în principal Biroului programului TEMPUS, pentru a solicita în mod solemn:.

1. lărgirea programului TEMPUS, limitat actualmente la Ungaria şi Polonia, pentru a cuprinde ansamblul celorlaltor ţări dle Europei Orientale şi Centrale, mai cu seamă Bulgaria, RDG, România, Cehoslovacia şi Iugoslavia;

2. prevederile unui program de cooperare cu caracter experimental, privind activităţile de învăţămînt şi cercetare în cadrul disciplinelor de Arhitectură, Mediu ambient, Amenajare şi Construcţie. In cazul în care, din motive superioare, această lărgire nu poate fi realizată imediat;

3. realizarea unei posibilităţi financiare, începînd cu luna ianuarie 1991, care să permită cadrelor didactice şi cercetătorilor din delegaţiile semnatare ale prezentului text, să-şi ducă la capăt misiunile prealabile necesare pentru a pregăti programele de cooperare în anul universitar 1991-1992;

4. încurajarea prin toate mijloacele necesare a apropierii şi cooperării între reţelele actuale ERASMUS şi COMETT şi potenţialii parteneri ai viitoarelor reţele TEMPUS.

PLATFORMA DE ACŢIUNI

"Universitatea de vară" Montpellier, septembrie 1990

Aceleaşi douăsprezece institute superioare de arhitectură au propus un ansamblu de măsuri pentru îmbogăţirea cooperării ştiinţifice, tehnice şi culturale între semnatari:

A. COOPERARE: stabilirea unei reţele de informaţii în domeniul pedagogic şi de cercetare şi susţinerea relaţiilor de schimb între institutele de învăţămînt superior din întreaga Europa.

B. MANIFESTAŢII INTERNAŢIONALE: iniţierea de conferinţe anuale, a unui concurs anual rezervat studenţilor de anul IV, crearea unei publicaţii permanente de informare. Limba de lucru propusă este franceza, iar locul manifestărilor Facultatea de Arhitectură din cadrul Universităţii din Belgrad. In caz de imposibilitate se oferă Şcoala de Arhitectură din Bordeaux.

Tema conferinţei: BELGRAD: ARCHITECTURE ET TECHNOLOGIE
BORDEAUX: ARCHITECTURE ET PAYSAGE
Tema concursului: SOFIA, Architecture et Habitat
Perioada prevăzută: 15 oct. 1991 - 15 nov. 1991

C. RAPORTURI CU ORGANISME INTERNAŢIONALE - organizarea coordonării de acţiuni pe lîngă instanţele internaţionale, mai cu seamă CCE.

învăţămîntul superior de arhitectură în România

S-a hotărît reînfiinţarea Secţiilor de Arhitectură - învăţămînt superior cu durata de 6 ani - în centrele universitare Cluj, Iaşi, Timişoara.

Acum, în fiecare din cele trei oraşe, Secţia de Arhitectura face parte din Facultatea de Construcţii a Institutului Politehnic.

Au fost admişi circa 30 de studenţi în anul I, precum şi conductori arhitecţi care îşi continuă studiile începînd cu anul IV. Conductorii arhitecţi îşi vor continua studiile eşalonat, în toate cele patru institute de învăţămînt superior din ţară. La Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" vor începe, de asemenea, începînd cu anul 1991, cursuri postuniversitare de 2 ani în specialităţile Urbanism şi Restaurare.

Luînd în considerare direcţiile prioritare ale dezvoltării comenzii sociale, Institutul de Arhitectură din Bucureşti a sesizat necesitatea pregătirii diferenţiate şi specializate a arhitecţilor ca arhitect urbanist, arhitect restaurator şi arhitect designer. Aceste specialităţi ar trebui să se adauge arhitectului cu pregătire generală, care ar putea fi numit arhitect specialist.

In scopul realizării acestor specializări, se propune reorganizarea învăţămîntului superior de arhitectură prin:

- realizarea unei pregătiri fundamentale nediferenţiate pe durata primilor 4 ani de studiu;

- aprofundarea pregătirii generale de arhitectură pentru arhitectul specialist, concomitent cu instituirea unor studii şi proiecte de specialitate pentru urbanism, restaurări şi design arhitectural.

Institutele de învăţământ superior din celelalte centre culturale ale ţării vor putea opta, fie pentru preluarea integrală a schemei Institutului din Bucureşti, fie pentru organizarea unei singure specializări, corespunzătoare tradiţiilor şi capacităţilor de cadre locale. Studenţii acestor institute ce ar dori să urmeze o altă specializare decît cele care funcţionează în centrul respectiv, se vor transfera după anul IV în oricare din celelalte centre; acelaşi lucru va fi valabil şi pentru studenţii institutului bucureştean, care vor considera că specialitatea care îi interesează este mai bine făcută la unul dintre centrele regionale.

Absolvenţii celor 6 ani de studii vor obţine diploma de arhitect astfel:

- ARHITECT DIPLOMAT SPECIALIST (arhitectură)

- ARHITECT DIPLOMAT URBANIST (urbanism)

- ARHITECT DIPLOMAT RESTAURATOR (restaurări)

- ARHITECT DIPLOMAT DESIGNER (design arhitectural)

In continuarea studiilor universitare, arhitecţii specialişti în diferite domenii vor putea, de asemenea, să urmeze cursuri postuniversitare. In aceste condiţii, doctoratul, realizat în cursul unei activităţi practice sau teoretice pe linia specialităţii atestate, devine argumentul unei înalte competenţe.

Cele patru centre de învăţământ superior de arhitectură sînt următoarele:

1. Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" Bucureşti - Str. Academiei 18- 20

rector: prof. dr. arh. Alexandru Sandu

decan : conf. dr. arh. Marius Smighelschi

secretar ştiinţific: conf. arh. Corneliu Ghenciulescu

2. Secţia de Arhitectură a Facultăţii de Construcţii din Institutul Politehnic Cluj - Str. Emil Isac nr. 15

decan: prof. dr. ing. Anton Ionescu

prodecan: conf. dr. ing. Ioan Olariu

şef catedra arhitectură: şef de lucrări arh. Adriana Matei

3. Secţia de Arhitectură a Facultăţii de Construcţii din Institutul Politehnic Iaşi - Str. Splai Bahlui stîng 43

decan: prof.dr. ing. Adrian Radu

şef catedra arhitectură: şef de lucrări arh. Virgil Onofrei

4. Secţia de Arhitectură a Facultăţii de Construcţii din Institutul Politehnic Timişoara - Str. Traian Lalescu nr.2A

decan: prof.dr. ing. Liviu Gădeanu

şef secţie arhitectură: arh. Cristian Dumitrescu

arhitect Ştefan Radu Gane

6 sept.1923 - 3 aug. 1988

A venit şi trista clipă să putem aminti şi cinsti cum se cuvine pe confratele nostru - arhitectul ŞTEFAN RADU GANE - săvîrşit din viaţă la 3 august 1988.

Primul născut, la 6 septembrie 1923, dintre cei trei copii ai unei familii de vechi cărturari moldoveni, strănepot al lui Nicu Gane şi nepot de frate al lui Constantin Gane ("Trecute vieţi de doamne şi domniţe") pe linie paternă, strănepot al primului mitropolit ortodox al Bucovinei, Silvestru Morariu, şi al cavalerului Iacob Stamati (scriitor basarabean, prieten cu Puşkin) pe linie maternă, era fiul lui George Gane şi al Elenei Gane, născută Morariu.

Inginerul George Gane, chimist de valoare, cu studii la Charlottenburg şi contribuţii ştiinţifice recunoscute pe plan european, a fost unul dintre conducătorii Institutului Geologic din Bucureşti unde a lucrat foarte mult timp, iar mama sa, de o rară frumuseţe şi distincţie, a fost o femeie luminată şi originală, cu o mentalitate deschisă, participînd în tinereţe la raliul automobilistic Monte Carlo, cîştigînd raliul montan austriac Brenner şi conducînd cai la cursele de trap din Bucureşti, la începutul perioadei interbelice.

Cunosc aceste date biografice ale familiei sale, avînd privilegiul de a-l fi cunoscut din fragedă copilărie, mai precis din clasa întîia primară a şcolii de băieţi nr.4 din curtea bisericii Visarion; am fost apoi colegi de clasă pe tot parcursul şcolii primare, a cursului secundar la Colegiul Naţional Sf.Sava şi la Institutul de Arhitectură "Ion Mincu", unde am fost admişi în anul 1942.

Soarta noastră s-a împletit şi mai tîrziu în timpul războiului - mobilizaţi la fortificaţii pe linia Focşani - Nămoloasa - Galaţi, unde ne-a prins 23 august 1944, rămînînd prieteni pe toată viaţa; şi ştia să fie prieten ca nimeni altul! Cred de altfel că prietnia, curajul şi dragostea adîncă de ţară au fost trăsăturile primordiale

De la stinga la dreapta: arh. Ştefan Radu Gane, arh. Alexandru Culescu, arh. Iani Nicolau (1980, la Paris)

ale personalităţii sale şi, pe măsură ce înainta în viaţă, acestea se accentuau, însoţite de umorul său sec şi de bunătatea funciară care se trăda în zîmbetul şăgalnic şi în pornirea mereu prezentă de a vedea şi partea veselă a lucrurilor.

Nimic, nici chiar insuportabila şi apăsătoarea stăpînire comunistă, nu au putut să-i schimbe caracterul; cînd n-a mai putut răbda, Bubi, cum îi spuneam cu toţii după alintul din copilărie, s-a expatriat în 1974 cu toată familia în frunte cu bătrîna sa mamă în Germania Federală, neuitîndu-şi nici o clipă ţara, prietenii, colegii.

Cariera profesională de arhitect şi-a început-o ca şef de şantier în 1948, la restaurarea bisericii Colţea - destin premonitoriu! A intrat în proiectare la IPROED în 1950 şi a continuat pînă în 1974, elaborînd proiecte de arhitectură civilă şi industrială în cadrul ISPROR, IPROMET, IPROLAM.

Avea un gust şi o îndemînare artistică deosebită, lucra tot felul de obiecte din metal, ceramică etc. pe care le dăruia cu o nespusă plăcere tuturor, fiind şi un maestru constructor de machete.

In RFG s-a stabilit la Aachen, unde a lucrat aproape un an. Apoi a trecut în Algeria în calitate de cooperator cetăţean german la SONATRACH şi, mai tîrziu, în calitate de profesor la facultatea de arhitectură din Alger.

Stăpînea foarte bine, în egală măsură, limbile germană şi franceză; deşi educaţia familială (influenţa bucovineană a mamei şi formaţia tatălui) era în pondere accentuat germanică, spiritul său "frondeur" şi temperamentul l-au împins să se stabilească la finele anilor '70 în Franţa, unde acutele probleme româneşti l-au acaparat cu totul, devenind sufletul mişcărilor de salvare a monumentelor istorice, a satelor, etc. şi de demascare a genocidului cultural săvîrşit de dictatura comunistă.

A înfiinţat în 1980 "L'Association pour la Protection des Monuments et Sites Historiques en Roumanie" împreună cu M.Beldiman, M.Berindei, Ş.Cantacuzino, N.Evolceanu, I.Galériu, D.Ionescu şi alţii, consacrîndu- şi în întregime ultimii opt ani de viaţă luptei pentru salvarea patrimoniului istoric naţional, constituind în acest scop o impresionantă arhivă şi bancă de date.

In calitate de preşedinte al Asociaţiei, a iniţiat intervenţii la UNESCO şi ICOMOS - organismul de specialitate al acestuia pentru protecţia monumentelor istorice şi restaurarea lor - care au trimis mai multe comisii de verificare (unele cu uşurinţă păcălite în România).

A organizat expoziţii itinerante cu panouri fotografice, hărţi, documente, bilanţuri impresionante, în toată Europa occidentală (Anglia, Franţa, Italia, Suedia, Germania, Elveţia).

A redactat nenumărate memorii şi rapoarte către UNESCO, către Preşedintele Republicii Franceze, către Papă, către Senatul SUA, către episcopatul Parisului, către Jacques Chirac - primarul general al Parisului, către Elie Wiesel - coordonatorul premiilor Nobel pentru drepturile omului, către televiziunea franceză.

A cooptat în lupta sa pentru România presa franceză, prin Veronique Soulet de la ziarul LIBERATION, prin M.Reichmann de la LE MONDE şi alţii, care publicau cu regularitate articole despre România.

A organizat lupta pentru salvarea Văcăreştilor şi a Patriarhiei, cu impresionante manifestaţii în stradă, cu panouri, făclii etc. în Place du Trocadero; telefona zilnic la secretariatul Patriarhiei, sperînd să obţină informaţii şi să galvanizeze spiritul de rezistenţă.

Salvarea Patriarhiei i se datoreşte în bună măsură; cei din ţară care au cooperat pe ascuns trimiţînd rapoarte, ştiri, fotografii, cunosc acest fapt mai bine ca oricine.

De asemenea, dacă în ultima perioadă a tiraniei dictatoriale s-au rărit simţitor şi chiar stopat demolările de biserici, aceasta se datoreşte tot activităţii înverşunate şi neobosite a lui Ştefan Radu Gane, care a stîrnit şi a unificat indignarea şi protestele întregii lumi civilizate împotriva uciderii trecutului în biata noastră ţară.

Cred că amărăciunea acumulată la priveliştea distrugerii deliberate a iubitei lui ţări a contribuit nu puţin la instalarea insidioasă şi neiertătoare a bolii care l-a curmat zilele în 3 august 1988; a închis ochii cu gîndul tot la ţară, la Bucureştiul pe care l-a iubit, la "tufănelele de la Mioriţa".

Dragul meu Bubi, noi toţi prietenii, colegii şi cei care te-au cunoscut îţi păstrăm o amintire neştearsă şi o vie recunoştinţă pentru tot ce ai făcut; odihneşte-te în pace alături de cei mai veseli colegi ai tăi: Mimi Droc, Lac Popescu, George Marinescu (Şoşoi) şi Nicolae Drăghicescu (Tenebras)!

P.S. In ultimul număr al prestigioasei reviste franceze MONUMENTS HISTORIQUES (169/1990) închinat integral României, istoricul Petre S. Năsturel publică articolul "Patrimoine roumain - identité et histoire" cu următoarea închinare: "A l'architecte Stefan Radu Gane (1923-1988) mort en pleine lutte de sauvegarde du patrimoine culturel roumain".

Dinu Mihail Hariton

"Or mai fi tufănici la Mioriţa?"

Îi spuneam Bubi. Era un diminutiv cu care venise de acasă, care n-avea nici o legătură cu cele două nume falnice pe care le purta: Ştefan şi Radu. Un diminutiv care ajunsese să-l particularizeze şi să-l personifice.

Îşi crease aproape un gen - o zeflemea plină de îndrăzneală, mascată de o "inocenţă" aproape serafică. Aş putea spune - fără a-i întina cu nimic memoria - că ştia "să facă pe prostul" cu o inteligenţă de mare rafinament, creînd un gen de batjocură (care friza chiar absurdul) şi pe care o modelase pînă la ... perfecţiune. Ca să-i motivezi unui şef de cadre, în plină epocă stalinistă, că n-ai putut veni la demonstraţia de 7 noiembrie fiindcă... te-a călcat tramvaiul, trebuia să fii Bubi Gane! Cu greu izbutea nefericitul cadrist să-şi vină în fire şi să nu-l creadă, rămînînd în continuare puţin descumpănit la gîndul că, poate, "tovarăşul Gane" spusese totuşi adevărul. Că prea vorbea serios.

Batjocura aceasta a fost arma cu care şi-a apărat Bubi (acceptînd şi riscul) situaţia de

ostracizat pentru "gravul" motiv de a nu avea "origine sănătoasă", pînă în momentul cînd s-a hotărît să plece din ţară, împreună cu soţia şi fiica.

L-am întîlnit la Paris, în două din călătoriile mele în Occident.

Trecuseră destui ani de cînd nu-l mai văzusem, dar Bubi era neschimbat. Făcea parte din acea categorie de oameni a căror înfăţişare rămîne aceeaşi, la orice vîrstă. Dar rămăsese şi acelaşi cald şi apropiat coleg şi prieten dintotdeauna. Îşi păstra umorul lui "absurd", dar nu-l mai reînvia decît în amarele şi groteştile aduceri aminte. Lumea liberă în care trăia acum nu-l mai obliga să-şi ascundă gîndurile, care erau tot mai strîns legate de ţara pe care o dusese cu el în suflet şi de care nu se despărţise niciodată.

L-am revăzut în vara anului 1986. Înfiinţase "Asociaţia pentru protecţia monumentelor istorice din România", al cărei neobosit preşedinte era.

Bubi nu-şi mai îngăduia răgazul să glumească. Se angajase cu tot sufletul într-o activitate febrilă care-i ocupa aproape tot timpul: vorbea la radio şi televiziune, scria apeluri, aduna documente istorice, făcea filme documentare, organiza manifestaţii de protest, în nădejdea că lumea îi va auzi strigătul şi va împiedica dezastrul. Într- una din discuţiile noastre, tîrziu, după miezul nopţii, mi-a cerut ca, întors în ţară, să-i trimit tot ce se scrie şi se publică privind satele ţării, precum şi tot ce ilustrează strădania arhitecţilor şi a tuturor celor ce, sub biciul dictaturii, se încăpăţînau să le apere.

Apoi ne-am întîlnit din nou, după puţin timp, la Lausanne, unde venise preocupat de aceleaşi probleme care deveniseră obsesia şi graba lui nestăpînită. Să fi presimţit, oare, că pentru el "timpul nu mai avea răbdare"?

L-am condus la gară. Călătorea cu TGV-ul, acel tren ultra-rapid şi ultra-exact, care staţionează cu precizia unui cronometru. Dar atunci, în gara Lausanne, a fost anunţat că va mai întîrzia... 15 minute.

Bubi a coborît şi ne-am privit, tăcuţi, o vreme, fiecare avînd parcă o neliniştitoare presimţire. "Poate că ăştia de la căile voastre ferate, i-am spus eu, au un computer care le spune cu cît trebuie să prelungească despărţirile. Acum ne-or fi depistat pe noi."

Bubi a continuat să tacă şi atunci cînd a fost anunţată plecarea trenului m-a îmbrăţişat fără nici un cuvînt, şi s-a grăbit să urce în vagon.

Nu pot spune dacă o lacrimă i-a licărit în spatele ochelarilor, sau mi s-a părut mie. Poate mi s-a părut. Dar asta era ultima oară cînd îl mai vedeam pe Bubi. Atunci, însă, nu ştiam.

Revenind în Bucureşti, i-am trimis prea puţinele publicaţii pe care le- am putut găsi, dintre multele pe care mi le ceruse.

Mi-a răspuns că le-a primit, mulţumindu-mi şi după aceea... nu mi-a mai scris niciodată. Un prieten comun mi-a telefonat, într-o seară, de la Paris, că ceea ce se întîmplă cu Bubi nu e bine, lăsîndu-mă să înţeleg că o boală, căreia ne temem să-i rostim numele, îi ameninţă viaţa. Pentru ca, după o vreme, acelaşi prieten să mă cutremure la telefon cu vestea morţii lui Bubi.

O scrisoare a celui ce-mi telefonase avea să-mi dezvăluie, la puţin timp după aceasta, cîteva din ultimele fraze pe care Bubi le rostise numai cu o zi înainte de trecerea lui în nefiinţă: "Spune-le la toţi că nu mi-e frică de moarte. Îmi pare rău doar, că nemernica asta de boală m-a împiedicat să duc pînă la capăt nişte treburi esenţiale. Oricum, aşa voi revedea, mai curînd decît mă aşteptam, Bucureştiul, pe care îl cunosc şi îl iubesc pentru că i-am călcat străzile cu pasul, şi la ore mari şi la ore mici".

După care, privind parcă dincolo de zidurile ce-i străjuiau suferinţa, a adăugat aproape şoptit: "Or mai fi tufănici la Mioriţa?"

Da, Bubi, mai sînt. Am fost să le privesc într-o dimineaţă de toamnă şi mi s-a părut că te regăsesc acolo. Fiindcă, prin spărtura unui nor, soarele a licărit cîteva clipe, luminînd tufănicile. Pentru tine. Ca să le poţi vedea.

Alexandru P. Culescu

arhitectul Horia Hudiţă

15 mai 1933 - 6 noiembrie 1990

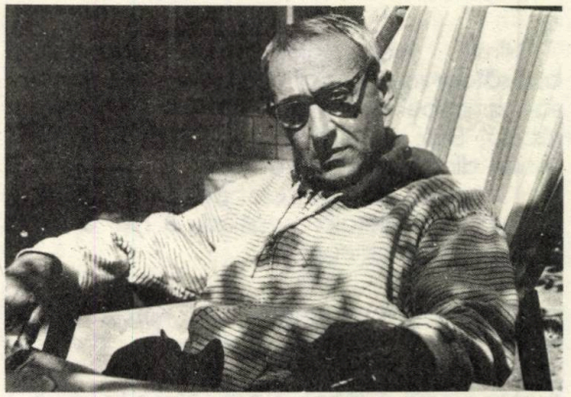

Horia Hudiţă s-a născut la 15 mai 1933 în comuna Cobâlca-Orhei (Basarabia). A urmat studiile medii la Colegiul Naţional Militar "Nicolae Filipescu" din Predeal şi la Şcoala Medie de Arhitectură Bucureşti. A absolvit Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" în anul 1958.

In perioada 1958-1981 a fost arhitect la ISLGC Bucureşti, unde a parcurs toate treptele de la arhitect proiectant, şef de proiect, şef de colectiv, şef de secţie. Din anul 1981 a fost arhitect consilier la ROMPROIECT. In intervalul 1964-1978 a lucrat şi la Institutul "Ion Mincu" ca asistent şi şef de lucrări, la atelierul profesorului arh. Ion Ressu. Intre anii 1958-1978 a participat la concursuri naţionale de arhitectură şi urbanism, cîştigînd numeroase premii şi menţiuni.

A colaborat la revistele "Arhitectura", "Contemporanul", "Astra", "Cronica". A făcut parte din juriile unor concursuri naţionale şi internaţionale de arhitectură. A fost expert în Comisia mixtă de turism româno-siriană, Damasc 1985.

A obţinut pentru proiectele realizate mai multe premii ale UA.

Lucrări realizate:

Piaţa Unirii din Iaşi (frontul Sud); Magazine EREN 1964; 15 vile cuplate, Club, bazin acoperit şi cinematograf în staţiunea Neptun; Sanatoriul UGSR din Căciulata; Sanatoriul UGSR cu 360 paturi la Herculane; Complex

sanatorial cu 1300 paturi la Băile Felix; Reconstrucţia oraşului Zimnicea (Consiliul popular, Casa de cultură, locuinţe în jurul parcului central); Ambasada României la Beirut, Liban; Ambasada României la Brasilia.

Arhitectul Horia Hudiţă a făcut parte din generaţia eroică de arhitecţi români care în perioada postbelică, printr-un efort continuu, dus adesea pînă la sacrificiu, a reuşit să menţină arhitectura românească în pas cu dezvoltarea arhitecturii internaţionale.

Afirm aceasta gîndindu-mă la faptul că în comparaţie cu alte ţări, unde arhitectul este mai degrabă un om de afaceri dublat uneori de un artist, la noi arhitectul a trebuit să facă absolut totul: de la munca dură de la planşetă, stăpînirea părţii economice şi a devizelor, relaţiile cu beneficiarul, pînă la calitatea execuţiei şi realizarea detaliilor!

Da, a fost o generaţie eroică: Sebastian Moraru, Ştefan Cocioabă, Emilia Nuţă Abrudeanu, Constantin Săvescu, Horia Hudiţă..., despre care arhitecţii foarte tineri de azi nu cunosc îndeajuns!

Pentru mine arhitectul Horia Hudiţă va rămîne mereu profesionistul dublat de un teoretician de aceeaşi anvergură. In viaţa lui profesională au existat ani extraordinări, în care a lucrat pe multiple planuri cu o frenezie cît pentru mai multe vieţi de arhitect. In acei ani extraordinari lucra în paralel la ISLGC, la Institutul Carpaţi, la Institutul de Arhitectură ca şef de lucrări, dădea toate concursurile ce se lansau în ţară - şi au fost cca. 50 de concursuri la care a participat cu mult succes - scria în presă articole despre problemele arhitecturii.

Realizarea Ambasadei României din Brasilia l-a adus în contact cu experienţa arhitecturii braziliene şi cu personalitatea lui Lucio Costa, care i-a avizat proiectul. A cunoscut de asemenea o parte din echipa lui Oscar Niemeyer.

Dar, ciudat, în această construcţie care stă atît de bine sub cerul de un dramatism pictural al Brasiliei pulsează ceva mult mai adînc - o parte din spiritualitatea românească. Regăsim aici aceleaşi orizontale puternic exprimate, aceeaşi tăietură pe verticală, aceeaşi textură a materialelor, aceleaşi proporţii. De fapt, şi în lucrările din ţară care îl reprezintă cel mai bine pe arhitectul Hudiţă: magazine EREN 1964, Sanatoriul UGSR de la Căciulata, Sanatoriul UGSR de la Băile Herculane, se simte aceeaşi sinteză în plan superior a elementelor din arhitectura populară românească, de care am amintit.

A năzuit mereu să atingă tipul de sinteză a expresiei plastice din opera lui Brâncuşi, care i se părea că e foarte aproape de limbajul arhitecturii moderne.

In ultimul timp revenea foarte des la o idee a sa, la care reflectase îndelung: "Arhitecţii români au înţeles că postmodernismul le dădea toată libertatea de a se apropia de tradiţiile noastre şi posibilitatea de a le folosi în lucrări moderne."

Din anul 1987 o boală necruţătoare îl îndepărtase de la planşeta de lucru. Suferea mult din pricina bolii dar cu firea lui de luptător spera ca pînă la urmă să biruie... Imi repeta uneori: "Noi redăm permanent în proiecte acumulările noastre. A trecut un interval de cîţiva ani de la ultimele mele realizări... Aş vrea acum o lucrare... Cele de pînă acum nu mi se par că mă reprezintă pe deplin. Sigur, ar fi şi lucruri pe care le-aş prelua! In proiectele mele ar apărea însă lucruri noi, lucruri care ar reuşi să redea ceea ce am acumulat între timp."

In ultima vreme, cînd atîtea evenimente politice se derulau în ţară, stăruia în dialogurile noastre asupra demnităţii umane, susţinînd că arhitectul român trebuie să ajungă la o anumită stare de demnitate.

Dar cîte visuri, cîte planuri, cîte proiecte de călătorii viitoare, cîte speranţe nu mi le împărtăşea în timpul orelor noastre de dialog...

Acum toate nu sînt decît amintiri învăluite într-un abur suspendat în timp. Firul vieţii i s-a frînt în ziua de marţi, 6 noiembrie, ora 19.

Adrian Mahu , 15 noiembrie 1990

dr.arh. Mircea Stancu

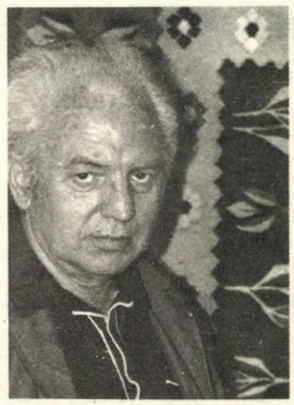

Arhitectul Mircea Stancu nu mai este printre noi. S-a stins din viaţă în vara anului 1990. Născut la Rîmnicu Vîlcea, a absolvit Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" în 1957. Era din generaţia celor care au avut şansa marilor profesori arhitecţi Duiliu Marcu, Octav Doicescu, R. Bordenache, G. Simotta, G. Pătraşcu...

Arhitect de talent, bun grafician, activitatea de proiectare, tot ce întreprindea era realizat cu pasiune maximă, cu dăruire. Indiferenţa, renunţarea, compromisul, erau noţiuni pe care nu le cunoştea. Acestea, dublate de structura de "globe-trotter", au fost unele din argumentele care l-au determinat să se stabilească în Franţa, în urmă cu 18 ani. Franţa l-a adoptat, recunoscîndu-i talentul, capacitatea profesională, devenind membru al "Ordinului Arhitecţilor din Franţa" în 1976.

In afara lucrărilor din ţară, unde se remarcă prin complexele turistice realizate pe litoralul Mării Negre, la Costineşti şi Mamaia, un mare număr de lucrări sînt executate ca autor, coautor sau colaborator, în diverse ţări: restaurante româneşti în Germania (Dortmund, Berlin-vest, Freiburg), Israel (Tel-Aviv), Uzinele Renault din Spania (Valencia), Camera de Comerţ Abu-Dhabi, Palatul prezidenţial din Gabon, Centrul de vînătoare din Guineea. In Franţa, noul centru al oraşului Faverges (premiul I prin concurs), imobile de locuinţe (Paris, Montreuil, Nanterre) şi 100 de vile, poartă semnătura lui.

Neabandonînd niciodată cultul pentru valorile tradiţionale autohtone, în primăvara lui 1990, ultima realizare a fost organizarea la Paris-Fresnes a unei Expoziţii de artă populară românească

Cei care l-au cunoscut, prieteni, colegi, colaboratori, nu-l vor uita, păstrîndu-i permanent amintirea probităţii sale profesionale şi morale.

PREMIILE UNIUNII ARHITECTILOR PE ANUL 1988

Centrul civic (detaliu de sistematizare) şi Amenajarea Pieţei Sfatului din BRAŞOV

arhitecţii Ţaric Nicolae, Milea Ovidiu şi Kocsis Bela,

respectiv Kocsis Bela şi Milea Ovidiu

Ansamblul de locuinţe "Griviţa roşie" din CRAIOVA

arhitecţii Voia Georgeta şi Ionescu Radu

Ansamblu de locuinţe la DEVA

arhitect Suărăşan Mircea Dorin

Bloc de locuinţe la TIMIŞOARA

arhitect Gaivoronschi Vlad

(vezi prezentarea la pag. 72)

Institutul oncologic din BUCUREŞTI

arhitecţii Măldărescu Silvia, Pătraşcu Gheorghe, Tureanu Ileana şi Vasilache Ana

Hotelul "Victoria" din CLUJ

arhitecţii Buzuloiu Aurelian şi Scripcariu Sorin

Complexul hotelier "Pantelimon" din BUCUREŞTI

arhitecţii Nicolescu Mihai, Meliţă Radu, Iamandi Gabriela şi Boian Horia

Amenajarea complexului comercial "Curtea Veche" din SIGHETU MARMAŢIEI

(vezi prezentarea la pag. 78)

arhitect Kurticsan Petre

Amenajări exterioare la Muzeul judeţean din ORADEA

(vezi prezentarea la pag. 90)

arhitect Szabo Arnold

Extinderea şi modernizarea unei baze turistice la LACUL ROŞU

arhitecţii Lykiardopol Matei, Florian Andrei şi Simionescu Vlad

Intreprinderea de tricotaje TURNU MAGURELE

arhitecţii Tutunea Costin Daniela, Glück Elena, Rădulescu Dalila şi Filcescu Aurelian

Lucrări hidrotehnice la Canalul POARTA ALBA - MIDIA - NAVODARI

arhitect Şuteu Cicerone

Premiul pentru publicaţie de specialitate

arhitectul Gheorghe Sebestyen, pentru cartea **"RENAŞTEREA"** (Ed. Tehnică, 1988)

(vezi revista "Arhitectura" nr. 2/1989)

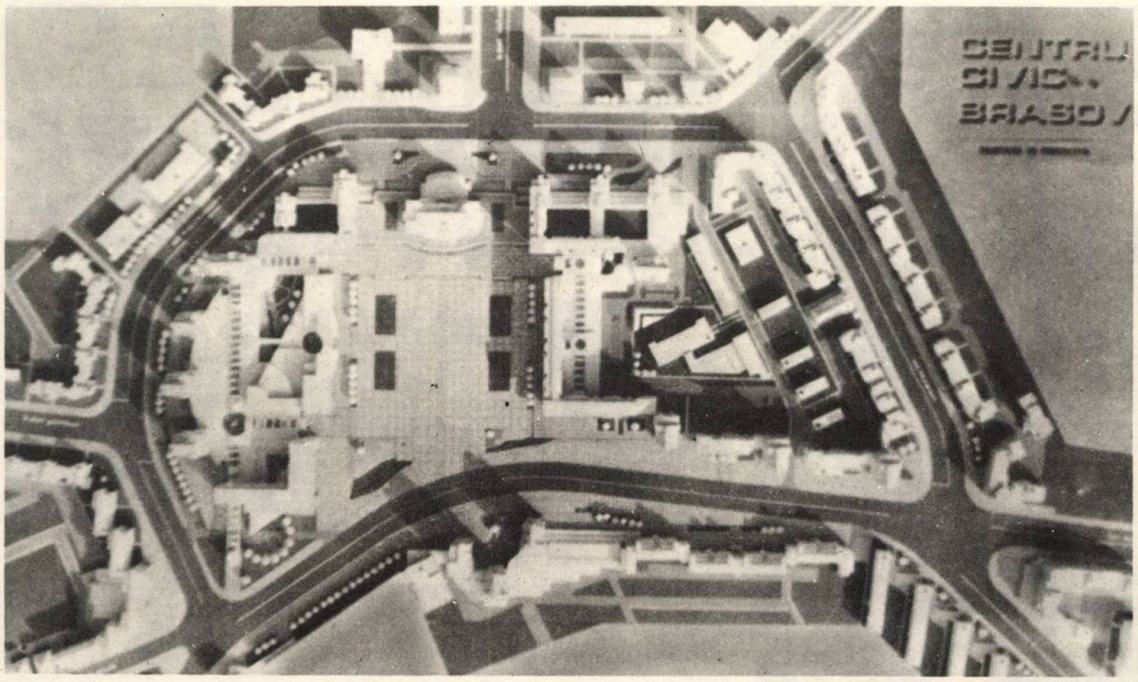

BRASOV - *Centrul civic*

arh. Nicolae Taric, Ovidiu Milea si Kocsis Bela

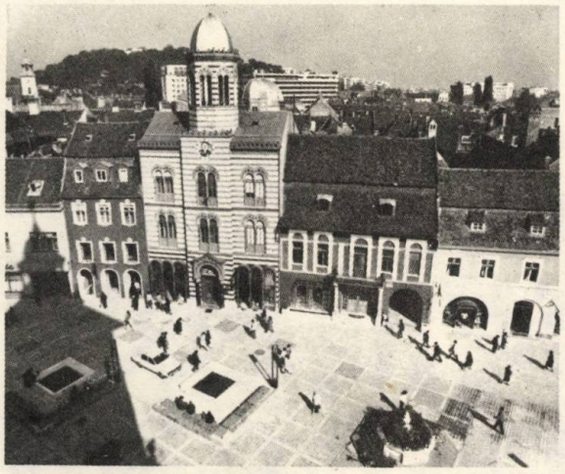

BRASOV - *Amenajarea Pietei Sfatului*

arh. Kocsis Bela si Ovidiu Milea

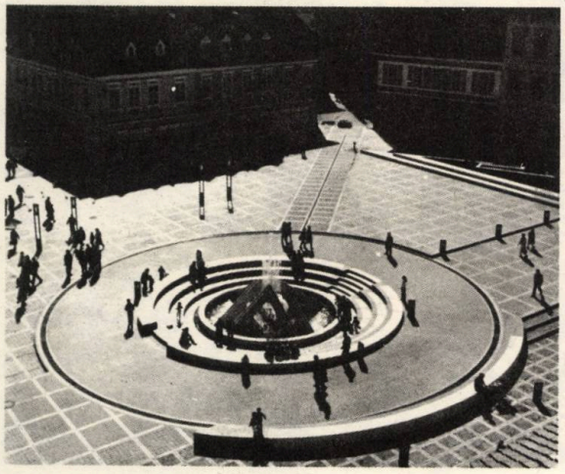

CRAIOVA - *Ansamblul de locuinte "Grivita rosie"*

arh. Georgeta Voia si Radu Ionescu

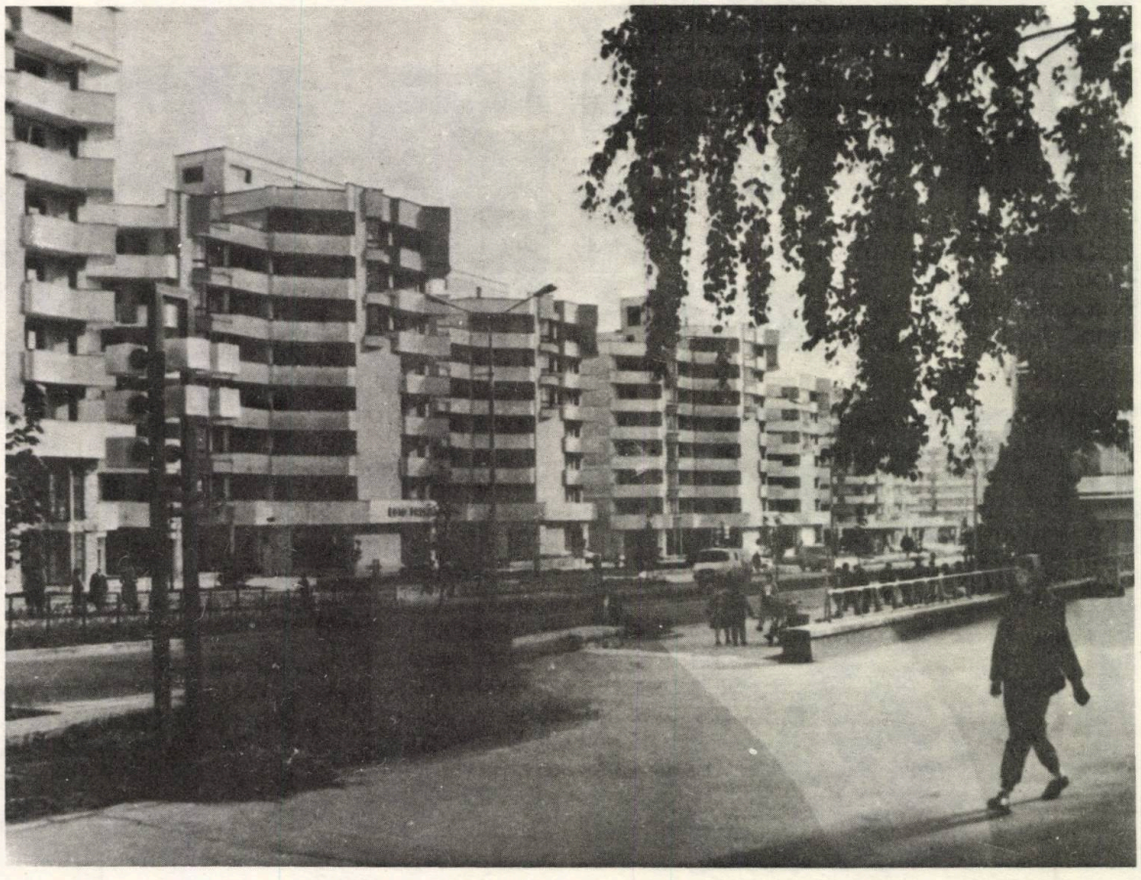

DEVA - Ansamblu de locuinte

arh. Mircea Dorin Suarasan

CLUJ - Hotelul "Victoria"

arh. Aurelian Buzuloiu si Sorin Scripcaru

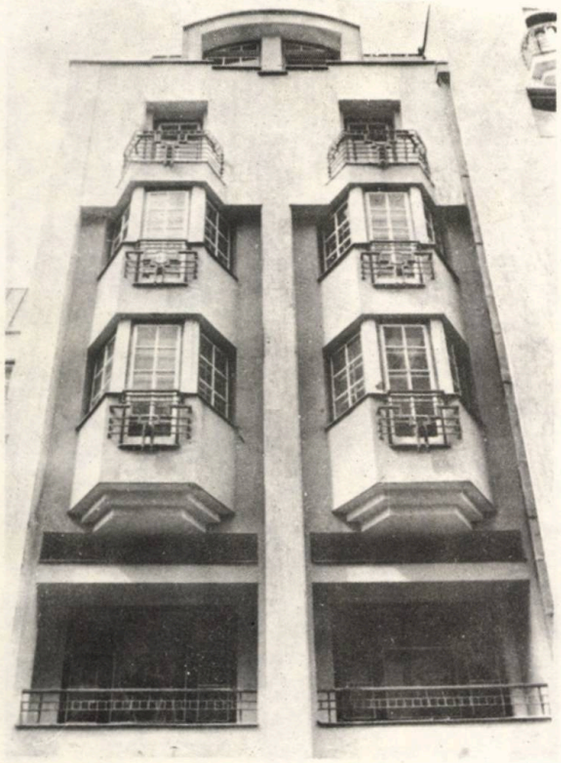

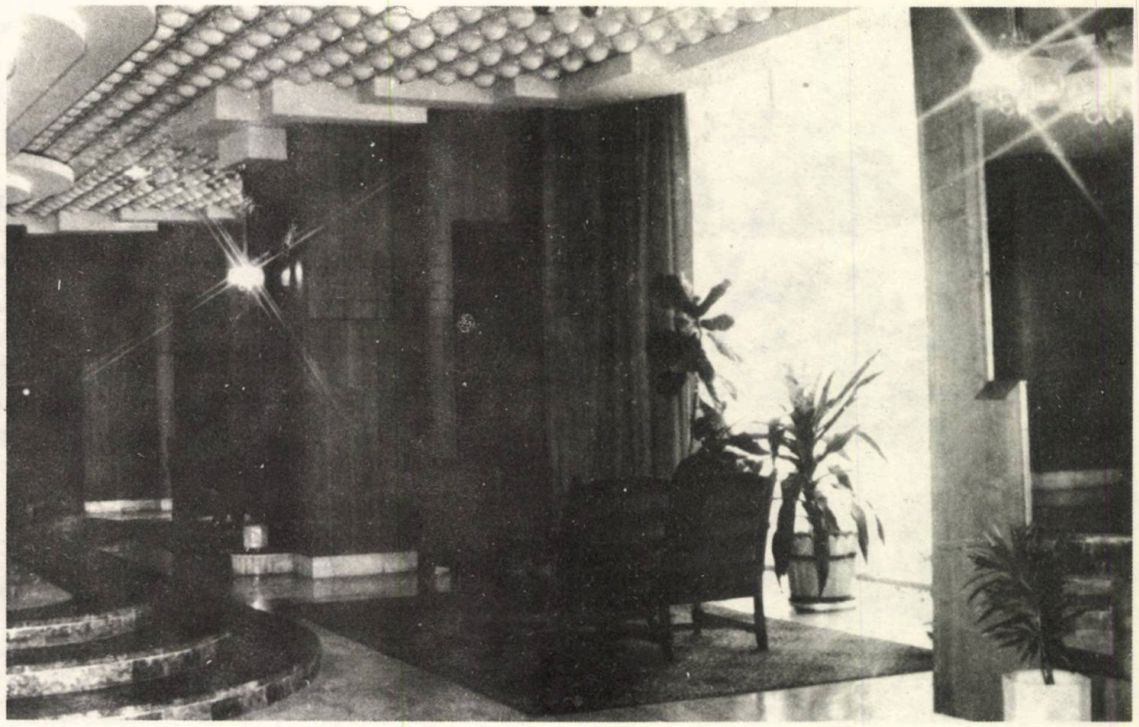

BUCURESTI

Institutul oncologic

arh. Silvia Maldarescu, Gheorghe Patrascu, Ileana Tureanu si Ana Vasilache

BUCURESTI - Ansamblul "Lebada", Pantelimon

arh. Mihai Nicolescu, Radu Melita, Gabriela Iamandi si Horia Boian

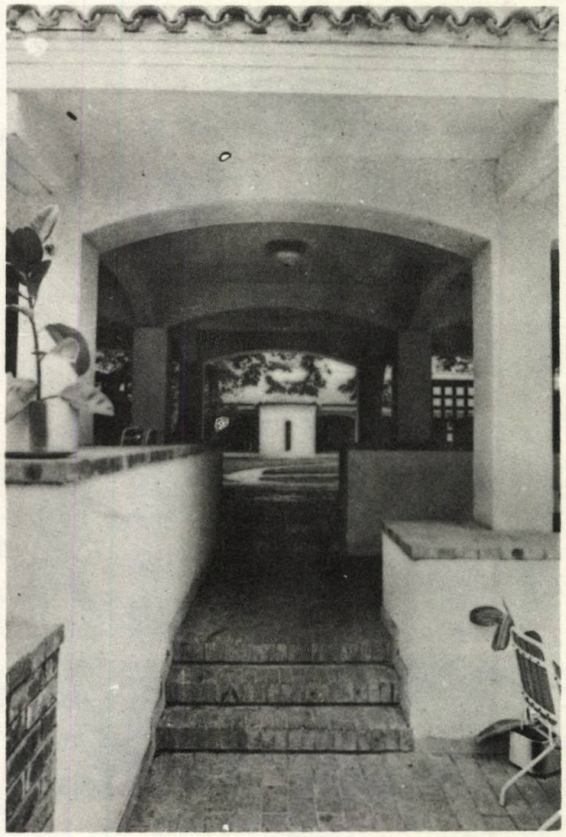

LACUL ROSU - Baza turistica

arh. Matei Lykiardopol si Vlad Simionescu

Popicaria, cu bufet şi bar - arh. Andrei Florian (alături)

Vila "Făget" - restaurare-modernizare - arh. V. Simionescu (sus, dreapta)

Hotel "Raza soarelui" - extindere - arh. Matei Lykiardopol (jos)

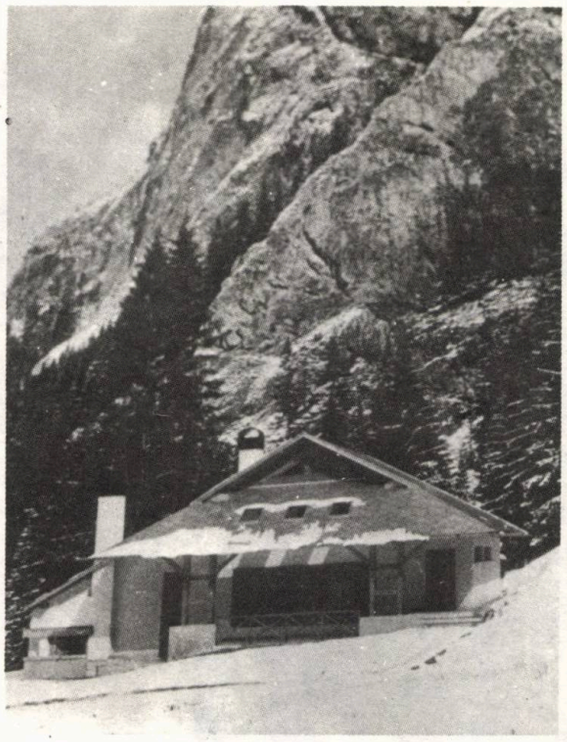

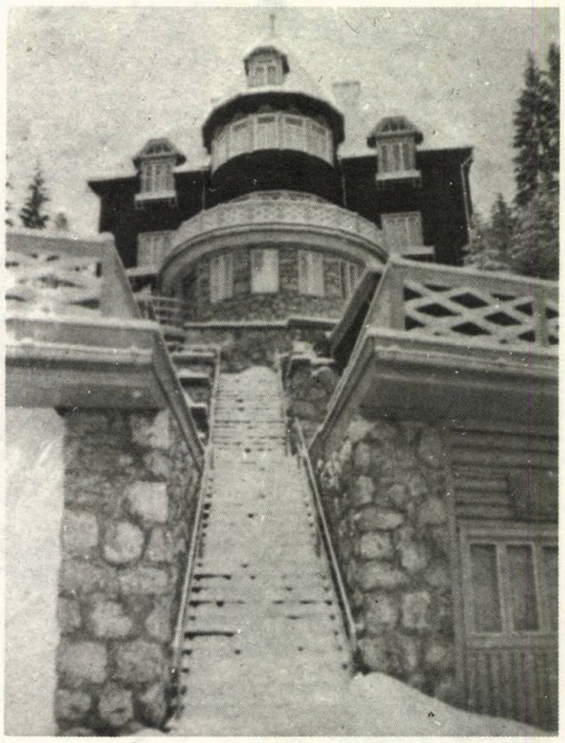

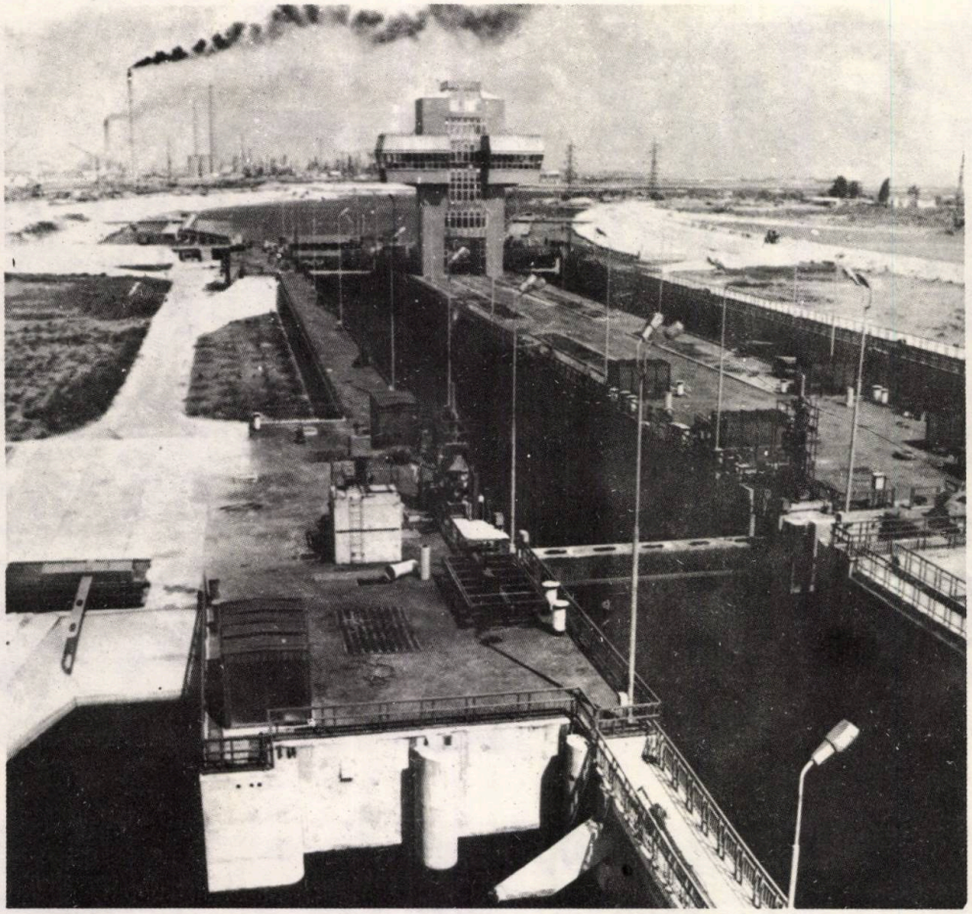

POARTA ALBA - MIDIA - NAVODARI - Lucrari hidrotehnice

arh. Cicerone Suteu

TURNU MAGURELE - Intreprinderea de tricotaje

arh. Daniela Tutunea Costin, Gluck Elena, Dalila Raculescu si Aurelian Filcescu

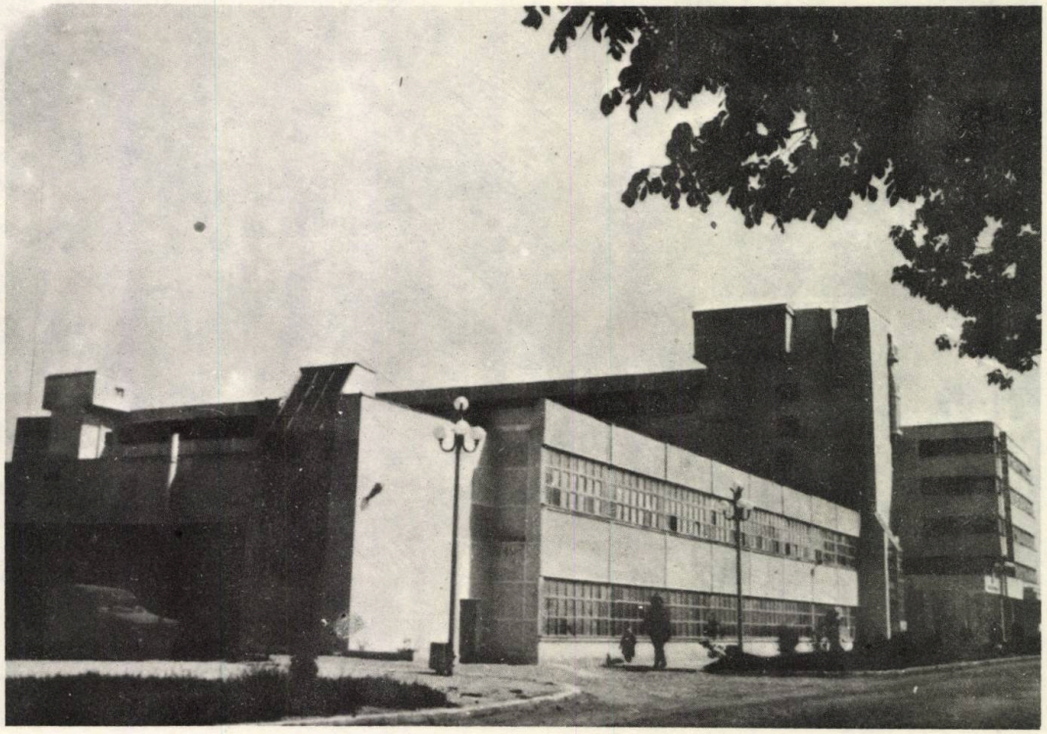

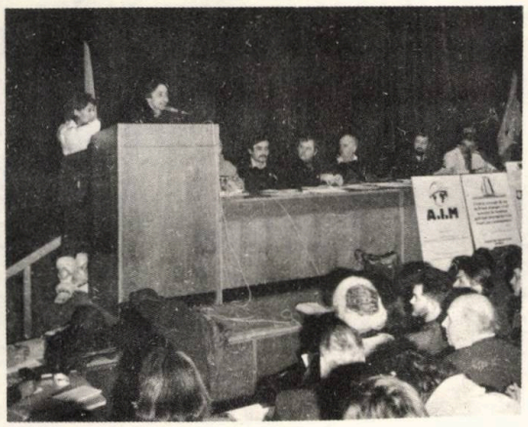

CONSFĂTUIREA DE LA HOTELUL "PARC"

BUCUREȘTI, 18-19 ianuarie 1990

In zilele de 18-19 ianuarie 1990 a avut loc în sala "Amfiteatru" a hotelului Parc din Bucureşti prima conferinţă postrevoluţionară a arhitecţilor din România. Entuziasmul, caracteristic momentului în general, a condus la crearea unei atmosfere extrem de animate. La o mare parte din participanţi - 800 în total - s-a înregistrat un pronunţat impuls de manifestare a opiniilor. Afluenţa la microfon era mare, nerăbdarea de a se exprima public la fel, calitatea discursurilor a avut un nivel susţinut, tendinţele de abatere de la o prezentare succintă a unor idei concrete şi pertinente se penalizau prompt de către asistenţă, iar atunci cînd acel unic pupitru al luărilor de cuvînt nu mai dovedea intensitatea pasiunilor ,se mai cădea şi în păcatul indisciplinei, adică al dialogurilor crucişe cu sala.

Probleme luate în discuţie au fost multe, mai generale, mai particulare: chestiunea vinovăţiei; strategii de viitor în arhitectură, în relaţie cu trecutul; organizarea arhitecţilor; căile de intrare în

rînd cu lumea - recuperarea timpului pierdut; recucerirea prestigiului de arhitect; analiza statutului; concursurile; învăţămîntul universitar; necesitatea criticii, teoriei, documentărilor, schimburilor internaţionale, dezbaterilor; prezenţa arhitectului în deciziile municipale şi judeţene privind mediul de viaţă, construit sau nu; patrimoniul - salvarea a ceea ce mai poate fi salvat; Casa poporului - ce e de făcut; Bucureştiul, satele şi alte victime; atacuri dinspre aripa tînără (sîntem curaţi!), apărarea celor vizaţi (în acele vremuri, numai cine n-a muncit n-a greşit!); prezenţa arhitecturii în mass-media...

De la aşa o conferinţă toată lumea a plecat pusă pe fapte mari. Dar unii au îngheţat aşteptînd maşina 331, alţii în tren pînă acasă la ei, mulţi s-au luat cu politica, aproape toţi cu aprovizionarea ("fratelui nostru, porcul" - spunea Noica), cîţiva s-au privatizat şi gata (aici sau la soare-apune), alţii mai aşteaptă americanii sau măsurile guvernamentale, alţii bombănesc acasă în fotolii... şi timpul a trecut şi a arătat ce s-a ales din exaltarea de atunci, care acum poate aminti de proverbul cu schimbarea regelui.

Recenta conferinţă din noiembrie - rog pe aceia care nu se simt vinovaţi, să nu se considere acuzaţi - i-a prezentat pe o parte dintre arhitecţii care, zgomotoşi sau nu la acea vreme, s-au luat în serios între timp. Asta pentru că, atît dintre cei care au demobilizat, cît şi dintre cei cu oarece realizări, au fost prezenţi doar unii. Aceştia s- au numărat între ei dintr-o privire, zîmbind trist şi înţelegător, apoi s-au apucat înţelepţeşte de treaba pentru care s-au adunat de fapt.

(A.T.S.)

Aspecte din timpul şedinţelor

CONFERINŢA UNIUNII ARHITECŢILOR

La prezidiul Conferinţei, arhitecţii Alexandru Beldiman, Vasile Mitrea (Cluj), Ascanio Damian, Petre Zaporojan (Chişinău), Vlad Gaivoronschi (Timişoara), Virgil Onofrei (Iaşi)

1-3 noiembrie 1990

Din RAPORTUL Uniunii Arhitecţilor pentru perioada 20 ianuarie - 31 octombrie 1990

prezentat de Alexandru Beldiman

Uniunea Arhitecţilor s-a organizat în forma actuală în urma Conferinţei ţinute în zilele de 18-19 ianuarie 1990, în sala "Amfiteatru" a hotelului Parc, la care au participat cca. 800 arhitecţi, doritori în cel mai înalt grad să schimbe ceva important în modul de a "face arhitectură" în ţara noastră. Cu această ocazie a fost stabilit un Comitet de conducere compus din 130 membri, dintre care au fost aleşi preşedintele, vicepreşedinţii şi conducerea operativă.

In plen, trebuie s-o spunem dintru început, acest comitet s-a întrunit o singură dată, în ziua alegerii. Incercările conducerii operative de a se întîlni cu toţi cei aleşi în ianuarie, s-au soldat cu eşecuri şi semieşecuri. Cum la aceste convocări nu au fost prezenţi de regulă mai mult de 40 dintre cei aleşi, considerăm că la această Conferinţă ar trebui să reflectăm dacă numărul persoanelor din Comitetul de conducere nu ar trebui simţitor redus, eventual la 40 de persoane.

Un capitol aparte de care va trebui să ne ocupăm în mod deosebit - este vorba de patrimoniu - nu a reuşit la nivelul UAR să concretizeze acţiunile începute.

Din iniţiativa UAR a fost promovat Decretul 127 din 24 aprilie 1990. Acesta stipulează: autonomia financiară a Uniunii, organizarea concursurilor de arhitectură prin intermediul UAR sau al Filialelor sale, participarea UAR la elaborarea şi avizarea actelor normative care ne privesc, consultarea UAR în numirea arhitecţilor şefi ai municipiilor şi judeţelor, colaborarea cu Ministerele şi celelalte organe centrale ori locale în scopul îndeplinirii sarcinilor ce le revin.

UAR are datoria să se ocupe şi de educarea gustului public vis-à-vis de arhitectură. Ce trebuie făcut în acest sens? In primul rînd să facă cunoscută existenţa ei şi a activităţii ce o desfăşoară, începînd prin mijloacele mass-media. Vrem să fim practicieni, dar trebuie să luăm cu asalt ziarele şi revistele, cu articole care să facă cunoscute problemele noastre şi punctele noastre de vedere despre cutare problemă sau lucrare de arhitectură. Deocamdată, cu excepţia "Arhitext"-ului, care se adresează mai ales breslei, şi a cîtorva apariţii sporadice în "22" şi "Tribuna", problemele noastre nu sînt făcute cunoscute "celorlalţi". O problemă deosebită o pune accesul la Televiziune, aproape inexistent, cu excepţia emisiunilor făcute pe marginea expoziţiei de la Dalles şi a unor emisiuni despre patrimoniu. Conducerea aleasă peste două zile a UAR va trebui să găsească mijloacele de a străpunge indiferenţa pe care acest cel mai important mijloc de informare, dar şi de "cultivare" a opiniei publice, o manifestă faţă de arhitectură, artă cu nimic mai puţin importantă decît altele care-şi au locul lor în emisiuni săptămînale.

România trebuie să reintre în circuitul cultural european. Să nu uităm că pe o hartă a Europei, Le Corbusier stabilise patru poli ai dezvoltării culturale: Roma şi Stockholm pe axa Nord-Sud, Paris şi Bucureşti pe axa Est-Vest.

In cursul lunii aprilie s-a elaborat, într-o primă formă, Statutul de funcţionare al UAR, difuzat tuturor asociaţiilor şi filialelor din ţară; unii dintre dvs. au avut amabilitatea să trimită observaţii, introduse apoi de

Prof.doc.arh. Grigore Ionescu, presedinte de onoare al Uniunii Arhitectilor

grupa de lucru "legislație" în statutul ce a fost distribuit la intrarea în această sală.

In luna octombrie, din inițiativa și la sediul UAR au avut loc întîlniri cu reprezentanții breslei noastre din Parlament, domnul senator arh. Dan Nicolae și domnii deputați arh. Dumitru Armășescu și arh. Dinu Patriciu, cu care s-au discutat unele probleme legate de legislație. Discuțiile vor continua, urmînd ca grupa de legislație să țină legătura și să propună împreună, și cu ajutorul colegilor noștri, o formulă legislativă de protecție a meseriei care să poată fi supusă spre aprobare Parlamentului.

Ne-au vizitat încă din luna ianuarie o serie de colegi - arhitecți români - stabiliți în străinătate cu mai mulți ani în urmă; aproape toți au venit cu ajutoare: reviste și cărți în primul rînd, dar și mașini de scris, fotocopiere și alte aparaturi, în majoritate donate facultății dar și Uniunii, căreia i-au revenit o serie de reviste și cărți. Trebuie să amintim în acest sens ajutoarele oferite de arhitecții Șerban Cantacuzino, Dan Bădic, Adrian Stănescu, Matei Beldiman, Ștefan Bortnovschi, Ștefan Mănciulescu, Traian Mușetescu, Bogdan Bocăneț, Călin Ștefaniu, Vlad Arsene, Iolanda Strănescu, Alexandru Lissai și mulți alții. Tot datorită acestor colegi ne aflăm în posesia unei documentații referitoare la statutele Uniunii Arhitecților din țările unde ei locuiesc. O parte din această documentație a stat de altfel la baza propunerii de statut pe care urmează să o votăm.

In ceea ce privește schimburile bilaterale în cadrul acordurilor culturale, inițial s-a hotărît să le amînăm pentru anul 1991, dată fiind imposibilitatea UAR de a suporta cheltuielile pentru programul arhitecților străini la noi. In ultima perioadă s-a ivit totuși posibilitatea suportării cheltuielilor pentru aceștia de către unele institute de proiectare din țară. In consecință am organizat deplasarea pentru 6 arhitecți (în Suedia, Finlanda și Ungaria). Acest număr foarte mic nu a putut satisface cerințele care au fost mult mai numeroase. Urmează ca UAR, împreună cu institutele de proiectare, să pună la punct un program comun în această acțiune, corelat cu acordurile culturale interguvernamentale ce se vor reînnoi sau încheia pentru anul 1991.

In același sens vor trebui stabilite legături cu celelalte uniuni de creație, care, așa cum am putut constata pînă acum, nu sînt deloc familiarizate cu problemele arhitecturii și urbanismului. Un calendar comun pentru probleme care ne privesc pe toți cei ce ne dorim creatori, trebuie și el avut imediat în vedere; colegii noștri mai tineri de la grupul ART au făcut deja acest lucru, reunind studenți și tineri absolvenți ai facultăților de Arhitectură, Arte plastice, Teatru, Cinematografie și Conservator. In primăvara acestui an se pornise cu elan o acțiune comună a tuturor celor patru uniuni de creație, pentru obținerea de ateliere și spații expoziționale în zona "Curtea veche"; din păcate urmările nu au fost pe măsura începutului și pentru moment problema a rămas, după știința noastră, în faza de deziderat.

Tot în această fază a rămas și problema sediului Uniunii. După mai multe demersuri făcute atît pe lîngă Ministerul Culturii cît și pe lîngă Primărie, ne aflăm tot în Facultatea de Arhitectură, gazdă ospitalieră, ce-i drept. Este foarte adevărat că elanul nostru pentru obținerea vechiului sediu din str. Episcopiei nr.9 a fost în bună măsură temperat de lipsa acută de bani în care Uniunea se află.

De lipsa banilor din visteria Uniunii va trebui să ținem seama și cînd vom contracta pentru anul 1991 camere pentru odihnă la Sinaia și Neptun. Obținut pentru anul în curs prin intermediul întreprinderii DOMUS a Ministerului Culturii, contractul va trebui reînnoit înainte de începutul anului. Și deși sîntem partizani convinși ai acestei forme de a asigura facilități membrilor UAR, va trebui să ne uităm de mai multe ori și să alegem o singură dată, căci nu toate camerele închiriate sînt de cea mai bună calitate. Astfel unele încăperi necorespunzătoare au rămas goale, fiind totuși achitate de către Uniune.

Situația financiară este îngrijorătoare și dacă nu sîntem falițI, nu sîntem prea departe de această stare. Cu 1,75 milioane lei în bancă sîntem de departe cea mai săracă Uniune de creație.

S-a încercat deschiderea unui magazin de tip "Fondul Plastic" unde să se desfacă produse realizate de colegi de-ai noștri. A lipsit probabil hotărîrea noastră fermă pentru ca acest lucru să fie realizat. Facultatea, cu care s-a căzut de acord pentru cedarea unui spațiu la parterul Institutului, își menține, după știința noastră, oferta.

Uniunea Arhitecților trebuie să fie locul privilegiat unde se crede cu fermitate că **Arhitectura este Artă**.

Uniunea Arhitecților nu este un organism guvernamental de avizare sau decizie. Influența ei în domeniul specific trebuie să devină importantă și acest lucru va fi posibil numai în măsura în care toți membrii breslei sînt dispuși să se angajeze cu responsabilitate în efortul de promovare a idealurilor ei.

Din RAPORTUL privind situaţia revistei "Arhitectura"

prezentat de Ion Mircea Enescu

Revista "Arhitectura" a fost timp de 73 de ani singurul organ publicistic de exprimare a profesiei noastre. Nu a scăpat nici ea încriminărilor din cadrul rechizitoriului post-revoluţionar, cărora, evident, li se pot opune circumstanţele ştiute - presiunea anticulturală şi traumele ce au decurs din aceasta - condiţii la care a fost supusă, de fapt, întreaga cultură şi fiinţa noastră spirituală. Totuşi, revista a reuşit să-şi păstreze o parte din rolul primordial, evitînd pe cît a putut cenzura ideologică.

Primul gînd a fost reorganizarea redacţiei, prin mărirea numărului de redactori şi a colaboratorilor. Pentru ocuparea noilor posturi - între timp a survenit şi pensionarea domnului arhitect Ştefan Radu Ionescu - s-a organizat un concurs la care s-au prezentat 14 candidaţi şi în urma căruia s-au ocupat un post de redactor şi unul de secretar principal de redacţie, celelalte două posturi de redactori fiind în curs de ocupare, aşteptîndu-se o reglementare administrativă.

In acelaşi timp am început să extindem aria colaboratorilor cu corespondenţi din străinătate şi pînă acum avem certificarea unor colaboratori în Olanda, Franţa, Elveţia, Austria şi Germania. Vom putea, prin urmare, publica materiale inedite şi, de asemenea, portrete şi lucrări ale arhitecţilor români din diaspora.

Ar fi de menţionat că redacţia nu a fost înzestrată cu un material modern de birotică, stringent necesar.

Am semnala şi situaţia aberantă, posibilă numai într-o birocraţie exacerbată, de a avea 1089 de abonaţi străini, care au plătit în valută o revistă care practic nu apare.

La discuţia din 29 octombrie 1990 pe care a avut-o doamna Anca Tomaşevschi Sandu, redactor al revistei, cu conducerea ISIAP, privind redactarea numărului unic al anului 1990, s-a continuat strategia cunoscută, declarîndu-se cu destul cinism că pentru ISIAP este mai convenabil ca să plătească salariile degeaba redacţiei noastre, decît să editeze revista "Arhitectura".

Faţă de această obstrucţie permanentă ne înscriem şi noi în lupta pe care, în general, o dau redacţiile culturale pentru emanciparea de sub tutela, şi deci cenzura administrativă, a unor edituri de tip centralizat. Soluţia pe care o propunem şi pentru care s-au făcut demersuri este înlocuirea partenerului actual, de formaţie birocratică, cu un partener cu altă mentalitate şi altă vocaţie culturală. Aceasta pînă cînd Uniunea Arhitecţilor va avea posibilitatea de organizare şi de finanţare ca editor.

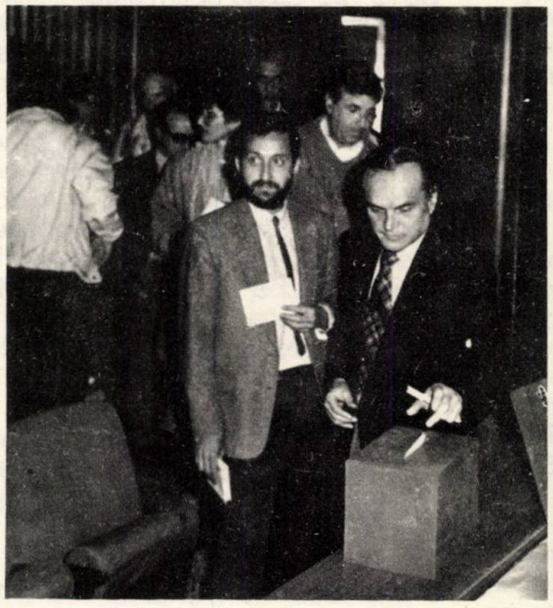

Aspect din timpul Conferinţei

Din activitatea asociaţiilor de arhitecţi din ţară

TIMIŞOARA

Asociaţia Arhitecţilor Timişoara constituit, dobîndind statut juridic, 1 ianuarie 1990, fiind singura asoc profesională a arhitecţilor (nelucrativă) Timişoara.

Au avut loc întîlniri săptămînale membrilor conducerii, în care au dezbătute proiectul de st regulamentul de organizare concursurilor, viitoarea lege a arhitectu

Printre activităţile desfăşurate, cele importante se consideră a fi:

- sprijinirea învăţămîntului de arhitec din Timişoara şi permanenta conlucrar Institutul Politehnic "Traian Vuia";

- recomandarea şi sprijinirea arhitec Ionaşiu Adrian ca arhitect şef al ora Liana Buşilă ca arhitect şef al judeţulu arhitecţilor cei mai indicaţi a face parte Comisia de sistematizare;

- stabilirea unei poziţii comune cu p la practicarea unor tarife minime proiectare pentru firmele particulare;

- în scopul de a combate scăd nivelului calitativ al documenta prezentate pentru obţinerea autorizaţie construcţie, s-au stabilit cele două co fundamentale şi competenţele proiectare, deci dreptul de semnă (pînă la apariţia legii arhitecturii), precu conţinutul documentaţiei depuse aprobare;

- propunerea reprezentanţilor locc Comisiei Monumentelor;

- discuţii asupra amplasamentelor posibile pentru un centru cultural, care va constitui tema unui viitor concurs;

- propuneri pentru premiile UA pe 1989;

- discuţii cu privire la organizarea concursurilor pentru monumente ale revoluţiei;

- primirea într-o vizită fructuoasă a arhitectului Bela Bervendeg, preşedintele UA din Ungaria;

- analize şi propuneri pe marginea schiţei de sistematizare a oraşului, cu scopul stabilirii zonelor de rezervaţie arhitecturală şi a planului director;

- mutarea sediului asociaţiei într-o clădire reprezentativă (B-dul C.D. Loga nr.46), împreună cu Uniunea Artiştilor Plastici, Uniunea Compozitorilor şi Centrul de cultură francez.

In urma alegerilor generale din 29 octombrie a fost aleasă următoarea conducere:

Nicolae Dancu - preşedinte

Radu Radoslav - secretar

Liviu Donici - secretar

Mircea Crăciuleac - cenzor.

CLUJ

Asociaţia Arhitecţilor Cluj a funcţionat începînd cu data de 3 ianuarie 1990 sub conducerea unui comitet interimar. La 4 mai 1990 a fost înregistrată la Judecătoria Cluj, cu un comitet de conducere definitiv din care fac parte: **Vasile Mitrea - preşedinte, Traian Ilca-Suciu - vicepreşedinte, Mircea Purdea - secretar,** patru membri şi trei cenzori.

Colectivele permanente de lucru sînt organizate pe următoarele categorii de activităţi: mass-media, relaţii; locuinţe, social- culturale; patrimoniu; probleme profesionale; teorie, critică, documentare; urbanism, protecţia mediului.

Dintre principalele activităţi desfăşurate se pot menţiona:

- păstrarea unui contact permanent cu conducerea UA de la Bucureşti şi participarea la redactarea principalelor documente;

- clarificarea competenţelor şi a gradului de implicare a arhitecţilor în deciziile pe care le vor lua noile structuri organizatorice, privind viaţa municipiului şi a judeţului în relaţie cu domeniul arhitecturii, urbanismului, mediului ambient;

- intervenţii la UIA, la ambasade şi centre culturale pentru stabilirea de contacte internaţionale în vederea unui acces rapid la informaţii, a stimulării schimburilor, a afirmării României în lume;

- sprijinirea înfiinţării şi contactul permanent cu Secţia de arhitectură din cadrul învăţămîntului universitar Cluj;

- contribuţie la apariţia ziarului "Arhitext", printr-o donaţie de 1225 lei;

- atenţionarea primăriei şi a diriguitorilor cultelor asupra necesităţii organizării unor concursuri de idei înainte de proiectarea viitoarelor edificii religioase, pentru a li se asigura acestora o ţinută elevată;

- organizarea celei de a III-a ediţii a "Zilei mondiale a arhitecturii" printr-un simpozion desfăşurat între 29 iunie - 3 iulie, prin expoziţia "Arhitectura românească. Insemnări grafice" şi printr-un concurs pentru sigla AA Cluj;

- protestul membrilor AA Cluj faţă de evenimentele din 13-15 iunie din Bucureşti şi acordarea unui sprijin financiar de 1800 lei studenţilor de la Institutul de Arhitectură "Ion Mincu", ce au avut de suferit de pe urma acestor evenimente;

- deschiderea, începînd din luna iunie, a unei rubrici permanente "Pro arhitectura" în săptămînalul de cultură "Tribuna" din Cluj. Scopul rubricii este informarea şi educarea publicului larg în domeniul arhitecturii, precum şi antrenarea a tot mai mulţi arhitecţi pe tărîmul criticii de arhitectură. Au apărut deja opt articole şi a avut loc o masă rotundă cu tema "Arhitectura românească între trecut şi viitor";

- prezenţa delegaţilor Asociaţiei în comisia de sistematizare a judeţului, în comisia zonală "Transilvania nord-vest" pentru patrimoniu şi Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice;

- sprijin de specialitate la nivelul "Serviciului de Amenajare a Teritoriului" din primăria municipiului, pentru preîntîmpinarea comiterii unor greşeli, care să afecteze dezvoltarea armonioasă a oraşului.

COMITETUL DE CONDUCERE AL UNIUNII ARHITECTILOR DIN ROMANIA

PREŞEDINTE DE ONOARE: Prof. dr. doc. arh. GRIGORE IONESCU

PREŞEDINTE: arh. ALEXANDRU BELDIMAN

VICEPREŞEDINŢI: arh. PETER DERER

arh. VASILE MITREA

arh. MARIUS SMIGHELSCHI

MEMBRII CONSILIULUI DIRECTOR:

arh. ALEXANDRU SANDU
arh. DAN DRON
arh. CONSTANTIN HARITON
arh. CRISTEA MILOŞ
arh. ŞERBAN STURDZA

MEMBRII COMITETULUI DE CONDUCERE:

arh. ALEXANDRU BALAN
arh. CORNELIU BORCOMAN
arh. DAN BUDICA
arh. MARIANA CELAC
arh. MARIA DRAGOTA
arh. ION MIRCEA ENESCU
arh. VLAD GAIVORONSCHI
arh. TEODOR GHEORGHIU
arh. TRAIAN ILCA-SUCIU
arh. CORNELIU IONESCU
arh. NICOLAE LASCU
arh. GHEORGHE LEAHU
arh. ŞTEFAN LUNGU
arh. ADRIAN MAHU
arh. EMANOIL MIHAILESCU
arh. VLADIMIR MUNTEANU
arh. ŞERBAN NADEJDE
arh. ŞERBAN NIŢULESCU
arh. VIRGIL ONOFREI
arh. CONSTANTIN RULEA
arh. ION CORDONEŢ SCHUSTER
arh. MILIŢA SION
arh. PETRE SWOBODA
arh. MIHAIL NAUM TEODORESCU
arh. NICOLAE ŢARIC
arh. VLAD VREJOIU

MEBRII DE ONOARE AI COMITETULUI DE CONDUCERE:

arh. ŞTEFAN BALŞ

arh. ŞERBAN CANTACUZINO, Secretar al Societăţii Regale pentru Arte din Marea Britanie

arh. PETRE ZAPOROJAN, Vicepreşedinte al Uniunii Arhitecţilor din Republica Moldova

Comunicat din partea UAR

In zilele de 1-3 noiembrie 1990, în sala mare a Palatului Copiilor din Capitală a avut loc Conferinţa Naţională a Arhitecţilor. Conferinţa a adoptat Statutul Uniunii şi a ales preşedintele de onoare, preşedintele activ şi Comitetul de conducere al UAR, format din 35 de membri.

In calitate de preşedinte de onoare al UAR a fost ales domnul profesor doctor docent arhitect Grigore Ionescu.

Preşedinte al UAR a fost desemnat cu un mandat de 2 ani, conform prevederilor noului statut, domnul arh. Alexandru Beldiman.

La lucrările Conferinţei a participat în calitate de invitat şi domnul arh. Petre Zaporojan, vicepreşedinte al UA din Republica Moldova, care a fost ales ca membru de onoare în Comitetul de conducere al UAR.

Dăm spre publicare Apelul către Arhitecţii din România, al Comitetului de Conducere al UAR.

PREŞEDINTE

arh. Alexandru Beldiman

APEL CATRE ARHITECŢII DIN ROMANIA

Conferinţa Naţională a Arhitecţilor din România , care s-a desfăşurat în Bucureşti între 1-3 noiembrie 1990, sperăm să se constituie într-un moment de răscruce al vieţii breslei noastre.

Greşelile comise în domeniul arhitecturii şi urbanismului, în ultimele decenii, care au avut consecinţe dramatice în existenţa întregii societăţi româneşti, au fost criticate cu vehemenţă de participanţii la Conferinţă.

Spaţiul construit, păstrător al memoriei colective, verigă de legătură a generaţiilor în timp, a fost ţinta unor agresiuni permanente culminînd cu abolirea a nenumărate repere istorice şi culturale.

Acum arhitecţii români au datoria de a vindeca rănile la producerea cărora, din nefericire, au participat şi ei.

Ne aflăm într-un moment în care fiecare dintre noi trebuie să-şi facă un profund examen de conştiinţă, examen al cărui sens viitor să fie asumarea cu responsabilitate şi demnitate a adevăratelor dimensiuni culturale, sociale şi economice ale profesiunii.

In acest sens:

Vă chemăm să fiţi alături de noi pentru ca împreună să creăm bazele unei renaşteri autentice a arhitecturii româneşti.

Vă chemăm să punem talentul şi onestitatea noastră profesională pentru corectarea erorilor urbanistice şi arhitecturale ale ultimelor decenii şi pentru promovarea unor proiecte a căror finalitate să fie spre folosul concetăţenilor noştri.

Credem că tinerii arhitecţi trebuie să-şi regăsească locul în cadrul Uniunii şi-i chemăm să contribuie, cu elanul specific vîrstei, la definirea priorităţilor şi programelor de arhitectură şi la găsirea căilor prin care arhitectura românească să poată fi aşezată în context european.

Vă chemăm să protejăm şi să respectăm patrimoniul arhitectural de a cărui distrugere sau desconsiderare numele nostru să nu mai fie niciodată legat.

Să contribuim la educarea şi sensibilizarea opiniei publice, autorităţilor administrative şi politice, la problemele arhitecturii şi urbanismului.

Să împiedicăm proliferarea impusturii, diletantismului şi a prostului gust, protejînd astfel calitatea arhitecturii.

Să ne opunem cu fermitate împotriva oricăror încercări, acolo unde acestea ar apare, de a supune demersul arhitectural demagogiei şi abuzului politic sau administrativ.

Vă chemăm la începerea unui dialog care, deschis tuturor generaţiilor de arhitecţi, să ducă la reconsiderarea valorilor fundamentale ale profesiei noastre, spre binele oamenilor.

COMITETUL DE CONDUCERE AL UNIUNII ARHITECŢILOR DIN ROMÂNIA

Interviu cu arhitect Alexandru Beldiman, preşedintele Uniunii Arhitecţilor din România

Incă pe parcursul perioadei intetimare se zvonea că aţi fi unul dintre cei mai potriviţi pentru a prelua preşedinţia UA. Ceilalţi eventuali contracandidaţi ocupau deja la vremea alegerilor, roluri importante de decizie în arhitectura noastră, alţii, mai mult presupuşi, stau şi acum în umbră, aşa încît la momentul cu pricina s-a dovedit că din cei patru apostoli, cam rămăseseţi doar dumneavoastră. Aţi provocat însă la un moment dat un moment de suspence: aţi comunicat că nu intenţionaţi să candidaţi la funcţia de preşedinte. Ştiut fiind că nu sînteţi genul "primadonă" şi nici nu aveţi o fire tocmai labilă, ce v-a determinat să vă retrageţi şi ce v-a determinat să reveniţi? Ştiaţi că în acest interval plutea în aer panica vidului de putere?

Mai întîi, nu m-am retras, ci pur şi simplu nu am candidat la funcţia de preşedinte, ceea ce am spus explicit şi în timpul conferinţei, deci sînt preşedintele Uniunii Arhitecţilor mai mult sau mai puţin fără voia mea. Este adevărat că, deşi eram decis să nu primesc funcţia, am renunţat la această poziţie ca urmare a faptului că mulţi dintre colegi şi-au manifestat intenţia de a se retrage din Uniune dacă conducerea nu capătă altă structură.

Aţi fost votat cu o majoritate de-a dreptul stînjenitoare, la un pas de unanimitate. Sînteţi, deci, promiţător pentru unii, simpatizat pur şi simplu de alţii, probabil ambele pentru mulţi dintre cei care vă cunosc. Şi atunci îmi vin în minte două probleme:

- în ce măsură vă încurajează, sau dimpotrivă, vă crispează această aproape unanimitate?

- vă invit să vă faceţi cunoscut mai bine de toată lumea. Mă refer la biografie. De exemplu: unde aţi lucrat? Ce proiecte aţi realizat sau la ce lucrări aţi colaborat? Aveţi copii? Locuiţi într-o vilă la şosea? Cînd aţi făcut facultatea şi ce ne puteţi spune despre acea perioadă? Cum consideraţi deconstructivismul? Ce sport aţi practicat? Vă aşteptaţi la faptul că un timp nu veţi mai avea vreme pentru planşetă? Dar soţia, că nu veţi mai merge decît rar la teatru? (Astăzi e sîmbătă şi v-am găsit la birou. Ştiţi că în ţară e SRL?) Aveţi rude în străinătate? (... care au ajutat şi ajută în continuare instituţii din meseria noastră?)...

De cînd am terminat facultatea lucrez la PROIECT BUCUREŞTI, care a fost o foarte bună şcoală în sensul în care domnul profesor arh. Romeo Belea îl semnala într-un interviu din "Arhitectura".

Am debutat colaborînd la extinderea facultăţii de Arhitectură, asta era în 1967 - 1969; de atunci am făcut destul de multe proiecte, din care unele s-au executat. Debutul ca şef de proiect al unei lucrări executate l-am făcut în 1974 cu Blocul 45 din ansamblul B-dul 1 Mai, care s-a bucurat de o oarecare notorietate la vremea apariţiei lui.

Blocul 45 de pe bulevardul 1 Mai

arh. Alexandru Beldiman, 1974

Cred că prin 1980 am devenit membru în colectivul care s-a ocupat de B-dul Victoria Socialismului, unde prin forţa întîmplării am ajuns şef de proiect al unei părţi din acest ansamblu atît de hulit.

Oricît ar părea de discutabil, şi este, îmi asum responsabilitatea pentru ceea ce am desenat. Poate că într-un viitor o să supunem unei discuţii publice acest ansamblu, un prim pas l-am făcut în expoziţia "Bucureşti - starea oraşului".

Am continuat şi continui să lucrez la ansamblul B-dul 1 Mai, unde, împreună cu un colectiv, am realizat în ultima vreme blocurile 6, 7, 8 şi 9, care prezintă nişte căutări pe care le consider contemporane, din păcate maltratate grav de executant.

De la revoluţie m-am ocupat mai mult de expoziţii, cum e cea mai sus amintită, care a avut un ecou în viaţa culturală a capitalei, de asemenea am colaborat la deschiderea la Paris a expoziţiei "Patrimoine roumain", care de asemenea s-a bucurat de un mare succes.

Am o fetiţă în clasa a XII-a, care nu vrea să se facă arhitectă - ci istoric de artă, ca mama ei.

Nu, nu locuiesc într-o vilă la şosea, ci într-o casă la curte, în zona Pieţei Galaţi.

Faculatatea am făcut-o în perioada 1961-1967, cînd rector era dl. profesor

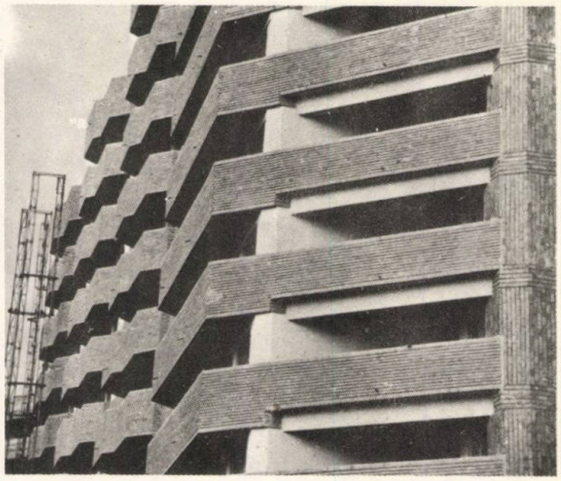

emerit arh. Ascanio Damian şi cînd facultatea de Arhitectură era probabil locul unde se petreceau lucrurile cele mai interesante din Bucureşti, şi asta nu numai pentru noi studenţii facultăţii. Am fost coleg de serie cu Mihai Nicolescu, cu care am jucat rugby în echipa facultăţii şi cu care fac echipă şi acum la PROIECT BUCUREŞTI, cu Şerban Popescu-Criveanu, Crişan Popescu, Ştefan Scafa-Udrişte, Dan Teodorescu, Virgil Onofrei, Alecu Mulţescu, Horia şi Mite Oancea, Florian Dumitriu, Adrian Mahu, Cătălina Spânişteanu, Rodica Ionescu, Viorica Busuioc, Şerban Nădejde şi încă foarte mulţi pe care îi rog să mă scuze că nu îi enumăr aici, dar cum am fost o serie de 200 de studenţi... Nu vreau să uit însă din această enumerare, pe prietenii mei din facultate şi de mai tîrziu, care au plecat din ţară de mai bine de 10 ani, Vartan Clalichian şi Radu Stancu, care cred că era cel mai talentat dintre studenţii promoţiei noastre, sau pe Grigore Focşăneanu, "organizatorul" anului nostru.

"Deconstructivismul"? Interesant, la planşetă în orice caz, executat nu ştiu, fiindcă nu am văzut decît "Foliile" lui Bernard Tschumi de la La Villette, care nu sînt pe de-a-ntregul o reuşită după părerea mea, mai exact între imagine şi realitate este o diferenţă în favoarea primeia. Mă rog, se poate foarte mult discuta şi Uniunea va organiza o serie de astfel de discuţii cu caracter teoretic, în care probabil se va pune şi problema aceasta. Cred însă că cel puţin la fel de interesantă ar fi o discuţie despre personalitatea lui Philip Johnson, cel care a găsit numele acestui curent.

Timp pentru planşetă o să am evident mai puţin, dar îmi voi rezerva totuşi circa 6-8 ore zilnic; faptul că o să ajung în această situaţie m-a determinat într-o anumită măsură să nu candidez la funcţia de preşedinte.

Ştiu.

Dacă o să fie spectacole foarte bune, o să-mi fac, sper, timp să merg şi la teatru.

Am rude în străinătate, destul de multe, dar bănuiesc că vă referiţi la fratele meu,

Imobil pe "Victoria socialismului"

arh. Alexandru Beldiman

Matei Beldiman, care locuieşte în Franţa, şi care a luat poziţie în mai multe rînduri împotriva distrugerilor făcute sistematic de Ceauşescu în domeniul patrimoniului cultural al ţării, în emisiuni la Europa Liberă sau în presa franceză. De la revoluţie a venit de cinci ori în ţară. Prima oară la 31 decembrie 1989, cu o furgonetă plină cu ajutoare, apoi la 1 februarie 1990, cînd a venit cu profesorii de arhitectură de la U.P.6 La Villette din Paris, Jean Laberthonieré şi Jean-Pierre le Dantec. De atunci a mai fost de cîteva ori cu diverse ajutoare, şi sper că va ajuta în continuare breasla arhitecţilor.

Oferiţi imaginea (confortabilă pentru alegători) a unui om cu umeri laţi, iar lumea cam leagă fizicul cu "semiotica". In traducere directă: energie, iniţiativă, discernămînt. Ştim şi ştiţi ce vă aşteaptă, ce se aşteaptă de la dumneavoastră. Şi totuşi sînteţi doar un om. Va trebui să optaţi spontan pentru o alternativă, vă veţi întreba ce atitudine să luaţi, vă veţi îndoi, veţi ezita. Şi uneori nu veţi avea pur şi simplu pe cine întreba, sau vreun răspuns vă va face să vă simţiţi singur cu povara pe umeri. Există vreun model, vreun mit al dumneavoastră propriu, la care vă veţi gîndi atunci? Aveţi vreo "filosofie" la care veţi recurge?

Nu cred că am avut niciodată un model care să devină mit, însă în diversele etape ale vieţii am întîlnit oameni care puteau constitui modele. In facultate, de exemplu, pe lîngă prof. Ascanio Damian, care era foarte iubit atunci de studenţi, dar cu care contact direct nu am avut, nefiindu-mi profesor, l-am apreciat mult pe Alexandru Iotzu, cum mai tîrziu la PROIECT BUCUREŞTI pe Virgil Niţulescu. Nu cred că v-am răspuns exact la întrebare; în ce priveşte singurătatea în activitatea mea ca preşedinte al UAR, sper să n-o simt, depinde mult de felul în care voi lucra cu membrii aleşi şi de echipele pe care vom reuşi împreună să le punem pe picioare. Cred cu tărie că nu voi fi singur şi ştiu pe ce mă bazez cînd afirm acest lucru. In ceea ce priveşte filosofia... cred că cea a bunului simţ e cea mai potrivită.

Există acum şi în rîndul arhitecţilor o recrudescenţă a nihilismului, a blazării, a scepticismului, a oportunismului, a mizantropiei, a pendulării între exaltare şi demoralizare, a expectativei apatice sau bombănitorii... Şi mulţi dintre arhitecţi aşteaptă să vadă ce o să facă noua Uniune. V-aţi gîndit cumva, în ce formă s-ar putea explica acestor oameni că Uniunea Arhitecţilor nu înseamnă Comitetul ei director, şi că tocmai de ei depinde în mare măsură ca toţi să fie mulţumiţi de mersul treburilor în UA?

Este destul de greu, dată fiind neîncrederea pe care cei 45 de ani de comunism au sădit-o în sufletele oamenilor. Cred că va trebui mai întîi să dovedim - noi, Comitetul de conducere - că vrem să facem ceva, că avem un program coerent, şi acest lucru îl vom începe prin deplasarea noastră în toată ţara, pentru a purta discuţii cu colegii noştri şi a le explica ceea ce intenţionăm să facem, apoi dîndu-le proba că ceea ce spunem nu sînt numai vorbe.

Un prim test va fi organizarea centenarului Uniunii Arhitecţilor, pe care îl vom sărbători la 26 februarie 1991.

Dustin Hoffman, cunoscut ca un tip modest (adică normal), spunea aseară la televizor că este conştient de faptul că succesele l-au modificat. Cum credeţi că va fi Alecu Beldiman, după reînnoirea, cu felicitări, a prezentului mandat? Dar după (iată, îmi muşc limba!), să zicem, cîteva iniţiative luate acuma, la început, şi soldate pe moment cu ghinion?

Pentru un al doilea mandat este prematur să vorbim fiindcă, dacă nu am să pot continua să lucrez la planşetă, cum îmi doresc şi cum mi-am propus, n-am să mai candidez. In ce priveşte eşecurile, sper să fie cît mai puţine, oricum sînt un optimist structural, deci am să încerc să învăţ din ele.

Aveţi vreun comentariu de făcut cu privire la problemele noastre acute: casa poporului, satele, criza de model, explozia edificării de biserici, centrele istorice...?

Comentariu? Cred că trebuie să vedem ce am făcut pînă acum, în cele 3 săptămîni scurse de la alegerea noastră.

Pentru Casa Poporului va fi lansat în cîteva zile un concurs cu titlul "Gînduri despre Casa Poporului", deschis nu numai arhitecţilor, ci tuturor. In ce priveşte bisericile am avut o masă rotundă la care a participat foarte multă lume, care va fi urmată de un ciclu de o ritmicitate bilunară, la care vor participa ca invitaţi persoane dintre cele mai competente. Problema centrelor istorice va fi obiectul unor discuţii probabil imediat după anul nou şi vom începe cu Bucureştiul. O problemă care ne preocupă mult este cea a introducerii tinerilor elevi şi studenţi, dar şi a publicului larg în problemele arhitecturii. Pentru aceasta avem de gînd să iniţiem, sub formă de experiment, ţinerea unor cursuri de arhitectură la liceul de arte plastice N.Tonitza şi eventual la Şcoala Centrală. De asemenea am vrea ca de la 15 ianuarie 1991 să începem un ciclu de conferinţe pentru publicul larg.

Din cei 35 de membri ai comitetului director cu care veţi lucra, pe care nu vi i-aţi ales, ci au fost votaţi democratic, pe cîţi aveţi impresia că vă veţi putea baza efectiv?

Cred că pe toţi 35.

Şi acum o întrebare din partea generaţiei mai tinere: care este poziţia Uniunii vis-a-vis de Forumul Internaţional al Tinerilor Arhitecţi, care are un caracter de arhitectură experimentală, care are trei-patru acţiuni pe an (concursuri, stagii de proiectare...) şi la care nu sîntem afiliaţi. Se ştie că la noi există deja un grup constituit, care a participat anul acesta (pe uşa din dos) la concursul de la Montreal?

Nu, nu ştiam de această participare, dar Uniunea Arhitecţilor va încuraja activitatea tinerilor arhitecţi prin toate mijloacele, burse, stagii, conferinţe şi simpozioane, va sprijini participarea acestora la viitoarele congrese, astfel încît să intre pe uşa principală.

Interviu realizat de Anca Tomasevschi Sandu

Un grup de arhitecti in timpul interviului...

ANUNT IMPORTANT

Uniunea Arhitecţilor din România informează arhitecţii români din străinătate precum şi arhitecţii străini avînd diplome recunoscute de Ministerul Învăţămîntului din România, că pot deveni membri ai Uniunii, bucurîndu-se de aceleaşi drepturi si acelaşi sprijin ca membrii din România.

Pentru aceasta solicitanţii sînt rugaţi să trimită o cerere de înscriere, însotita de o copie a diplomelor şi titlurilor profesionale pe care le au. După răspunsul de acceptare ca membru al UAR, se va achita taxa de înscriere care este de 50$ si taxa anuală de minimum 120$ în contul Uniunii Arhitecţilor din România, deschis la Banca de Comerţ Exterior sub nr. 47 24 315 300/4.

Suma poate fi majorată după aprecierea şi generozitatea solicitantului.

Rugăm de asemenea ca noii membri să transmită un dosar cu lucrările realizate, studiile şi proiectele nerealizate încă, publicaţii, articole, interviuri, comunicari şi alte lucrări personale, precum şi material vizual (benzi video, diapozitive, filme documentare, fotografii) pentru evidenţa noastră şi pentru a fi publicate în revista "Arhitectura" a UAR sau în alte reviste de cultură şi artă din România, creindu-se in felul acesta şi conexiuni profesionale din cele mai bune.

UNIUNEA ARHITECTILOR DIN ROMANIA
RO - 79182 BUCURESTI 1
18-20 str. Academiei
tel. 140743 sau 158472

sau RO - 70700 BUCURESTI 1 P.O. Box 1-841

33 DE BURSE IN FRANTA

Uniunea arhitecţilor din România, împreună cu Ministerul Urbanismului şi Locuinţei din Franţa au organizat o acţiune, constînd în lansarea unor burse pentru studenţi şi arhitecţi români.

Au fost selectaţi de către partea franceză pe baza unui interviu:
- 2 studenţi pentru burse de studii în domeniul restaurărilor, cu durata de 6 luni;
- 13 studenţi pentru burse de perfecţionare prin lucru efectiv, pe specialitati, cu durata de un an;
- 18 arhitecţi pentru burse de perfecţionare prin lucru efectiv, pe specialitati, tot cu durata de un an.

In speranţa că astfel de oferte se vor mai iniţia, arhitecţii şi studenţii arhitecti vor fi încunoştinţaţi prin Buletinul de informare al Uniunii Arhitecţilor.

MULȚUMIRI

Uniunea Arhitecţilor din România, Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" şi Redacţia revistei Arhitectura mulţumesc persoanelor particulare şi instituţiilor din străinătate care prin aportul lor material şi spiritual au adus o rază d lumină în bibliotecile, atelierele şi inimile noastre.

Arhitecţii Ştefan Perianu şi fraţii Munteanu, biroul ARCHITECTURE, Paris;

Arhitecţii I.C. Huard şi Dinu Păunescu, ATRIA ARCHITECTES ASSOCIEES, Paris;

Editurile britanice THAMES & HUDSON, BUTTERWORTH ARCHITECTURE, la solicitarea arh. Şerban Cantacuzino de la THE ROYAL FINE ART COMMISSION, Londra;

Arhitect Marius Lebăda, Viena;

Organizaţia JEUNESSE' & PATRIMOINE, Paris, secretar Bernadette M. Gradis;

LYONS CLUB Frankfurt - Egbert Han, la solicitarea domnului Radu Rosetti, Offenbach am Main, Germania;

Domnul Hansjurg Schnider în numele unor donatori din Elveţia, prin intermediul domnilor arhitecţi S. Tîrziu, V. Mihăilescu, V. Georgescu, I. Popescu, D. Dinulescu din Elveţia şi C. Rulea din Bucureşti;

Arhitecţii Vladimir Arsene, Adriana şi Marius Călin, Mihai Crăciun, Oreste Drapaca, Marius Rădulescu, Ioana Rădulescu Breţcanu, din Statele Unite ale Americii;

Crucea Roşie Italiană prin intermediul doamnei Pia Fanfani;

Alexander Iotzu cu o donaţie personală şi a unor colegi de breaslă;

Arhitect Dr. Zold Andras, profesor la Politehnica din Budapesta;

Ambasada Franţei prin consilierul cultural;

Facultatea de Arhitectură a Şcolii Politehnice din Lausanne, prin doamna Esther Sierli şi domnul Dan Bădic;

Prof. arch. Marco Vanetti de la Politehnica din Torino.

Delegaţia de parlamentari francezi condusă de doamna arch. Miliţa Bulat;

Arhitect Michel Tănase din Franţa;

Editura Flammarion prin domnul Jean Michel Skira din Franţa;

Firma Scheidegger prin intermediul domnului A.Marescaux;

Biblioteca Du Commet-Rocheville;

UNESCO

Arhitect Radu Sima Dobre din Aachen, Germania;

Domnul Klan Feitel Offenbach, din Germania;

Arhitect Lisai Bianu din Germania;

Arhitect Giaccomo Pedersini din Italia;

Doamna profesor Magda Mazilu din Strassbourg, Franţa.

RUPTURĂ ŞI CONTINUITATE

Dan Adrian

Al optulea şi ultimul volum al caietelor "Simetria" apărea în toamna lui 1947. Unul dintre colaboratorii de notorietate, arhitectul Titu Evolceanu, scria numai cu un an mai tîrziu, în numărul 6 pe 1948 al revistei "Arhitectură-Construcţii" (unica "tribună" a arhitecţilor din România la acea dată): **"Satele noastre lasă această penibilă impresie de deşirat, de provizoriu, ele sunt lipsite de centre civice, n'au biblioteci, săli de adunări, dispensare, băi publice; ele n'au locuinţe zidite din materiale trainice, căci ţăranii exploataţi de moşierii latifundiari nu aveau nici răgazul şi nici posibilităţile să-şi îngrijească de sat."** Iar despre oraşe: **"Oraşele noastre s'au format prin urbanizarea pripită a unor sate aşezate în calea unui curent de schimb sau în apropierea unei zone devenită în mod fortuit zonă industrială prin intensificarea arbitrară a unor anumite industrii."** Şi ca o concluzie: **"Toate aceste aspecte, la scară mare, le avem zilnic în faţa ochilor în Bucureşti, oraşul care întruneşte toate defectele arătate mai sus. Capitala ţării are artere de pătrundere ce se sfîrşesc în uliţe înguste, nu are nici o piaţă demnă de această numire şi nici un monument bine aşezat."**

Exemplul si mai impresionant al lui Duiliu Marcu, arhitect rodat în lucrul cu dictaturile, ni-l notifică aceeaşi revistă, în paginile căreia Prof. Arh. D.Marcu şi Arh. D.Vernescu pun în discuţie "Sistemátizarea Municipiului Craiova". (Pare-se că oraşul acesta a fost desemnat - de către cine oare? - a fi un poligon de încercare pentru "noile" concepţii în materie de urbanism.) Articolul este "susţinut" de un plan acoperit cu observaţiile critice ale autorilor. **"Relief estetic nefolosit", "frumuseţi naturale nefolosite", "legături rele", "lipseşte un centru civic"** (să menţionăm că acest centru civic care "lipseşte", determinat pe la 1916 odată cu construirea Prefecturii după un proiect de Petre Antonescu, funcţionează şi astăzi cît se poate de bine; printre altele, în acest loc s-au adunat masele care la 22 decembrie 1989 au alungat pe reprezentanţii locali ai ultimei dictaturi din România), **"arteră inutilă", "parcul e prea departe", "lunca e prea departe", "suburbană tentaculară"** ş.a.m.d. sînt argumentele care, dacă nu am cunoaşte la ce au dus, ne-ar face să rîdem. Să ne mai mirăm că şi roza vînturilor, pe acelaşi desen, nu e axată după direcţia Nord-Sud a acului de busolă, ci după direcţia Est-Vest a crivăţului?

"Tactică", "strategie": cît de potrivit a fost acest vocabular războinic! Un şanţ, un canal, o falie de netrecut trebuia excavată între trecutul încriminant (la adresa prezentului) şi "viitorul de aur". Acest şanţ, această ruptură permanentizată a fost, vreme de 40 de ani şi mai bine, singura "raţiune" de a

exista, de a se legitima, a Puterii. Nevoită să se "califice", printre altele, şi în urbanism, nu se poate spune că şi-a precupeţit energia în înfăptuirea absurdului său obiectiv. Dacă "săpăturile" (nu numai la figurat) ar fi încetat după 2, după 5, sau chiar după 10 ani de la anunţare, retorica ei deconcertantă n-ar fi însemnat mare lucru. Dar după 40 de ani - perioadă considerată de Moise ca suficientă pentru amnezierea unui popor - "realizările" nu se mai lasă nebăgate în seamă. Oraşe depersonalizate, multe dintre ele (mai ales în Oltenia, Muntenia şi Moldova) cu centrul istoric în agonie, milioane de locuinţe valide scoase din uz, sate în care casele noi mărturisesc aberante mutaţii genetice. Ca să nu mai vorbim despre dezastrele ecologice provocate de industrializarea orbească.

Numai că, mult mai mult decît "duşmanul de clasă", viaţa însăşi s-a împotrivit "reîntemeierii" sale, cu toate mijloacele. O facere a lumii, aşa cum şi-o doreau coloniştii noştri de după război, n-a fost niciodată.

Arhitectura - ca şi, într-o mai mică măsură, proiectarea urbană, încorsetată de legi inflexibile - a continuat, cînd mai la vedere, cînd mai pe ascuns, să ţină pasul cu mersul ei firesc, care se petrecea dincolo de "cortină". Nu îmi e teamă să spun că - la scară simbolică, e adevărat - România acestor ani a reflectat, mulţumită profesionalismului superior şi tenacităţii cîtorva arhitecţi, întreaga succesiune a curentelor de gîndire din arhitectura europeană, şi nu fără date specifice, nu fără originalitate. De la tinerii stagiari care refuzau să îşi bată joc de meserie, cum le cereau "sarcinile de producţie" sau, mai concret, şeful de atelier sau directorul, pînă la personalităţile "grele" care, profitînd de impresia de liberalizare pe care a vrut s-o lase regimul la sfîrşitul anilor '60, şi cu concursul unor autorităţi locale mai dezgheţate, au reuşit să implanteze o Primărie la Baia Mare (Mircea Alifanti), un Teatru National la Craiova (Alexandru Iotzu), sau un ansamblu al Teatrului la Tîrgu Mureş (Constantin Săvescu), un război anonim şi neîntrerupt s-a purtat între cei fără putere, dar inteligenţi, şi cei cu putere, dar proşti. In anii '80, în plină ofensivă a buldozerelor la Bucureşti, echipe de arhitecţi întinerite şi deosebit de tenace au reuşit performanţa de a revitaliza ansambluri întregi din centrul istoric la Timişoara (Piaţa Unirii) şi la Braşov (Piaţa Sfatului).

Nu cred că a fost vorba de vreun principiu - fie el şi greşit aplicat - în înverşunarea cu care autoritatea politică a urmărit suprimarea oricărei "risipe" în arhitectură, adică a calităţii. Cred că în primul rînd a fost reflexul visceral al unui individualism, al unei "gelozii" de cea mai joasă speţă. Încă din primii ani de stabilitate a regimului, anii '50, înalţii demnitari comunişti şi-au comandat locuinţe şi case de vacanţă moderne la cei mai talentaţi arhitecţi dispuşi să colaboreze, fără a le impune nici o restricţie. Aşa a făcut Gheorghiu- Dej, aşa a făcut Ceauşescu, aşa au făcut toţi favoriţii lor şi toţi profitorii. E timpul ca aceste imobile, înconjurate de garduri opace şi de poliţişti, să fie devoalate de secretul lor pentru a-şi căpăta locul cuvenit într-o istorie completă a arhitecturii naţionale. Inafară de "gospodăria" lor de partid, care include vechi proprietăţi,.palate, conace şi alte valori de patrimoniu, ţinute în felul acesta în stare de funcţionare, comuniştii s-au mai îngrijit de arhitectura turistică - monopolizînd-o şi pe aceasta prin "Trustul Carpaţi" - pentru că le aducea bani. Aşa se face că avem o Poiană Braşov (cu unele hoteluri supra-dimensionate, totuşi), o staţiune Olimp pe litoral, un hotel "Caraiman" şi un hotel "Palace" renovate relativ recent la Sinaia.

In fine, ar mai fi de spus că noi, românii, am apucat să edificăm monumentul de neîngropat al rupturii istorice, al anti-genezei, al aberaţiei: Casa poporului. Cîtă vreme ea va străjui dealul blestemat al Curţii Noi, nici un şarlatan, nici un vrăjitor al manipulării propagandistice nu va îndrăzni să conteste realitatea acestei rupturi, să amestece ca şi pînă acum valoarea cu non-valoarea şi să spună că trebuşoare din astea s-au tot făcut, de cînd e lumea lume. Pe de altă parte, filonul de continuitate de care am pomenit face posibilă reintrarea arhitecturii noastre pe un făgaş firesc, fără un nou val de convulsii. Cu capul plin de proiecte nerealizate, arhitecţii nu vor altceva decît să lucreze şi să li se respecte munca. Rămîne ca şi guvernanţii acestei ţări să vrea acelaşi lucru pentru că, din păcate, una fără alta nu se poate. □

CONCURSUL DE SISTEMATIZARE A ORAŞULUI BUCUREŞTI DIN ANUL 1906

Desene dupa fotografii de epoca

Aurel Mureşan

Andrei Pănoiu

Problema organizării de licitaţii şi concursuri publice pentru realizarea unor obiective cu caracter economic sau edilitar fusese folosită cu succes de municipalitatea oraşului Bucureşti încă de mai multă vreme. Aducerea de specialişti străini pentru organizarea activităţii unor servicii tehnice, ca şi acordarea de burse de studii în străinătate, pentru formarea de cadre de specialişti, se înscrie şi ea, de fapt, aceluiaşi sens.

O serie de regulamente cu prevederi de detaliu, privind organizarea concursurilor, ţinerea licitaţiilor şi adjudecarea lucrărilor, veneau să reglementeze cu minuţiozitate această activitate în toate detaliile sale.

Tocmai în acest sens, în anul 1906, se consideră că este nevoie să se organizeze un concurs public pe tema sistematizării oraşului Bucureşti. Programul concursului se publică în Monitorul Oficial din 29 martie 1906, anunţînd datele pentru un "Proiect general de sistematizarea ora şului Bucureşti", lăsîndu-se un termen de 9 luni pentru pregătirea studiilor solicitate.

Odată cu depunerea proiectelor, concurenţii trebuie să prezinte şi un memoriu detaliat asupra propunerilor făcute; planurile urmează a fi expuse două săptămîni, pentru a fi văzute de public, juriul compunîndu- se din: Primarul oraşului, ca preşedinte, cei doi ajutori de primar, directorul lucrărilor tehnice, directorul serviciului sanitar superior, delega ţi ai consiliului comunal, directorul Şcolii de Bele-arte şi Arhitectură, directorul Şcolii de poduri şi şosele, un delegat al Ministerului de Interne şi şeful serviciului planului al Primăriei.

Premiile anunţate sînt: unul de 25000 lei, unul de 10000 lei şi unul de 5000 lei, plătite în trei zile de la proclamarea premianţilor.

Primăria pune la dispoziţia concurenţilor, contra cost, 2 planuri la scara 1:5ooo cu curbe de nivel, unul pentru studii, altul pentru proiectul definitiv, precum şi un plan la scara 1:1oooo, cu indicatorul străzilor. La cerere se pot pune la dispoziţia celor interesaţi "planurile decretate" de aliniere, precum şi planul la scara 1:2ooo, piese după care se permite scoaterea de copii de către concurenţi.

Concurenţii trebuie să depună planul la scara 1:5ooo, trasînd pe el tot ce se va crede de trebuinţă, astfel ca proiectul lor să fie vizibil reprezentat.

Proiectele premiate se anunţă că devin proprietatea comunei. Primăria îşi rezervă dreptul de a introduce modificările ce va crede de cuviinţă în proiectele premiate, folosindu-le cum va dori, fără a avea nevoie să intre în tratative speciale cu autorul sau a mai plăti vreo indemnizaţie.

In "Programul concursului pentru proiectul de sistematizarea oraşului Bucureşti" se arată că oraşul a luat, o extensie prea mare faţă de suprafaţa ce posedă, prezintă o insuficienţă tehnică în sistemul de trasare a străzilor, pe alocurea cu inconveniente de ordin igienic, cartiere insalubre, puţine monumente publice sau dezavantajos aşezate din lipsă de pieţe...

Se cere a se arăta prin proiectul de concurs toate modificările de introdus în planul existent pentru îndreptarea inconvenientelor, modificări care vor permite totodată şi o dezvoltare raţională în viitor. Se cere să se ţină seama de necesitatea imperioasă, nu numai de a împiedica pentru un timp îndelungat întinderea oraşului spre periferie, dar încă de a se restrînge pe cît posibil actuala parte populată a oraşului.

Modificările ce se vor aduce planului vor consta în:

- sistematizarea străzilor

- repartiţia străzilor

- alinierea clădirilor în raport cu aceea a străzilor.

Se cere a se avea în vedere îndrumarea arterelor principale spre înlesnirea circulaţiei, prin deschideri de bulevarde largi, crearea de paralele pentru căile prea solicitate şi, în special, înlésnirea circulaţiei pe direcţia nord-sud.

Orientarea străzilor va ţine seama de a nu se amenaja străzi drepte pe direcţia vîntului nord-est şi de a se evita direcţia est-vest, care lasă frontul de nord în umbră tot timpul zilei şi pe cel de sud continuu în soare; pantele străzilor rectificate nu vor fi mai mari de 4%. Rectificările se vor realiza prin:

- stabilirea de noi alinieri pentru clădiri, pe care acestea se vor retrage treptat, odată cu reconstruirea lor;

- crearea de străzi paralele, care să descarce circulaţia;

- prevederea de grădini de faţadă pe străzile secundare.

Alte date privesc condiţiile de dimensionare a străzilor, a locurilor închise între străzi, repartiţia pieţelor (şi clasarea lor după funcţiuni şi modul de tratare), precizarea locului pentru o grădină zoologică şi un parc de jocuri şi concursuri sportive, efectuarea de plantaţii, alinierea clădirilor în raport cu cea a străzilor etc.

Se insistă ca, urmărindu-se îndeaproape aspectele de tehnică, de igienă şi de artă, să predomine grija pentru a se obţine o lucrare realizabilă în mod practic, cu mijloacele de care dispune oraşul. Deschiderile de bulevarde, de străzi, de pieţe noi, precum şi lărgirea, rectificarea şi prelungirea de străzi existente va ţine seama de valorificarea clădirilor care vor trebui expropriate.

Intre concurenţi figurează ingineri şi arhitecţi din Franţa şi Ungaria.

Cunoaştem că, la sfîrşitul concursului, Comisia împuternicită cu studiul şi clasarea proiectelor pentru "Planul de regulare şi sistematizarea Capitalei" găseşte că nici unul dintre proiectele prezentate nu este satisfăcător şi nu se poate acorda decît premiul al III-lea şi cîteva menţiuni.

Unele proiecte au prezentat elemente valoroase sensului temei, fapt pentru care se hotărăşte achiziţionarea lor ca material documentar.

Unii dintre concurenţi refuză să primească această achiziţionare şi îşi retrag proiectele, alţii reclamă o sumă mai mare...

După o însemnare oarecare din materialele referitoare la acest concurs, reţinem următoarea ordine:[1]

- III, proiectul cu motto "Horaţiu" (autor Eugeniu Ştefănescu)

- IV, proiectul cu motto "X Y Z" (S.Terrusianú, N.Cuţarida, Gr.Munteanu)

- V, proiectul cu motto "Mens divina" (J.Redont)

- VI, proiectul cu motto "Re severa verum gaudium" (I.Puşcariu)

- VII, proiectul cu motto "G.O." (G.Olivier)

Din alte însemnări rezultă că pe locul I s-a clasat inginerul M.I.Stroescu, iar pe locul II inginerul Nicolae G. Costinescu.

In cele ce urmează, să ne oprim puţin asupra datelor reţinute din materialul extrem de redus referitor la acest concurs, extras îndeosebi din memoriile explicative.

1. Proiectul participantului G.Olivier din Bucureşti, Bulevardul Academiei, avînd ca motto "G.O.", din care ni se păstrează un memoriu scris de mînă[2].

El aşează Gara Centrală în apropierea Căii Victoriei, în Grădina Cişmigiu, lîngă Teatrul Liric, cu acces pe căi largi. Intre aceste căi, mai însemnată va fi aceea care uneşte Piaţa Valter Mărăcineanu cu Calea Victoriei; Gara Centrală va comunica cu Gara de Nord prinfr-un tunel. Gara de Nord va rămîne ca o staţiune intermediară şi ca gară de triaj şi de mărfuri.

O piaţă mai importantă se creează pe Calea Victoriei, în dreptul Academiei şi bisericii Sf.Voievozi.

Se proiectează acoperirea Dîmboviţei şi transformarea ei într-un tunel, care ar putea servi fie unui metropolitan, fie unui canal colector principal. Propune ca Dîmboviţa să se acopere cu totul şi să se transforme la suprafaţă într-o alee măreaţă, bine plantată...

Proiectul acesta a fost găsit de Comisiune "prea insuficient".

2. Proiectul inginerului Eugeniu Ştefănescu, cu motto "Horaţiu" (şi un nume fictiv de participare, "E.Pleşoianu", Calea Victoriei 166, Rotarilor 18) retribuit cu suma de 2500 lei, pune în discuţie următoarele elemente:

- mărimea oraşului, densitatea, extensiuni viitoare

- structura, categoriile de zone

(1) Arhivele Statului, Filiala Municipiului Bucuresti, fond PMB, d. 134, 18, 137

(2) Ibidem, d.. 132

- extensiunea prin alipire a aglomeraţiilor limitrofe

- fixarea suprafeţei unităţii centrale

- diviziunile principale ale oraşului, reţeaua generală de străzi, artere, lungimea şi lăţimea lor

- conformaţia şi dimensionarea blocurilor de clădiri

- pieţele publice, tîrgurile

- parcurile exterioare, pădurile, sistemele de parcuri

- mijloace şi măsuri de executare

- măsuri administrative[3]

El exclude ideea unei gări centrale în oraşele aglomerate.

3. Proiectul inginerului I.Puşcariu din Ungaria, avînd ca motto "Res severa, verum gaudium", retribuit cu 1500 lei, cuprinde suprafeţele de expropriat, calculele cu lărgimile de străzi, formarea grădinilor, pieţele, scuarurile, devizul şi totalul exproprierilor etc..[4]

4. Proiectul inginerului Stroescu, clasat pe locul I, cu motto "Lucidus ordo", tratează următoarele teme:

- mărginirea Bucureştilor, faţă de densitatea populaţiei şi timpul dublării ei, cerînd:

a) oprirea oricăror construcţii pe străzile nepavate, neînliniate, necanalizate şi fără apă;

b) crearea de zone sau districte cu prescripţiuni relativ la felul de construcţie (închise sau deschise), înălţimea, numărul de etaje, maximul de suprafaţă clădită, felul materialului de construcţie etc.;

c) crearea de obstacole naturale pentru realizarea mărginirii oraşului prin : rîuri, lacuri, parcuri, linii ferate;

- liniile de tramvaie, metropolitanul, liniile ferate şi gările

- pieţele

- crearea de cartiere industriale, de lucrători, comerciale şi de locuit

- grădinile, parcurile, plantaţiile de aliniament

- clădirile publice, monumentele

- executarea planului proiectat

Propune:

- întocmirea unui regulament de construcţii şi alinieri, conform prescripţiilor indicate;

- prevederea unui fond anual de circa 500.000 lei, pentru exproprieri la periferie şi amenajări de parcuri;

- construirea de către stat a liniei ferate metropolitane de pe cheiul Dîmboviţei;

- suprimarea impozitului asupra materialelor de construcţie pentru clădirile făcute din nou şi pentru împrejmuiri;

- construirea liniei de centură;

- cumpărarea de terenuri de către comună la extremitatea oraşului şi pe marile artere deschise şi construirea de case moderne, igienice, pentru închiriat;

- aplicarea unei taxe proporţionale cu lungimea faţadei şi costul mediu al lucrărilor din suprafaţa străzii;

(3) Ibidem, d. 136

(4) Ibidem, d. 134

Gările rămîn aşa cum se găsesc, dar va trebui creată o gară principală în dreptul Căii Victoriei.[5]

5. Proiectul inginerului N.G.Costinescu de la Serviciul apelor al Primăriei, clasat al II-lea, intitulat: Sistematizarea Planului Oraşului, cu motto-ul "Lucrează fără preget", retribuit cu 3000 lei, porneşte de la studiul reliefului cu particularităţile sale şi poziţia satelor din jur către care tinde să se dezvolte oraşul; aşezările aflate dincolo de Bulevardul de centură trebuie să se sistematizeze[6], părţile mărginaşe ale Bucureştilor trebuie alipite satelor din jur, pentru a se forma centre separate. Se propune modelarea structurii stradale a oraşului după sistemul circular unit cu cel radial.

Potrivit programului, se formulează propunerile găsite de cuviinţă pentru pieţe, parcuri şi grădini, pentru gări şi bulevarde de centură etc; regretă construcţia palatului Casei de Depuneri atît de apropiat în faţa Poştei, unde ar fi trebuit realizată o piaţă. Intre altele, cere modificarea pieţei Universităţii, exproprierea întregii proprietăţi Şuţu, înlocuirea statuii lui Mihai Viteazu cu un monument grandios sau cu o columnă imitînd Columna lui Traian; statuile lui Heliade Rădulescu şi Gheorghe Lazăr se vor depune în curtea Academiei Române. Pentru reconstruirea Palatului Regal se va expropria zona din jur, iar în piaţa din faţa sa se va aşeza statuia ecvestră a regelui Carol I. Alte propuneri vizează schimbarea vegetaţiei din Grădina Ateneului, stabiliri de amplasamente pentru palatele Camerei şi Senatului, Academiei Române, Ministerului de Finanţe, Ministerului de Externe, retragerea Teatrului Naţional cu 10 m, deschiderea unei alei în Cişmigiu care să-i dea perspectiva cuvenită Palatului Ministerului de Construcţii etc.

Propuneri asemănătoare se fac şi în ce priveşte gările, Bulevardul de centură sau amenajarea splaiurilor Dîmboviţei.

6. Proiectul arhitectului J.Redont, arhitect peisagist (G.P.) al Ministerului Instrucţiunii publice şi artelor frumoase din Franţa, Paris: 61, rue Louis Blanc; Reims: 26, Bd. Roederer, motto "Mens Divina"[7] cuprinde următoarele piese:

- memoriul descriptiv şi justificarea proiectului general de sistematizare a oraşului Bucureşti

- planul sistematizării oraşului pe care este figurat traseul general al proiectului

- 52 planuri dresate pe scara 0,002 pe metru

- 36 vederi perspective ale pieţelor, monumentelor şi principalelor edificii proiectate

- un plan cotat al profilelor diferitelor drumuri şi căi principale

- un plan de profil longitudinal, cotat, al bulevardului circular

- memoriu descriptiv şi justificativ tipărit.

Clasat fiind pe locul V, el refuză să primească suma oferită de Primărie (nu ştim cît) şi cere să-şi ridice proiectul, reclamînd respectarea dreptului de autor...

Partea scrisă a proiectului este cuprinsă într-un volum tipărit în limba franceză, coperta purtînd titlul: "Oraşul Bucuresci/ Patria şi dreptul meu/ Planul de sistematisaţiune/ Memoire descriptif du Projet.

Pe coperta interioară se înscrie titlul: "Royaume de Roumanie/ Ville de Bucarest/ Projet de Systematisation/ Memoire descriptif"

Textul memoriului cuprinde o introducere, un "avant-propos" şi expunerea proiectului.

- Capitolul I prezintă rezumatul Programului

- Capitolul II tratează proiectul bulevardului circular

- Capitolul III, despre gări (Gara Centrală, gara Filaret, gara de Est)

- Capitolul IV, deschideri de mari artere; străzi noi şi lărgiri de străzi vechi

- Capitolul V, niveluri şi pante ale căilor proiectate sau rectificate, instalaţii, vespasiene, tramvaie

- Capitolul VI, crearea de pieţe noi; pieţe de circulaţie, pieţe comerciale şi tîrguri, pieţe monumentale şi arhitecturale, piaţa gării centrale etc.

Ideea principală care a stat la baza elaborării proiectului a fost crearea, în apropierea centrului Capitalei, a unui cartier nou, unde se vor putea amplasa diferite instituţii administrative, dotat cu legături de comunicaţie uşoară cu restul oraşului. Pentru Piaţa Gării s-a prevăzut o formă circulară cu raza de 100 metri, în

(5) Ibidem, d. 108

(6) Ibidem, d. 137

(7) Ibidem, d. 133

care converg 12 străzi, cu suficiente spaţii între ele pentru amplasarea Şcolii de Arte Frumoase, Ministerului de Război, Ministerului de Justiţie, Conservatorului, Tribunalului de Comerţ şi Cercului Militar, a unui hotel etc. Gara Centrală este prevăzută ca un capăt de perspectivă pentru una din arterele pieţei, desfăşurată pe un front de 180 metri lungime, avînd ca motiv principal forma unui imens "pignon" vitrat al hall-ului, flancat de două turnuri sau de doi pyloni cu bogate ornamente.

In vederile sale, Camera Deputaţilor trebuie să dispară.

In afara pieţelor Rosetti, Palatului Regal, Sărindarului, Mihai Vodă, Piaţa Bursei, scuarul de la Sf.Gheorghe, Berzei, Plevnei etc., se aminteşte de pieţele plantate, decorative şi de circulaţie, ca şi de pieţele grădină. Se insistă chiar asupra creării unor sisteme de parcuri şi grădini, făcîndu-se citarea lor cu suprafeţele respective. Parcul Carol, fostul parc Filaret, este gîndit să devină o grădină zoologică şi parc de jocuri pentru concursuri publice.

6. Proiectul inginerilor S.Terrusianu, N.Cuţarida şi G.Munteanu, cu motto "X Y Z", semnat "L.Liesdorffer", str. Jules Michelet nr.14[8], clasat al IV-lea şi remunerat cu 2000 lei; propune o intervenţie destul de incisivă în fizionomia oraşului, cerînd demolarea unui număr important de clădiri şi deschiderea a 310 străzi noi, rectificarea şi lărgirea a alte 300 străzi şi fundături, crearea a 73 grădini (scuaruri, grădini pe lîngă biserici, grădini particulare, cea de lîngă Palatul Poştelor, Grădina Botanică); tot aşa se propune crearea a 16 pieţe comerciale, 82 pieţe de circulaţie, 17 grădini şi 6 pieţe monumentale.

Autorii proiectului consideră că Bucureştii sînt un oraş prea mare şi în prevederile lor suprafaţa Capitalei urmează să fie redusă de la 5600 hectare la numai 2400 hectare, iar perimetrul scurtat de la 30 km la 15.517 metri.

Prin structura stradală propusă (de mari artere exterioare şi interioare, articulate între ele cu alte artere de descărcare etc.), se urmăreşte fixarea unei limite de centură şi crearea a două bulevarde inelare, concentrice, cu rectificări şi lărgiri de străzi vechi, deschideri de străzi noi, acolo unde terenul permite, pe locuri virane şi construcţii de locuinţe în cartiere întemeiate pe terenurile de lîngă fabrica de chibrituri, pe cele de sub coasta şi pe dealul de la Azilul Elena Doamna, toate fostele vii de pe locurile dintre Calea Dudeşti, Gura-Lupului şi bulevardul de centură stabilit etc.

Grădina Kiseleff ar urma să rămînă totuşi în limitele oraşului; între altele, se propune crearea unei artere noi în faţa Palatului de Justiţie pînă în strada Stavropoleos; s-ar putea crea astfel o piaţă în spatele Palatului Poştelor, care s-ar putea transforma într-o grădină... Tot aşa se propune acoperirea Dîmboviţei, între podurile Justiţiei şi Carol, creîndu-se astfel în faţa Palatului de Justiţie o frumoasă piaţă-grădină. Alte prevederi cer prelungirea bulevardului Colţei, prelungirea bulevardului Dinicu Golescu, crearea a opt pieţe importante situate pe bulevardele de centură, de preferinţă la punctele de intrare în oraş, şi altele.

Este pusă în discuţie şi situaţia pieţelor de circulaţie, a pieţelor- grădini sau a pieţelor monumentale, ca şi a parcurilor şi grădinilor, gara centrală, grădina zoologică etc.

Ne este cunoscut şi proiectul care materializează propunerile de mai sus, cu corectări operate pe "Planul oraşului Bucureşti de la 1895- 1899", la scara 1:5000. Reţinem din acest plan traseul bulevardului de centură şi zonele plantate, arterele ce se deschid şi pieţele propuse.

Cum dosarele materialelor de arhivă sînt cu totul incomplete, nu ştim cum s-a făcut jurizarea proiectelor respective.

Unii participanţi au învinuit Primăria că a hotărît ca să nu aibă loc concursul, alţii au cerut să cunoască competenţa Comisiei şi procesele verbale de jurizare etc.

Oricum, deşi proiectele s-au depus în termen, jurizarea lor întîrzie foarte mult; Consiliul Tehnic Superior, motivat de specificările regulamentului de concurs, refuză să delege un membru care să-l reprezinte în juriul examinator al proiectelor (ce nu i-au fost supuse spre studiu)...[9]

Cu privire la acest concurs, Buletinul Societăţii Politehnice nr.8 pe anul 1907 publică o prezentare a proiectului inginerului N.G.Costinescu, împreună cu tema program, material din care aflăm o serie de date care aruncă o lumină cuprinzătoare asupra acestui eveniment.

Tot aşa, în anul 1908, Societatea Politehnică organizează în seara zilei de 5/18 aprilie o întîlnire cu inginerii I. Puşcariu, M.I. Stroescu şi N.G. Costinescu, care să-şi motiveze soluţiile tehnice adoptate. Faţă de această conferinţă, foarte interesantă, se desprinde intervenţia inginerului Cucu Starostescu, care constată că , ce s-a propus pentru sistematizarea oraşului constituie "un pericol pentru viitorul lui", întrucît programul de la care s-a pornit a alterat cu totul "însemnarea cuvîntului sistematizare". Acest cuvînt arată că a fost propus chiar de Domnia sa, pe cînd era la Serviciul tehnic al Primăriei şi nu a înţeles prin el "regulare"... Prin sistematizare, cu exemplificările date, arată că la vremea respectivă s-a înţeles un fel de "partidă cu

(8) Ibidem, d. 133

(9) Arhivele Statului, fond Consiliul Tehnic Superior, d. 22/1907, f. 10

credit şi debit", care să facă ca Bucureştii să aibă un venit determinat cu care să se poată face îndreptările şi amenajările de care are nevoie oraşul, adică, am putea adăuga noi, o dezvoltare echilibrată, prosperă şi armonioasă a aşezării. □

Proiectul cu motto "lucrează fără preget"

ing. N.G.Costinescu (clasat pe locul al II-lea)

Pe pagina alaturata, proiectul cu motto "X,Y,Z", autori S.Terrusianu (S.Taruseanu), N.Cutarida, Gr.Munteanu, clasat pe locul al IV-lea

Exemple de rezolvări de detaliu propuse pentru (de la stînga la dreapta):

Piaţa Mircea Vodă
Piaţa Stindardului
Piaţa Vitanului
Piaţa Pandurilor

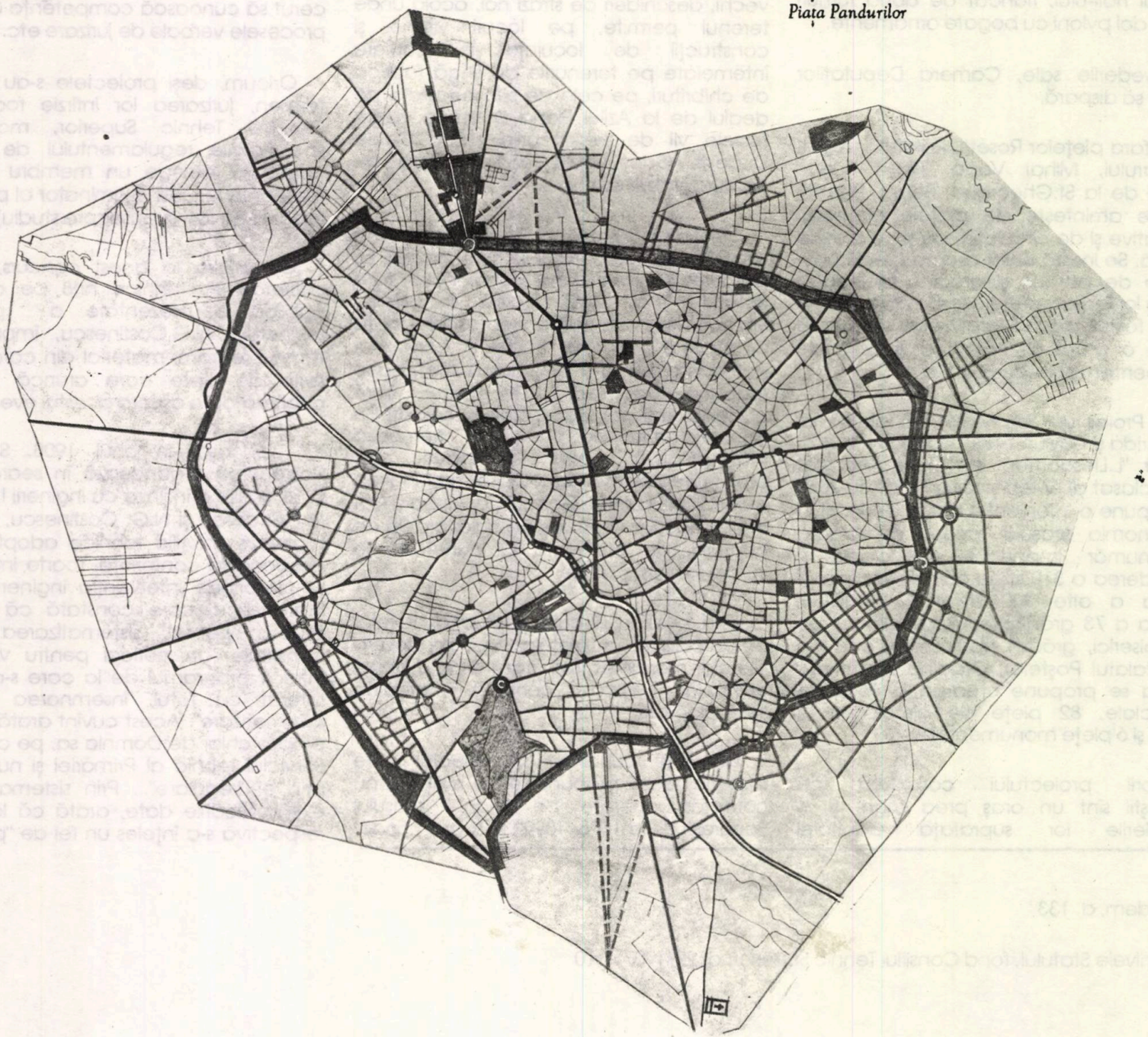

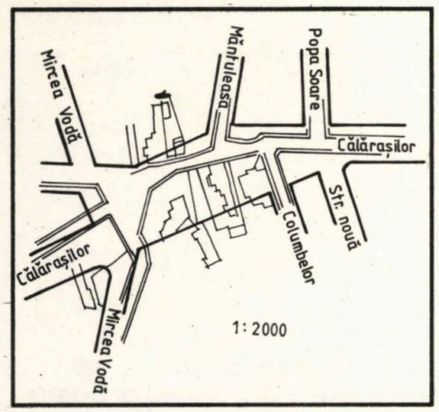
Mircea Vodă
Mănăstirească
Popa Soare
Călărașilor
Str. nouă
Columbelor
Călărașilor
Mircea Vodă
1:2000

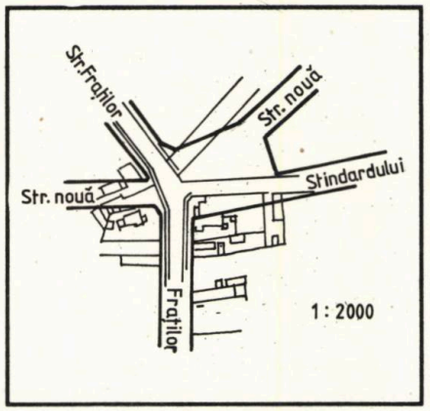
Str. Fraților
Str. nouă
Str. nouă
Știndardului
Fraților
1:2000

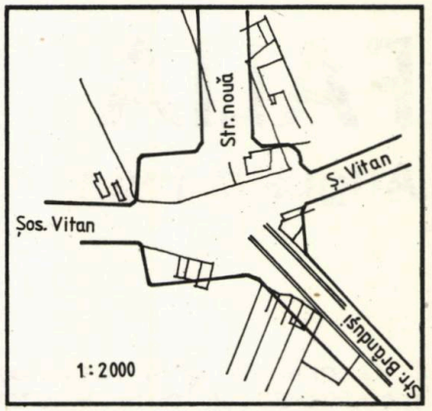
Str. nouă
Ș. Vitan
Șos. Vitan
Str. Brâncuși
1:2000

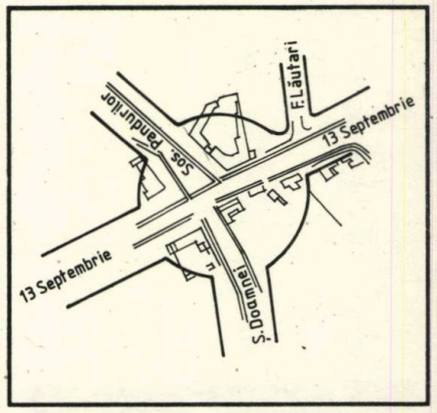
Șos. Pandurilor
Fl. Lăutari
13 Septembrie
13 Septembrie
Ș. Domnei

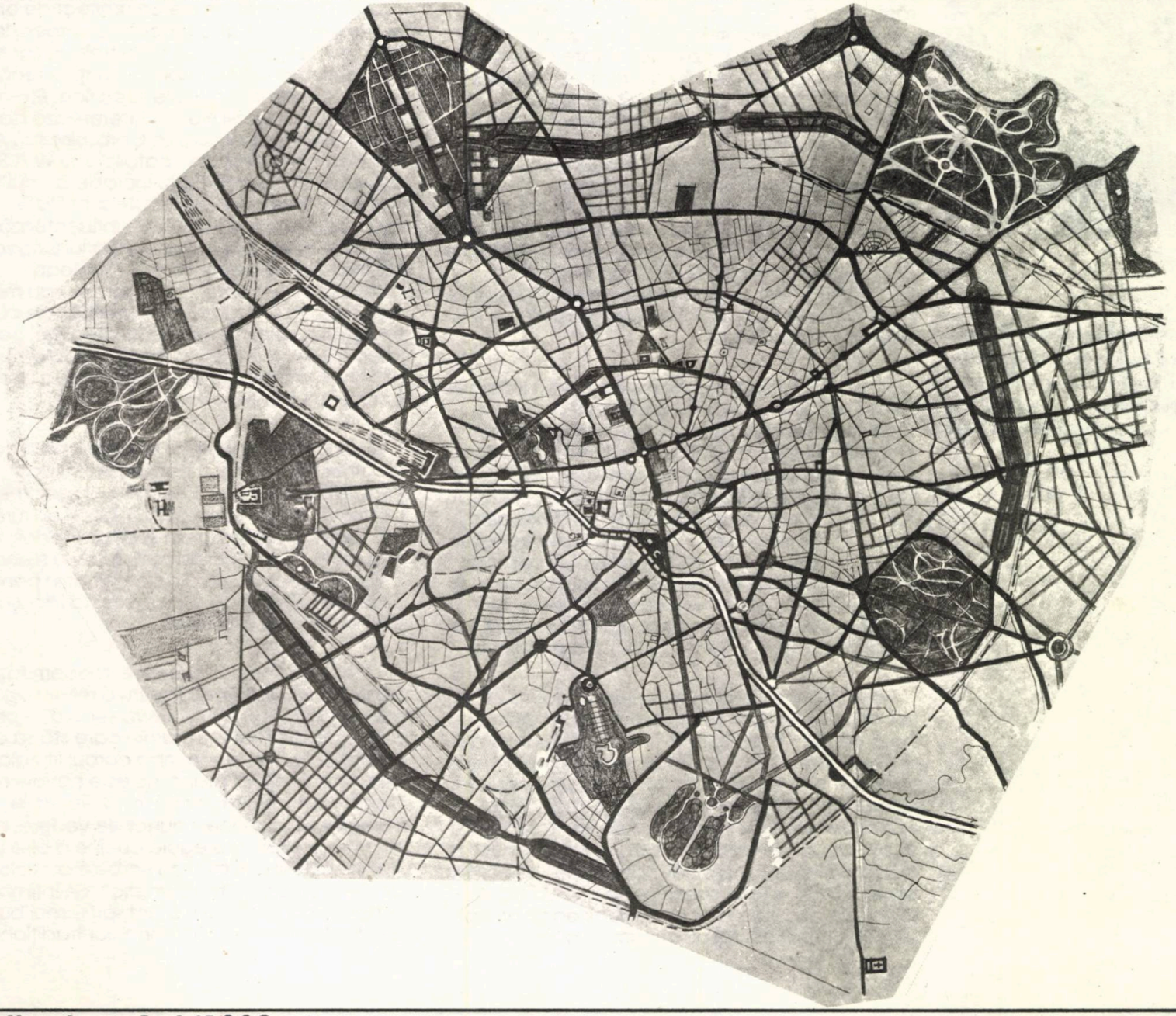

FALIA

Augustin Ioan

Ilustratiile apartin diplomatului danez Christian d'Auchamp si au fost publicate in cartea "Bucureşti văzut de un străin", Editura Sport-Turism, Bucureşti 1982, cu o prefaţă de Amelia Pavel.

O carte exhaustivă în ce priveşte arhitectura mondială de cult[1] ocoleşte cu totul biserica răsăriteană. Autarhia intrinsecă a acesteia şi absenţa unor evoluţii în corpul liturgic a împiedicat de mai bine de jumătate de secol actualizarea corpului său arhitectural. De fapt termenul este mai lung, întrucît realizările neoromânismului (Catedrala timişoreană a lui George Cristinel, Caşinul, Sf.Elefterie din Bucureşti) nu pot fi incluse în noi formule arhitecturale, ci în variaţiuni pe teme brâncoveneşti, un eclectism incert. Precedente precum clasicismul Goliei, al mănăstirii Frumoasa (1753), al bisericii rotunde de la Leţcani (1795) ne dau o distanţă reală de circa un secol şi jumătate. In rest, avem replici mai vechi sau mai noi, dar nimic în racord cu programele laice ale timpurilor din urmă.

Si acum - o explozie de cereri pentru ridicarea de noi lăcaşuri ortodoxe! Cine le va proiecta, cine va judeca proiectele, cum vor arăta ele? Enigmă. Nerezolvată nici de întîlnirea de la Brăila dintre cler şi unii oameni de cultură şi de artă pe de o parte şi arhitecţi de cealaltă parte. Două tabere complet separate, care au rămas aşa şi după. In prima grupă - un exemplu pentru falia de care vorbim: un fost (?) modernist în esenţa sa, pictorul Sorin Dumitrescu, a trecut cu arme şi bagaje într-un conservatorism pe care nu mă grăbesc să îl declar suspect, dar nici nu poate fi creditat cu mîna pe inimă. Dar asta e altceva.

Preoţii primesc să se revizuiască, dar să nu se schimbe nimic: planul de cruce latină (şi de ce nu greacă? - în definitiv în ordinea ortodoxismului ea marchează un capăt de evoluţie, iar crucea latină doar o verigă intermediară); stilul bizantin; alternanţa pietrei cu cărămida în zidărie (ca maximum de efect estetic). Atît. Ba nu, ar mai fi în plus un soi de inchiziţie, care să stabilească dacă arhitectul X, ajuns în postura de proiectant şi executant al unei biserici, este un bun ortodox. Confuzie absolută de criterii, deci: dacă nu eşti ortodox practicant şi nu oricum, ci bun cunoscător într-ale teologiei în cauză, nu vei proiecta biserici ortodoxe. Păi acestea ar putea fi foarte bine ridicate de un arhitect de orice confesiune, abilitat cu specificul ortodoxiei înlăuntrul unei culturi pe care trebuie (ar trebui) să o posede şi care, implicit, conţine fenomenul religios cu diferenţele sale specifice. Profesionistul nu are idiosincrazii! Nu mă interesează dacă Niemeyer sau Johnson, Le Corbusier sau Aalto au fost (respectiv sînt) buni catolici sau W.A.S.P.[2] atunci cînd le contemplu lucrările de cult! Desigur că trebuie cunoscute subtilităţile teologice - în măsura în care influenţează actul de proiectare. Dar cunoaşterea lui Origen, a Sfîntului Maxim Mărturisitorul, a lui Ioan Chrisostomul, a patristicii în genere sau mai ştiu eu cărei laturi, interesante de altfel, de cultură teologală, să mă ierte preoţii credinţei pe care o împărtăşesc şi eu, este - pentru problema în speţă de care discutăm, proiectarea bisericilor ortodoxe - perfect inutilă.

Dacă vor domniile lor să aibă limbaj comun cu arhitecţii, întîlnirea trebuie făcută la jumătatea drumului. Cultură teologală necesară pentru a proiecta, de acord, dar şi cultură arhitecturală (biserici din spaţiul ortodox, dar nu mai puţin cele... "papistaşe", temple şi sinagogi chiar, în special cele din actualitate) pentru clerul pus să judece cum va arăta lăcaşul Domnului în secolul viitor!

Arhitecţii sînt şi ei în eroare: modernitate fireşte, dar pentru ce? Pentru o religie egală cu sine de, iată, cel puţin cîteva secole? Aproape prăbuşită în propria autarhie care stă să o înăbuşe? Nu se va schimba corpul liturgic, programul adică, atunci nu este nevoie nici de modificarea arhitecturii în fond. Replicile îndeplinesc, din acest punct de vedere, perfect rolul de multiplicare egală cu sine a bisericii noastre. Noul ar fi aici, cu vorbele autorilor cărţii citate la început, "modernistic". "Se întîmplă adeseori ca un revival atent să fie mai bun decît o adaptare modernă a formelor tradiţionale",

spun ei[3]. Sigur că, aşa cum sugera dl. Radu Drăgan în percutantul eseu "Cîte ceva despre arhitectura spaţiului liturgic", prezentat la Brăila, putem face icoane holografice şi orice intruziuni hi-tech în măsură să sacralizeze un spaţiu, cel puţin tot atît de bine pe cît o fac formele actuale (vorba vine, ele sînt cele din veac); problema nu rezidă în permitivitatea tehnologiei, nici în acceptul formal al preoţilor; oricum e utopic să vorbim de aşa ceva din parte-le.

Problema este dacă ortodoxismul are, hic et nunc, capacitatea să suporte un asemenea impact. Mă tem că ar fi cel puţin o cădere în kitsch, dacă nu în hilaritate: imaginaţi-vi-i pe bieţii primi creştini, abia scăpaţi după Milano (Edictul din Milan, 313, n.r.) de grija martiriului, intrînd deodată într-o catedrală gotică sau în Sfînta Sofia! Raportul în timp cam acesta este, cu o bună aproximaţie. Pentru stadiul actual al ortodoxiei, tipul este perfect constituit. O modificare a lui, fără suport funcţional, este un act gratuit şi se va petrece absolut aleatoriu. Vor fi adaptate forme vechi, în căutare de - horribile dictu! - specific naţional, ba chiar local. Catedrale ortodoxe de amploare nu s-au proiectat; ergo, ele vor fi jonglerii cu un vocabular formal preluat din alte scări, cele ale bisericuţelor la îndemînă. Ne paşte un neo-neoromânism perfect gratuit, sau o autohtonizare lăutărească a arhitecturii de cult vestice mai noi.

Arhitectura nu va trage după sine modernizarea cultului. Să nu ne amăgim aici cu vocaţia demiurgică a arhitectului în chiar casele Demiurgului prim. Intre ortodoxism şi modernitate este o profundă falie. Soluţia ar fi, întrucît nu ne putem baza pe revival, neavînd precedente (catedralele sînt ale vestului), modernizarea cultului. Ceea ce se întrevede a fi imposibil, cel puţin pînă la re-unirea cu cealaltă biserică creştină. I.P.S. Daniel al Moldovei şi Bucovinei este optimist, speră să apuce acest moment.

Eu nu.

1) P. Thiry, R.M. Bennett & H.L. Kamphoefner: "Churches & Temples", Reinhold Publishing Corp, N.Y., USA

2) White Anglo-Saxons Protestants

3) op.cit., pag. 19

ZIDIRI VECHI, ZIDIRE NOUĂ

Nicolae Vlădescu

Biserica , pe timpurile ei o clădire falnică, pare sfioasă, cam umilită faţă de strălucirea vieţii mirene de lîngă dînsa.

Dar cine nu s-ar opri înaintea ei, ar dovedi puţină pricepere pentru frumuseţea simplă şi trainică a cladirilor din trecutul nostru.

Cu adevărat, Şerban Vodă a înălţat aici o zidire măiastră.

Nicolae Iorga

Ansamblul de clădiri din care biserica Cotroceni face parte, cunoscut în zilele noastre sub denumirea de Palatul Cotroceni, a adunat pe răbojul său atîtea date şi fapte pentru cronica pămîntului românesc, încît el se constituie într-unul dintre cele monumente de referinţă pentru spiritualitatea românească. Evenimentele de pe parcursul a aproape patru sute de ani sînt tezaurizate în această zidire.

Atestarea documentară ca sat de ţărani liberi o găsim prin consemnarea din hrisovul lui Radu-vodă Mihnea din 27 noiembrie 1614. De aici aflăm că satul Cotroceni sau Cotrăceni a fost luat "pe seama domniei" în timpul lui Mihai Viteazu. El exista deci încă din secolul al XVI-lea sau chiar al XV-lea. Şi această impresionantă vechime ar putea fi împinsă mult mai departe, încredinţaţi fiind că nu am greşi, dacă avem în vedere tulburătoarea mărturie obţinută în timpul săpăturilor efectuate aici, pe latura de sud a incintei principale.

Biserica manastirii Cotroceni

vedere dinspre vest

A fost identificată o vatră a unei locuinţe din epoca neolitică, fiind prelevate cîteva bucăţi de cărămidă arsă şi o piesă din silex. Relevant este apoi faptul că decoraţia uneia dintre aceste vestigii ceramice este identică celei de pe mînerul unui ulcior, şi el descoperit cu prilejul săpăturilor de aici, dimpreună cu o seamă de alte piese (monede, sfeşnice, pipe, ulcele, căni, platouri, etc.), datînd din secolul al XVII-lea. De ce al XVII-lea? Pentru că între ele au fost găsite şi nişte piese din Murano ce nu puteau fi aduse la Cotroceni decît de domnitor sau de membrii familiei sale, instruiţi în principal în şcoli şi universităţi din nordul Italiei. "Era - deci - odinioară o nestemată ascunsă în inima codrului - după spusa lui Nicolae Iorga - care şi-a purtat strălucirea, viaţa şi mîndria, din veacurile încheiate", şi căreia, apelînd tot la cuvintele ilustrului cărturar, am încercat să-i dăm astăzi "măcar înfăţişarea cuviincioasă".

Esenţial pentru a înţelege semnificaţia dezvoltării spirituale a Ţării Româneşti a acelui timp este deschiderea fără precedent către occidentul european, pe de o parte prin asimilarea masivă a cunoştinţelor dobîndite în înaltele şcoli italieneşti, pe de altă parte cultivarea unor intense relaţii diplomatice cu înalta curte habsburgică de la Viena. Cronicile şi însemnările timpului vorbesc cu multă elocinţă despre această stare, ca reflectare a ambiţiei voievodului Şerban şi, în egală măsură, a abilităţii subtilului şi cultivatului stolnic Constantin Cantacuzino, fratele domnitorului. Dar cea mai adevărată şi convingătoare dintre cronici tot zidurile timpului, cu semnificanta lor taină, căci "dintre toate cronicile, singurele care nu mint sînt construcţiile" cum spunea G.M. Cantacuzino.

In acest sens, este revelatoare atitudinea voievodului, ca ilustrare a spiritului vremii, în privinţa seriozităţii cu care erau abordate construcţiile în acest sfîrşit de veac al XVII-lea valah. Este de relevat faptul că fratele domnitorului Şerban Cantacuzino, stolnicul Mihai, cu studii de arhitectură la Padova, a fost numit ispravnic la această primă lucrare realizată de vodă după urcarea în scaunul domniei. Constantin Brâncoveanu, nepot şi urmaş al lui Şerban, va proceda la fel în cazul ctitoriei sale de la Hurezi (1694), desemnîndu- l ca ispravnic pe unchiul său, acelaşi Mihai Cantacuzino stolnicul, ajutat de un alt vlăstar cantacuzin, Pîrvu, văr al domnitorului după mamă, şi el şcolit la universităţile din Padova şi Ravenna. Iată aşadar auspiciile sub care s-au ridicat casele domneşti, cele egumeneşti, chiliile şi mai ales biserica acestui deosebit ansamblu de arhitectură românească.

Apare din nou o intrebare: de ce mai ales biserica?

Pentru că ea a condensat o seamă de semnificaţii revelatoare pentru climatul în care a înţeles să domnească ambiţiosul basarab Şerban vodă Cantacuzino. Cu deplin temei, parafrazînd textul biblic, am putea spune că aici, la Cotroceni, la început a fost biserica, şi biserica a fost componenta esenţială a ansamblului, atît ca semnificaţie ideatic- funcţională, cît şi ca pivot compoziţional în planul arhitecturii.

Inaintea sa, pe acest loc, într-un luminiş al codrilor Cotrocenilor, a fost un schit închinat sfinţilor Serghie şi Vach, unde în anul 1669 s-a ţinut soborul unei răscoale a boierilor condusă de Şerban Cantacuzino, mare spătar pe atunci, pentru a cere sultanului "curăţirea pămîntului de greci, spre a reveni la bunele datini de pe vremea lui vodă Matei bătrînul"; mai tîrziu prigonit fiind, a stat ascuns tot aici timp de trei zile şi scăpînd de furia domnitorului Gheorghe Duca (1673-1678), s-a angajat în faţa lui Dumnezeu ca, devenind domn, să ridice o mănăstire în acel loc, semn de recunoştinţă.

Zidirea mănăstirii a început la 26 mai 1679. Este cunoscut faptul că această dată este consemnată pe pisania de deasupra portalului de intrare în biserică; de asemenea, pe pisania-stemă de pe turnul clopotniţă.

Incă din perioada de început, mănăstirea Cotroceni a stîrnit admiraţie, fapt atestat de scrierile lăsate de cărturarii vremii sau ale diferiţilor călători străini care au vizitat-o. Invăţatul grec Helladus vorbea despre "minunata mănăstire Cotroceni" într-o scurtă descriere a sa, pentru ca în timpul domnitorului Constantin Brâncoveanu, în primăvara anului 1702, epigrafistul englez Edmund Chisthull, trecînd pe aici, să lase o amplă prezentare a ansamblului. Mănăstirea "este socotită cea mai frumoasă din toate cele clădite în acest ţinut de domnii de acum ori dinainte"... arată călătorul, "are forma unui dreptunghi alungit, zidit de blocuri de piatră cioplită, despărţită în chilii pentru vreo patruzeci de călugări, cu locuinţă pentru stareţ, o sală de masă comună, cuhnie, ca şi alte încăperi pentru găzduirea străinilor"...

In termeni elogioşi vorbea şi Anton Maria del Chiaro la începutul veacului al XVIII-lea, pomenind de "marile clădiri" ale "frumoasei mănăstiri Cotroceni". Către sfîrşitul de veac mai lasă însemnări italianul Domenico Sestini, austriacul Franz-Joseph Sulzer şi alţii.

Fără îndoială, va fi fost pentru acele timpuri o realizare de toată lauda. Am putea descifra în această realizare, hotărîtă la 13 mai 1679 (la mai puţin de un an de la înscăunare fiind dat hrisovul, pentru ca în mai puţin de două săptămîni să înceapă şantierul - 26 mai 1679) un manifest program al domniei celei noi, de a stabili un dialog de egalitate cu interlocutorii săi diplomatici: prudenţă faţă de Bizanţ, deschidere totală faţă de occident, cu precădere faţă de curtea habsburgică, de la care dorea în primul rînd o recunoaştere dinastică pămînteană,

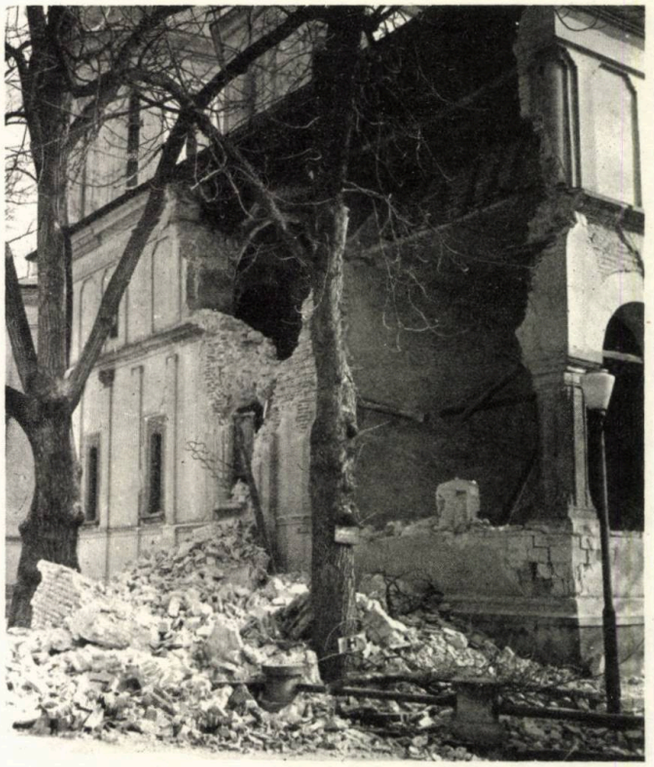

Vedere dinspre nord

Se observă alcătuirea bolţilor din pridvor

Fotografie realizată după cutremurul din 1977

revendicînd prin toate actele sale descendenţa basarabeană. Cel mai concludent fapt în acest sens îl constituie heraldica adoptată: acvila bicefală, semn al despoţiei acordat de Bizanţ basarabenilor valahi (cel puţin în timpul lui Mircea cel Bătrîn, dacă nu cumva chiar mai dinainte, ca "stăpînitor al Dobrogei"), avînd în centrul stemei pajura cu crucea în cioc (aquila valahica), simbol al puterii basarabe.

Acest manifest-program a avut multiple faţete de afirmare. Intre acestea sînt de evidenţiat următoarele:

1) Ideea de descendenţă basarabă concretizată prin biserica lui Şerban ridicată la Cotroceni. Acest lăcaş este veriga de mijloc a unui lanţ de ctitorii ridicate de domnitorii basarabi, cu o configuraţie de plan specific românească. Ea este marcată de lărgirea pronaosului faţă de naos şi de introducerea unui nucleu din douăsprezece coloane monumentale in centrul său. Intre acest nucleu şi pereţi este spaţiul rezervat înhumărilor, zonă ferită de circulaţia oamenilor.

Lanţul de care aminteam mai sus îşi are obîrşia în ctitoria basarabului Neagoe de la Curtea de Argeş (1508), continuînd cu ctitoria altui basarab, Constantin Şerban, ridicată în dealul Mitropoliei la 1655. (Intre acestea două s-ar putea înscrie şi ctitoria lui Radu vodă, tot din Bucureşti, basarab şi el.) Continuînd ctitoriile acestei mari familii domnitoare, menţionăm - după biserica mănăstirii Cotroceni (1679), mănăstirea brâncoveană Hurezi din 1694. Tot basarabului Constantin Brâncoveanu îi datorăm biserica Sf. Gheorghe Nou din Bucureşti (1705),

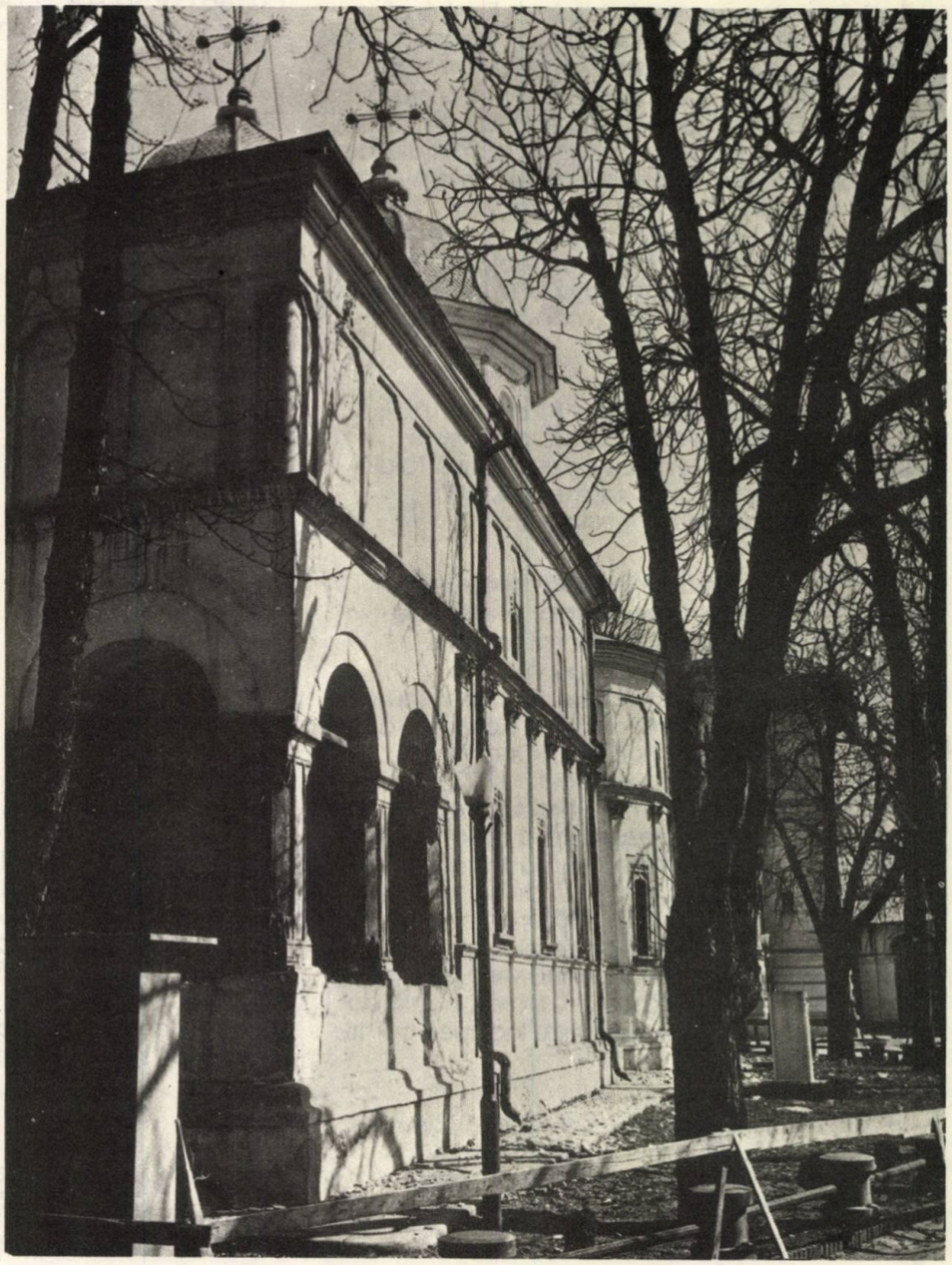

Imaginea laturii de sud

lantul acesta extraordinar încheindu-se cu mănăstirea Văcăreşti (1722), ctitorie a mavrocordaţilor, şi ei din spiţă basarabă - ultimul şi cel mai mare ansamblu de arhitectură tradiţională din Ţara Românească. Evidenţiem astfel un demers spiritual cu profunde semnificaţii în cultura şi istoria poporului nostru.

Expresia fastului imprimat de voievodul cantacuzin arhitecturii interioare a bisericii de la Cotroceni este înscrisă deci in matca celei de la Curtea de Argeş a lui Basarab Neagoe, preluată prin filiera ctitoriei unchiului său, Constantin Şerban Basarab, din dealul Mitropoliei. Prin folosirea celor douăsprezece monumentale coloane din interiorul pronaosului, vom citi aceeaşi ambiţioasă dorinţă de afirmare a descendenţei basarabe, ele fiind identice în formă şi frumuseţe cu cele de la Argeş; mai mult, coloanele de la luminosul pridvor al bisericii preiau ca rezolvare decorativă a muchiilor, pentru a trece de la secţiunea octogonală a fusului la cea de pătrat a abacei, o decoraţie geometrică specifică orientului armenesc, cu frecvenţă utilizat tot la biserica lui Neagoe din Argeş. De altfel, o asemenea consecvenţă se constată şi la alte ctitorii, de Şerban patronate. Este cazul bisericii Doamnei din Bucureşti şi o întîlnim şi la cea din Filipeştii de Pădure, şi altele ridicate de membri ai familiei, la care prin decoraţie este manifestată tradiţia instaurată de Basarabul Neagoe.

2) O altă idee pe care o afirmă cu evidenţă opţiunea voievodului privind lexicul elementelor decorative, ca de pildă ancadramentele ferestrelor, este dorinţa de a demonstra aspiraţia sa la unitatea spiritualităţii româneşti, folosind în cadrul unei sintaxe arhitectonice valahe, elementele morfologice din decoraţia altor două provincii locuite de români. Astfel, apelează cu insistenţă la gotic, expresie a decoraţiei ferestrelor folosite în Moldova, dar şi în Transilvania.

Este o mărturie a dorinţei sale de a continua opera înfăptuită efemer - dar cu ce ecou! - de basarabul Mihai Viteazul, evident Şerban optînd, cel puţin pentru început, la o altă cale, cea a unificării spirituale. El va fi dorit să obţină mult mai mult decît Vasile vodă Lupu prin biserica întru-totul moldavă de la Tîrgovişte - o împăcare între moldoveni şi munteni, o unitate de expresie a unui moment, folosind în simbioză elemente decorative ale provinciilor locuite de români.

De altfel, ambiţia de a tipări Biblia în limba românească este o mărturie a aceluiaşi gînd. Spre nefericirea sa, nu a ajuns să vadă acest monument al culturii noastre tipărit la Cotroceni, voievodul închizînd ochii la 29 octombrie 1688, cu aproape o lună înainte de a ieşi de sub teasc opera vieţii sale, şi aceasta încă un instrument puternic de împlinire a aceleiaşi ambiţii de unificare spirituală a celor de acelaşi grai.

3) In privinţa expresiei arhitecturale vom mai releva încă o idee din programul voievodului: dorinţa de a imprima vieţii de la curtea sa un fast aulic nemaiîntîlnit pînă la el.

Coloane din pronaosul bisericii

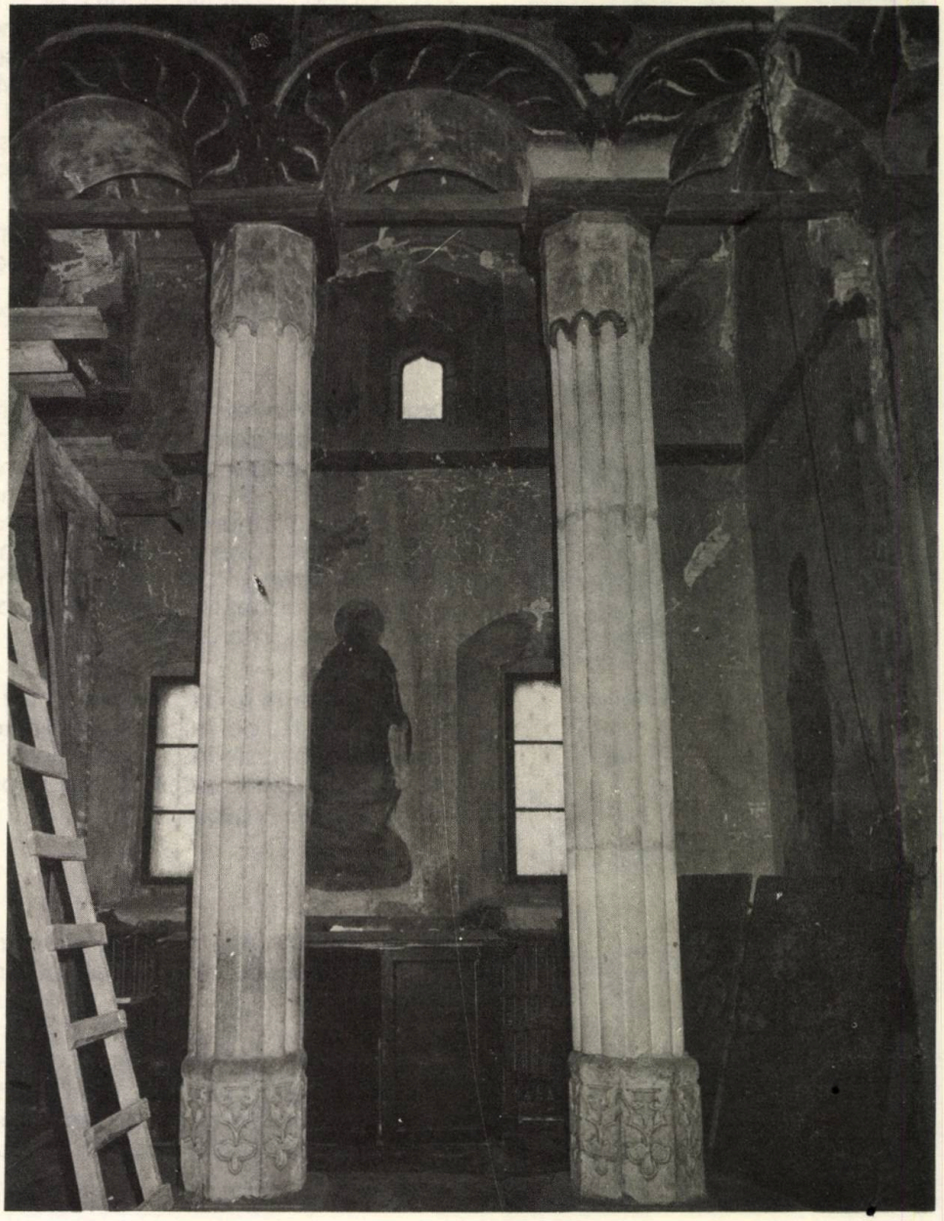

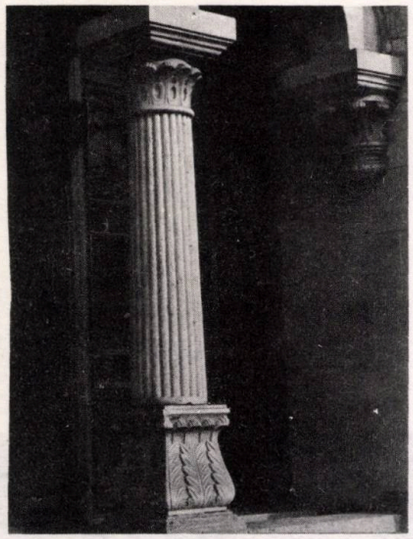

Coloana la casele domneşti de la Cotroceni

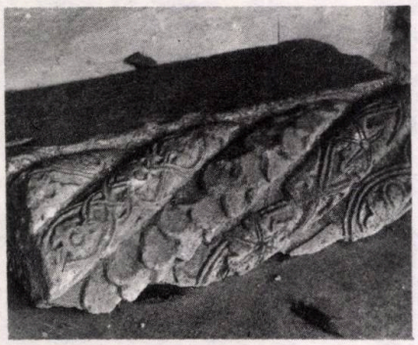

Fragmente din brîul median original

Nu cunoscuse opera lui Ludovic al XIV-lea, căci în acel an 1679 s-a terminat galeria oglinzilor de la Versailles, dar văzuse şi trăise în atmosfera de sensibilă exprimare a veneţienilor. Va fi adus cu el, pe lîngă gustul pentru tot ceea ce făcea plăcut mediul în care trăia, şi unele preferinţe din domeniul arhitecturii. Dovada sînt coloanele desenate, de ce nu? de fratele său, arhitectul Mihai Cantacuzino spătarul, absolventul şcolii de arhitectură din Padova. Coloanele devenite tipice Cotrocenilor, folosite ulterior şi de Alexandru Ipsilánte la foişorul construit de el în incinta principală, sînt de factură bizantină, trecute prin filtru veneţian.

Că va fi fost o selecţie făcută de "arhitect" o atestă şi faptul că, cincisprezece ani mai tîrziu, ele se vor regăsi aproape identice (lipsesc numai canelurile) la pridvorul bisericii mănăstirii Hurezi, ctitoria lui vodă Brâncoveanu, spătarul Mihai Cantacuzino fiind desemnat ispravnic şi la această lucrare, după cum arătam mai înainte.

4) Un ultim aspect, pe care ne facem datoria să îl relevăm, el putînd fi integrat în programul voievodului, ţine tot de spiritualitatea românească, printr-o particulară faţetă a sa: cultul morţilor.

Dată fiind frumuseţea ei, biserica a fost aleasă necrópolă voievodală. In afara mormîntului domnitorului, acoperit de o placă tombală cu o splendidă sculptură - altorelief în marmură de Carara - mai sînt înhumaţi aici doi dintre fraţii voievodului, Iordache şi Matei, precum şi doi nepoţi,Constantin şi Radu, fiul lui Ştefan Cantacuzino - urmaş la domnia Brâncoveanului - şi fiica acestuia, Smărăndiţa.

In noiembrie 1916 a fost înhumat tot aici şi prinţul Mircea, fiul cel mic al regelui Ferdinand I şi al reginei Maria, care însă după primul război mondial a fost reînhumat în biserica episcopală de la Curtea de Argeş.

Evidenţa valorii monumentului pentru istoria şi cultura românească este dincolo de orice comentariu.

Din nefericire cutremurul din 1977 a avariat foarte grav biserica. Atunci s-a prăbuşit partea de nord a pridvorului şi un colţ din pronaos, restul clădirii avînd însemnate dislocări. Prăbuşirile produse au relevat însă unele aspecte care aduc lumină în cîteva domenii:

a) primul ar fi din domeniul constructiv; faptul că bolţile din pridvor nu s-au refăcut din cărămidă după cutremurul din 1802, ci din şipci şi trestie, cu un mortar de calitate slabă. Poate că aceasta este motivaţia renunţării la ridicarea celor două turle ce au fost cîndva peste pronaos şi sînt evidenţiate în tabloul votiv.

b) al doilea vizează o latură a expresiei plastice iniţiale, dar cu consecinţe tot în domeniul constructiv. Este vorba de brîul median exterior, care la cutremurul din 1977, din cauza prăbuşirii peretelui de nord al prorraosului şi al celuia de peste arcele pridvorului, a putut fi descoperit în dublul său aspect: iniţial a fost decorat cu o ghirlandă din funii multiple într-o alcătuire de o sobră frumuseţe. După cutremurul din 14 octombrie 1802, în acelaşi material a fost sculptat brîul neoclasic, cel vechi fiind înglobat în zidărie. Adîncimea pietrei de circa 60-70 cm ne determină să apreciem că în mare parte zidăria bisericii, de la brîu în sus, a fost refăcută.

c) cel de al treilea aspect ce decurge din cele de mai sus este faptul că pictura, cel puţin de la naşterea bolţilor în sus, nu mai putea fi a lui Pîrvu Mutu, întrucît zidăria a fost refăcută.

d) din cărămida rămasă de la turle şi bolţi este probabil să se fi pavat aleile din incintă, întrucît investigaţiile făcute pentru stabilirea cotei de călcare a curţii (cu circa 1m sub actualul nivel) au relevat şi faptul că toate cărămizile aveau pe ele fie mortar, fie var.

Ar fi de menţionat încă un fapt în legătură cu coloanele în discuţie de la Cotroceni: pe două dintre abacele unor capiteluri, s-au remarcat: o inscripţie cu o grafie impecabilă - "anul 1679" - cu cifre arabe şi o a doua cu o grafie de aceeaşi calitate dar cu litere chirilice,.menţionînd o dată mai completă: 25 mai 1679, cu alte cuvinte o neconcordanţă de o zi faţă de cea menţionată în pisania de la intrarea în pridvor sau cea de pe pisania de pe turnul clopotniţă.

In anii '80, ani ai tăvălugului demolator, au început şi stăruinţele pentru obţinerea fondurilor necesare consolidării şi restaurării bisericii. A fost declanşată o campanie de cercetare a solului adiacent bisericii, studiile fiind conduse de domnul profesor Panait I. Panait şi doamna arhitect Liana Bilciurescu.

Numeroase întîmpinări făcute diverselor foruri diriguitoare au subliniat valoarea "laică" a monumentului (din anul 1925, din dispoziţia regelui Ferdinand I, biserica nu a mai avut caracter parohial). S-au făcut propuneri şi s-au dat soluţii de circumstaanţială revitalizare funcţională (nemărturisit temporară) a bisericii în cadrul ansamblului Cotroceni, cu profil muzeatic, concerte a capella, spectacole de sunet şi lumină, etc. S-a lansat o campanie în presă, în principal în seria veche a "Magazinului istoric", privind cantacuzinii munteni, pentru a releva rolul lor în destinul neamului românesc.

In aceeaşi publicaţie, cu prilejul împlinirii a 300 de ani de la asediul Vienei (1683), s-a marcat contribuţia deosebită la salvarea marei capitale a domnitorului înmormîntat în biserica de la Cotroceni, proeminentă personalitate a diplomaţiei vremii. S-au făcut mai multe demersuri pe lîngă arhiepiscopia Bucureştiului şi ultima chiar la Patriarhie.

Din păcate totul a fost în van. In anul 1984, biserica s-a demolat, dar nu înainte ca, prin grija celor ce au avut de restaurat palatul, să se realizeze următoarele:

1) efectuarea unui releveu fotogrametic;

2) fotografierea integrală (exterioare, interioare);

3) executarea unui film documentar;

4) inventarierea, desfacerea şi depozitarea la mănăstirea Cernica a materialului litic cu valoare deosebită;

5) desfacerea mormintelor sub îndrumare de specialitate, conform legii patrimoniului;

6) păstrarea în chiliile mănăstirii Cotroceni a celor mai importante vestigii (pietre tombale, arcade, portaluri, etc.);

7) extragerea a circa 80 mp de frescă şi depozitarea ei la Muzeul de Artă;

8) conservarea întregului perimetru al fundaţiilor, la o cotă de circa 50 cm peste nivelul aleilor.

Osemintele au fost depuse în cîte un mic sicriu din lemn, căptuşit cu tablă de zinc şi îmbrăcat la interior cu pluş vişiniu. In fiecare sicriu, pe o tăbliţă de alamă au fost gravate numele şi anii de domnie sau de viaţă, iar plăcuţa introdusă într-un bloc de răşină sintetică transparentă, spre bună conservare. Deasupra sicriului cu osemintele domnitorului a fost plasată o placă de piatră cu vulturul bicefal - stema domnitorului - în bassorelief, dar montată cu faţa în jos, din motive lesne de înţeles. Osemintele au fost înhumate în 1987, în biserica Fundenii Doamnei, ctitorie a aceluiaşi Mihai Cantacuzino spătarul.

Avînd datoria morală de a reîntregi ansamblul lipsit acum de componenta sa fundamentală, s-a obţinut aprobarea guvernului de reconstruire a bisericii, folosind toate piesele care au fost salvate.

S-au aprobat de principiu fondurile şi s-au lansat comenzi pentru confecţionarea cărămizilor speciale, pentru extragerea a circa 60 cm de piatră de Albeşti-vînăt (spre a se apropia de culoarea pieselor existente).

Se va transporta în incinta Cotroceni inventarul litic depozitat la mănăstirea Cernica.

Se va aduna materialul documentar întocmit înainte de demolare la comanda I.P. "Carpaţi" şi se va începe proiectarea, în colaborare cu specialiştii de la Urban-Proiect, care într-o perioadă mai veche au elaborat o serie de studii privind biserica. Contăm în acelaşi timp pe participarea nemijlocită, pe sfatul şi îndrumarea de înaltă competenţă ale domnului profesor Grigore Ionescu, de care am beneficiat pe toată durata restaurării caselor de la Cotroceni.

Fără îndoială, execuţia va pune probleme complexe, ţinînd seama de condiţiile actuale ale palatului, dar considerăm că nimic nu poate fi greu în această reparare pe care sîntem datori să o aducem istoriei şi culturii noastre.

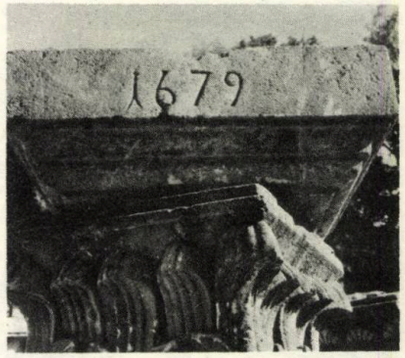

Abaca avind menţionat pe ea anul construcţiei

CENTRUL DE CULT ROMANO-CATOLIC DE LA ORŞOVA

prezentare facută dupa materialele puse la dispoziţie de d-na Aurelia Fackelmann

Autor:

arh. Hans Fackelmann

Rezistenta:

ing. Victor Gioncu

Sculptura:

prof. Jecza Peter (medalia de aur la a IV-a Bienala Internationala de la Ravenna, 1979)

Pictura: Gabriel Popa

Complexul de cult, constituit din biserica propriu-zisă, anexele bisericii, casa parohială şi clopotniţa, a fost inaugurat în noiembrie 1976.

Biserica este o clădire cu spaţiu unic de 540 mp, calculată pentru 400 de locuri, din care 216 locuri fixe în bănci.

Problema specifică în astfel de cazuri este rezolvarea acoperirii. La biserica din Orşova, soluţia de rezistenţă este perfect adaptată ideii de arhitectură: aceea de a realiza un spaţiu interior cu deschidere largă asupra altarului şi iluminat zenital, şi un volum exterior parcă sculptat, un monobloc integrat natural în sit, ca o stîncă în care creştinătatea şi-ar fi gravat cîndva simbolul: crucea.

Aşa încît structura de bază o constituie cele patru grinzi principale cu deschideri diferite două cîte două - braţele inegale ale crucii latine. Ele mărginesc patru pînze conoidale de curburi diferite. In partea cea mai înaltă, la cota 12,5 m, ele realizează o fantă de 3 m deschidere, pe unde lumina care pătrunde conferă spaţiului interior o atmosferă de meditaţie şi reculegere, odată cu senzaţia de înălţare.

Anexele bisericii cuprind sacristia, camera paramentelor, sala de consiliu, biroul parohial şi altele.

Casa parohială, dezvoltată în jurul unui patio, cuprinde şi o capelă personală a parohului, în dialog cu volumetria întregului complex.

Clopotniţa are 30 m înălţime şi este o campanilă independentă exprimată într-un limbaj contemporan.

Spre deosebire de situaţiile uzuale, în care finisajele curente, apoi sculptura, vin ulterior să completeze sau să decoreze lucrarea de arhitectură, în cazul de faţă ele s-au născut simultan şi realizează o unitate stilistică, în fapt filosofică. Faţadele tratate în beton aparent, acoperişul în tablă de cupru, sugerează prin traiectul elementelor verticale, orizontale şi de dublă curbură ideea CONVERGENTEI spre nucleul central, unde se află eternul simbol al crucii. Dimpotrivă, la interior aflăm ideea EMANATIEI, exprimată în zona altarului de razele ce pornesc dinspre tabernacol către exterior.

"Drumul crucii", friză pictată în culori acrilice, constituie singura decoraţie a pereţilor laterali şi prezintă într-o manieră armonizată cu ansamblul, figura proeminentă, foarte umană, a lui Christ, în mijlocul unor personaje contemporaneizate.

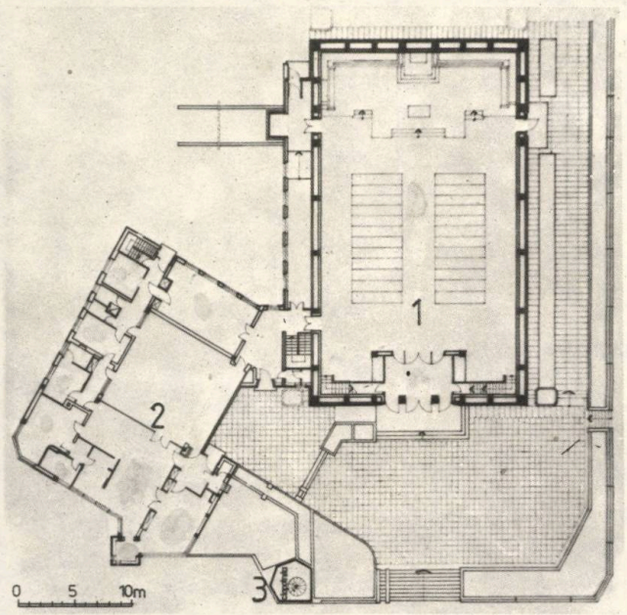

Plan parter:

1. Biserica

2. Casa parohiala

3. Campanila

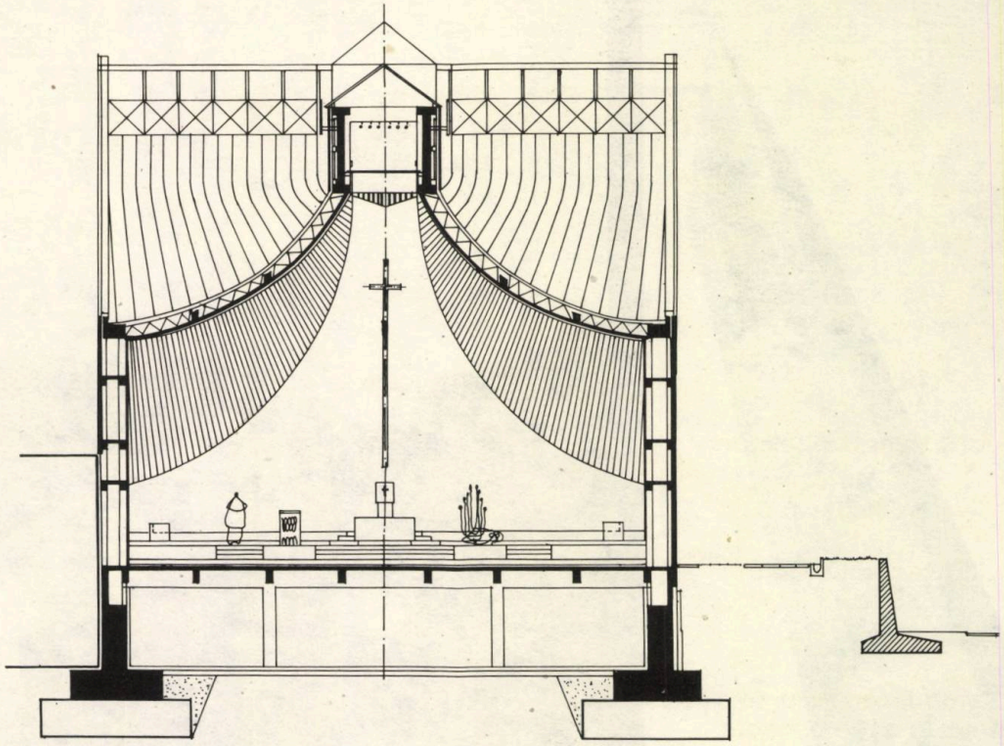

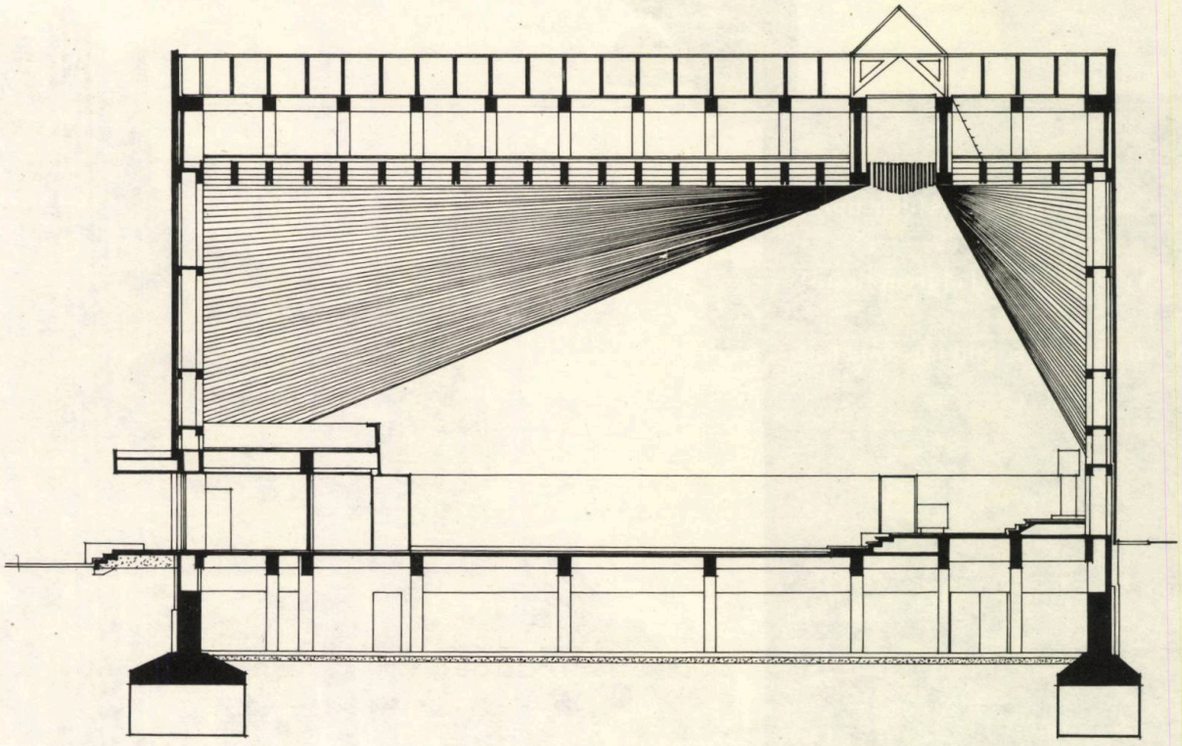

Sectiune transversala (dreapta sus)

Sectiune longitudinala (dreapta jos)

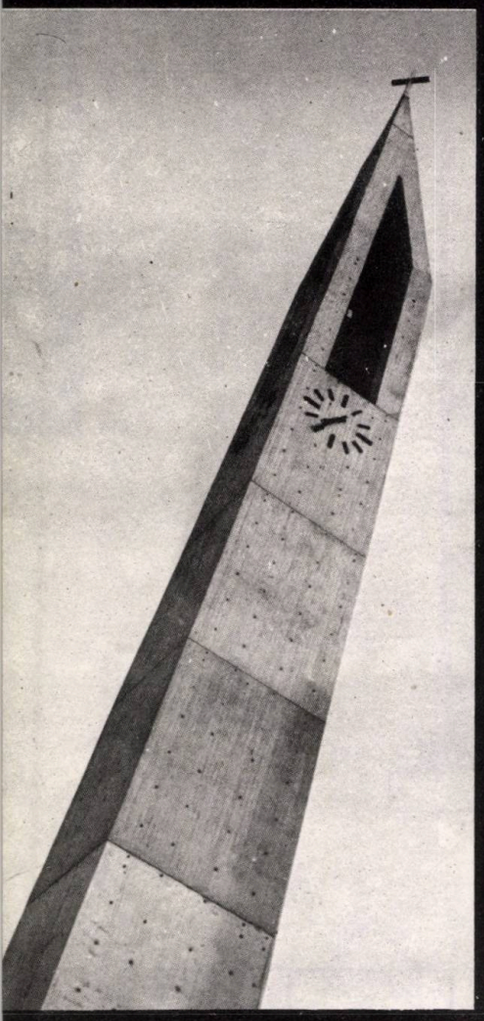

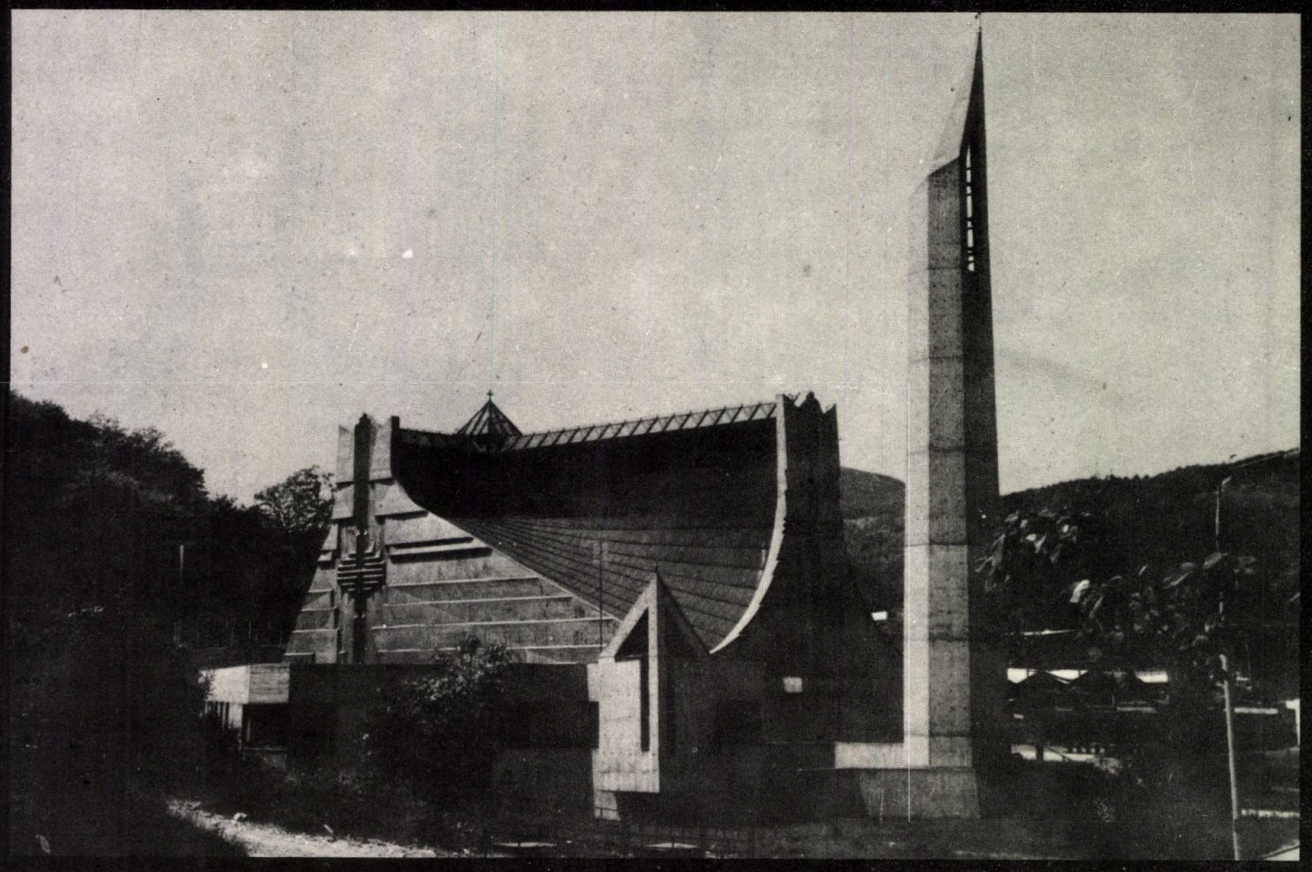

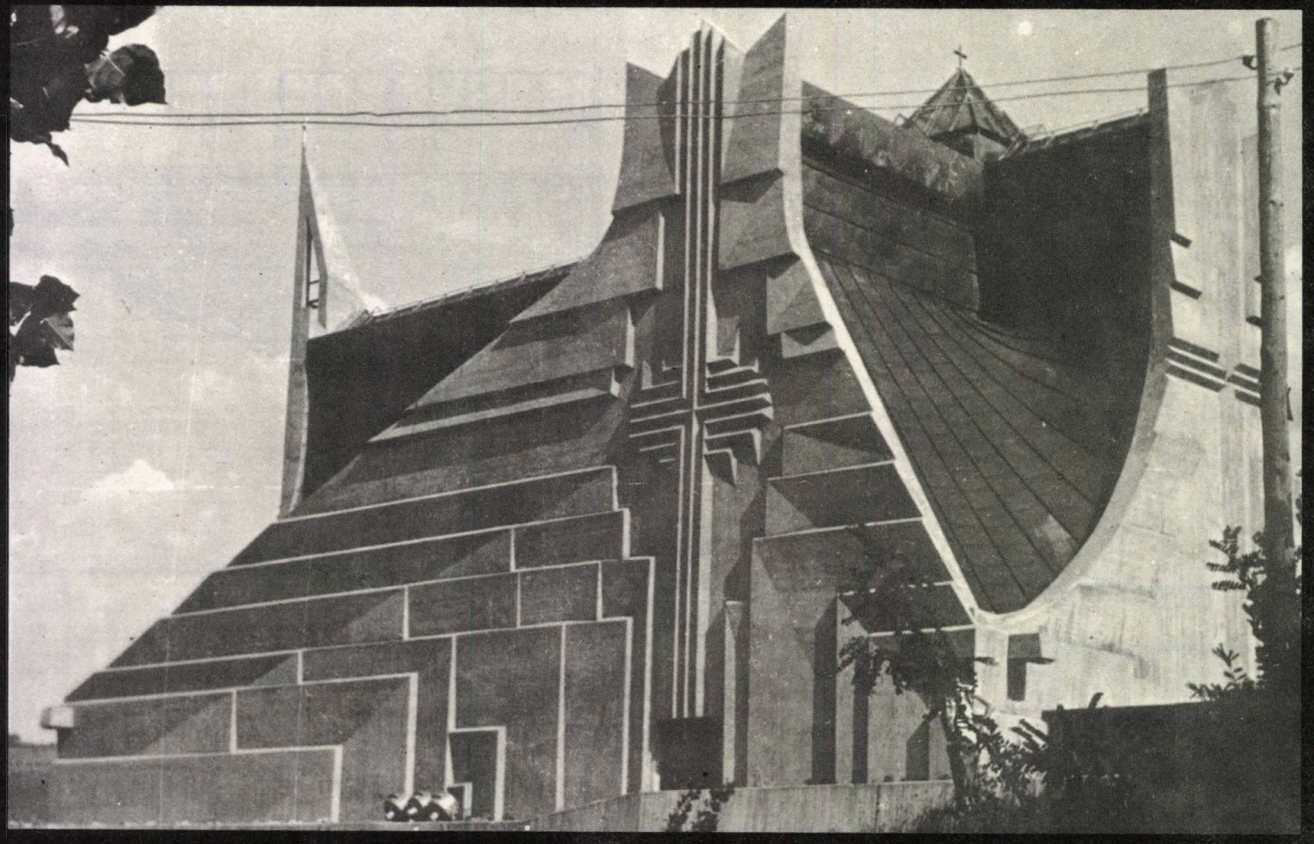

Campanila cu ceas (deasupra)

Vedere generala (dreapta sus)

Vedere dinspre sud (dreapta jos)

Vedere interioara spre altar (stinga)

Vedere interioara spre cor (stinga jos)

Vedere generala a ansamblului

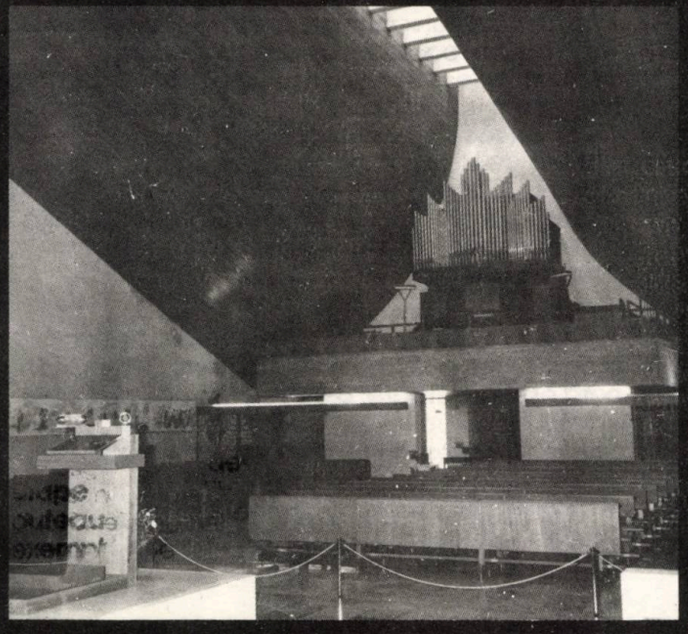

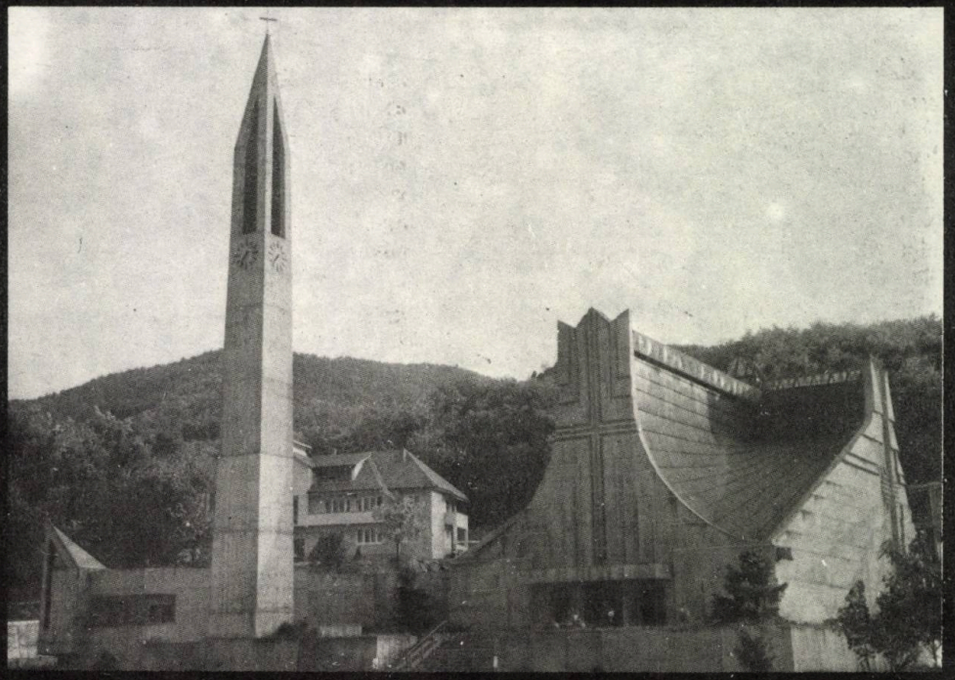

BISERICA LUTERANĂ DE LA HAMEENKYLA

Biserica luterană joacă astăzi un rol surprinzător de activ în viaţa comunităţilor din Finlanda. Acesta merge pînă acolo încît să marcheze efectiv arhitectura şi urbanismul localităţilor mai mici. Tradiţia se păstrează într-o continuitate de esenţă, dar în termeni contemporani.

Aceeaşi este şi intenţia arhitecţilor Olli-Pekka Jokela şi Pentti Kareoja, doi oameni tineri, care n-au prea construit pînă acum, dar care cîştigă într-una concursuri datorită unui fapt - acela de a concepe arhitectura într-un limbaj modernist fără compromisuri, dar evidenţiind o deosebită sensibilitate în înţelegerea sitului şi a istoriei lui.

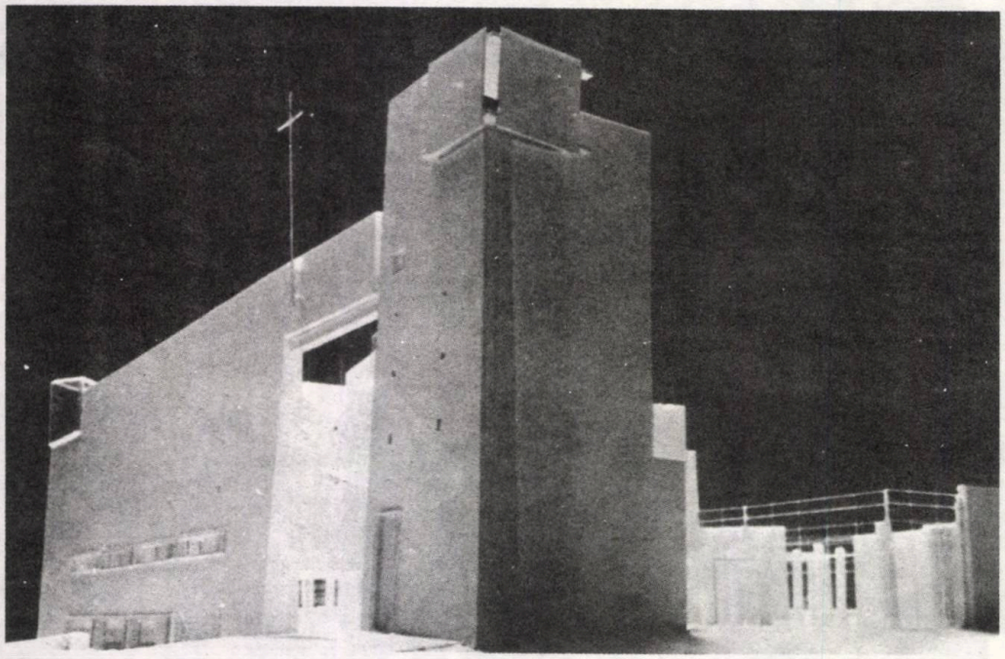

Latura de est a bisericii, ce domina valea: campanila, portalul, zidul altarului, luminatorul

Anul acesta începe construcţia bisericii din Hameenkyla după planurile Jokela & Kareoja. Hameenkyla este o suburbie a localităţii Vantaa, la rîndul ei oraş satelit al capitalei Finlandei. Locul unde va fi înălţată biserica este o vale mică, cu împrejurimi inundate de o multitudine de vilişoare disipate în spaţiu. Intreg peisajul este deci uşor dezordonat, dar plăcut, poate tocmai de aceea.

Volumul complexului bisericesc apare aproape ca o fortificaţie. Efectul său în acest cadru vrea să sugereze un alt aspect al continuităţii: rolul de dominantă ordonatoare - vizuală şi socială - pe care l-a avut peste tot şi întotdeauna "catedrala locului".

Construcţia constituie de fapt un ansamblu care încorporează casa parohială existentă, realizată în stilul scandinav neangajant al anilor '50 - '60. Partea nouă, dimpotrivă, are o personalitate proprie care frapează în primul rînd prin masă: un bloc puternic de zidărie străpuns de goluri mari la nivelul inferior, care scad pe măsură ce volumul creşte, pentru ca la cotele înalte să ajungă un corp masiv, marcat de două accente în colţurile alăturate - turnul clopotniţă, puternic, marţial, şi luminatorul prismatic, limpede, discret.

In ciuda forţei pe care o degajă această masă care domină valea, intrarea pe latura de nord este primitoare: o curte liniştită, limitată de zidurile construcţiei noi, de campanilă şi de un portic uriaş, deschis către perspectiva văii.

Calmul şi intimitatea se instalează treptat, pe măsură ce se pătrunde în biserică. La stînga,

adosat unui zid dublu, se află marele altar de est. De aici irizează un minunat efect luminos: ecranul interior este prevăzut cu goluri uşor decalate faţă de cele din peretele din faţadă, ceea ce şicanează pătrunderea luminii şi lasă impresia că însuşi peretele altarului difuzează lumină...

Deocamdată însă, totul este parţial intenţie, parţial speculaţie. Pentru o judecată a realizării este mult prea devreme.

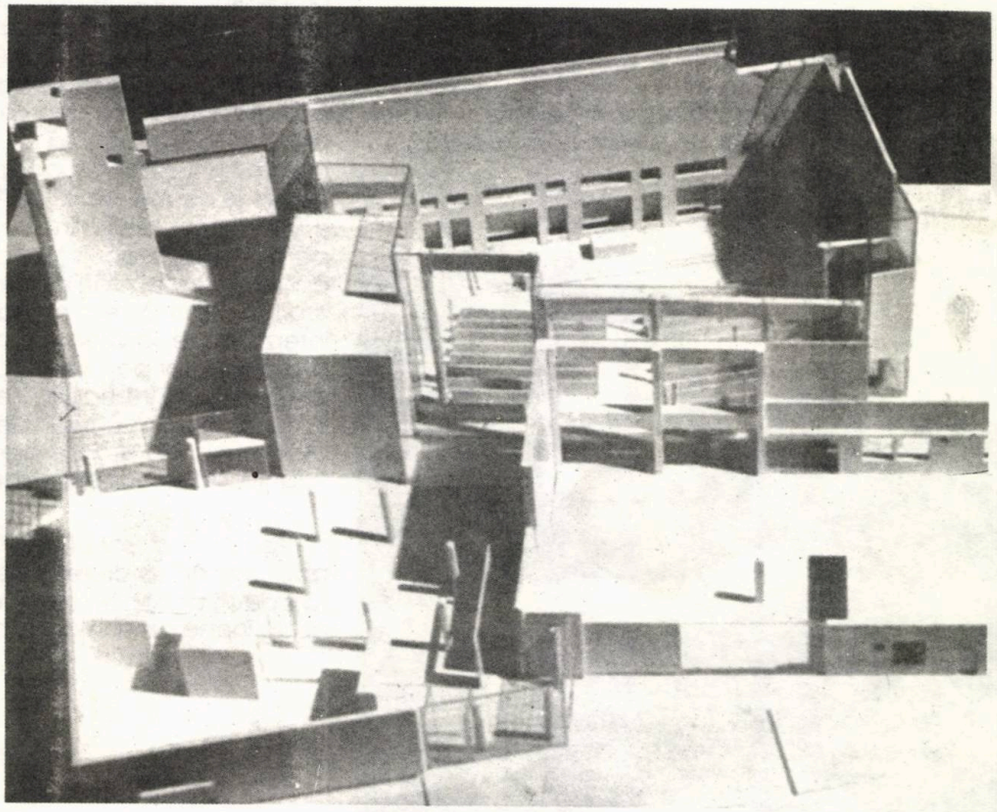

Privire a ansamblului dinspre deal: folosirea abilă a luminatoarelor la acoperire va trebui să asigure lumina magică

PEISAJ DUPĂ BĂTĂLIE

Dan Adrian

Am avut ocazia să compar - într-una din incursiunile mele pe şantiere - baraca unor muncitori constructori cu o foarte modestă casă ţărănească. M-am gîndit atunci că dacă modestia acestei locuinte vechi a fost deseori invocată de propagandă ca semn al sărăciei "claselor exploatate", atunci baraca - răspîndită deja în mii de exemplare pe teritoriul şantierizat al României - nu poate fi decît semnul unei mizerii şi promiscuităţi subumane. Ea nu reprezintă un caz de locuire atît de special pe cît ar putea să pară. Dincolo de ea însăşi şi de clasa de populaţie deloc neglijabilă care i s-a adaptat, reprezintă expresia limită a unei gîndiri politice în materie de locuinţe. Baraca satisface toate dezideratele politicii sociale a statului comunist:

- ieftinătate;

- mobilitate (nomadizare a populaţiei, menţinute într-o continuă alertă "constructivă");

- colectivizare (inclusiv a vieţii intime);

- egalizare (în sărăcie)

Si ce altceva sînt blocurile-tip de locuinţe dacă nu variante ceva mai solide ale aceleiaşi barăci "arhetipale"? Ele răspund de minune - nu scopului declarat de a rezolva problema locuinţelor în România pînă în anul... 1984, ci aceluia nedeclarat de a perpetua această problemă, fără de care statul totalitar şi-ar fi pierdut una din raţiunile de a exista. Statistica arată cum statul însuşi a pus stavile, de- a lungul timpului, avîntului constructorilor individuali, al proprietarilor care înţelegeau să îşi clădească locuinţele prin forţe proprii. Aşa se face că, procentual, ponderea locuinţelor realizate din fondurile populaţiei este maximă în anii '50, pentru a se apropia de 0% în anii '80. Odată monopolul locuinţelor asigurat, statul socialist învingător avea să ducă fără nici o jenă mai departe jaful şi bătălia lui sinucigaşă cu ceea ce putem numi "tradiţia locuirii decente". Construind din ce în ce mai prost, cu tot mai multe economii şi "înlocuitori", demolînd sau ajutînd să se părăginească locuinţele din fondul vechi, multe dintre ele cu calităţi estetice sau de ambianţă istorică urbană, restrîngînd perimetrele satelor şi interzicînd repararea sau construirea caselor în afara acestor perimetre (atunci cînd nu scoteau din perimetru întreaga aşezare), războiul acesta - care nu ataca numai nişte case şi pe locatarii lor, ci înseşi bazele istorice ale civilizaţiei noastre - era "planificat" să nu se sfîrşească.

Aşa privind lucrurile, 1990 a fost anul abandonării şantierelor de locuinţe? Sau nu a fost decît perioada de acalmie care survine după încheierea oricărui armistiţiu? □

CASA DIN STRADA ŞELARI NR.22 INTRE GENERAL ŞI INDIVIDUAL

Doina Constantinescu

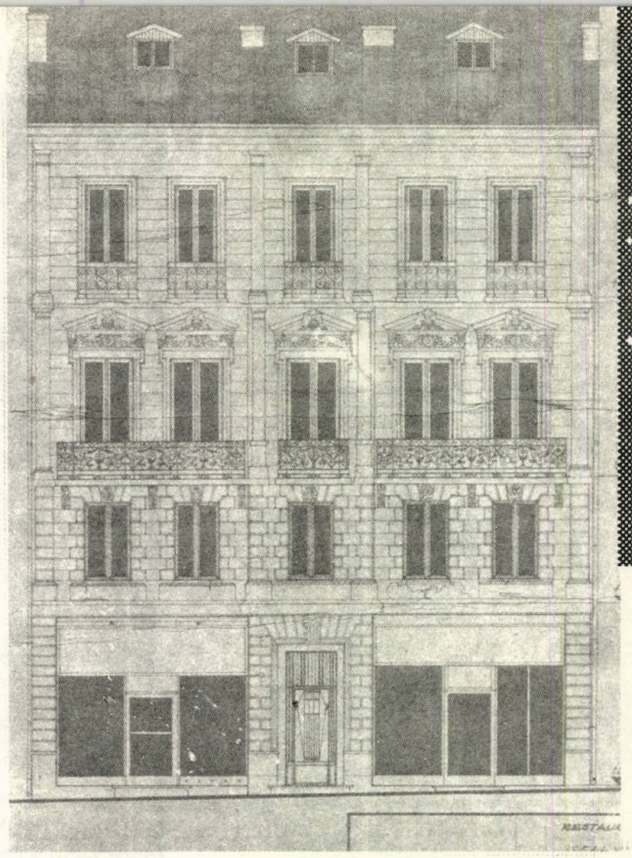

Faţada principală

Nu există bucureştean (în general) şi arhitect (în special) care să poată declara cu mîna pe inimă că pentru el, zona veche a Lipscanilor nu reprezintă un permanent mister, în ciuda unei pitoreşti şi zgomotoase intenţii declarate de autodezvăluire.

Firea noastră iscoditoare şi "deformaţia profesională" au făcut ca privirea să treacă dincolo de vitrinele şi porţile unicei zone declarate "rezervaţie de arhitectură" din Bucureşti şi, nu o dată, surprizele s-au ţinut lanţ. Motiv de mîndrie pentru orice oraş mare, această zonă, inima comercială a bătrînului Bucureşti, s-a bucurat de acest titlu de nobleţe numai între coperţile oficiale ale listei monumentelor istorice.

Valoroasele rezolvări arhitecturale, corelarea unor functionalităţi marcate cu posibilităţile constructive ale unor epoci mai vechi, adevărate inovaţii realizate în implantarea unor imobile pe terenuri foarte drămuite, transformă, în fapt, zona Lipscanilor într-un adevărat muzeu. Neîntreţinut şi nevalorificat corespunzător, lăsat pradă unor degradări accentuate şi conştientizat "motivate" de lipsa fondurilor, acest muzeu a constituit, totuşi, ani de-a rîndul, subiectul şi obiectul de studiu şi proiectare al mai multor arhitecţi.

Rezolvări globale, vizînd sistematizarea şi modernizarea ansamblului, sau rezolvări parţiale - clădiri şi grupuri mici de clădiri - s-au adunat într-o adevărată "arhitectură de sertar" a ultimelor decenii, izvorîtă din responsabilitatea profesională a arhitecţilor dîrî respectul pentru istoria oraşului şi frumuseţile sale.

Cu atît mai mult acum, aceste sertare trebuie deschise şi, dacă în acest perimetru strălucesc nestemate (hanul Gabroveni, hanul Roşu, curtea domnească, etc.), nu trebuie uitat ansamblul de multe şi mărunte imobile care-i dau viaţă, pentru că marile surprize pînă la urmă de aici apar.

O astfel de "surpriză" este clădirea din str. Şelari nr. 22, construită prin 1898, pe baza unei scheme clare şi complexe de funcţiuni conjugate: comerţ - producţie - locuinţă. Desfăşurată pe subsol, parter, 3 etaje şi mansardă, ea se deosebeşte de multe dintre vecinele sale printr-o concepţie de rezolvare estetică şi constructivă ce conduce la ideea existenţei unui arhitect - constructor deschis spre noutăţile specifice meseriei din epoca respectivă.

Introducerea parţială a structurii metalice la acest tip de imobile, o oarecare "prefabricare"

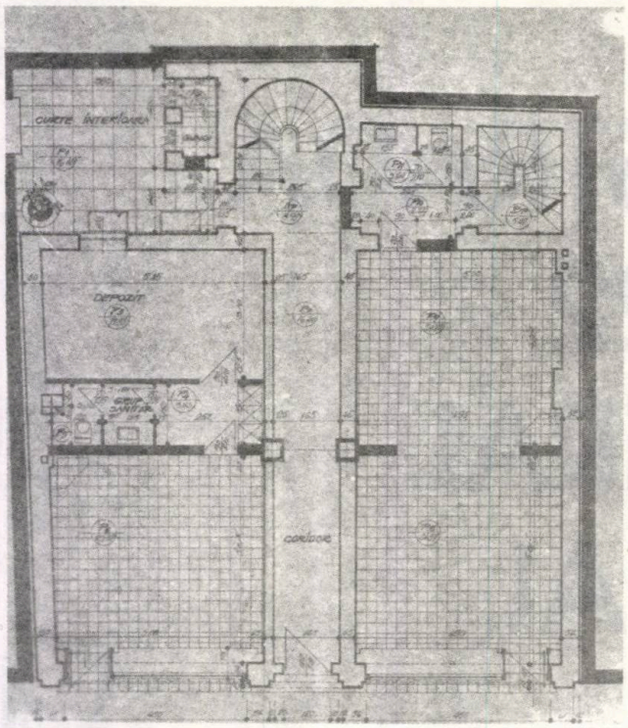

Plan parter

prin utilizarea unui număr redus de elemente de structură metalică, aplicarea embrionară a conceptului actual de "plan liber" şi, nu în ultimă instanţă, modul în care aceste idei noi pentru construcţiile din zona Lipscani s-au grefat pe concepţiile constructive tradiţionale, constituie numai cîteva motive pentru care acest imobil ar merita un studiu mai atent şi mai nuanţat.

Secţiune

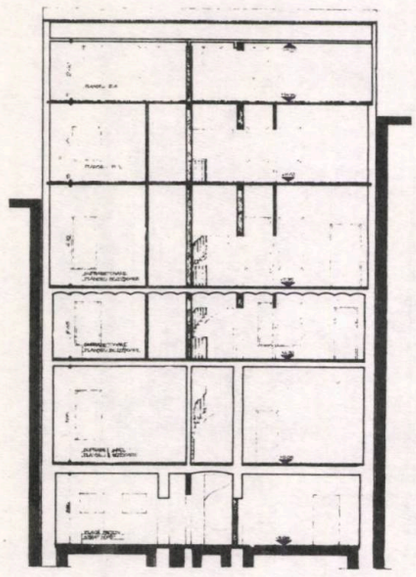

O schiţă de prezentare, mai mult o provocare pentru realizarea acestui studiu de revalorificare, nu se poate contura fără a sublinia o primă realizare a autorului iniţial, adevărată coloană vertebrală a concepţiei spaţiului de arhitectură: abordarea cu sinceritate şi simţ estetic a celor trei funcţiuni de bază (locuire, comerţ, producţie) atît în rezolvările planimetrice cît şi în secţiuni şi faţadă.

Ridicat pe amplasamentul unei clădiri mai vechi, încorsetat de clădirile vecine, imobilul ne prezintă din punct de vedere funcţional o rezolvare de tip "sandwich":

- subsol înalt, cu spaţii largi de depozitare;

- parterul, cu două spaţii comerciale mari (separate de axul coridorului de acces spre etaje), cu vitrine generoase spre stradă);

- etajul I, cu înălţime mai redusă şi tratare mai simplă, utilizat pentru ateliere de producţie;

- etajul II, înalt şi reprezentativ, cu încăperi ce mai păstrează urme de decoraţie bogată, a fost probabil locuinţa proprietarului, respectiv, acea parte a ei destinată primirilor mondene sau de afaceri;

- etajul III, spaţios dar neostentativ, cuprindea probabil dormitoarele şi camerele anexe;

- mansarda, locuinţa pentru personal, meseriaşi, ucenici, etc.

Această departajare a spaţiului arhitectural, deşi sesizabilă planimetric (în ciuda modificărilor şi improvizaţiilor ulterioare), este nealterată şi clar exprimată în secţiune şi în faţadă, printr-o dozare corespunzătoare a mijloacelor estetice de exprimare.

Concepută în stilul eclectic, la modă în epocă, faţada evidenţiază pe verticală o gradare a decoraţiei în funcţie de destinaţia fiecărui etaj. De la parterul sobru, marcat de intrarea cu aer uşor monumental, flancată de vitrine largi, privirea este atrasă de decoraţia bogată a etajului II, florală, cu un aer mai lejer, mai suplu, beneficiind şi de o feronerie deosebită. Etajele I şi III, deşi nu sînt neglijate, beneficiază de o tratare neutră, fiind marcată de intenţia autorului de a evidenţia numai acele zone ale faţadei care să-i reprezinte cel mai bine pe însuşi proprietarul casei. Faţada imobilului ajunge să reprezinte astfel o adevărată "carte de vizită" privind seriozitatea şi bunăstarea acestuia.

Propunerea de restaurare a vizat conservarea tuturor acestor principii valoroase şi revitalizarea imobilului conform noilor cerinţe de confort şi dotare.

Evidenta necesitate a unei tratări moderne a spaţiilor de comercializare, cu repunerea în funcţiune a spaţiilor de depozitare de la subsol, nu poate fi pusă în discuţie. Merită, însă, a fi regîndită situaţia atelierelor de producţie de la etjul I, în condiţiile în care acum privatizarea a devenit o necesitate şi permite menţinerea acestor spaţii la funcţionalitatea iniţială, este, deci, posibilă conservarea imobilului în întregul său, cumul de valori de concepţie.

In ceea ce priveşte zona de locuit, în acelaşi context sus menţionat, problema rămîne discutabilă din mai multe puncte de vedere care privesc, de fapt, întreaga zonă:

- oportunitatea menţinerii funcţiei de locuire;

- dacă se consideră oportună această menţinere, care este scara unităţilor de locuit cea mai favorabilă condiţiilor generale de viaţă posibil de realizat efectiv;

- importanţa statutului juridic viitor al fiecărui imobil.

Dacă oportunitatea menţinerii funcţiei de locuire într-o astfel de zonă, cu caracter preponderent comercial şi de mică producţie meşteşugărească, este susţinută de experienţa unor zone asemănătoare de pe alte meleaguri, ea fiind impusă de ideea unei vieţi continue, la orice oră din zi şi din noapte, nuanţarea modului în care devine aplicabilă amenajarea unităţilor de locuire este mult mai dificilă.

Propunerea de revitalizare a imobilului vizează amenajarea unor unităţi de locuire mici - garsoniere şi apartamente de 2 camere - fiind susţinută de argumente legate de imposibilitatea asigurării unor necesităţi stringente familiilor cu copii (spaţii de joacă, unităţi de învăţământ uşor accesibile, etc.). Nivelul de stress al zonei, impus vrînd-nevrînd de circulaţia pietonală aglomerată, de zgomot, impune de asemenea ca aceste unităţi să fie locuite de persoane neajunse în pragul vîrstei a treia, persoane pentru care parcurgerea pietonală a unui drum mai lung sau lipsa liftului să nu constuie o problemă deosebită. Evident că amenajările interioare ale locuinţelor, legate de modernizarea dotărilor, pot atenua, în anumite cazuri de rezolvări ingenioase, o serie de astfel de inconveniente, dar în întreaga zonă primează situaţiile cele mai puţin favorabile unor astfel de rezolvări.

Amenajarea unor locuinţe pentru tineri ar fi cea mai oportună, avîndu- se în vedere şi faptul că timpul pe care aceştia îl petrec în locuinţă este mai redus, mobilitatea mult sporită, iar perioada de locuire mai scurtă şi dependentă de organizarea familială şi interesele ce decurg din ea. De asemenea, există o disponibilitate psihică mai mare de locuire şi amenajare a unor spaţii cu o volumetrie deosebită (nişe, încăperi mansardate, supante, etc.).

Subiectul este deschis unui cîmp larg de analiză a variantelor posibile. Staţionată pe un teren singular, al imobilului din str. Şelari nr. 22, ea devine incompletă prin ruptura de ansamblul clădirilor şi străzilor vecine. Important este, însă, de a evita şi ruptura în sens invers, şi anume ca analizînd şi rezolvînd zona de ansamblu, să se piardă valoarea individuală nu întotdeauna îndeajuns evidenţiată.

Clădirea din str. Şelari nr. 22 este numai un caz, un exemplu de valoare individuală dintre "surprizele" de care vorbeam. Evident că propunerea prezentată este numai o variantă, că problematica analizei de zonă este doar schiţată.

Este însă foarte necesar ca punerea în practică, execuţia în sine să se oprească atent, foarte atent, la fiecare casă în parte şi să se armonizeze variantele generale cu cele individuale. □

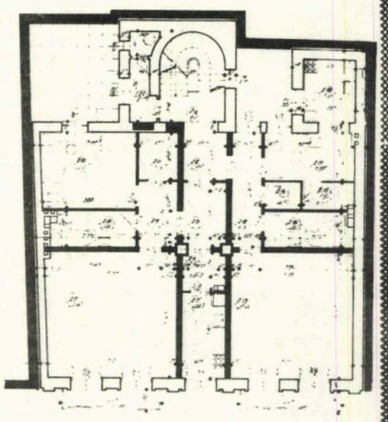

Plan etaj II

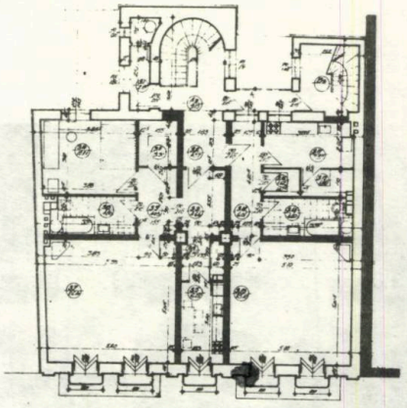

Plan etaj III

Plan etaj I

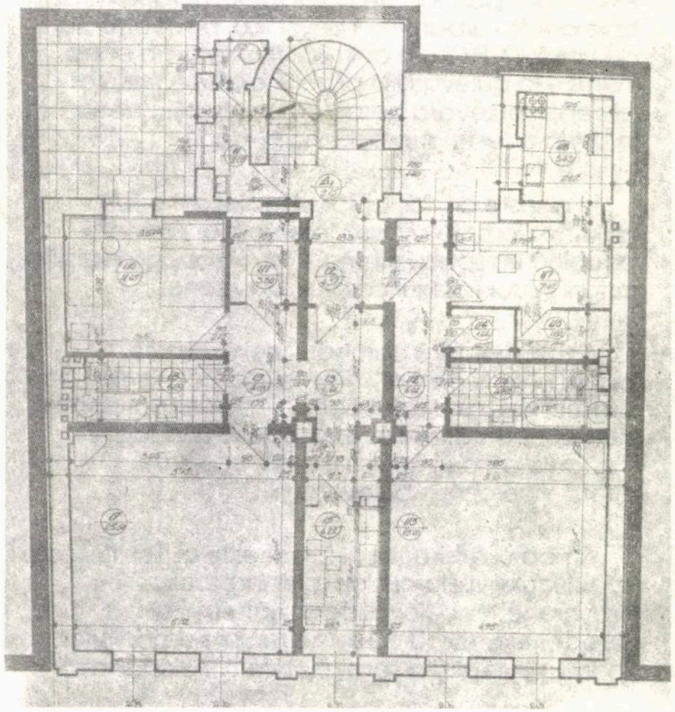

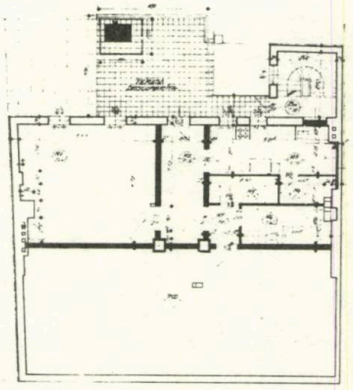

Plan mansarda

BLOC DE LOCUINŢE LA TIMIŞOARA

Vlad Gaivoronschi

Premiul Uniunii Arhitecţilor pe 1988

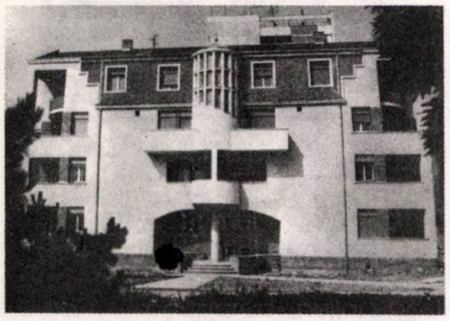

Proiectat în anii 1983-1984, acest bloc situat pe artera principală de intrare în municipiu, dinspre Bucureşti, a fost finalizat abia în anul 1988. Acest lucru s-a datorat şi faptului că în urma unei comenzi suplimentare a beneficiarului, blocul, proiectat iniţial în limitele decretului 216 a fost transformat, prin mărirea ariilor utile,la majoritatea apartamentelor şi adus la limitele decretului 256, în condiţiile în care fundaţiile erau deja turnate.

Bulevardul Leontin Sălăjan se caracterizează printr-o suprapunere de puncte P+8, bare P+8 şi P+4, toate poziţionate izolat într-un spaţiu verde, tipic pentru urbanismul anilor '60, peste structura de vile P+2, P+3 din anii '30-'40, de asemenea înşiruite la bulevard în pîlcuri izolate. A rezultat astfel un bulevard aerat, cu un specific deosebit, în urma acestei suprapuneri în timp.

In aceste condiţii, blocul proiectat a fost gîndit a completa casa interbelică existentă, ocupînd un spaţiu cît mai mic, în scopul degajării intrării în complexul comercial al zonei.

A fost preluată cornişa casei existente, aceeaşi ca şi cea a Complexului comercial. De asemenea, axul de simetrie al blocului proiectat ce acuză intrarea se regăseşte la mai toate faţadele estice sau vestice ale caselor interbelice de pe bulevard.

Limbajul arhitectural folosit este astfel tributar specificului vilelor şi blocurilor interbelice timişorene, tradiţionaliste şi moderniste deopotrivă, avînd ca teme majore simbolistica "pomului vieţii" şi a spaţiului intermediar al intrării cu "sfatul de la stîlpul casei" pe de o parte şi dematerializarea colţurilor, pe de o altă parte.

Sistemul constructiv este de zidărie de cărămidă cu sîmburi de beton armat, şarpanta este din lemn ecarisat acoperită cu ţiglă solzi, finisajele sînt de asemenea tradiţionale - terasit şi placaj de cărămidă.

De menţionat că s-a încercat la etajul al 3-lea o folosire a placajului de cărămidă mai puţin obişnuită, dar cu valoare plastică deosebită, respectiv placajul întreg, pus pe verticală şi cu nuturi adînci.

Plan de situatie

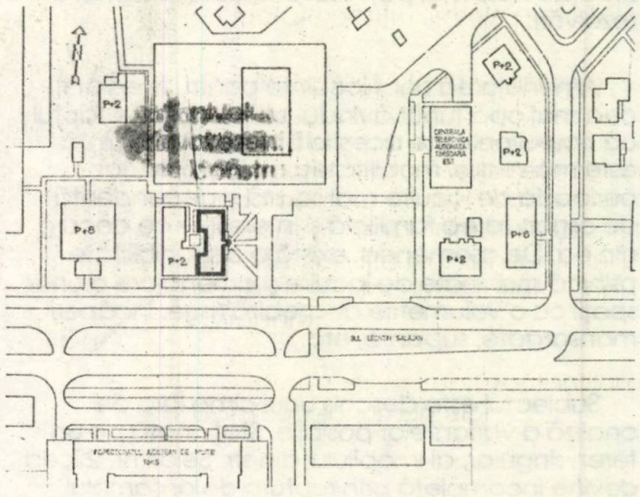

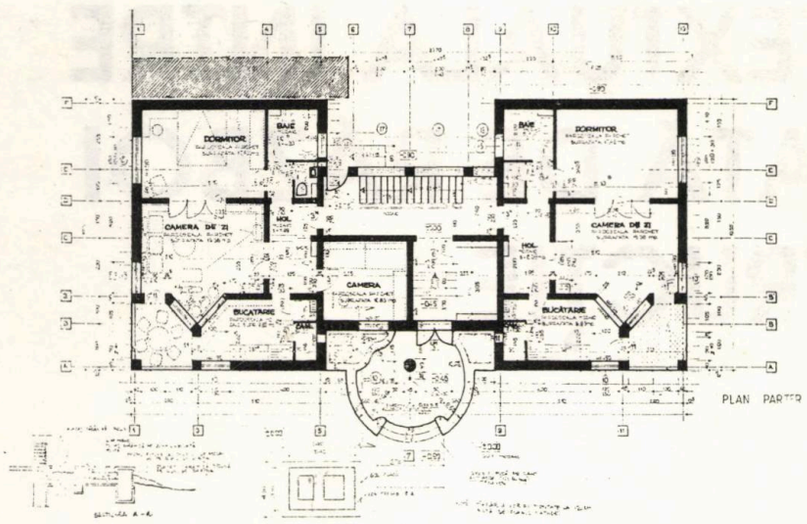

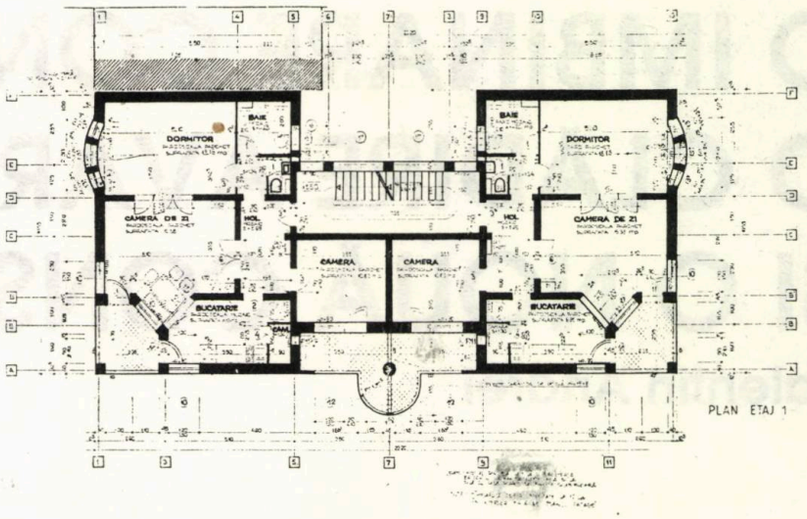

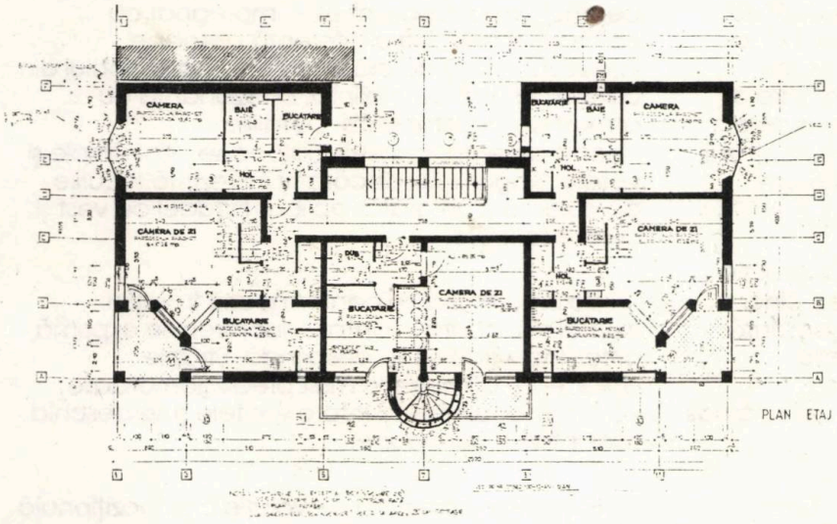

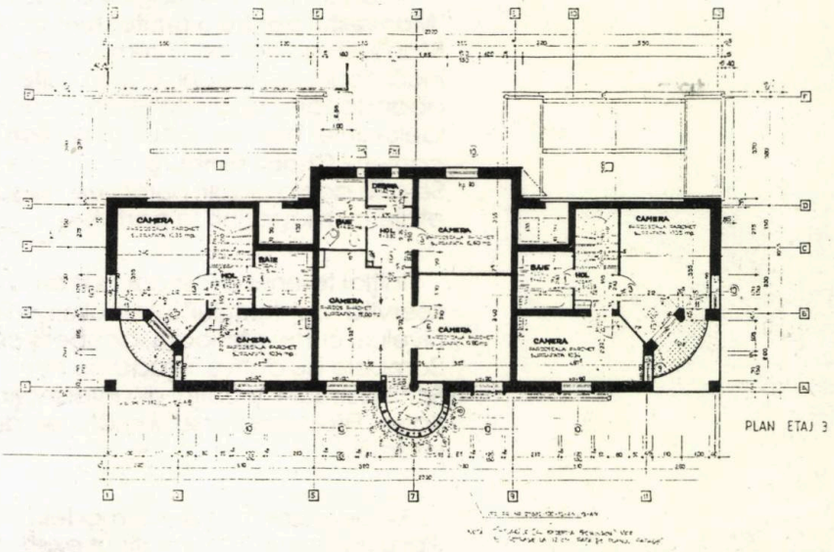

Plan parter (stinga sus)

Plan etaj I (dreapta sus)

Plan etaj II (stinga jos)

Plan etaj III (dreapta jos)

O IMBINARE CONTEXTUALĂ INTRE O CLĂDIRE AVARIATĂ DE RĂZBOI ŞI O NOUĂ CONSTRUCŢIE

Valentin Andrei

In anul 1960 **O.M. Ungers** a publicat "**Manifestul pentru o arhitectură contextualistă**". Manifest radical, prin prisma acelor ani. După încă douăzeci de ani, după multe proiecte abandonate, apare la Berlin o concretizare a idelor sale: bloc de locuinţe pe **Schillerstrasse**, cartierul **Charlottenburg**, în apropierea centrului. Se află acolo clădiri burgheze de şapte-opt etaje cu magazine la parter.

Iniţial terenul a fost ocupat de o construcţie aservită "contextului" interbelic berlinez: cinci niveluri, curte interioară, acoperiş cu şarpantă. Bombele au distrus faţada de nord, spre Schillerstrasse, şi colţul din intersecţia cu Kaiser-Friedrichstrasse; jumătatea de sud a rămas intactă.

Ungers a reconsiderat modelul interbelic ("palatul urban"), a menţinut existentul şi a adăugat fără servitute noua piesă. S-a subordonat însă contextului.

Construcţia adăposteşte tot locuinţe: apartamente la parter şi la ultimul etaj, în rest triplexuri.

Accesul în curtea interioară se petrece printr-un imens portal din strada Schiller. Dimensiunile portalului se înscriu în scara urbană. Parterul este înălţat pe un soclu de trei metri deasupra trotuarului şi este accesibil atît din stradă, cît şi din curte. Intrarea în triplexuri se face numai prin interior, prin patru noduri verticale.

Materialele au fost alese din considerente economice şi tehnice, în sensul în care ele trebuie să ofere o bună izolare. In faţade, betonul armat aparent este impregnat cu coloranţi şi prezintă o diferenţă aproape insesizabilă faţă de clădirile învecinate. Soclul din cărămidă este ca o plintă, în rezonanţă cu atmosfera acestor străzi. Detaliile - ancadramente, cornişă, balcoane - sînt simple şi vesele. Singurul lux decorativ îl prezintă jocurile de culoare şi un grătar aplicat faţadei de vest şi celor interioare.

Volumul masiv se conformează tradiţiei. Numai că, privită în detaliu, lucrarea se exprimă altfel. Incearcă să se desprindă. Străzile adiacente au devenit mult prea zgomotoase, aşa încît locuinţele îşi întorc spatele şi se deschid spre interior, spre curte.

Faţadele reprezintă o evoluţie compoziţională dinspre construcţiile alăturate spre colţul de întîlnire. Ochiul citeşte această suită mai degrabă ca pe o serie fragmentată, decît ca pe o suprafaţă consistentă. Elevaţia înspre Schillerstrasse este simetrică faţă de un ax central, dar terminaţiile ei sînt asimetrice.

Atit portalul de mărime exagerată, cît şi perechea de goluri supradimensionate, imediat sub cornişă, distorsionează intenţionat scara clădirii. Rezultatul: iluzia unei construcţii cu numai două niveluri. Succesiunea materialelor şi culorilor pe verticală divizează faţada în bază, zonă mediană şi arhitravă. Succesul acestor mijloace: antiteza. De fapt, consonanţă şi antiteză. Relaţionare în volum şi contrast, în proporţii faţă de vecinătăţi.

Faţada de vest, la dreapta, ţine cont de clădirea alăturată, printr-un racord. Ritmul este preluat de trei şiruri de ferestre oarbe sau parţial perforate. Hotarul între vechi şi nou îl constituie o imperceptibilă schimbare de nuanţă în culoare. Şi încheind reverenţa către trecut, metamorfoza continuă. Noul pas: o entitate independentă. Cu cît deplasarea continuă spre stînga, cu atît compoziţia capătă identitate în sine.

Colţul casei se exprimă la bază printr-un arc de racord pe două niveluri. Trei trepte şi o uşă decupată conduc la intrare într-unul din apartamente. Această întoarcere denotă un sistem de compoziţie în balans cu portalul deschis spre curte; este compoziţia unei clădiri frontale care "coteşte după colţ". Deasupra curbei de racord de la bază nu se mai citeşte nici un efort de conciliere. Cele două elevaţii perpendiculare, complet diferite, se întîlnesc fără nici un scrupul.

Grătarul suspendat pe faţada de vest nu este un parasolar. Cele cîteva goluri dinapoia sa sînt derizorii şi nu au nevoie de protecţie.

Cînd a realizat curtea interioară, Ungers a experimentat unul dintre conceptele sale fundamentale: **o construcţie în interiorul unei construcţii**. Ideatic, curtea este o încăpere. Transparenţa zidurilor înconjurătoare spre acest spaţiu contrazice solidul, parcă de fortificaţie, expus străzii. Suprafaţa pereţilor arată ca o reţea ţesută din ochiuri de fereastră, înnodată cu un şir de balcoane. Numai că şi aici persistă acelaşi sistem de stratificare pe trei registre: bază, mijloc, arhitravă. El articulează ierarhic toate elevaţiile.

La interior, legătura vechi-nou este în sens invers. Ungers a desenat pe peretele preexistent ritmul noilor ferestre. Asta forţează impactul contrariilor. Grătarul, de această dată sprijinit pe sol, ordonează ritmul accidentat al existentului şi subordonează compoziţia în sens invers - de la nou la vechi. Grătarul acoperă cu indiferenţă ferestre, uşi, luminatoare, cutii poştale, canale de scurgere. Şi totul atît de brutal, încît la sfîrşit aspectul relevă un impact. Nicidecum toleranţa□

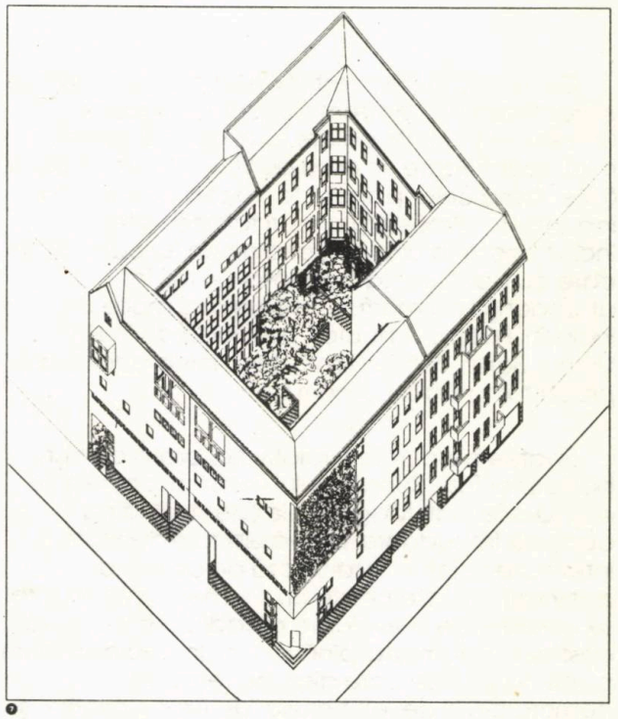

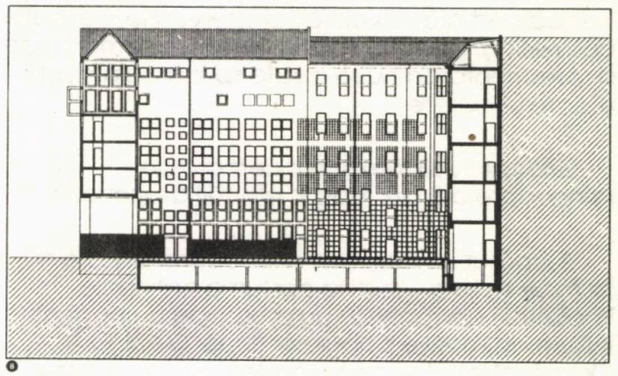

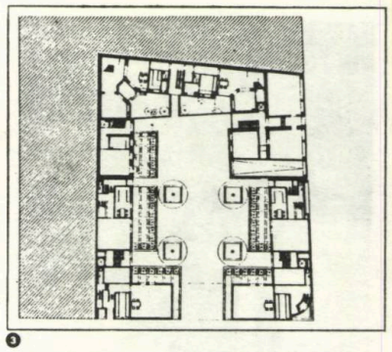

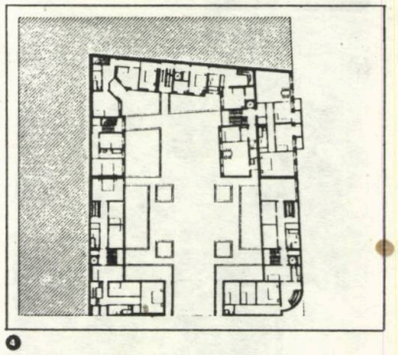

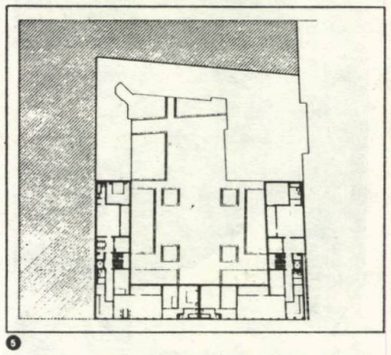

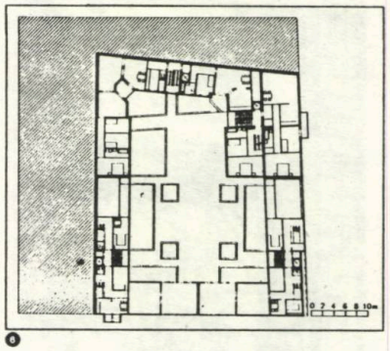

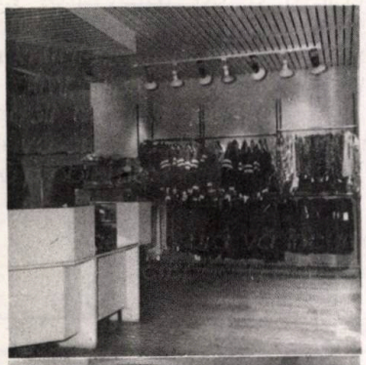

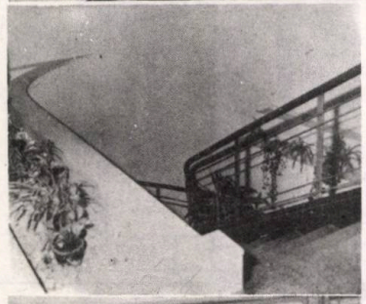

IPOSTAZE

Florin Neagoe

Comerţul, în Bucureştiul anilor precomunişti, se caracteriza prin existenţa cîtorva magazine universale şi a unei palete largi de magazine mici, specializate, în care bunăvoinţa vînzătorului (cîteodată chiar patron) te trăgea de mînecă înăuntru în atmosfera uneori tainică, alteori încîntătoare a unui decor dintr-un "spectacol" în care cu bună ştiinţă acceptai un rol, în abundenţa de mărfuri de cele mai multe ori incluzînd ultimele noutăţi de modă de la Paris, Viena, Berlin, mărfuri din Orient, într-o adevărată placă turnantă a comerţului.

Spaţiile comerciale relativ noi arată ca nişte bastarzi ai funcţionalismului minimal, ce trebuie duşi la orfelinat. Magazinele (de stat) ating apogeul impudoarei dezvăluindu-şi nuditatea interioarelor într-o totală lipsă de obiect al activităţii lor. Este poate un moment unic în care se poate face o evaluare a cadrului în care s-a desfăşurat comerţul pînă acum. In cea mai mare parte, fondul de care dispune reţeaua comercială a devenit brusc "de tristă amintire" şi în mod cert are nevoie de o intervenţie, cel puţin cosmetică. După aproape un an, în comerţul de stat reorientarea nu se poate spune că a dus la efecte concrete.

Si totuşi... Asistăm la o încercare de reînnodare a firului rupt, în eforturi de geneză.

A apărut un magazin al cooperaţiei care nu te face să te gîndeşti la costume naţionale, împletituri din răchită sau prosoape cu bogată infuzie de motive populare: firma "GARUCCI". Odată intrat, după acomodarea cu iluminatul "a giorno", o să ai ceva bănuieli văzînd finisajele executate la nivel de apartament predat la cheie de către un oarecare A.C.M. In rest (sau în ansamblu), o prezenţă care şi-a găsit o personalitate distinctă în etalarea de pe Bulevard. In primul rînd asocierea cu un partener străin, apoi un precedent - "De Fonseca", în care colajul ieşit de sub orice control se desfăşoară în voie - au fost premisele de la care s-a plecat. Din cîte am aflat, arhitectul Gheorghe Ionescu este autorul acestei lucrări, conturate în urma discuţiilor cu partenerul străin.

Perspectivele Cooperaţiei se îndreaptă spre o zonă delicată: Lipscani. Poate că Direcţia Monumentelor sau Uniunea Arhitecţilor vor găsi resursele de a organiza un concurs înainte de începerea lucrărilor.

In sectorul particular, lucrurile stau puţin altfel. Spiritul întreprinzător înseamnă acţiune materializată, şi nu numai atît. M-aş opri la trei exemple din centrul Bucurestiului: "Cris Style", "Anda" şi "M.G. Boutique". Trei abordări diferite de către tinerii întreprinzători, trei posibile amprente.

Domnul Cosac încredinţează amenajarea magazinului "Cris Style" institului fost "Carpaţi", girul calităţii fiind subînţeles. Rezolvat clasic, la prima vedere cu minimum de efort, sobrietatea spaţiului obţinut degajă totuşi o eleganţă rece. Dacă detaliile de execuţie a mobilierului lasă de dorit, expunerea abundentă se pare că e inevitabilă în momentul actual pentru dinamica acestor magazine. De remarcat este şi intenţia proprietarului de a introduce aerul condiţionat.

Magazinul "Anda" are cu totul altă geneză, fiind realizat fără un proiect prealabil, de către proprietari, cu ajutorul mai mult sau mai puţin calificat din partea unor meşteri independenţi. Efectul: spaţiul degajă o anumită căldură, cu toată explodarea sa prin folosirea oglinzilor. Doamna Anda Bîldău îmi mărturiseşte: "Am ţinut mult să facem fîntîna interioară. Şi am făcut-o.", chiar dacă plantele nu rezistă într-un spaţiu neluminat natural şi trebuiesc înlocuite des. A propos de reclamă (cea TV rămînînd inaccesibilă ca preţ): "Nu contează marfa, cît reclama; tot ce se întîmplă cu cumpărătorul, de la intrarea în magazin şi pînă la ambalarea

cumpăraturilor într-un ambalaj gratuit, ce de sărbători va mai conţine şi o mică atenţie (tot gratuit), reprezintă reclama. Marfa de calitate se vinde în spaţiu de calitate." Pentru extinderea ce urmează să o amenajeze, observ o reţinere în a apela la serviciile unui profesionist. Neîncrederea în posibilitatea de a obţine un proiect care să-i reprezinte personalitatea este dezarmantă.

"M.G. Boutique": Mariana Mustaţă şi Eugenia Cucu apelează la serviciile unui prieten arhitect, Adrian Ignat. Efectul: magazinul se detaşează de celelalte nou înfiinţate, atît prin stăpînirea îmbinării elementelor, prin aerul tineresc degajat de folosirea culorilor fluorescente într-un mod cu totul liber, cît şi prin realizarea detaliilor de îmbinare cu ajutorul sudurii aparente executate expeditiv, în contrast cu vitrina, a cărei feronerie se pliază pe stilul retro, în consonanţă cu spiritul sitului.

Din aceste patru ipostaze ale relaţiei dintre proprietar - lucrare - specialist, de la nivel de decizie pina la execuţie, am să incerc să extrag o concluzie.

Dacă modalitatea de proiectare consacrată prin întreprinderile de profil, oferă o alternativă de mare inerţie, din care ieşirea se realizează doar cu eforturi deosebite, în defavoarea timpului sau calităţii, în schimb persoanele implicate direct, prin şuntarea mecanismelor birocratice, obţin rezultate evident îmbogăţite.

Dacă în momentul de faţă comerţul privat a trebuit să ia totul de la zero sau de foarte aproape, şi încă mai pot face faţă ca persoane factotum, din momentul în care aceste activităţi iau amploare, inevitabil se va apela la specialişti. Am constatat că marea majoritate a întreprinzătorilor particulari nu realizează care este rolul arhitectului în amenajarea unui spaţiu comercial. Dacă pînă acum problema reclamei arhitectului practicant nu a fost obligatorie, în momentul de faţă ea devine vitală.

(noiembrie 1990)

Notă. Nu am luat în considerarte shop-urile existente pînă acum şi nici magazinele cu circuit închis, din lipsă de documentare. □

GARUCCI

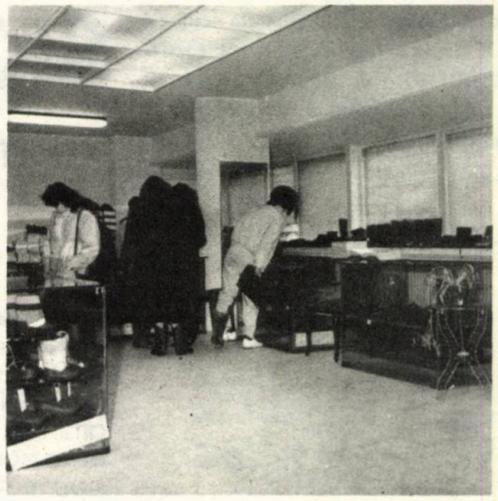

CRIS STYLE

ANDA & GINA

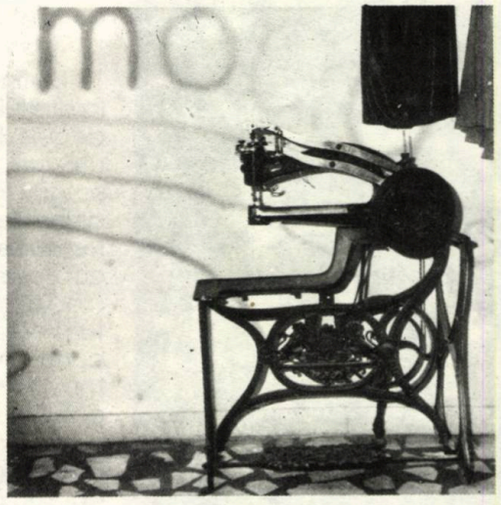

M.G.BOUTIQUE

AMENAJARE COMPLEX COMERCIAL "CURTEA VECHE" SIGHETU MARMAŢIEI

Premiul Uniunii Arhitecţilor pe 1988

In numarul 6/1983 al revistei Arhitectura a fost publicat proiectul de restaurare a fostului sediu al prefecturii din Sighetu Marmatiei si amenajarea sa ca spatiu comercial. Lucrarea, intre timp executata, data in folosinta si asimilata in viata orasului, este prezentata acum de catre autorul ei, arhitectul ***Petre Kurticsan****, si de catre un reprezentant al beneficiarului, directorul Directiei Comerciale Judetene Maramures, domnul* ***Mircea Şuteu.***

Amplasată în centrul vechi, clădirea, monument istoric şi de arhitectură, a fost întotdeauna un edificiu reprezentativ al municipiului. Ea face parte dintr-un cadru arhitectural alcătuit din clădiri realizate în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care s-au menţinut pînă astăzi şi a căror valoare constă în unitatea ansamblului. Paradoxal, această unitate îi este conferită, pe de o parte de marea diversitat de stiluri - neoclasicism, baroc tîrziu, secesionism - iar pe de altă parte de funcţiunile multiple ale unui vechi vad comercial cu o intensă activitate.

Datînd, într-o primă etapă de construcţie, de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, clădirea a trecut în decursul timpului prin mai multe etape de utilizare, fiind, rînd pe rînd, prefectura oraşului, şcoala forestieră, bibliotecă, arhivă... astfel încît ajunsese într-un stadiu avansat de degradare. Remodelarea funcţională a necesitat lucrări de consolidare, reparaţii şi amenajări la întreaga clădire şi a permis darea în circuitul comercial a tuturor spaţiilor clădirii - cca. 120 de încăperi şi o curte interioară - cu o suprafaţă totală de 6864 mp. Ele sînt utilizate acum pentru alimentaţie publică - restaurant, trei saloane, bar de zi, cofetărie, braserie, rotiserie, grădină de vară, care asigură un număr total de 580 de locuri de consumaţie - şi pentru desfacerea unor produse de industrie uşoară şi de lux - bijuterie, cosmetice-parfumerie, articole foto-muzică, ceramică-sticlărie, sport- turism. Transportul pe verticală al mărfurilor este asigurat prin trei ascensoare din curtea de serviciu.

Imaginea exterioară a monumentului s-a păstrat neschimbată, fiind executate doar lucrări de reparaţii la profilatura şi tîmplăria existentă. Prin păstrarea detaliilor de finisaj originale s-a urmărit marcarea diferitelor etape în care a fost construită clădirea. Profilatura, cornişele, brîiele, ancadramentele albe, cîmpurile ocru galben caracteristice barocului transilvănean, parterul maro-roşcat care susţine compoziţia faţadei caută să învioreze din punct de vedere stilistic atmosfera întregului ansamablu. Linia elementelor de arhitectură nouă este subliniată prin simplitatea finisajelor: tencuieli albe obişnuite, tîmplărie de stejar...

Finisajele interioare pentru sălile de consumaţie şi sălile de vînzare sînt realizate în funcţie de decoraţia interioară preexistentă şi de destinaţia încăperilor.

De o mare spectaculozitate se bucură sala mare, căreia i s-a acordat o preocupare specială. Cu o înălţime de 7,50 m şi o deschidere de 15 x 15 m, ea prezenta vagi urme de decoraţie a plafonului şi un grad înaintat de degradare. Actuala decoraţie parietală este nou prezentată, inclusiv candelabrele din oţel, alamă şi sticlă, concepute în scopul realizării unei unităţi stilistice de ansamblu. Intervenţiile de culoare pun în valoare stucatura existentă a tavanului şi elementele de arhitectură interioară, create pentru a îmbogăţi atmosfera de baroc tîrziu.

Spaţialitatea deosebită a sălilor de la parter este subliniată prin zugrăveli în culoare albă a bolţilor, ce se leagă armonios cu lambriurile de lemn natur şi cu mobilierul rustic. Sălile de la etaj prezintă o volumetrie simplă, tratată în raport cu funcţiunile pe care le adăpostesc.

Clădirea are acum o destinaţie total diferită de specificul celor dinainte, oferind scena unei participări largi a locuitorilor şi turiştilor, care pun în valoare prin animaţia de pe tot parcursul zilei. In ansamblu, ea îşi păstrează totuşi configuraţia pe care locuitorii oraşului o cunosc de secole. Construcţiile noi din curtea interioară, rezolvate în spirit contemporan, sînt subordonate volumetric şi stilistic valorilor preexistente, lăsînd libere componentele istorice.

Astfel, amenajările şi modernizările executate la ceea ce oamenii încă mai numesc "Prefectura Veche" au dus la integrarea ei în circuitul comercial şi turistic din Sighetu Marmaţiei. □

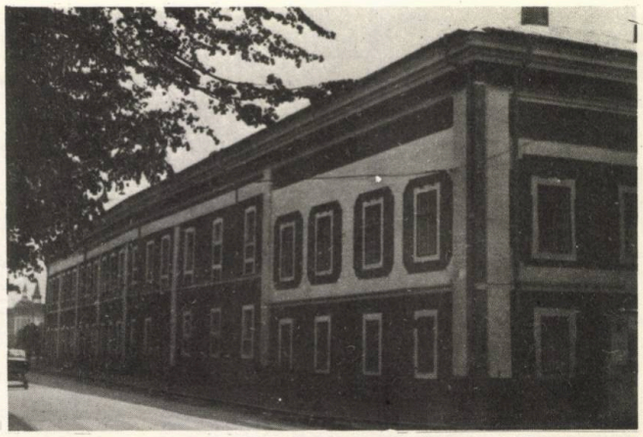

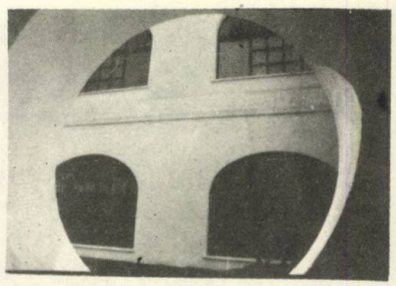

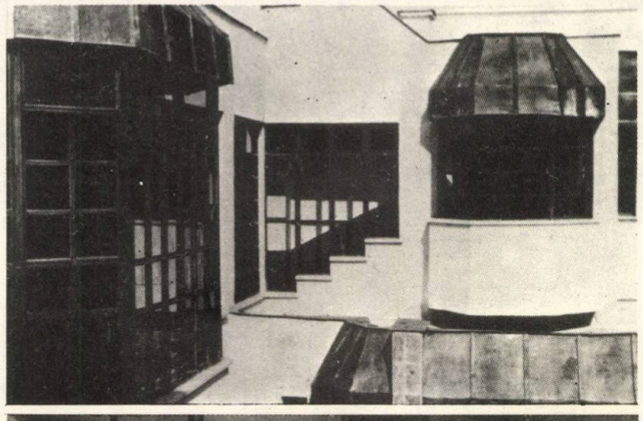

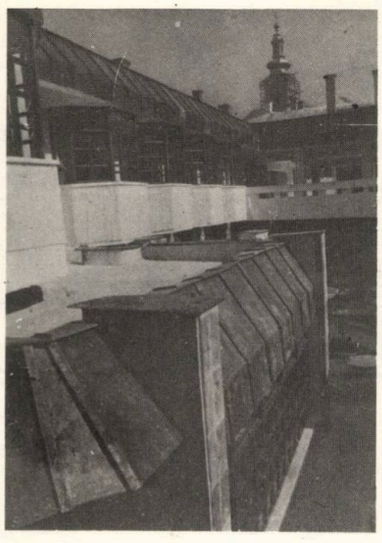

PLAN PARTER

1.Berarie; 2.Rotiserie; 3.Gradina de vara; 4.Grup sanitar; 5.Vestiar; 6.Bucatarie; 7.Preparare carne; 8.Preparare legume; 9.Spalator vesela; 10.Oficiu; 11.Bar bauturi; 12.Camera frigorofica; 13.Depozit; 14.Birou; 15.Sticlarie ceramica; 16.Gablonturi-bijuterie; 17.Parfumerie cosmetice; 18.Curte de serviciu; 19.Centrala termica; 20.Tablou electric

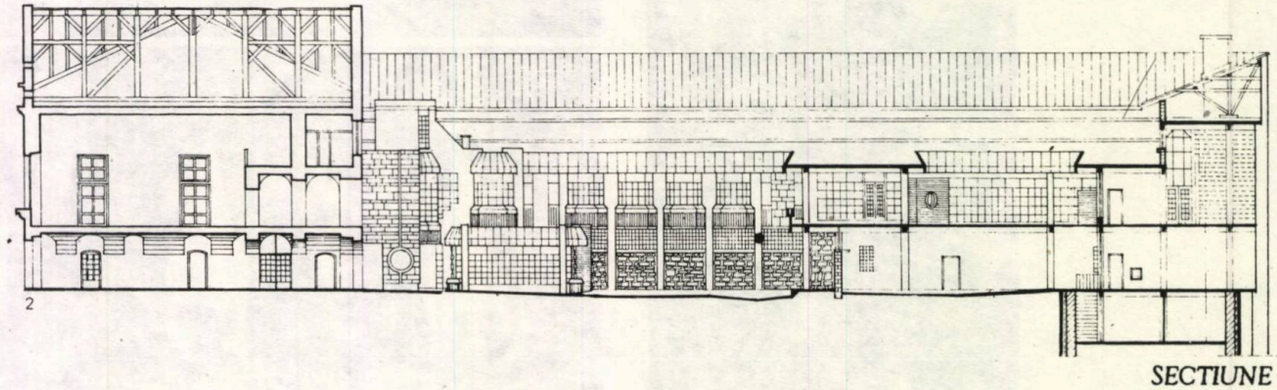

SECTIUNE

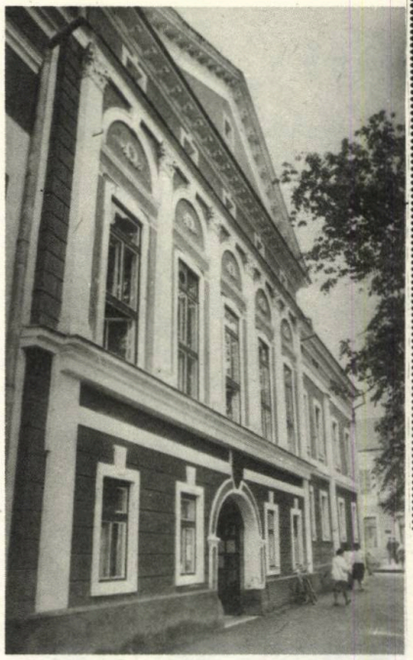

PLAN ETAJ

1.Garderoba; 2.Sala restaurant; 3.Cafe-bar; 4.Cofetarie; 5.Grup sanitar; 6.Vestiar; 7.Bucatarie calda; 8.Bucatarie rece; 9.Preparare; 10.Spalator vase; 11.Spalator vesela; 12.Bucatar sef; 13.Oficiu; 14.Bar bauturi; 15.Laborator; 16.Camera frigorifica; 17.Depozit; 18.Articole sport-turism; 19.Articole foto, pescuit; 20.Artizanat; 21.Terasa

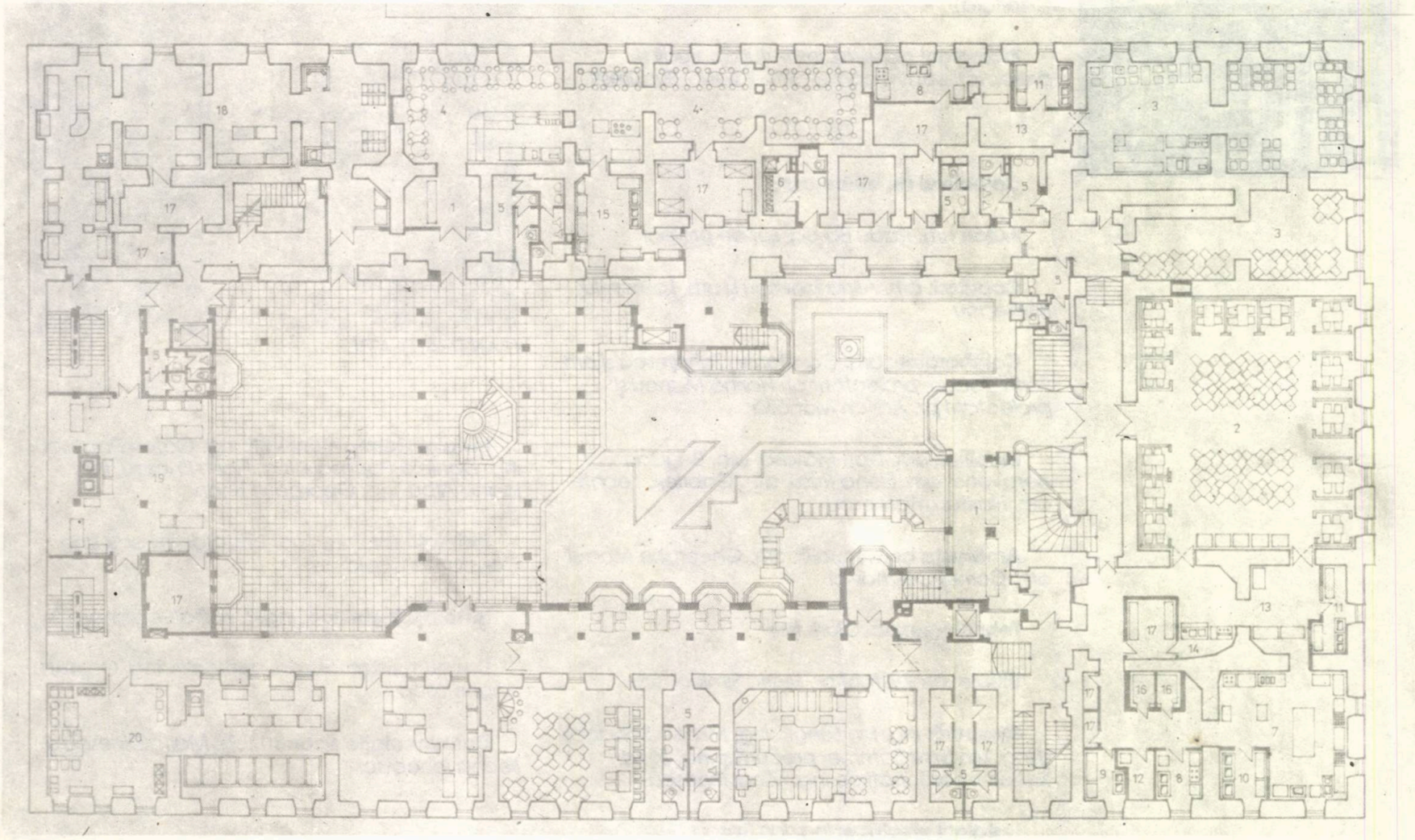

MAGAZIN UNIVERSAL PENTRU COPII ŞI TINERET - BUCUREŞTI

Radu Başca

Beneficiar *I.C.S. Bucureşti (întreprinderea care administrează magazinul universal "Bucureşti" din Capitală)*

Proiectant general: *Institutul de sfudii şi proiectări pentru comerţ IPROCOM - Bucureşti*

Colectivul de elaborare:

Autor: *arh. Radu Başca, şef de proiect*

Coautori: *arh. Alina Ionescu şi arh. Laurenţiu Brînzeanu*

Colaboratori: *arh. Constantin Zaharescu şi arh. Sorin Trocan; proiectant pr. Florina Mangu şi proiectant pr. Adrian Mănăilă*

Mobilier: *arh. Dan Mătasă, arh. Bogdan Herovanu, arh. Elena Rusu, arh. Gabriela Leonte, arh. Hariton Mateescu*

Ambianţa comercială: *arh. Gheorghe Nica şi arh. Cornel Cosmovici*

Tehnologie: *ec. Claris Iser*

Utilaje: *proiectant pr. Maria Simionescu*

Structură: *ing. Ion Lungu, ing. Mircea Sabados şi ing. Vladimir Sommer precum şi ing. Zoltan Keizer, coordonaţi de ing. Mihai Ionescu*

Instalaţii electrice: *ing. Ion Roşca*

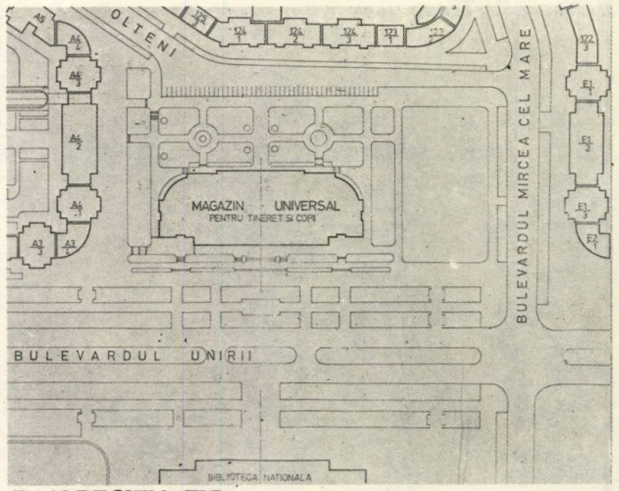

PLAN DE SITUATIE

Instalaţii termo-ventilaţii: *ing. Octav Popescu, ing. Daniela Popescu, ing. Florin Enescu, ing. Ioana Albu, ing. Georgeta Tihan*

Instalaţii sanitare: *ing. Hristofor Zidros şi sing. Constantin David*

Instalaţii frigorifice: *ing. Cecilia Gherman*

Drumuri, sistematizare verticală: *ing. Cornel Anghelescu*

Documentaţie economică: *Maria Dinescu şi Ileana Iancovici*

Acest obiectiv comercial reprezentativ, dispus a fi amplasat în zona centrului civic al capitalei, a fost pentru institutul nostru un veritabil examen de capacitate.

Activitatea de proiectare a debutat la 30 ianuarie 1986, cînd pe terenul delimitat de bulevardul arteră principală a Centrului civic şi Calea Văcăreşti - în suprafaţă de 9600 m2 - am elaborat elementele de temă, am declanşat studiul de partiu.

La sfîrşitul unui efort susţinut, încheiat cu cîteva luni de asistenţă tehnică zilnică prelungită a unui colectiv numeros de proiectanţi, am reuşit, la 26 august 1989, să asigurăm deschiderea magazinului.

Magazinul pentru copii şi tineret, este prima unitate de asemenea dimensiune din ţară (aproape 19.000 m2 suprafaţă comercială utilă) prevăzut să comercializeze un volum anual de mărfuri de peste 1,3 miliarde lei.

Integrîndu-se în arhitectura zonei centrului civic al capitalei, magazinul a fost organizat într-o construcţie cu subsol, demisol parţial, parter şi 5 etaje, totalizînd 29.700 m2 arie desfăşurată.

Arie utilă de desfacere: 15.600 m2, dintre care:

- săli vînzare: 73,5 %

- spaţii formare

- sortiment comercial: 18,7 %

- spaţii primire şi recepţie marfă: 5,8 %

- spaţii pentru ambalaje: 0,8 %

- alte spaţii utile (călcătorie , retuş, casă de comenzi): 1,2 %

Spaţii comerciale pentru funcţiuni complementare (vitrine, portice la intrări pentru comerţ de întîmpinare, platformă carosabilă subterană acoperită cu rampe de aprovizionare, sală polivalentă, spaţii pentru contractări, galerii, holuri de expoziţie, etc.): 2.900 m2

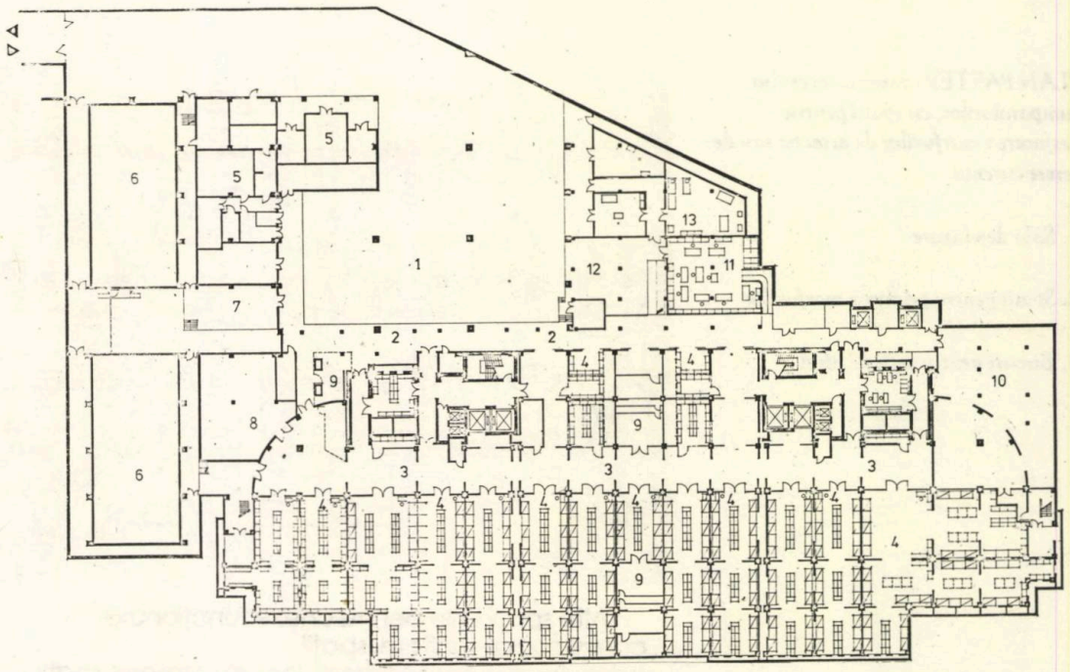

PLAN SUBSOL - nivelul destinat aprovizionarii- receptionarii-depozitarii marfurilor si diverse spatii tehnice

1. Platforma carosabila acoperita pentru aprovizionare

2. Rampa de aprovizionare

3. Spatii pentru priomirea si receptionarea marfurilor

4. Spatii pentru depozitarea marfurilor

5. Gospodaria instalatiilor electrice (post trafo, tablou general, acumulatori, intretinere etc.)

6 Rezervoare de apa pentru incendiu

7. Statie de pompe pentru incendiu

8. Centrala frigorifica

9. Centrale de ventilatie si perdele de aer cald

10. Punct termic

11. Casa de comenzi

12. Spatii pentru gospodaria de amoniac

13. Ateliere de intretinere

PLAN PARTER - nivelul accesului cumparatorilor, cu spatii pentru desfacerea marfurilor de atractie sau de cerere curenta

1. Sala de vinzare

2. Spatii pentru primirea marfurilor

3. Birouri pentru sefii de nivel

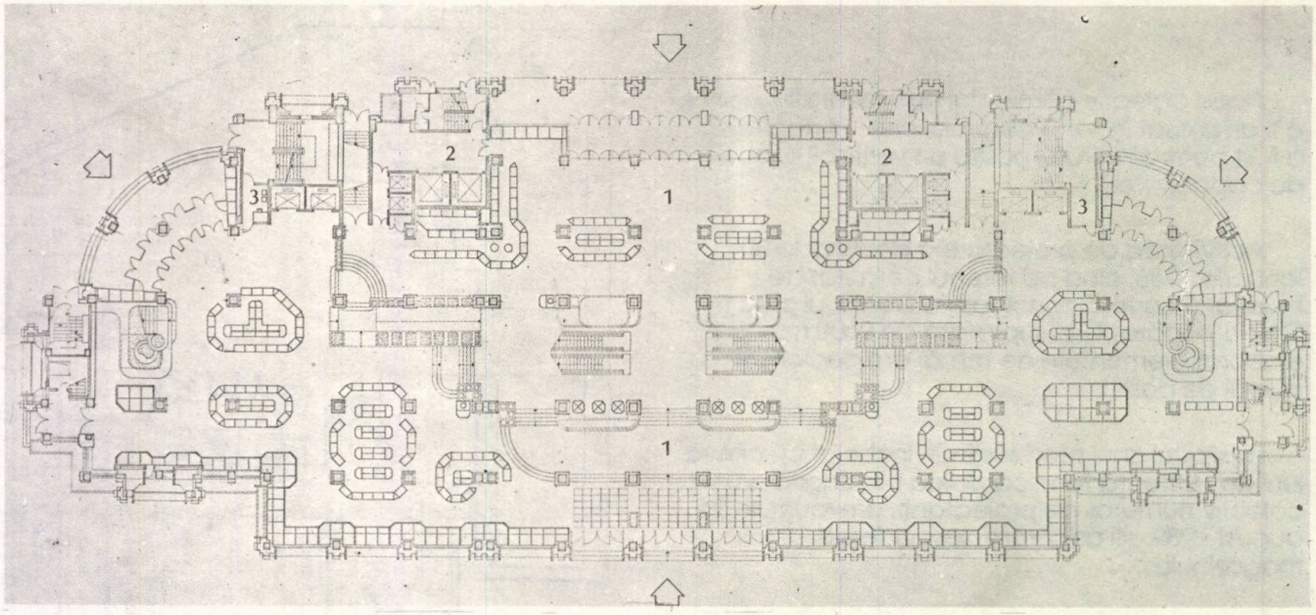

Alte spaţii utile pentru anexe funcţionale, anexe social-sanitare, spaţii administrativ-gospodăreşti, inclusiv ateliere, spaţii anexe tehnice: 3.200 m2

Conceptual, am încercat să realizăm un magazin deosebit, unicat în felul său pentru ţara noastră.

Am adoptat o soluţie de dispunere a spaţiilor de desfacere în jurul unui gol central, desfăşurat pe toată înălţimea clădirii (parter şi 5 etaje), acoperit cu un luminator zenital, parţial glisant, realizat ca un vitraliu decorativ.

Golurile din planşeu, din ce în ce mai evazate ale holului central - completate de cele două goluri laterale, de asemenea acoperite cu cîte un luminator semisferic decorativ - asigură pătrunderea luminii naturale şi în zonele interioare şi favorizează ventilarea spaţiului de desfacere, însă conferă totodată şi perspective ascendente şi mai ales descendente, spectaculoase din punct de vedere comercial şi arhitectural-estetic.

Spaţiul ambiental este amplificat de marile suprafeţe de oglinzi (cele cca. 1200 oglinzi de pe stîlpi, majorate cu aproape 600 m2 placaj la pereţi şi parapete), care multiplică imaginile luminoase şi policrome ale spaţiului interior, declanşînd o senzaţie plăcută de uşoară ameţeală a unor imagini caleidoscopice. La aceasta se adaugă şi perceperea furnicarului cumpărătorilor, dinamismul scărilor rulante şi a jocurilor de apă ale bazinelor suprapuse, avînd căderi de apă în cascadă, diversele elemente de ambientare în mişcare ce urmează să fie amplasate la diferite etaje: autodrom cu maşinuţe, tren electric, păpuşi mecaice, roboţi, elicoptere, aeromodele, etc.

Spaţiile verzi interioare, realizate în număr mai mare la parter (78 jardiniere) şi din ce în ce mai reduse la etjele I, II şi III, sînt destinate să contracareze în parte dinamismul prezentat.

Funcţional, magazinul a fost gîndit să asigure o riguroasă separare şi o corespunzătoare dimensionare a fluxurilor de cumpărători, mărfuri şi deşeuri-ambalaje.

Cumpărătorii au acces pe 4 intrări dispuse pe fiecare din faţadele magazinului şi beneficiază de: 4 ascensoare de cîte 15 persoane fiecare, cele 12 rampe de scări rulante în curs de montare, cele 6 scări pe toată înălţimea clădirii plus două între parter şi etajul I.

Mărfurile se aprovizionează prin curtea subterană acoperită (însă prevăzută cu luminatoare şi goluri de aerisire), la rampă, cu instalaţie de absorbţie a gazelor de eşapament dimensionată pentru 9 autovehicule staţionate simultan. Ele se recepţionează şi fie se depozitează în spaţiile de formare a sortimentului comercial de la subsol, fie se transportă la nivelurile de desfacere, cu cele 2 baterii a cîte două ascensoare de marfă de 2000 kg fiecare.

Personalul, cu accesul la nivelul parterului prin faţa unui punct de control, intră la demisol unde

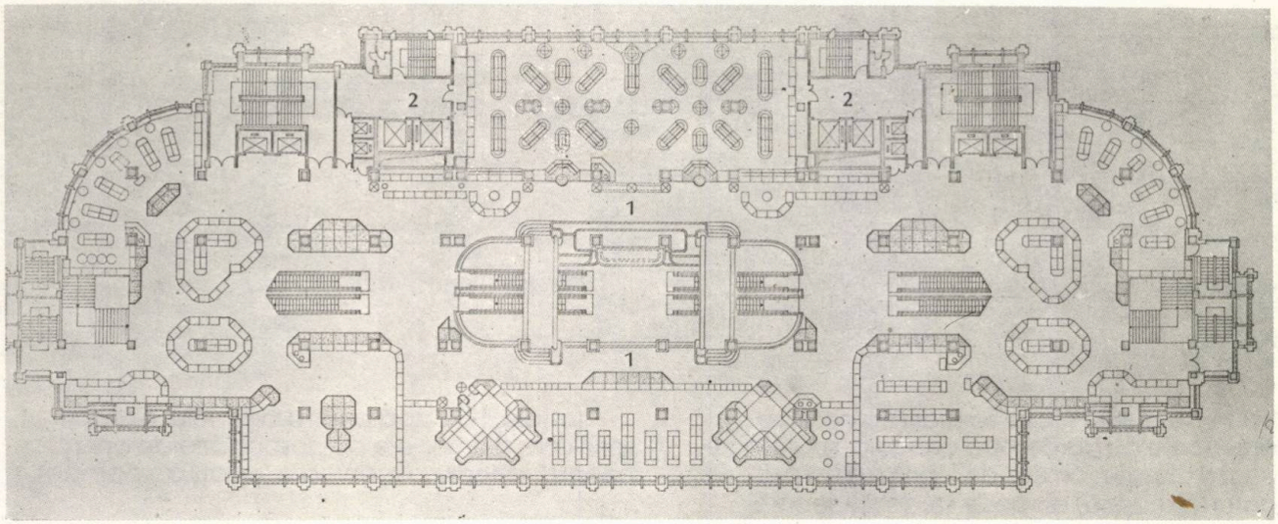

PLAN ETAJ I - spatii pentru desfacerea marfurilor pentru copii

1. Sala de vinzare

2. Spatii pentru primirea marfurilor

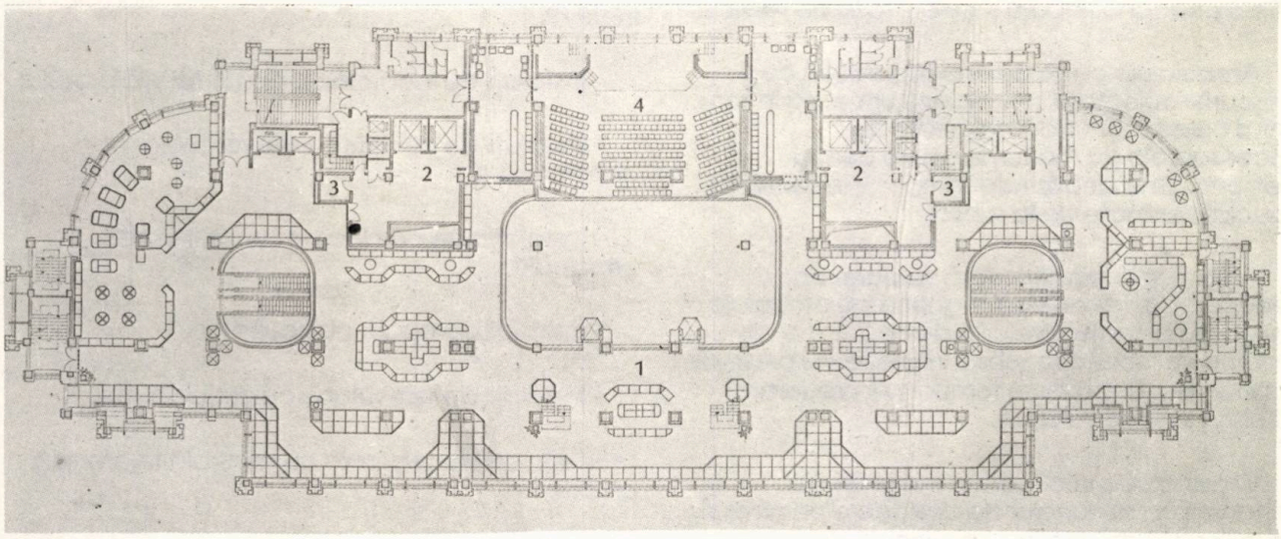

PLAN ETAJ IV - spatii pentru desfacerea marfurilor destinate petrecerii timnpului liber si sala multifunctionala

1. Sala de vinzare

2. Spatii pentru primirea marfurilor

3. Birouri pentru sefii de nivel

4. Sala mualtifunctionala (pentru parada modei, demonstratii practice, prelegeri, contractari, intilniri cu cumparatorii, etc.)

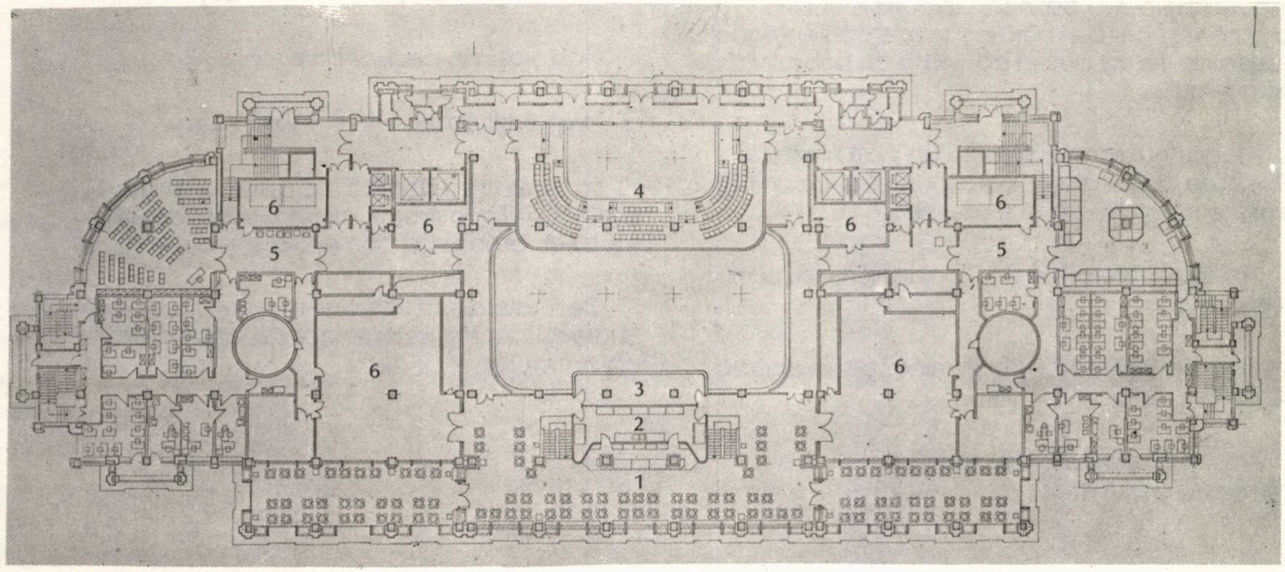

PLAN ETAJ V - spatii pentru alimaentatie publica, prezentare, contractare si birouri, diverse spatii tehnice

1. Sala de consumatie - cofetarie

2. Oficiu - preparare - spalator - cofetarie

3. Spatii de depozitare pentru cofetarie

4. Balcon sala multifunctionala

5. . Spatii de prezentare, contracte si birouri

6.Spatii tehnice

SECTIUNE LONGITUDINALA

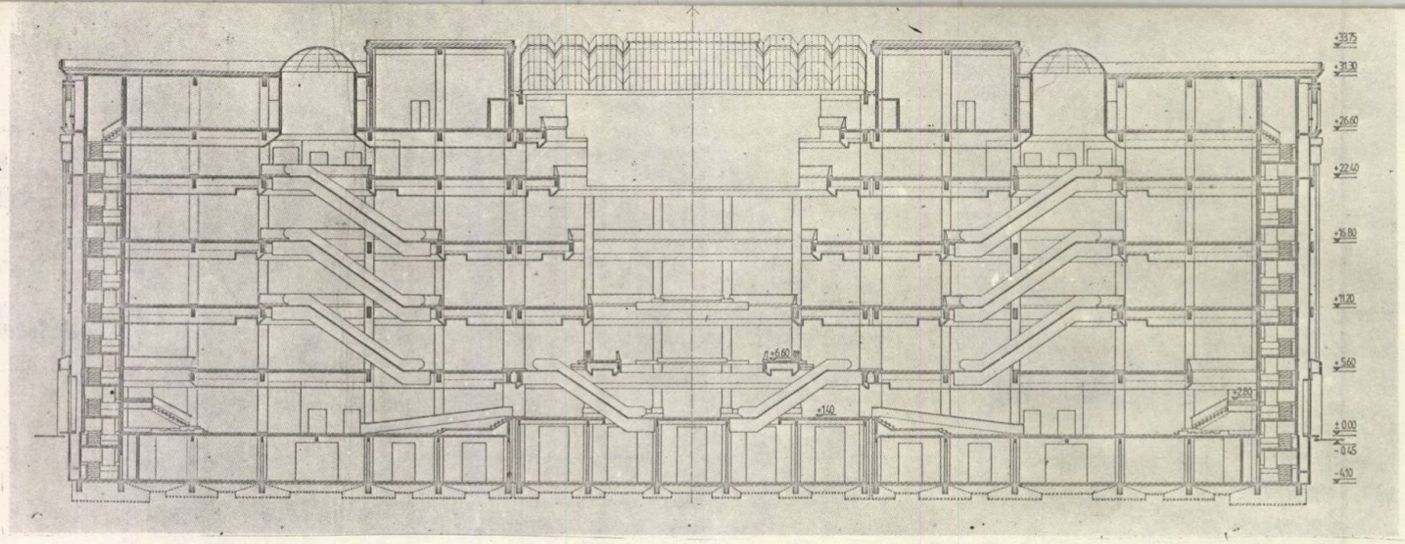

dispun de grupul social-sanitar (camere de desbrăcare cu garderobă centrală, spălătoare, duşuri şi closete, cmere de îngrijire a ţinutei, coafură şi frizerie) de unde se distribuie spre raioanele de vînzare cu cele 3 ascensoare de cîte 6 persoane fiecare şi cele 2 scări de serviciu.

Ambalajele cu valoare recuperabilă,ca şi deşeurile colectate în recipienţi,urmează în sens opus calea mărfurilor vehiculate cu ascensoarele de mărfuri sau cele pentru personal, fiind depozitate temporar în spaţiile special destinate de la subsol.

Ambalajele din hîrtie fără valoare, dar recuperabile, se aruncă în ghena de ambalaje cu acces la toate nivelurile de desfacere,din care se transportă la subsol în spaţiul cu presa de ambalaje şi depozitate temporar în vederea trimiterii spre valorificare.

Organizarea interioară a magazinului, repartizarea raioanelor de desfacere pe niveluri, mobilierul comercial cu funcţionalitate îmbunătăţită sub aspectul expunerii unui sortiment sporit de mărfuri şi prezentării estetice a acestora - se va putea constata cu prilejul vizitării magazinului.

SECTIUNE TRANSVERSALA

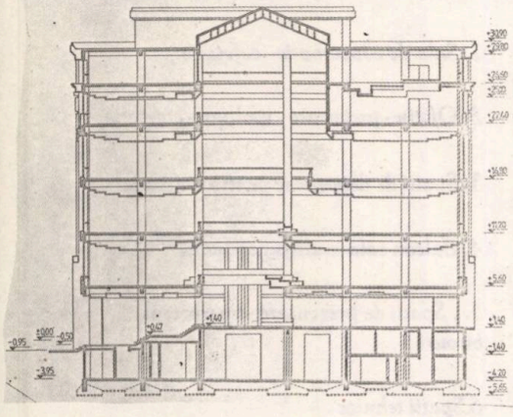

Magazinul este realizat la un înalt nivel de echipare cu instalaţii - corespunzător cu unităţi similare din străinătate şi anume:

- Instalaţii electrice de iluminat şi forţă, post trafo propriu;

- Instalaţii electrice de iluminat de evacuare cu baterii de acumulatori;

- Instalaţii sanitare de apă şi canalizare menajeră şi pluvială;

- Instalaţii de apă pentru incendiu: hidranţi, sprinklere şi drencere cu gospodărie de apă pentru incendiu (rezervoare şi staţii de pompe);

- Instalaţii de avertizare fum în caz de incendiu;

- Instalaţii de încălzire cu punct termic propriu;

- Instalaţii de ventilaţie cu eventuală condiţionare;

- Instalaţie de perdea de aer la intrarea principală;

- Instalaţii de audio-distribuţie;

- Instalaţii de televiziune cu circuit închis;

- Instalaţii de telefonie cu centrală telefonică proprie;

- Instalaţii de pază contra efracţiilor ;

- Instalaţii de ceasoficare;

- Instalaţii de încărcat acumulatori.

La realizarea obiectivului prolectat de IPROCOM (construcţii- instalaţii, tehnologie, mobilier, ambianţă comercială) au contribuit:

Centrala de construcţii-montaj a municipiului Bucureşti, Antrepriza de construcţii-montaj nr. 7, ca antreprenor general. □

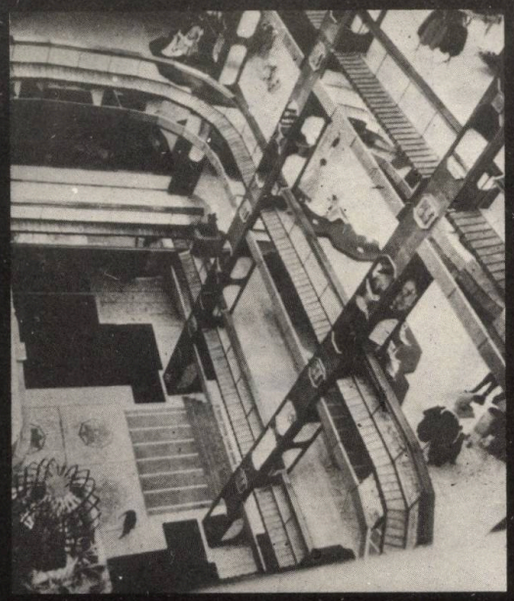

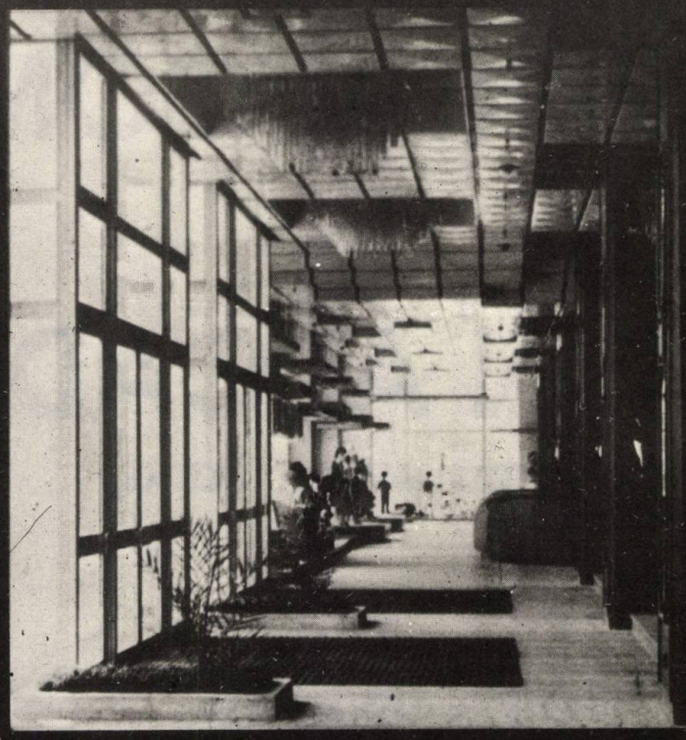

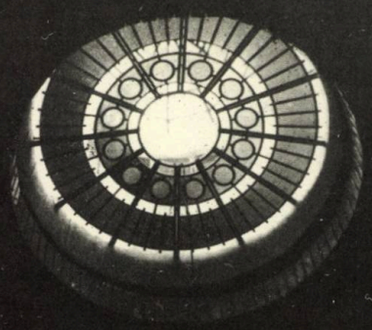

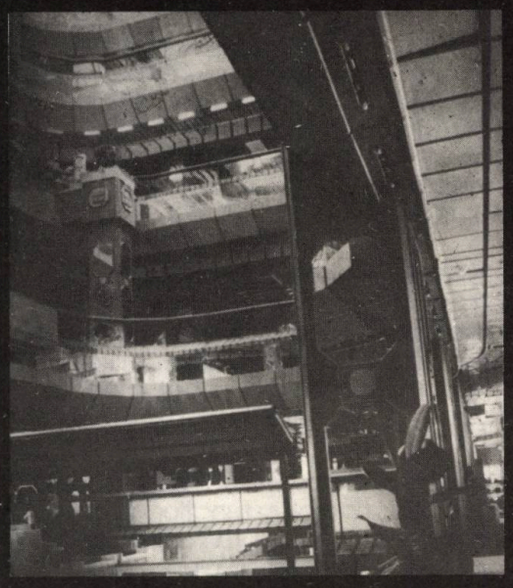

IMAGINI DIN
INTERIORUL
MAGAZINULUI

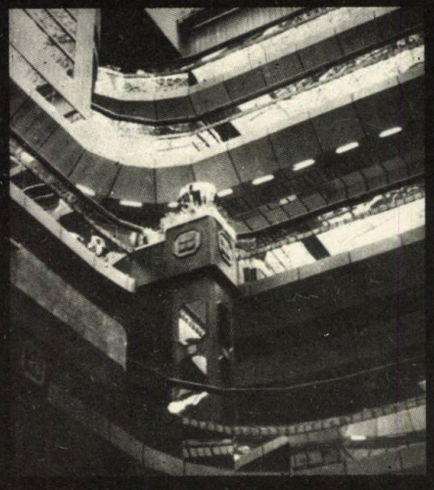

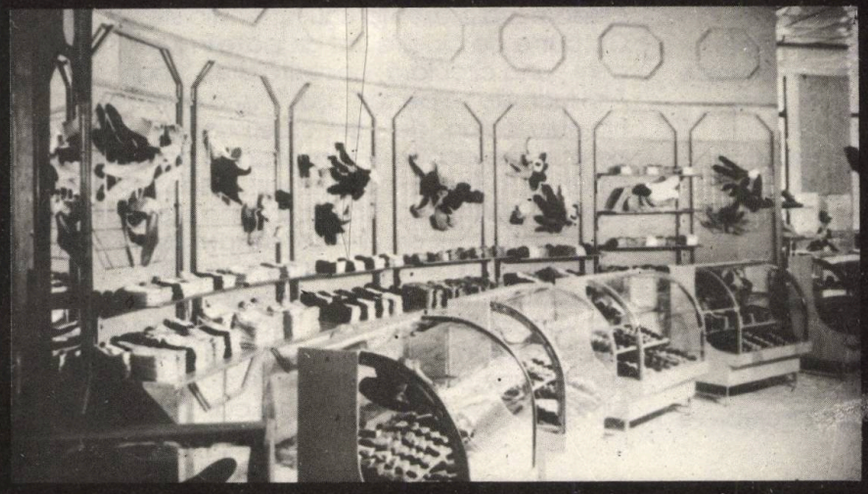

SPIRITUL COMERŢULUI sau ET IN ARCADIA EGO

Anca Tomaşevschi Sandu

PLAN DE SITUATIE

1. Directia de acces auto: la stinga invita gospodaria Cordoniu, la dreapta ramurile stejarului (a)

2. Parcare acoperita

3. Pavilion intrare

4. Galeria cu oaspeti

5. Curtea stejarului

6. Curtea dreptunghiulara

7. Pavilion administrativ

8. Cladirea de productie cu fata la vie si spatele la deal

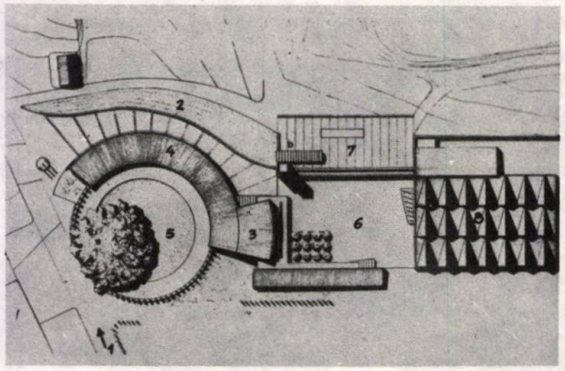

In multe feluri se poate gîndi arhitectura pentru comerţ. Sau mai precis în două feluri: în forma pură a programului, sau într-o varietate de combinaţii cu alte funcţiuni, în cadrul unui complex arhitectural în care, printre tot felul de lucruri care se întîmplă acolo, se vinde şi se cumpără. Te poţi duce acolo pentru un interes cultural, sau de loisir, sau profesional, ţi-l satisface şi - deşi n-ai avut nici o intenţie şi nimeni nu te obligă - cheltuieşti şi bani. Nu este nici o păcăleală dcă ţi-a făcut plăcere şi asta se numeşte... comerţ. Construcţia ar fi greu s-o atribui unui program clasic. Dar oare chiar trebuie?

La vest de Barcelona se află Penedes, o regiune celebră pentru vinurile ei şi pentru cava, un fel de şampanie albă a cărei denumire, tradusă mot-à-mot din spaniolă, înseamnă pivniţă. La Sant Sardurni d'Anoia există celebrele pivniţe Cordoniu, care de-a lungul deceniilor au constituit un centru polarizator al lumii bune. Aici se vine la o degustare de vinuri alese într-un cadru elevat (un fel de Montparnasse sau Capşa, dacă vreţi). Construcţia îi aparţine nu mai puţin celebrului Puig y Catafalque, contemporanul lui Gaudi.

Ei bine, tot aici, arhitecţii Jaume Bach şi Gabriel Mora au construit recent două complexe distincte: o şcoală de viticultură şi un centru de depozitare, fabricare, degustare, îmbuteliere şi comercializare a vinului, de care ne vom ocupa în continuare.

Construcţia se află peste drum de cordoniu şi reprezintă deci, doar pe plan funcţional, o extindere a acesteia. Este înfiptă în poalele unui deal, exploatează pantele reliefului în gesturi geometrice elementare şi se pliază pe un rit care celebrează prezenţa unui splendid stejar. Corpurile de clădire sînt grupate în jurul a două curţi - una circulară, cealaltă dreptunghiulară. Aici lucrurile se petrec aşa: forma curbă a traseului colonadei absoarbe oaspeţii către locul de parcare acoperită, apoi către pavilionul de intrare şi, în fine, în casa propriu-zisă unde sînt prima dată invitaţi. Este vorba, pe plan, despre fragmentul de cerc, în fapt despre şase niveluri subterane de nesfîrşite galerii vizitabile şi de nivelul suprateran, unde se degustă, se conversează, se amuză... Spaţiul este o galerie din cărămidă aparentă şi pavată rustic, o suită de coloane care se deschide către curtea circulară, cu al ei drag simbol catalan: stejarul.

Cum totul în acest centru este un ceremonial al vinului bun, întregul spectacol este vizitabil. Traseul oaspeţilor trece deci în continuare prin curtea dreptunghiulară, pe lîngă pavilionul administrativ cu turn pentru circulaţii verticale - o dominantă care fixează compoziţia în peisaj, şi ajunge la clădirea de producţie.

Ea stă cu faţa la vie şi e acoperită cu trei rînduri de şeduri, urmărind panta generală a reliefului. Iar înăuntrul casei, liniile tehnologice de preparare, îmbuteliere şi distribuire constituie un alt spectacol în sine.

Intregul ansamblu construit de Bach şi Mora poate fi caracterizat în termenii paradoxali ai contrastelor mediteraneene: este frust şi elegant Idiomul folosit este al clasicului contemporan. Limbajul robust, chiar arhaic, nu este lipsit de supleţe. Repartiţia elementelor este în echilibru asimetric. Elementele convenţionale, codurile, semnele atmosferei exotice se traduc într-o manipulare manierată a volumelor, spre a fi, în final, asimilate de sit.

In ciuda goliciunii, spaţiul este plin. Mişcarea soarelui şi a umbrei sînt de ajuns pentru a-l umple chiar şi atunci cînd oaspeţii lipsesc şi eşti acolo singur. □

1

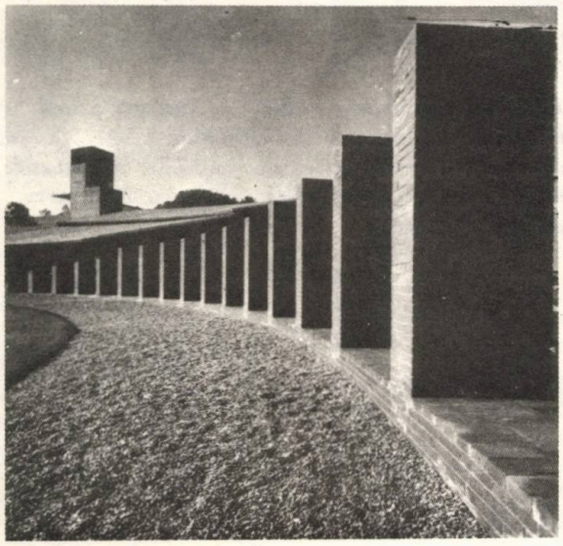

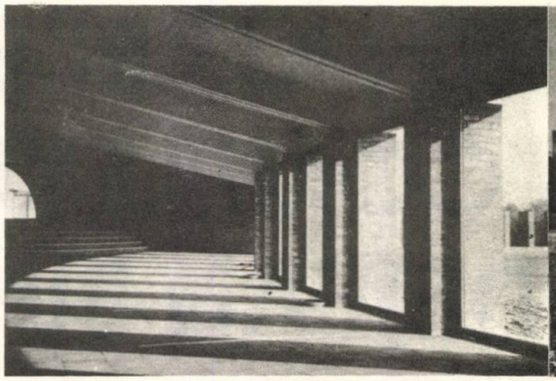

2

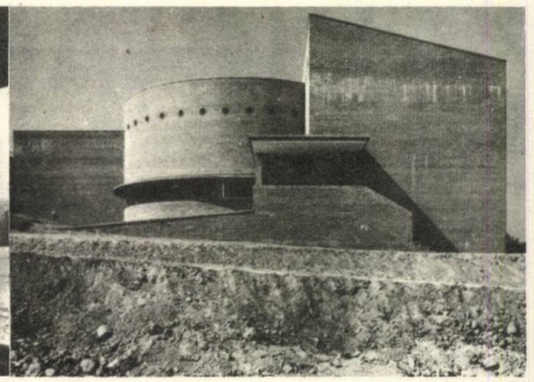

3

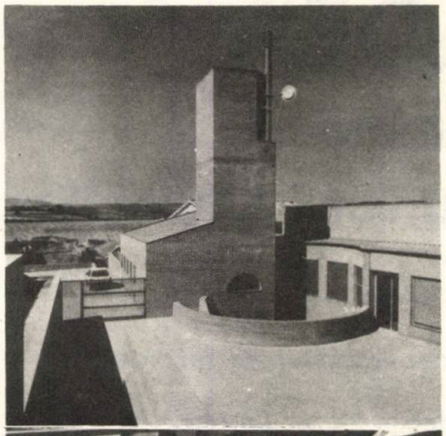

4

5

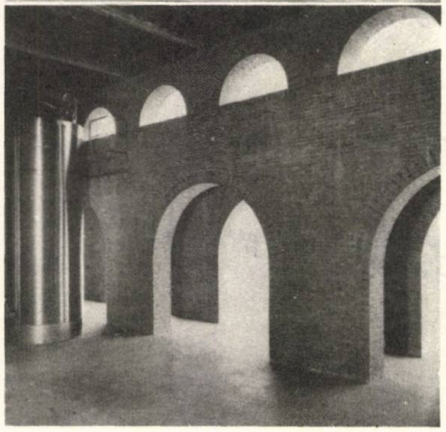

6

1. Fragment din colonada primei curti; in planul al doilea apare galeria acoperita, iar in fundal - turnul de lifturi si de apa

2. Galeria de degustare si conversatie; treptele duc spre holul de la intrare

3. Scoala de viticultura

4.. Turnul blocului administrativ, patio-ul central

5. Hala de imbuteliere si distribuire; din scheletul de otel face parte si acoperirea cu seduri

6. Galeria de arce constituie relatia de tranzit intre spatiul de productie si curtea dreptunghiulara

AMENAJĂRI EXTERIOARE LA COMPLEXUL MUZEAL JUDEŢEAN BIHOR - ORADEA

Szábo Arnold

Premiul Uniunii Arhitecţilor în anul 1988

Axul principal de acces in Muzeu

Vedere de pe platforma de intrare in Muzeu

COLECTIV DE PROIECTARE:

Arhitectura: *arh. Szabo Arnold (sef proiect)*

Proiectanti principali: *Pascut Traian, Habuczky Iosif*

Rezistenta: *ing. Ruszneak Andrei*

Spatii verzi: *proiectant pr. Balogh Cornel*

Edilitare: *ing. Unita Petre*

Drumuri: *proiectant pr. Gall Miklos*

Documentatie economica: *ing. Balan Aurel*

Fotografii: *proiectant pr. Nagy Lajos*

PROIECTANT GENERAL: *Centrul de proiectare judetean Bihor*

EXECUTANT: *I.J.G.C.L. Bihor, sef santier ing. Tomulescu Cornel*

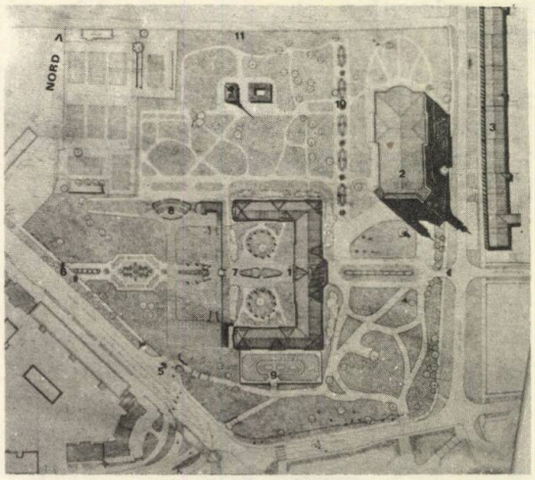

PLAN DE SITUATIE

1.Complexul muzeal judetean Bihor; 2.Catedrala; 3.Sirul canonicilor; 4.Biserica de lemn din Brusturi; 5.Acces principal pentru pietoni si masini; 6. Acces pietoni; 7.Terasa cu statuile voievozilor; 8.Amfiteatrul; 9.Terasa Eminescu; 10.Aleea cu trandafiri; 11.Lapidarium

Complexul muzeal este adăpostit de clădirea fostului Palat Baroc, care împreună cu catedrala romano-catolică, la care se adaugă Şirul Canonicilor, alcătuiesc un ansamblu de mare valoare istorică, arhitecturală, ambientală.

COMPLEXUL MUZEAL, fostul sediu al episcopilor romano-catolici din Oradea, a fost construit în anul 1762 după planurile arhitectului FRANZ HILLEBRANDT. In anul 1965 se execută restaurarea palatului, grav avariat după folosirea acestuia de către refugiaţii greci, şi redarea lui circuitului public ca Muzeu cu profil de istorie, ştiinţele naturii, artă şi etnografie. Cu ocazia restaurării se amjează o foarte mică parte din fostul parc (1. - vezi plan de situaţie).

CATEDRALA ROMANO-CATOLICA este un monument de arhitectură barocă, realizat între anii 1752 - 1780 după planurile arhitectului italian GIOVANNI BATTISTA RICCA. Catedrala este o replică a bisericii Il Gesu din Roma. Pictura din interior este făcută de pictorii J.N. SCHOPF şi FR. STORNO (2).

SIRUL CANONICILOR (3) închide compoziţia în partea de Est a catedralei şi a palatului baroc. Şirul Canonicilor este compus din zece "case" construite la intervale inegale de timp şi are în faţă un coridor boltit, cu pardosea din dulapi de stejar. Cea mai veche este "casa" de la nr.3, construită între 1763 - 1768, iar ultima clădire este construită abia în 1870 (canonicii sînt preoţi catolici care fac parte din Consiliul episcopal, în special cu sarcini administrative, financiare şi funciare).

AMENAJAREA EXTERIOARA este denumirea convenţională dată de noi posibilităţii de realizare a unui spaţiu arhitectural-peisagistic, organizat după legile de amenajare a parcului în stil baroc. PARCUL din jurul palatului a fost de fapt un "maidan" folosit ca loc de depozitare a gunoaielor, parcajul autocisternelor ce transportă vinurile depozitate în pivniţele din întreg subsolul palatului (subsolul are asemenea dimensiuni încît căruţa cu cai putea "întoarce"), parcarea camioanelor, parcul fiind traversat în toate direcţiile de drumuri şi cărări din pămînt.

Principala problemă a proiectului de amenajări exterioare a constituit- o realizarea unei intrări principale în clădirea Muzeului,din strada 6 Martie, arteră de mare importanţă rutieră din cadrul municipiului şi drum de importanţă europeană.

Situaţia curţii interioare in 1960

Asa arăta intrarea principală în 1986

Scena şi amfiteatrul în aer liber

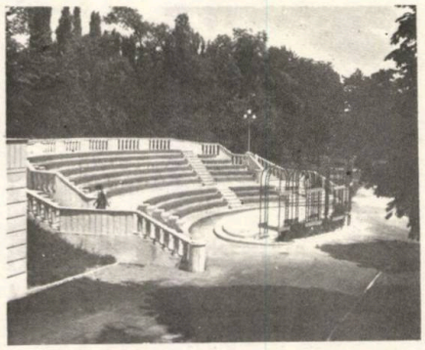

Se restaurează faţada

Axa majoră a compoziţiei este perpendiculară pe faţada de vest a clădirii, conducînd în centrul de greutate al construcţiei în formă de U, marcînd intrarea în Muzeu. Din cauza diferenţelor de nivel, această axă este tratată gradat şi îmbogăţită în funcţie de apropierea intrării.

Accesul principal al pietonilor se realizează prin cele două intrări festive, care prin intermediul unor scări decorative, se răsfiră într-o zonă peisagistică riguros construită după tipicul grădinilor baroce. De pe scara principală din jurul bazinului decorativ se accede pe ultima terasă ce corespunde intrării în Muzeu.

Platforma de pe latura de Nord a ansamblului, este marcată de accesul pe două scări monumentale ce cuprind între ele un amfiteatru în aer liber pentru circa 300 spectatori.

Pentru sporirea gradului de interes în acest parc s-au pus în valoare arhitectural-peisagistică zona de muzeu în aer liber cu Biserica de lemn din Brusturi, un lapidarium, o alee cu trandafiri, precum şi zona "platformei Eminescu", pe care urmează a fi instalată statuia poetului.

In afara acestor amenajări şi dotări cu mobilier urban s-au creat spaţii pentru comerţ, alimentaţie publică şi o mică expoziţie de vinuri în subsolul clădirii.

Lucrările de amenajări exterioare au fost începute în 1986 şi terminate în totalitate în 1988, de către IJGCL Bihor-Oradea, în condiţii deosebite de execuţie.

Se cuvine menţionată execuţia deosebită a împrejmuirii din metal, a porţilor de intrare, scările şi parapetele, amforele şi lămpile, băncile şi dalajele ornamentale - toate împreună oferind o atmosferă specifică grădinilor baroce. □

CLUB STUDENȚESC LA BRAȘOV

La un moment dat, în anii interbelici, un scandal elegant anima viaţa arhitecturii, pornind dinspre Braşov. In centrul discuţiilor se afla construcţia hotelului ARO, după proiectul lui Horia Creangă.

La vreo treizeci de ani după terminarea cu bine a clădirii, o nouă dispută principială avea ca subiect aripa nouă a hotelului, propusă de arhitectul Iancu Rădăcină.

Şi după alţi aproape treizeci de ani, încă o construcţie suscită la Braşov vii controverse: Casa Tineretului - arhitect Dorin Ştefan. Execuţia începută a fost oprită în prima parte a anului 1990. Se deliberează asupra alegerii amplasamentului, a integrării construcţiei in sit, a formei, în sine, a casei.

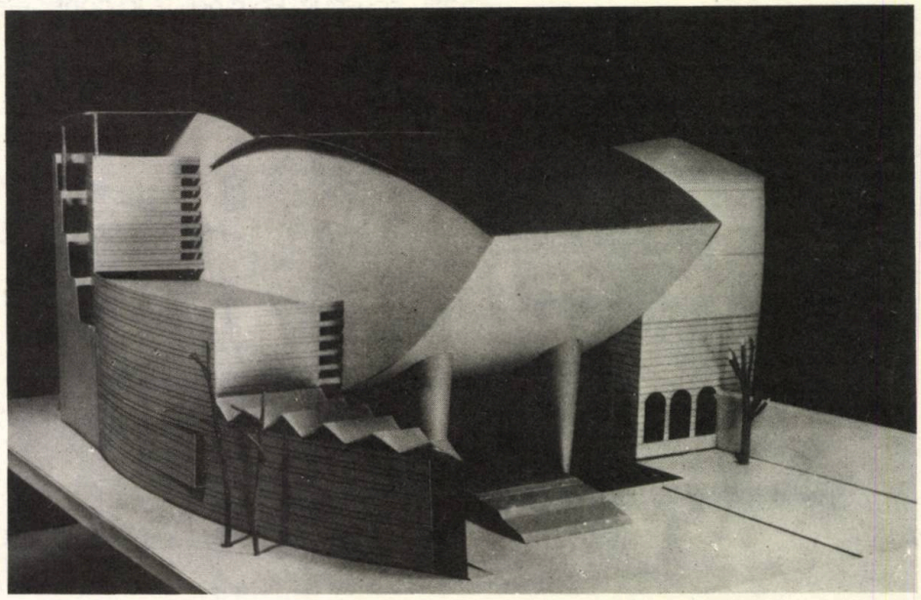

COLECTIV DE PROIECTARE - *ATELIERUL CUASC-CUB (1988-1989)*

Autori:
dr.arh. Emil Barbu Popescu, arh. Dorin Stefan

Arhitectura: *Dorin Stefan, Dan Marin, Mircea Corcodel, Mihai Eftimie*

Colaboratori studii de arhitectura: *arh. Mihai Opreanu (amenajari exterioare), stud. arh. Horia Reit, Codrin Tritescu, Adrian Gindila, Dana Dobrescu, tehn. Eugen Fugaciu, Ioan Stefiuc*

Rezistenta: *prof. ing. Alexandru Cismigiu, ing. Dan Ionescu, ing. Anton Ionescu*

Instalatii: *ing. Calin Stefanescu, ing. Mircea Petrovan*

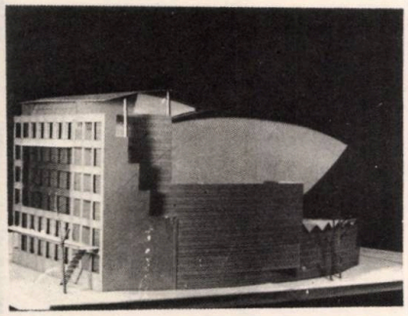

O MOTIVAŢIE IN PLUS?

Dorin Ştefan

Arhitecţii, şi nu numai ei, trebuie să-şi motiveze permanent gesturile în faţa societăţii. O criză lungă de cînd lumea şi-a organizat existenţa prin diviziunea socială a muncii şi face ca arhitectul să se interpună între nevoie-necesitate şi obiect de uz (aici CASA). In mod obiectiv, arhitectul nu poate să satisfacă dorinţa generală, dar încearcă să răspundă cît mai corect nevoii particulare. Nuanţînd, făcînd compromisuri, mediind, răzvrătindu-se sau fiind sec. Cred însă că indiferent de dorinţe, nevoi, impuneri sau autoimpuneri, arhitectul este marcat de momentul cultural pe care-l trăieşte, iar răspunsul său creator, individual, va fi tributar TIMPULUI. Dar mai mult îmi place să cred că între LOC şi CASA există un scurtcircuit în afara arhitectului. CASA ca o autoconstrucţie susţinută de LOC, generată de factori contextuali. Arhitectul ar trebui să fie un bun dirijor, iniţiat în taina edificării locului în spaţiu construit. Pornind de la considerentul că între valoarea locului (semn) şi forma casei (însemn) există o relaţie de suprapunere sau defazare, arhitectul ar fi acela care, descifrînd semnul, înzestrează însemnul cu amprenta timpului său. Arhitectul, chiar în afar dorinţei proprii, este supus prezenţei. Absenţa fiind atributul locului-în-afara-timpului. Absenţa şi prezenţa, semnul şi însemnul, au suscitat şi vor suscita întotdeauna polemici benefice gestului creativ. Important este să celebrăm actul creativ cu tot arsenalul formal şi informal pe care îl reclamă.

Cum parcurgem acest impas, raţional, instinctiv, partinic, are mai puţină importanţă, dacă vom reuşi un fapt de valoare şi pe valoarea locului. Abia acum începe greul, în faţa valorii fiind mereu descoperiţi, marcaţi de

PLAN DE SITUATIE

1. *Casa studentilor (a: partea executata)*
2. *Facultatea de Silvicultura*
3. *Poarta Ecaterina*
4. *Poarta Schei*
5. *Arhivele*
6. *Biserica Neagra*
7. *Spitalul de obstetrica si ginecologie*

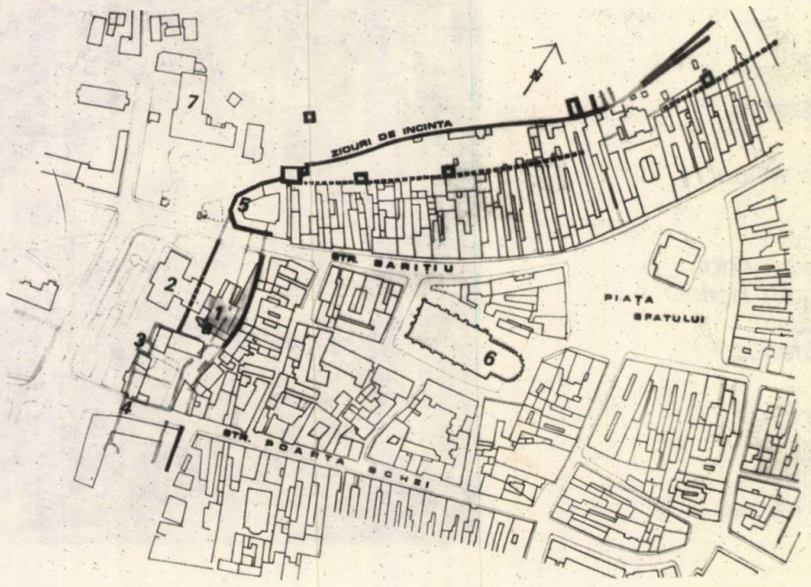

prejudecăţi, calapoade, conformism, teamă, ignoranţă, neputinţă.

Toată această divagaţie (sau motivaţie) constituindu-se ca o motivaţie (sau divagaţie) la casa ce am încercat s-o facem la Braşov

Situl este de mare valoare, în perimetrul istoric construit, în vecinătatea centrului, între zidurile de incintă ale vechii cetăţi a Braşovului. Am considerat că **locul** strict al amplasamentului era o **carie** urbană. Construcţia existentă era complet avariată, insalubră, fizic erodată şi fără valoare arhitecturală sau istorică. Prima încercare a fost de recuperare funcţională şi parţial constructivă (fiind o piscină într-o construcţie de beton şi piatră). Investigaţiile tehnice au ajuns la concluzia că nu puteam conta nici măcar pe fundaţiile bazinului, care ar fi putut fi integrat (ca funcţiune) în programul clubului studenţesc. In faţa acestei situaţii, analizînd întregul context şi marcaţi fiind de propriile convingeri profesionale, am optat pentru o construcţie care să reprezinte locul şi timpul, adică posibilităţile tehnice, materialele, forma şi gîndirea arhitecturală a momentului anului 1990. Considerăm că în acel loc nu puteam veni cu o pastişă sau cu o construcţie amorfă, fără personalitate, de drgul de a nu deranja de nici un fel vecinătatea. Am încercat ceva care să reprezinte, şi nu ceva care să umple un loc doar pentru că era gol. Nu a fost orgoliul arhitectului de a lăsa umbră cu orice preţ, dar a fost conştiinţa şi chiar pariul creatorului, de a face ceva de care să nu-i fie ruşine.

Dacă vom reuşi sau nu, încă nu putem şti. Nici nu ne-am aşternut bine la drum, că sîntem deja încercaţi de îndoiala altora, amplificînd propria noastră îndoială, oricum existentă în faţa CASEI. Argumentul de a nu face spre a nu greşi sau de a opri ceva pînă cînd nu este prea tîrziu este un argument doar comod. Ne-am asumat un gest incomod, pe care sper să-l ducem pînă la capăt. □

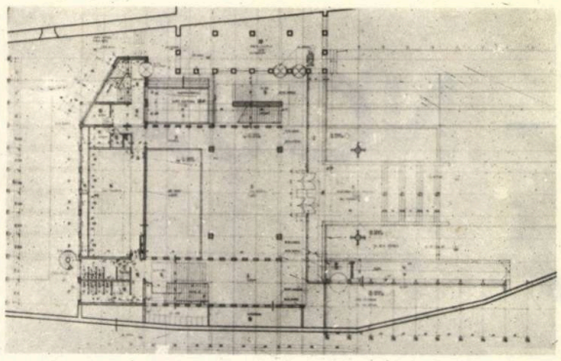

PLAN PARTER

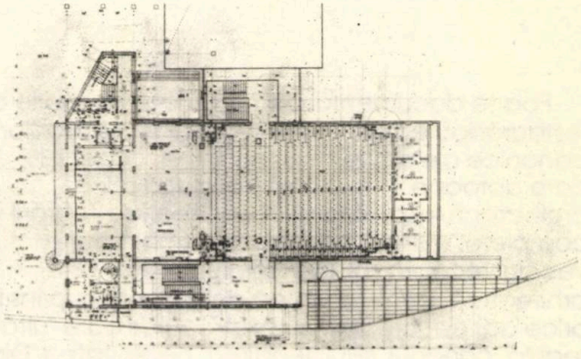

PLAN ETAJ

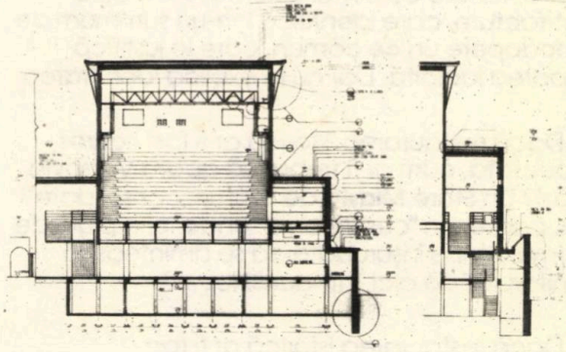

SECTIUNI

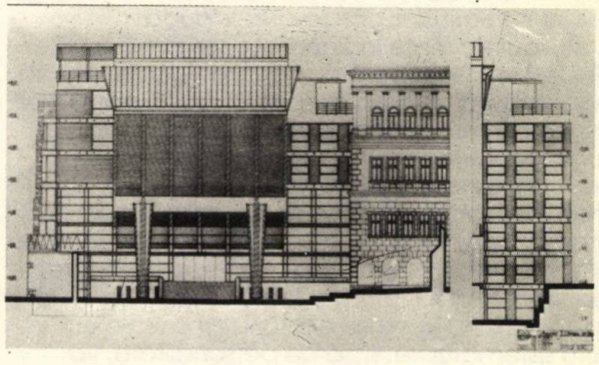

FATADA NORD

ISTORIA - NOUA CENZURĂ ?

Augustin Ioan

Foarte documentata şi argumentata teorie a restaurărilor, corset similar întru rigiditate teoriilor canonice ale arhitecturii moderne, dă soluţii care aproape ar trebui să conducă mîna proiectantului pînă la sfîrşit, în direcţia integrării complete, a simbiozei între noul implantat şi vechiul-receptacol. Din fericire pentru arhitectură, pentru cîtimea de iraţional cuprins în orice act de "creaţiune", există autori care "uită" regula, canonul, stilul, tendinţa, necesitatea. Din fericire, teoriile cele mai valoroase sînt cele post-factum, care identifică într-un summum de capodopere un **ce** comun, care le justifică gruparea laolaltă. Dar nu le explică identitatea.

Dacă restaurarea istorică ar fi fost riguros respectată, cum ar fi trebuit să apară Varşovia astăzi? Un **Stare Miasto** de "ruinuri" consolidate? Sau, poate, un "centru civic" unde, prin plăci de marmură bine înşurubate, să se amintească "venitorului" că aici, într-acest loc...?

Dacă restaurarea istorică ar fi fost respectată, cum ar fi arătat Centrul Beaubourg din inima Parisului, căruia astăzi, după cunoscutele sfinte indignaţiuni ale inteligheţiei frînce, i se descoperă calităţi formidabile: ba că respectă parcelarea proprie Parisului, acele **illot**-uri, ba că uluitorul cocktail de forme la felurite scări, contorsionate pe un corp major şi simplu, aminteşte cumva, acolo, în străfundurile memoriei formelor, principii ale academismului drag francezilor. Şi de ce nu? Cine trage linia de graniţă definitivă între similaritate, asemănare, rezonanţă, divergenţă a formelor arhitecturale? Faptul că multe oraşe ale ţării sînt unitare ca "stil" întru sistematizare, lipsă de personalitate, va impune, poate, ca viitoarea lor arhitectură să fie congruentă celei practicate acolo, în numele integrării, al coerenţei stilistice, al păstrării "specificului local"?

Intr-un context puternic personalizat, istoric, cum se rezolvă problemele plombării (pentru a porni de la premiza conservării a tot ceea ce există, să vorbim dar despre ceea ce nu mai există)? O construcţie amorfă ca stil, care împrumută din vocabularul vecinătăţilor, dar ascunde în pîntecul ei funcţiuni moderne (sau postmoderne, mă rog...), adică exact dihotomia refuzată programatic între formă şi funcţiune, a modernismului - iată dorinţa multora. Sau, încă, o clădire atemporală, astilistică, impersonală, un soi de **jolly- jocker** bine de plasat oriunde, căci niciunde n-ar deranja. Deci nu o prezenţă, ci o substituire. Nu o rezolvare, ci o amînare.

Sînt faţadele identice, aparţinînd oraşului, ale cutărei străzi pariziene, o soluţie, iar spatele lor vîndut cu traveea pentru felurite funcţiuni, după punga apropitarului - o găselniţă ?

Delicat şi sensibl, domeniul restructurărilor urbane şi al integrării în situri istorice are la noi o conotaţie aparte. După ce s-a lucrat fără nici un dumnezeu teoretic, pare că trecem dincolo, într-o sterilizare a oricărui gest auctorial. Să devină restaurarea un viitor pat procustian al arhitecturii româneşti, alcătuit din vitrege comiţii încruntate? Să devină Comisiunea monumentelor istorice, după ce nici pîs n-a zis la vremile ştiute, un bau-bau doctoral şi aseptizat?

M-am ferit să iau o opinie categorică în chestiunea proiectului de la Braşov al lui E.B. Popescu & Dorin Ştefan, în primul rînd pentru că înalta companie în care va apare acest text mă invită la modestie, în al doilea rînd pentru că o mai îndepărtată filiaţie mă apropie de acest oraş într-un chip aparte şi, în fine, din motivele arătate mai înainte. Insă cred că, mai mult decît orice regulă şi apriorică decizie, trebuie bine cumpănit cazul în identitatea sa, iar nu într-o multiplicitate teoretică sublimă, dar...

Este un proiect interesant, cu siguranţă nu cel mai bun al echipei în cauză, dar care poate pigmenta contextul atît de valoros de acolo într-un fel fericit. Nu putem lua, iată, distanţă de măcar un secol pentru a închipui situl cu clădirea ridicată, spre a vedea dacă integrarea s-a produs. Dar ştiu cu certitudine un lucru: pre multe voci cîntatul Lipscani bucureştean, pentru caracterul lui, ne încîntă nu prin unitatea sa de stil, ci dimpotrivă. A bon entendeur, salut! □

INSERŢII NOI INTR-UN CADRU ISTORIC

Peter Derer

Plasarea României în spaţiu şi timp explică de ce a moştenit, probabil, cea mai variată înfăţişare urbană din Europa. Este un atribut neutru, dacă se apreciază patrimoniul orăşenesc component, capătă valenţe pozitive. Cu alte cuvinte, o diversitate care pe lîngă faptul că particularizează, reprezintă un avut, o bogăţie. O BOGAŢIE de care, recunoscută conştient, se poate profita cu inteligenţă.

Această avuţie moştenită este numai o parte din ceea ce au produs comunităţile de oameni care au vieţuit pe teritoriul ţării. Ea nu se mai înmulţeşte, ci din contra, va fi supusă în continuare erodării şi distrugerii prin factorii naturali, dar mai ales prin intervenţia oamenilor. Astfel, de-acum încolo raportul dintre vechi şi nou va deveni nu numai subunitar, dar **cîtimea veche va reprezenta treptat mai puţin**, pînă va ajunge la procente din total.

Unul din aceste procente este cetatea Braşovului - aşa cum l-au denumit coloniştii saşi pînă în secolul XVI şi s-a nuanţat treptat (prin contribuţii româneşti, maghiare, etc.) în ultimile sute de ani printr-o creştere, s-ar putea spune, plină de armonie. Ignoranţa şi lipsa de scrupule, arivismul şi ambiţiile societăţii industriale au început acum peste un secol să demanteleze acest ANSAMBLU ISTORIC. Nu se poate reproşa lipsa de calitate a clădirilor noi, începînd cu actualul Rectorat al Universităţii Braşov pînă la Hotelul Carpaţi, totuşi obiectiv vorbind, ele marchează începutul non-urbanităţii tipice secolului actual. Non-urbanitate afirmată atît geografic, faţă de natura înconjurătoare, cît şi istoric, faţă de generaţiile ce-au realizat prin tăcut consens această bijuterie urbanistică - Oraşul Vechi din Braşov.

Vechiul Braşov (Kronstadt, Brasso) a doua cetate transilvană ca mărime după Sibiu, atestată documentar în 1234 avînd aproape 2800 m ziduri de apărare cu peste 30 tunuri de apărare, nu figură în Lista Monumentelor din 1955 (singura listă oficială). Trecerea în listele anexe din 1975, neoficiale, **nu i-a acordat statutul necesar de protecţie.** Astfel au fost posibile intervenţii discutabile sub aspectul integrării nou-vechi (cum este cazul extinderii hotelului Carpaţi, deşi obiect arhitectural de calitate), schimbări de destinaţie cu efecte distructive (Complexul "Cerbul Carpatin", fosta Casă Hirscher) ori pierderi de substanţă monumentală, mai ales neglijenţe în întreţinerea ansamblului istoric (Turnul negru, zidul de apărare etc.). Ansamblul monumental valoros asigură nu numai spaţii interioare şi exterioare pentru multe destinaţii şi utilizări, dar reprezintă **un cîmp de atracţie turistică de prim ordin**, ce aduce VENITURI SUBSTANŢIALE în lei şi valută.

In aceste condiţii, ce se poate face cu cele peste 40 de ha ale oraşului vechi (din fortificaţiile de tip "Zwinger", ocupînd cam 12 ha, rămîne foarte puţin, reprezentînd sub 1/20 din perimetrul actual).

O primă variantă de luat în consideraţie este reprezentată de MODELUL PROGRESIST. Marea majoritate a fondului clădit şi-a depăşit "durata de serviciu" planificată, "valorile de inventar" s-au anulat deja prin amortizări repetate, necesarul de fonduri pentru restaurare se ridică la cifre de milioane, se impun lucrări de calificare deosebită pentru care nu există mînă de lucru şi materialele sînt insuficiente. Deci se pot păstra un număr de monumente şi complexe (de regulă unicate, precum clădirile de cult), restul

se înlocuieşte ori se modernizează! Este o soluţie depăşită aşa cum s-a folosit la Suceava, apoi la Iaşi şi Piatra Neamţ, la Ploieşti şi în parte la Piteşti şi Craiova: oraşe care, în afara cîtorva **monumente şi ansambluri izolate în contexte străine**, nu mai conţin nimic din substanţa originară, devenind astfel neinteresante din punct de vedere cultural şi turistic!

Opusul acestei variante îl constituie MODELUL ISTORIC, considerat de unii, nu puţini la număr, paseist, retrograd, chiar reacţionar! Acest model supune mijloacele şi performanţele tehnice valorilor culturale. "Durata de serviciu", "valoarea de inventar" şi "rata amortizării" sînt categorii economice ce trebuie reconsiderate. O întreţinere permanentă permite evitarea efortului de restaurare, iar în ceea ce priveşte manopera şi materialele, e firească trecerea de la extensiv la intensiv, de la cantitativ la calitativ. **Menţinerea pentru viitorime a valorilor culturale globle**, nu numai a unor frînturi, devine un scop clar, justificat şi pe plan economic, în condiţiile de mobilitate spaţială şi de structura temporală a omului contemporan.

Pentru Oraşul Vechi din Braşov, statutul de protecţie este justificat. Ca atare principiul de bază al Regulamentului de intervenţie este CONSERVAREA la nivelul cerinţelor de confort şi dotare moderne. MODERNIZAREA nu presupune înlocuirea substanţei clădite, ci prevederea instalaţiilor şi amenajărilor edilitare fără de care nu poate fi imaginată existenţa actuală. Se recomandă reducerea la minimum a înlocuirilor de clădiri. Realizarea unor clădiri noi pe terenuri libere (foarte rar eliberate) impune respectarea unor reguli stricte. **In plan urbanistic**, acestea trebuie să se supună aliniamentelor specifice (anterior, posterior), sînt obligate la un anumit regim de înălţime (linia de cornişă şi de coamă). Pot interveni, de asemenea, restricţii particulare ce trebuie deduse din studiul atent al cadrului existent: culoare de vedere, plafoane de altitudine, orientări vizuale, structuri volumetrice etc. **Din punct de vedere arhitectural**, se pune problema articulării corpurilor de clădire, a scării acestora raportat la textura urbană, a tratării faţadelor şi terminaţiei superioare, a tipurilor de goluri, respectarea materialelor şi gamei coloristice ş.a.m.d. Intervenţiile contrastante se cer stăpînite la nivelul unor accente, a detaliilor de arhitectură şi mobilierului, majoritatea restauratorilor şi conservatorilor de monumente fiind de acord că esenţială este proiectarea în spiritul urbanităţii.

Cea mai bună dovadă a reuşitei constă în asigurarea continuităţii, prin respectarea operei colective a generaţiilor anterioare, prin ţinerea în frîu a orgoliului de creator şi disciplinarea propriei personalităţi. O casă nouă într-un context istoric nu trebuie să creeze alte relaţii, ea poate fi cel mult **O PIESA DE SCHIMB în structura relaţiilor deja stabilite.** □

Zid de incinta

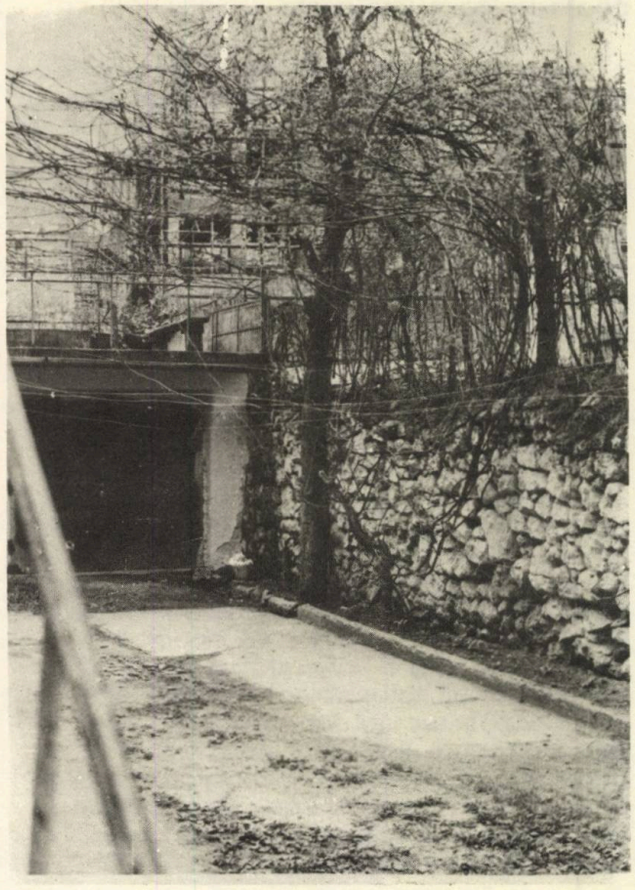

ATAC ASUPRA PROTECŢIEI MONUMENTELOR

Günther Schuller

Anul 1975 a fost declarat sub auspiciile UNESCO "Anul internaţional al moştenirii arhitecturale în Europa". România s-a putut prezenta cu peste 1000 de monumente valoroase, dintre care Braşov - oraşul vechi cu o sută. Fostul director al Direcţiei Monumentelor, domnul Vasile Drăguţ, a putut atunci să înregistreze la UNESCO oraşul vechi, împreună cu oraşul de sus, Şcheii, ca ansamblu - monument de arhitectură. Aceasta înseamnă că aceste două zone ale oraşului trebuiesc protejate de remodelări, demolări şi de folosirea materialelor noi, fără o argumentată justificare istorică.

Pentru că în perioada următoare ne aşteptăm la o vizită de lucru din partea UNESCO, aducem în discuţie un caz monstruos de violare a protecţiei monumentelor istorice.

Impreună cu secţia de sistematizare, noi ne gîndeam deja să facem propuneri pentru zona tîrgului de cai (strada Bariţiu), vis-à-vis de arhive (odinioară bastionul măcelarilor, pe terenul fostei băi comunale evanghelice). Incă nu ştia nimeni atunci că acest amplasament fusese dat în lucru, dar ţinut secret. Se întîmpla în vremea cînd astfel de lucruri erau decise de Nicu Ceauşescu. Cei doi arhitecţi bucureşteni desemnaţi să execute proiectul erau Barbu (Mac) Popescu şi Dorin Ştefan.

Proiectul prezintă un monstru - cutie de sticlă care, în brutalitatea lui, pur şi simplu nu ţine cont de sit. Nici pomeneală de integrare în mediul specific medieval, nici vorbă de folosirea materialelor corespunzătoare. Singurul lucru hotărîtor: conturul acestui monstru acoperă minunata perspectivă care astăzi încă mai există dinspre Poarta Ecaterinei şi a fostei şcoli evanghelice de fete, de-a lungul masei avîntate a Bisericii Negre şi a Primăriei. Construcţia grea, din beton armat, este turnată pînă la primul nivel, pe fundaţii adînci. Reaua intenţie poate fi sesizată încă de acum dintr-o privire.

Se impune stoparea imediată a lucrărilor. Intrebarea este, cum poate fi utilizat ceea ce s-a făcut pînă acum? O propunere raţională ar fi să se construiască aici, pentru că e necesar, un garaj subteran, cu un singur etaj suprateran. Pe dinafară va fi asemănător caselor tradiţionale, cu acoperiş în patru ape, care să nu reteze privirea spre Biserica Neagră, spre Katharinentor şi Primărie. Aşa s-ar păstra şi zidurile bătrînului Zwinger.

Este cunoscut oraşul universitar de proporţii, care a luat fiinţă în Dealu Morii. In mod logic, aici şi-ar găsi locul, din toate motivele, construcţia unei astfel de case de cultură. Un amplasament în acest context i s-ar putea găsi cu uşurinţă. Astfel, casa de cultură a studenţilor ar fi în legătură cu universitatea şi apoi, în apropierea viitorului centru - City - şi a gării.

Oricum, am certitudinea că în această problemă sînt în acord cu cei mai mulţi arhitecţi şi locuitori ai oraşului nostru. □

Acest text constituie un extras din articolul "VERSTOSS GEGEN DEN DENKMALSCHUTZ", publicat de dl. arhitect Gunther Schuller in numarul 9 din martie 1990, in ziarul KARPATENRUNDSCHAU. Traducerea si selectia: Anca Tomaşevschi Sandu.

Gunther Schuller este arhitect brsovean, laureat in 1983 al Premiului HERDER.

UN MONUMENT AL CEAUŞISMULUI

Eugenia Greceanu

Articolul prezentat sub acest titlu reprezinta selectii din scrisoarea doamnei Eugenia Greceanu din 21 martie 1990, publicata si in numarul 18 al saptaminalului Karpatenrundschau din 3 mai 1990.

Domnului inginer Florin Crizbăşan, primar al oraşului Braşov

Subsemnata Eugenia Greceanu, doctor arhitect, referent al Direcţiei Monumentelor Istorice pentru regiunea - apoi judeţul - Braşov în intervalul 1960 - 1974, vă aduc la cunoştinţă următoarele:

In 1965, cu sprijinul şi acordul autorităţilor locale, am încheiat forma de declarare a zonelor de rezervaţie arhitecturală pentru cetatea Braşovului şi pentru Şcheii Braşovului. Regimul de rezervaţie implică: păstrarea elementelor caracteristice (tramă stradală, parcelare, regim de înălţime, capete de perspectivă); supravegherea reparaţiilor exterioare ale clădirilor existente, a refacerii iluminatului nocturn şi a sistemelor de pavaj; păstrarea cadrului natural şi a elementelor vegetale valoroase; supravegherea arhitecturii clădirilor noi, în scopul armonizării lor cu arhitectura ansamblului şi al respectării siluetei istorice a oraşului medieval.

In mai 1989, fiind invitată la Braşov pentru cercetarea unor faţade medievale, am avut bucuria să constat că, în lipsa unei îndrumări centrale eficiente, arhitecţii braşoveni au urmărit permanent încadrarea în prevederile regimului de rezervaţie, lucrările realizate păstrînd fără alterări sau readucînd la lumină caracteristicile arhitecturale şi urbanistice ale unui complex medieval de o excepţională valoare.

Cu atît mai mare mi-a fost surpriza şi mîhnirea cînd am aflat că se află în plină execuţie o construcţie extravagantă, de proporţii ample, situată în plină zonă istorică, la limita dintre cetate şi Şchei. Văzusem macheta acestui "intrus" cu ocazia fotografierii ei la Bucureşti şi nu mă mirasem aflînd că urmează să se împlînte în Braşovul istoric, după distrugerea atîtor monumente de primă importanţă pentru cultura din România. Dar abrogarea la 26 decembrie 1989 a nefastei legi a sistematizării m-a făcut să cred în încheierea celei mai crunte şi sistematice acţiuni de distrugere a moştenirii arhitecturale din România, căreia vechiul Braşov îi scăpase ca prin minune.

Am aflat că noua construcţie este un "cadou" cu destinaţia casă de cultură, oferită de Nicu Ceauşescu studenţilor braşoveni. In mod raţional, casa de cultură şi-ar fi aflat locul lîngă modernul complex universitar, unde nu ar fi stîrnit obiecţii. Dar interzicerea investiţiilor pentru construcţii social-culturale a dus la soluţia mascată de a se construi sub titlul de reparaţie capitală a unei foste băi publice.

Ridicarea casei de cultură în formele proiectate, pe linia zidurilor de apărare ale cetăţii Braşovului, lîngă poarta Ecaterinei, cu acoperirea perspectivei către Biserica Neagră şi cu introducerea unui element de contrast brutal - ca arhitectură şi proporţii - în admirabila vedere panoramică a Braşovului, ar fi ca un ecou al vremurilor de ură faţă de istorie, cultură şi intelect, tocmai în oraşul care s-a răsculat printre primele împotriva post-stalinismului.

Mă adresez Domniei voastre, întrucît vă consider primul în măsură să decidă şi să dispună în timp util oprirea şantierului, urmînd să se analizeze posibilitatea remodelării structurii deja executate. Rezultatele acestei analize vor trebui examinate şi în cadrul Comisiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, printre ai cărei membri am onoarea să mă număr.

Terminarea casei de cultura a studenţilor din Braşov, pe locul unde a fost începută şi în formele în care a fost proiectată, ar reprezenta ridicarea unui monument al ceauşismului, exact în momentul cînd în Bucureşti se înlătură statuile promotorilor acestei molime multilateral dezvoltate. □

DE UNDE AR TREBUI SĂ INCEPEM

Radu Drăgan

Vis-a-vis de noua clădire a spitalului de obstetrică şi ginecologie din Braşov a lui Ovidiu Milea se află şantierul, de multă vreme oprit, al unei clădiri care a stîrnit o opoziţie vehementă. Din cîte ştiu, Dorin Ştefan a acceptat să-şi modifice proiectul; este greu de spus ce va rezulta, dar această poveste îmi aminteşte de recenta istorie a extinderii a două celebre muzee new-yorkeze: **Guggenheim** şi **Whitney Museum**. In ambele cazuri arhitecţii noilor construcţii au trebuit să-şi modifice proiectele, şi se spune că noile variante sînt mai reuşite decît proiectele iniţiale.

Dar mai este un fapt, şi el îmi pare extrem de semnificativ. In nici unul din cele două cazuri, arhitecţii (la rîndul lor nume celebre ale arhitecturii americane de astăzi) nu s-au gîndit să fie deferenti sau umili, lipiti cum sint de două din cele mai celebre case din America. Dimpotrivă, Graves este chiar nonşalant şi agresiv faţă de austera clădire a lui Breuer; sigur, este foarte probabil că aici este prezent şi spiritul comercial al societăţii americane, care cere un ambalaj atrăgător şi neaşteptat pentru orice obiect, iar arhitectura este la rîndul ei un produs care trebuie vîndut şi asimilat de o piaţă foarte exigentăşi suprasaturată.

Mai este aici o problemă foarte gravă, care este a noastră şi de a cărei rezolvare depinde probabil reabilitarea profesională a breslei arhitecţilor. După anii de neputinţă şi obedienţă, există riscul să cădem în cealaltă extremă: prezervarea plină de pioşenie a patrimoniului arhitectural pare să încline a face **tabula rasa** din tot ceea ce are vreo tangenţă cu problema patrimoniului. Şi pericolul este că, pe de o parte, oraşele evoluează, ca şi necesităţile şi gusturile; evoluează sensibilităţile şi mentalităţile şi grija pioasă pentru monumente riscă să se transforme într-o grijă pioasă pentru morţi.

Acum cîţiva ani am văzut în Bulgaria cîteva case prezervate în întregime ca monumente de arhitectură; erau superbe, dar... moarte. Dacă în organismul viu al oraşului nu apar acele celule noi (aşa cum apar ele în orice organism, atîta timp cît este viu), acel organism gingaş care este oraşul, va muri. Sigur, sînt şi oraşe - cum e Florenţa, să zicem - în care nu s-a mai construit nimic de multă vreme; dar nu cred că Braşovul - care, sigur, este un foarte frumos oraş - ar dori să devină un oraş muzeu (şi, la urma urmei nici n-ar fi posibil!).

Această cădere în cealaltă extremă poate, deci, să ne facă un imens deserviciu - pornită cum e din multă iubire. Şi poate tocmai de aceea.

S-ar putea discuta multe despre calităţile şi defectele acelei case a tineretului; dar aici trebuie să lămurim o problemă de principiu: aceea dacă, şi cum, şi pînă unde, şi în ce condiţii reverenţa absolută faţă de patrimoniul arhitectural este benefică pentru oraş, şi dacă, şi cum, şi în ce condiţii vechiul şi noul pot şi trebuie să coexiste, să dialogheze ca părţi ale oraşului. Dar, în acelaşi timp, să nu ne închipuim că discutînd, am şi tranşat această problemă, am şi rezolvat lucrurile - ar fi o tristă reminiscenţă a spiritului totalitar, cre este, pînă la urmă, marele pericol: acela de a ne închipui că sîntem în posesia exclusivă a adevărului. Eu unul, abia de aici aş începe discuţia.

Imagine de şantier

TOKYO - FORUMUL INTERNAŢIONAL

Florin Biciuşcă

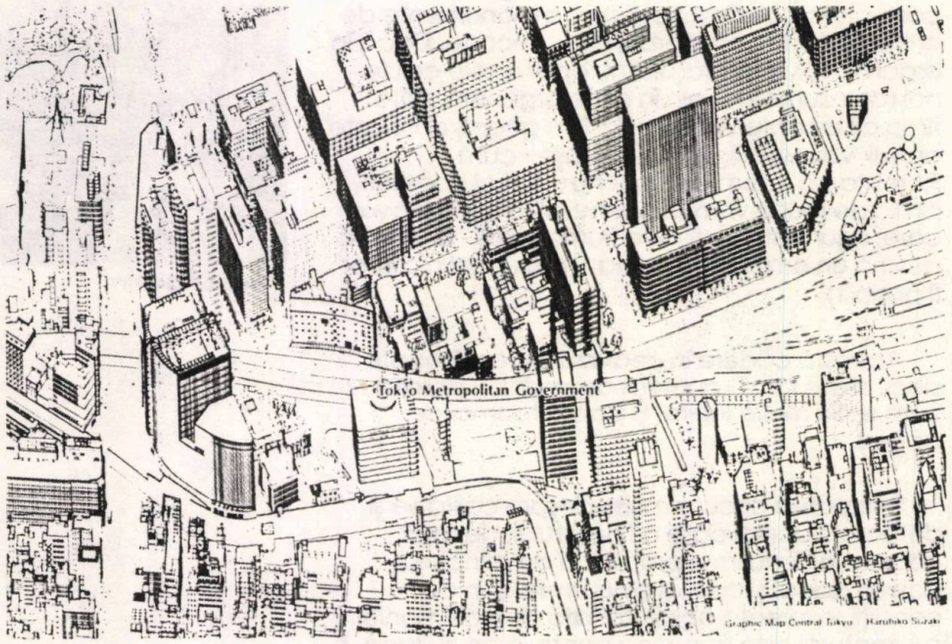

Un adevărat eveniment al anului 1989 a fost concursul pentru Forumul Internaţional din Tokyo, adică un foarte important centru cultural şi informaţional.

Tema pretindea din partea concurenţilor rezolvarea unui mare număr de funcţiuni (din cele mai complexe) în condiţiile unor inter-relaţionări aproape imposibile, însumînd o suprafaţă de 140.000 m2 şi urmînd a fi aşezate pe un teren de numai 2,7 ha. La aceasta se adăuga şi legislaţia japoneză care poate deveni oricînd un motiv de hara-kiri.

Pentru o corectă înţelegere a dificilului program vom trece în revistă principalele dotări ale ansamblului.

- Săli de spectacole şi conferinţe:
  - Sala A (5000 de locuri) 6800 m2
  - Sala B (1500 de locuri) 3700 m2
  - Sala C (polivalentă) 4000 m2
  - Sala D (200 de locuri) 900 m2
- Centrul de conferinţe cu
  - 40 de săli însumînd 5800 m2
- Saloane pentru recepţii 1500 m2
- Spaţii pentru expoziţii 6200 m2
- Centrul metropolitan de informaţii 2600 m2
- Salon de schimburi internaţionale 1300 m2
- Centru de televiziune 1700 m2
- Galerii multifuncţionale 3300 m2
- Bloc administrativ 4300 m2
- Parcaje 21000 m2
- Centrala termică şi pentru aer condiţionat 11000 m2
- Turnuri de răcire a apei (pe casă) 2700 m2

- Holuri, circulaţii verticale, circulaţii orizontale, oficii 58000 m2 !!!

Înălţimea maximă a casei: (numai) 100 m.

In ciuda tuturor vicisitudinilor, s-au prezentat în concurs 395 de proiecte, dintre care 10 româneşti.

Pentru oricine intră în contact cu catalogul oficial, fără a studia în detaliu datele temei, este foarte greu de urmărit şi judecat calităţile şi defectele propunerilor.

Ca participant la acest concurs, pot mărturisi cu mîna pe inimă că deciziile juriului au fost juste şi în afara oricăror suspiciuni. Nici nu putea fi altfel cînd proiectele au fost judecate de:

Kenzo Tange (Japonia) - preşedinte

Iohn Ming Pei (SUA) - vicepreşedinte

Manfred Dietrich Busche (Germania)

Arthur Erickson (Canada)

Jean Maheu (Franţa)

Vittorio Gregotti (Italia)

Fumihiko Maki (Japonia)

Masakichi Mita (Japonia)

Gerard Benoit (UIA)

Seizo Sakata (Japonia)

La cei menţionaţi mai sus s-a adăugat un grup de 8 consultanţi care au întocmit rapoarte de specialitate (structuri, acustică, urbanism, prevenirea dezastrelor, legislaţie etc.) pentru fiecare proiect în parte.

In acest număr vom insera lucrările premiate, urmînd ca în viitor să prezentăm şi proiectele româneşti.

Iată cum arată palmaresul concursului (sînt menţionaţi numai liderii colectivelor):

Premiul I : Rafael Vinoly (SUA)

Premiul II: Tomohisa Yuri (Japonia)

Shuei Hashimoto (Japonia)

James Stirling (Anglia)

Menţiuni speciale:

Reiichiro Kitadai (Japonia)

Itsuo Kamiya (Japonia)

Hidetaka Oka (Japonia)

Kyuzaburo Ishihara (Japonia)

Fabrizio Frigerio (Italia)

Hayaki Kita (Japonia)

Jessica Elkaim (Franţa)

Tomio Otaki (Japonia)

Fumiyuki Suenobu (Japonia)

Richard Keating (SUA)

Neil M. Denari (SUA)

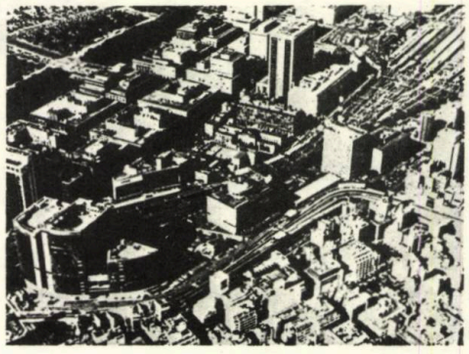

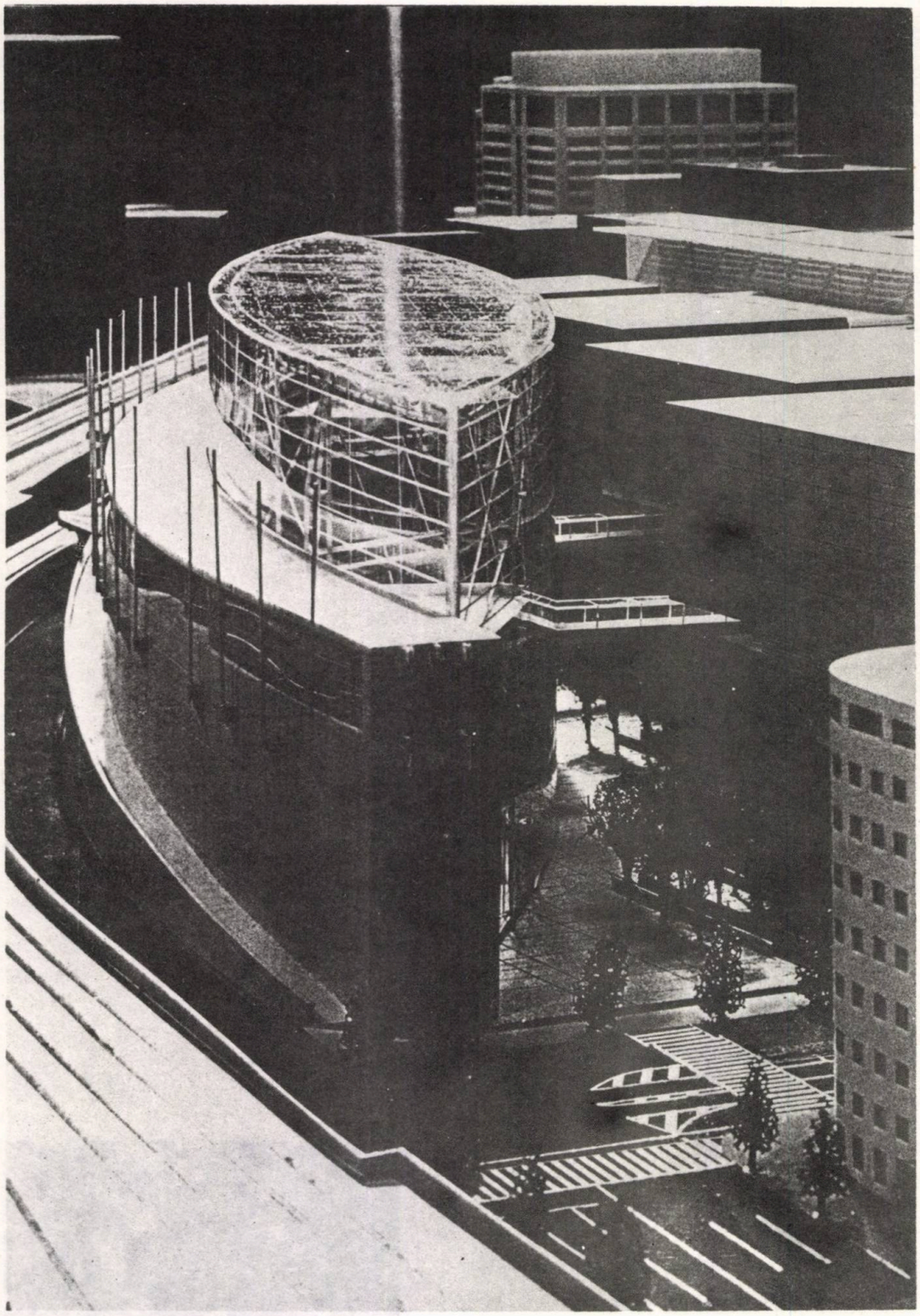

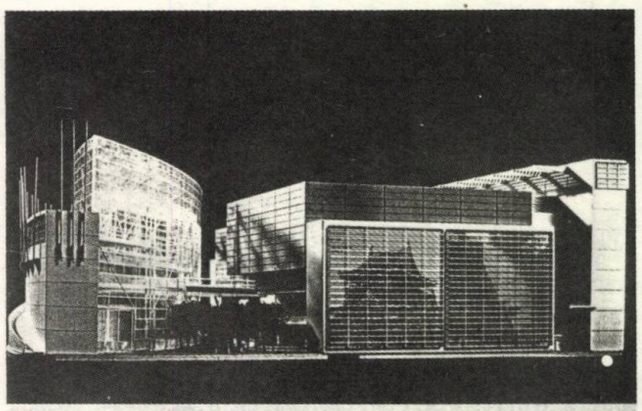

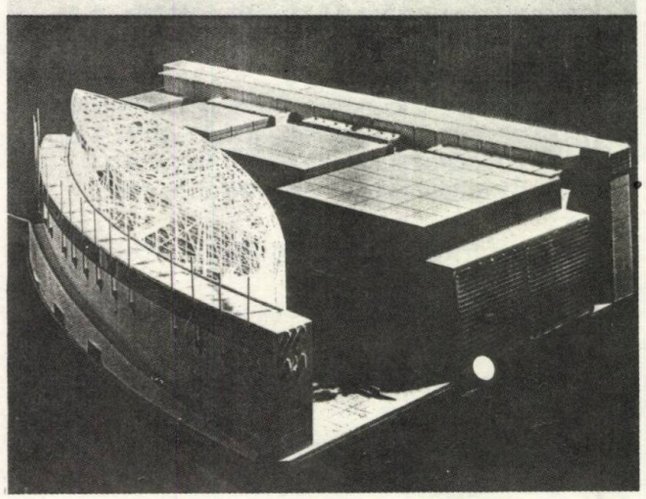

Premiul I

Rafael Vinoly (USA)

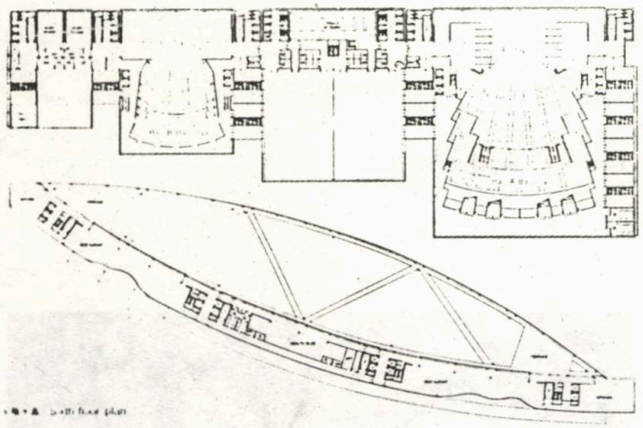

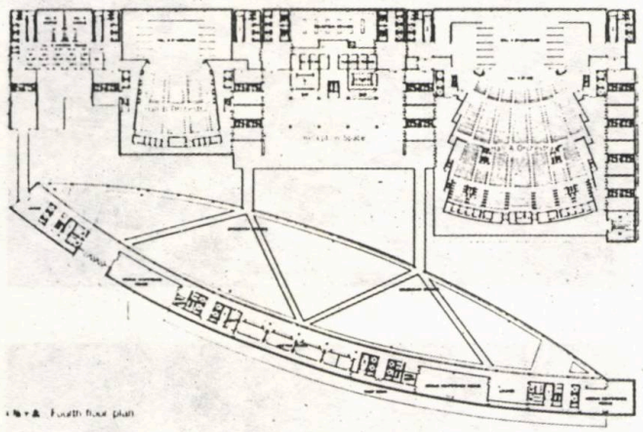

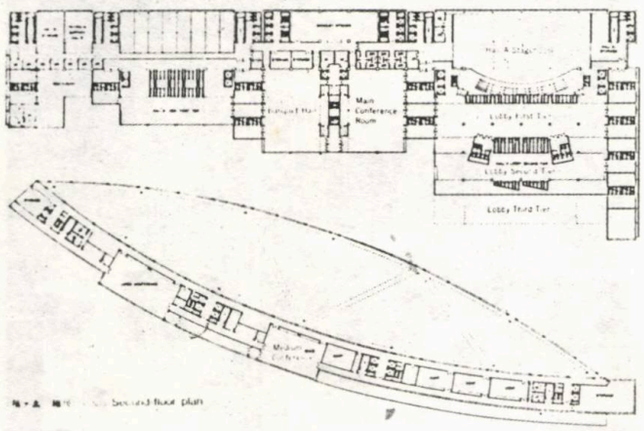

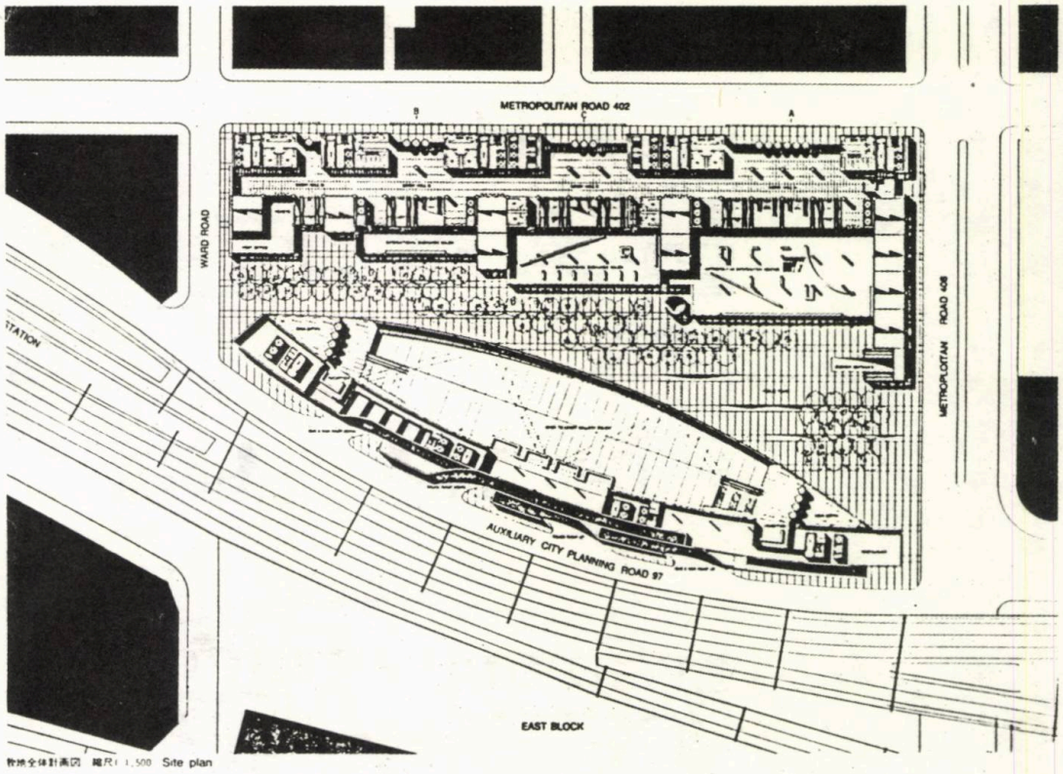
METROPOLITAN ROAD 402
WARD ROAD
METROPOLITAN ROAD 408
AUXILIARY CITY PLANNING ROAD 97
EAST BLOCK

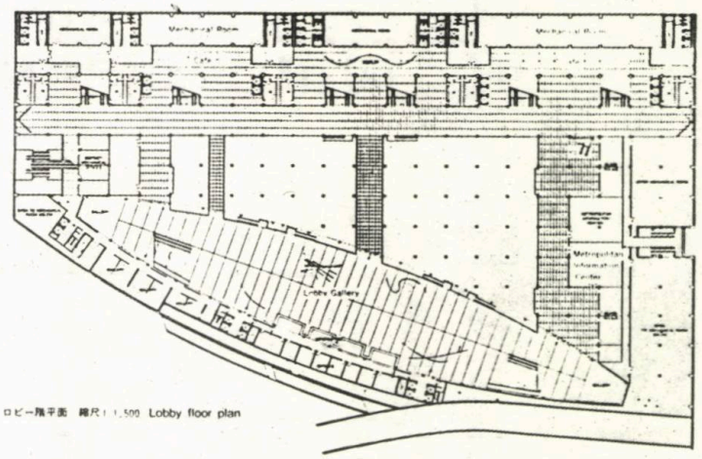

Premiul II

Tomohisa Yuri (Japonia)

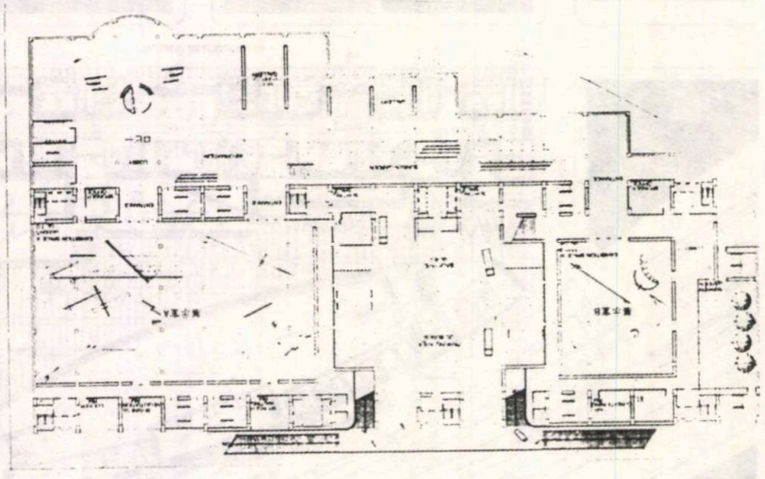

5.剖平面 Fifth-floor plan

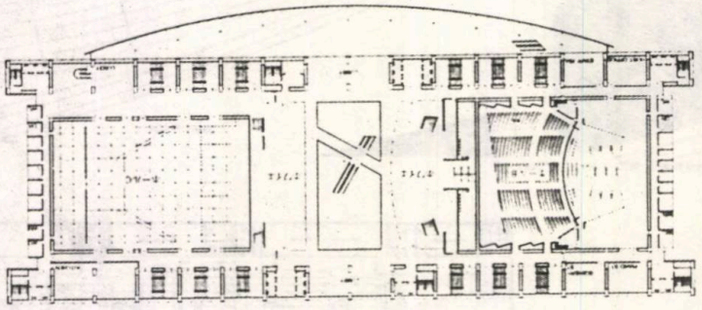

4.剖平面 Tenth-floor plan

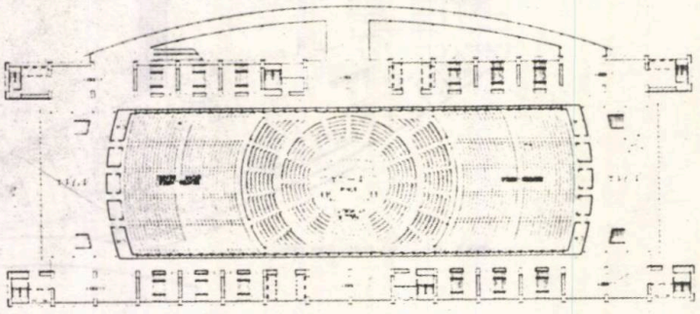

3.剖平面 Twelfth-floor plan

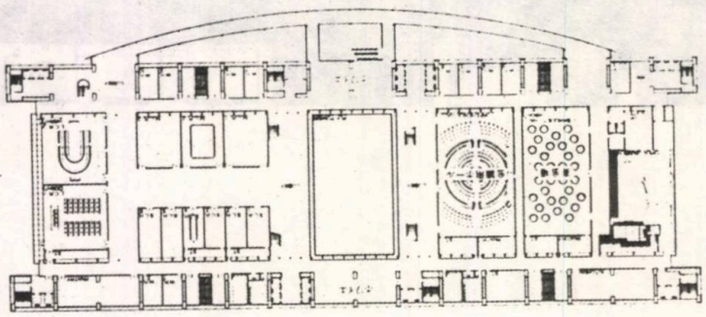

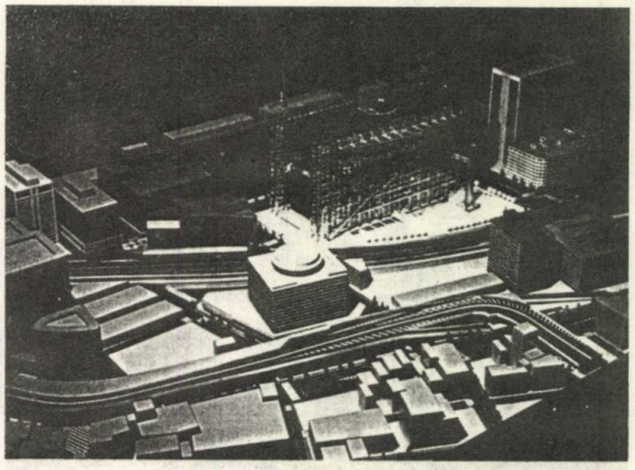

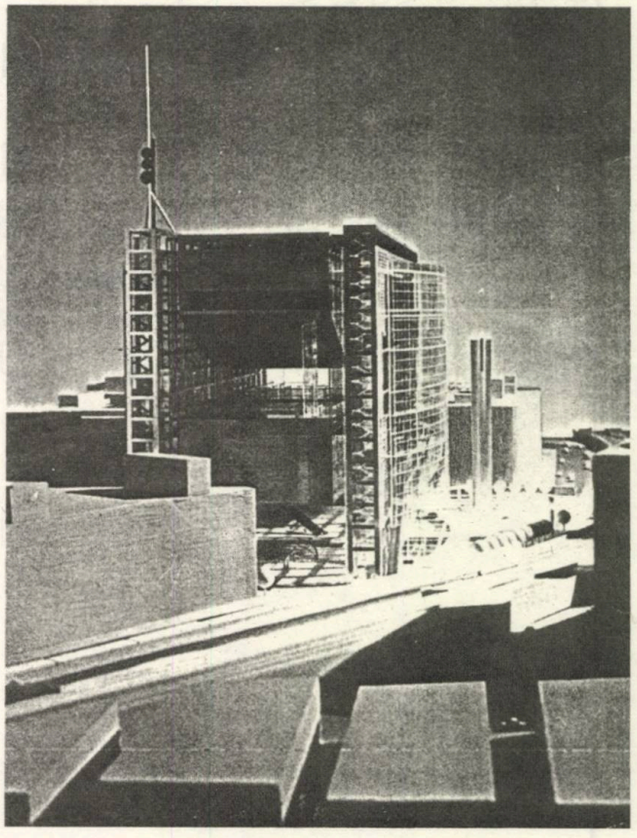

Premiul II

Shuei Hashimoto (Japonia)

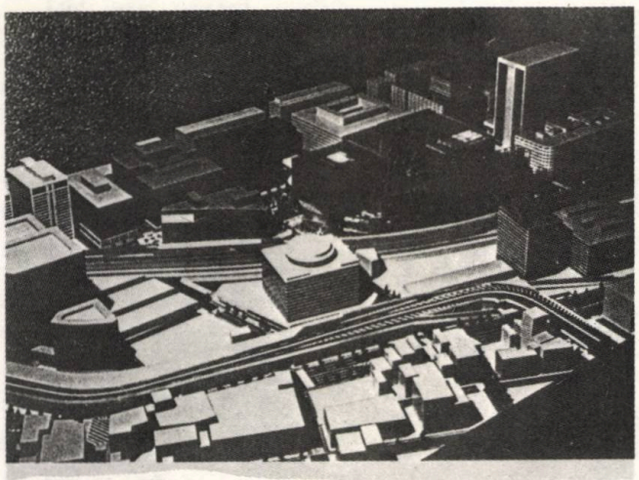

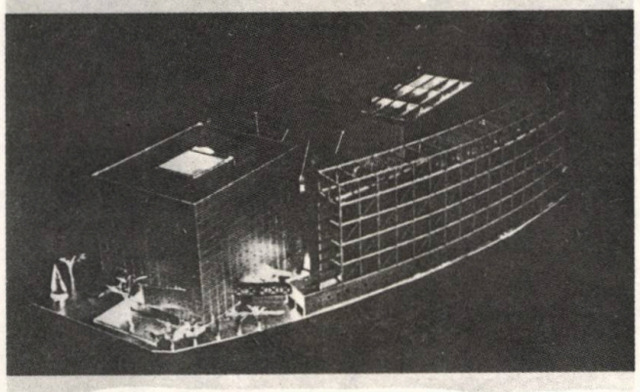

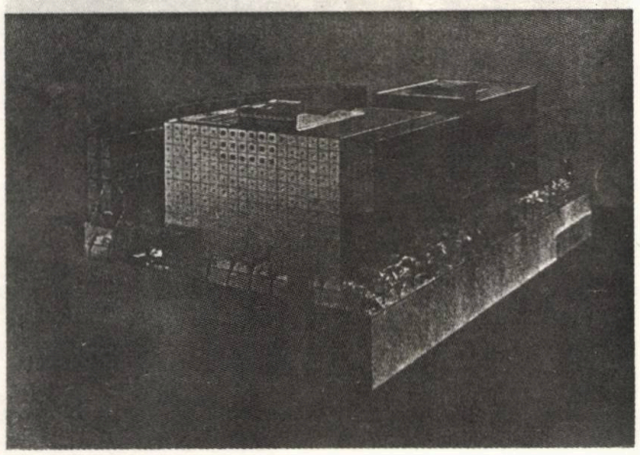

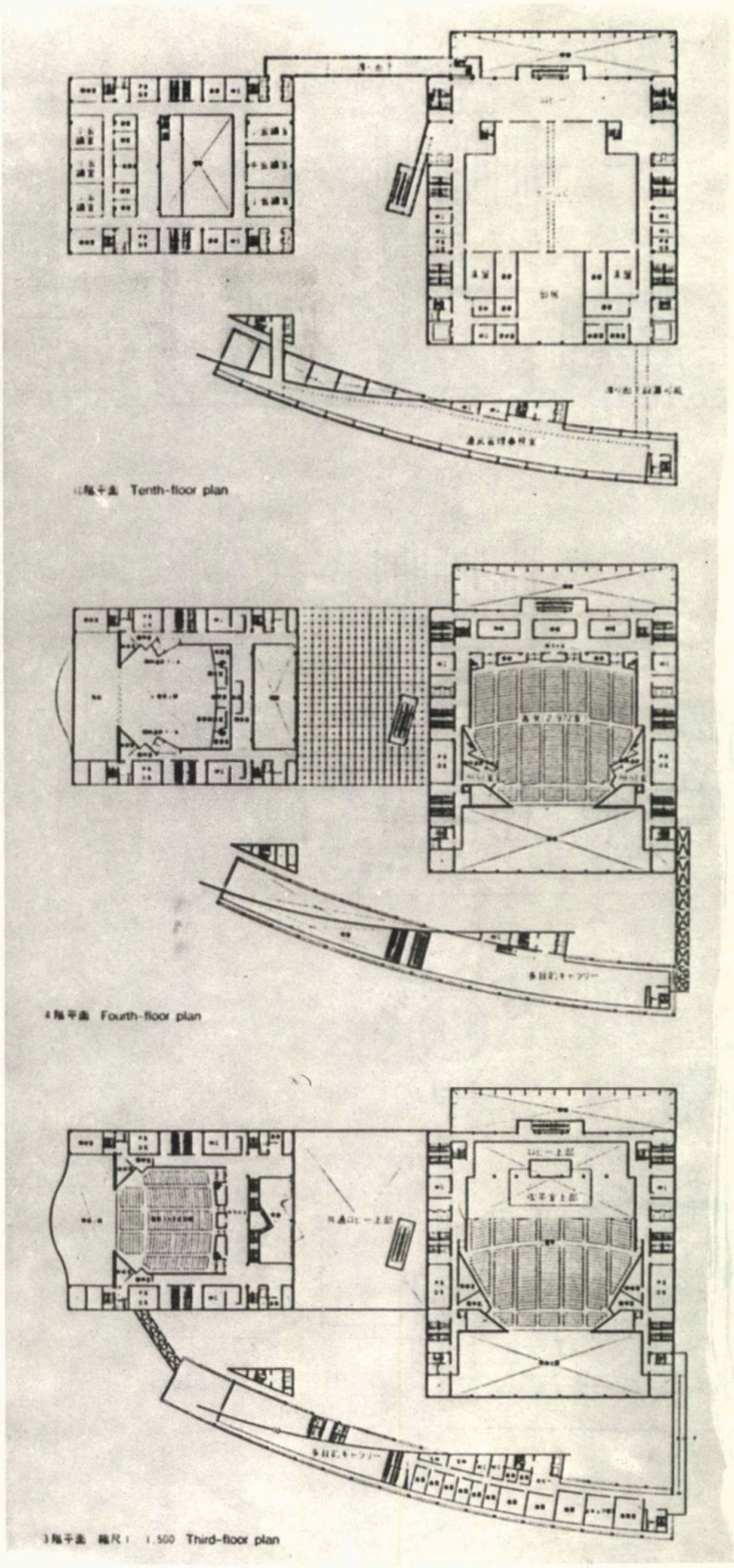

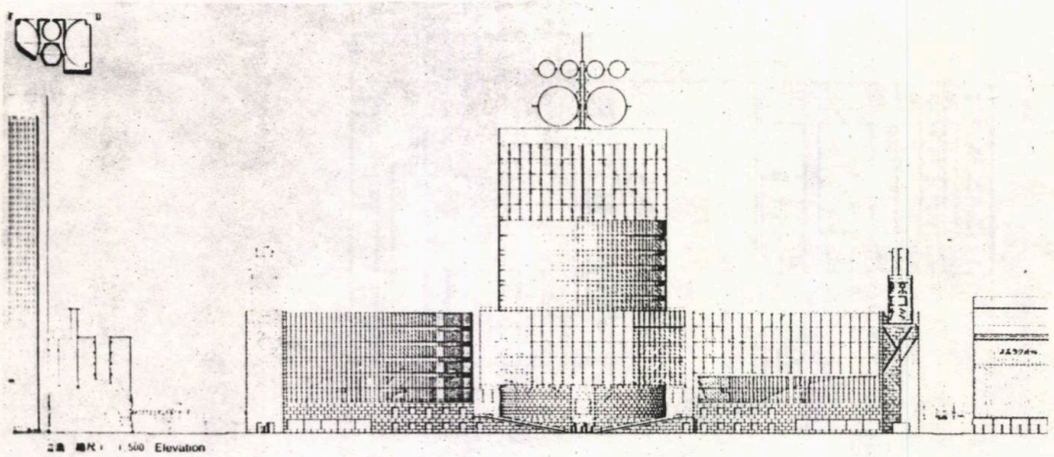

立面 縮尺1:500 Elevation

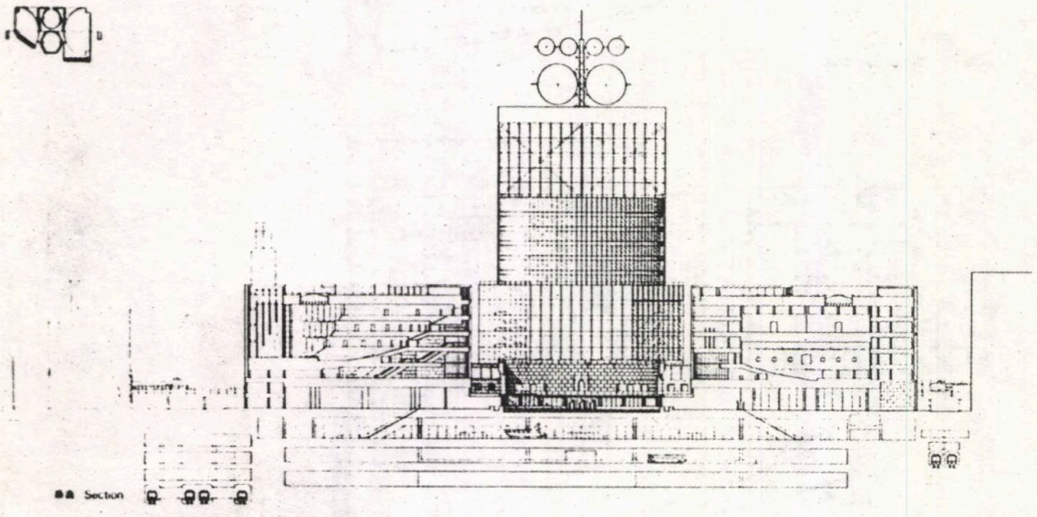

断面 Section

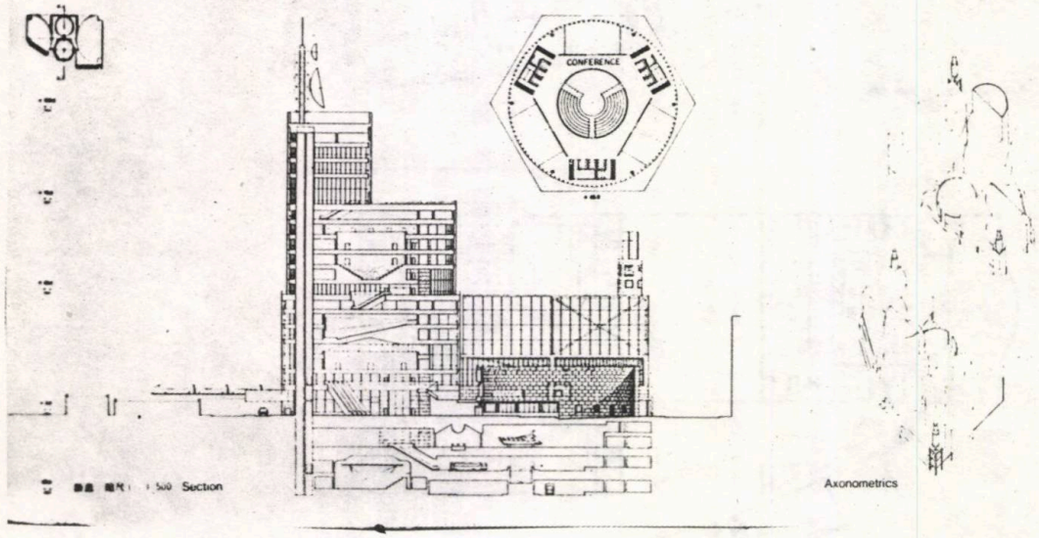

断面 縮尺1:500 Section

Axonometrics

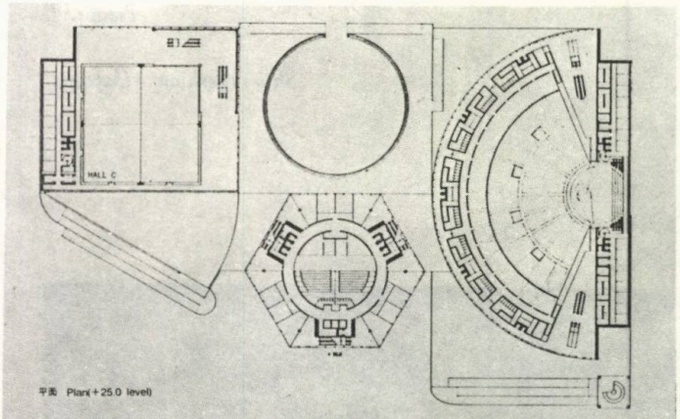

平面 Plan(+25.0 level)

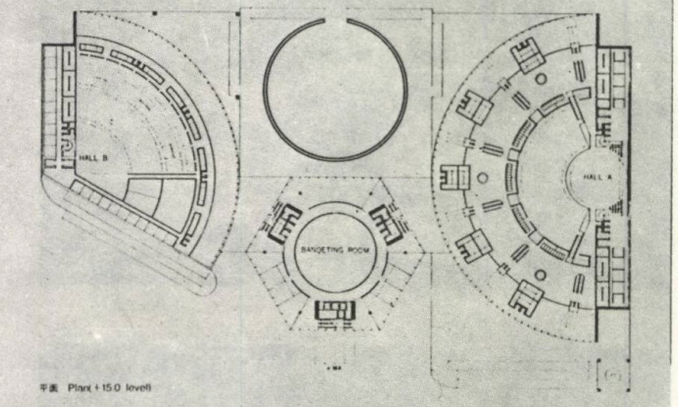

平面 Plan(+15.0 level)

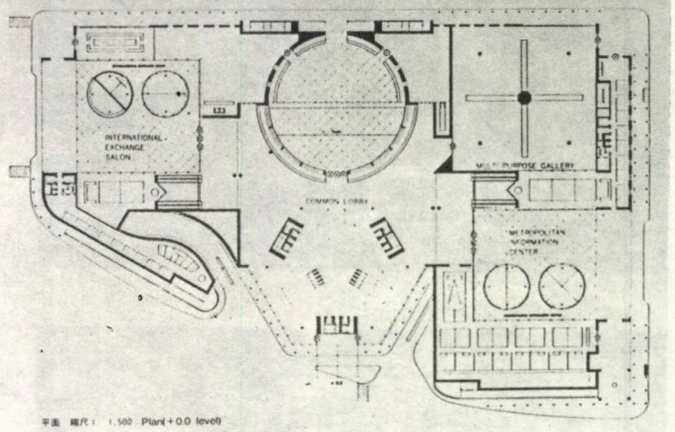

平面 縮尺1:500 Plan(+0.0 level)

Premiul II

James Stirling (Anglia)

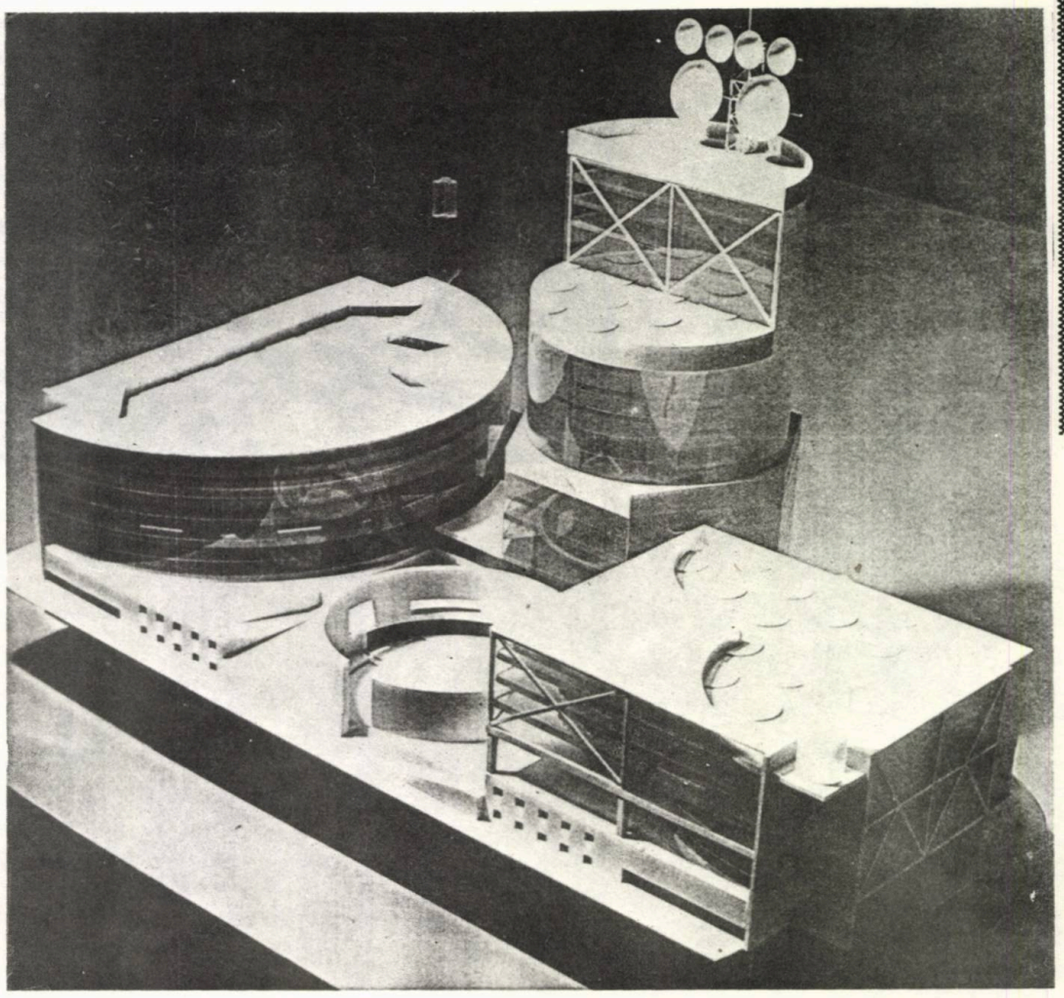

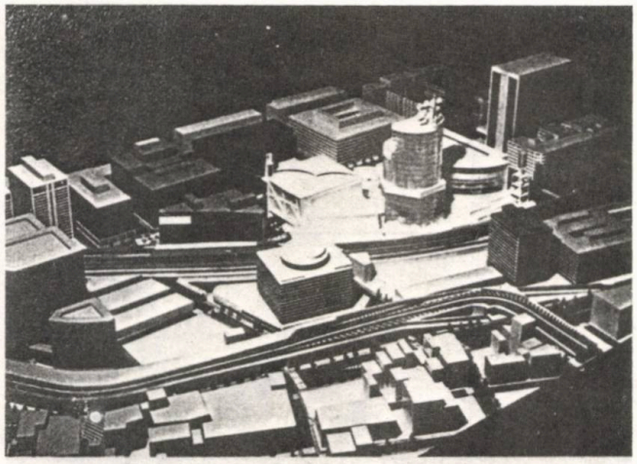

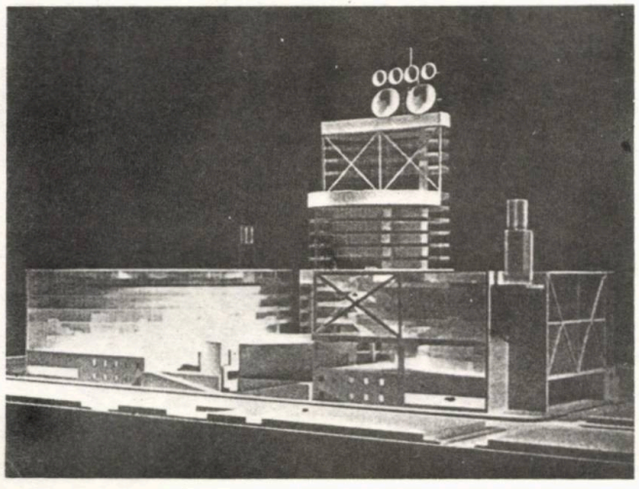

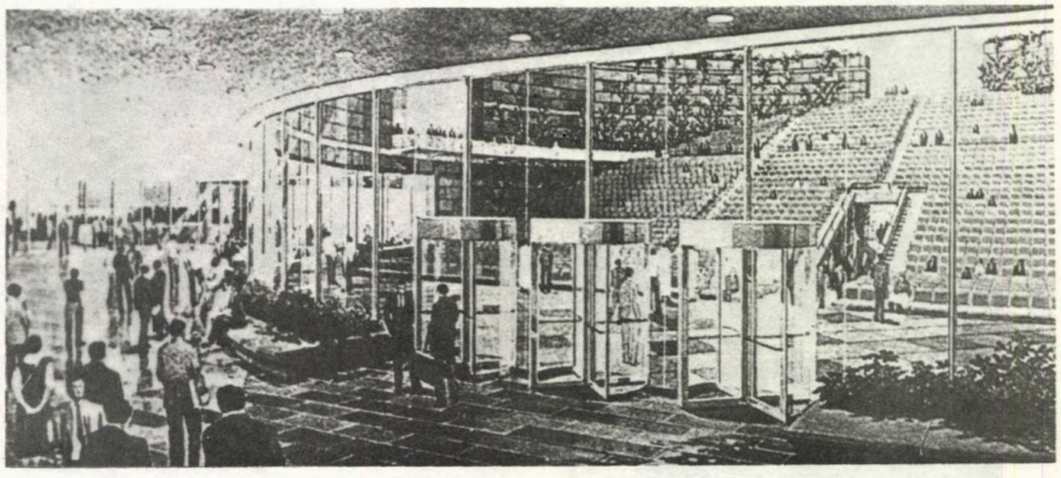

Mentiune

Fabrizio Frigerio (Italia)

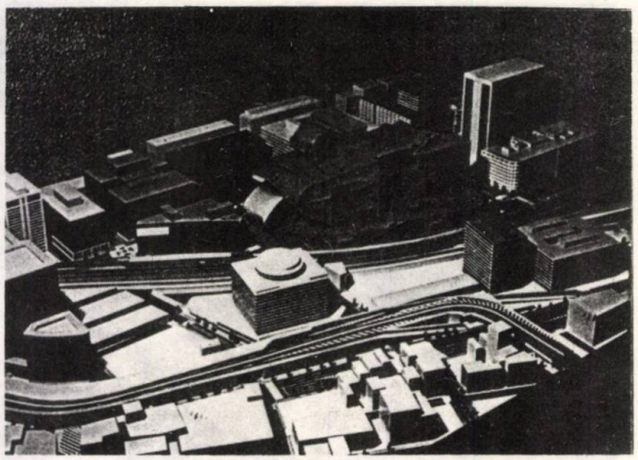

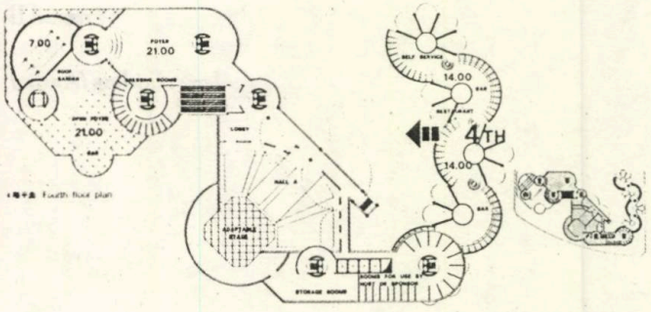

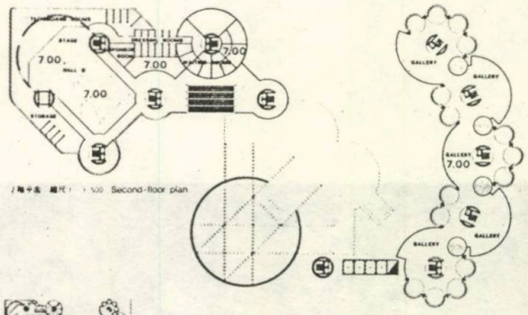

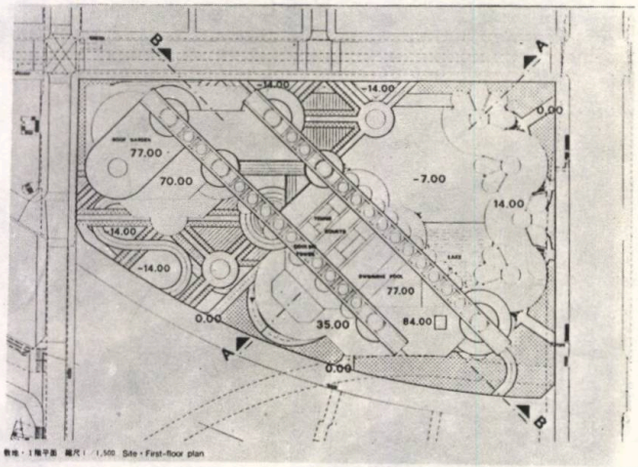

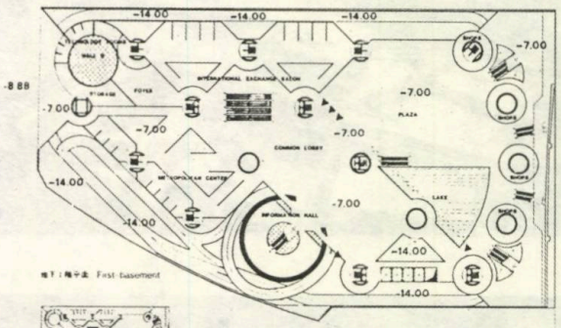

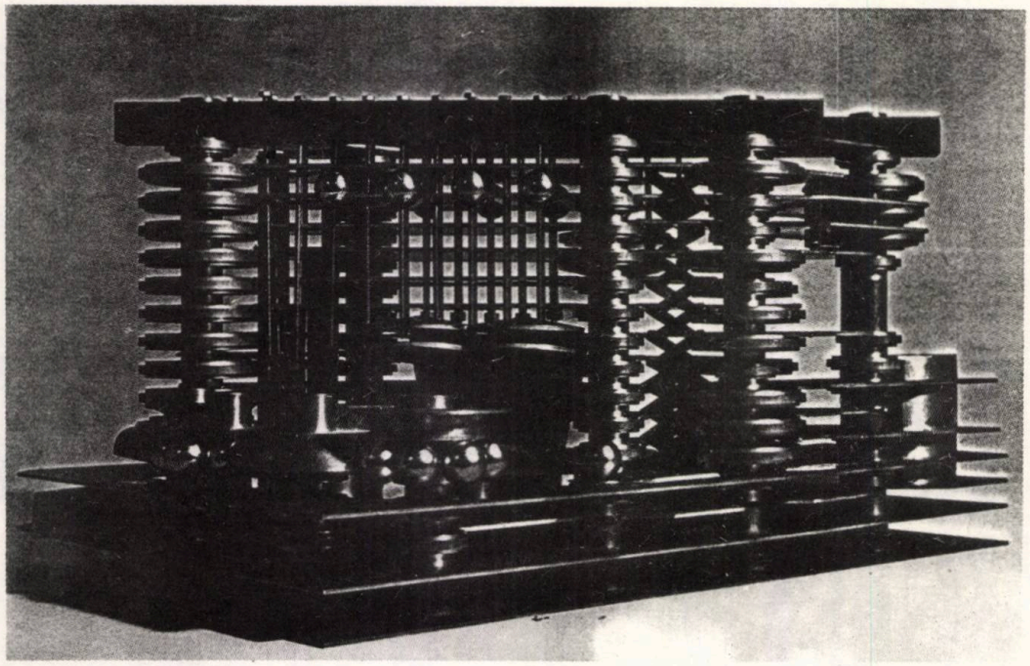

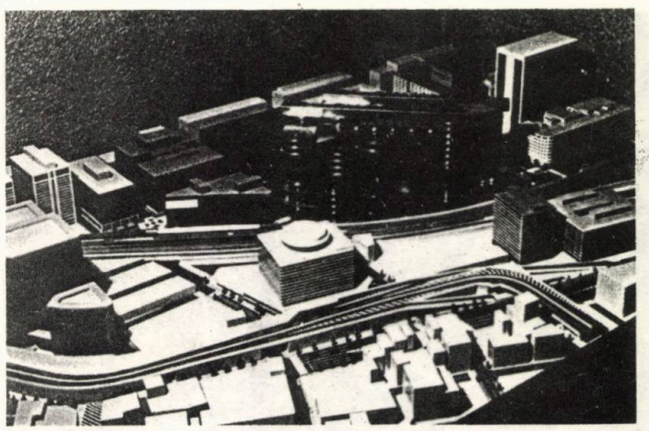

Mentiune

Neil M. Denari (USA)

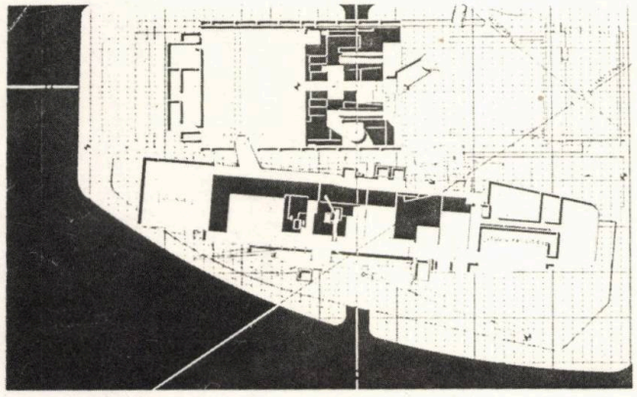

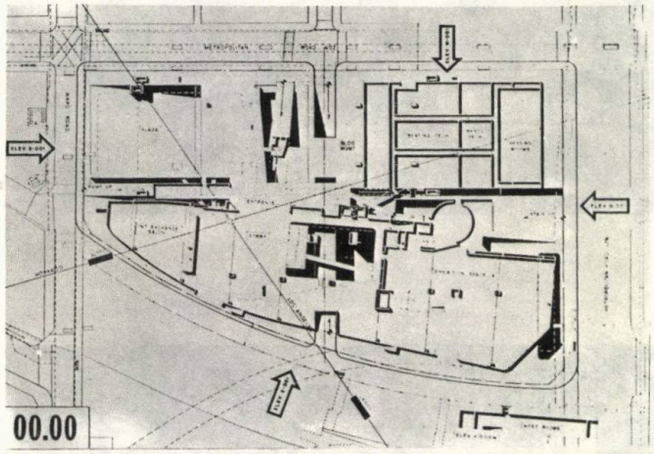

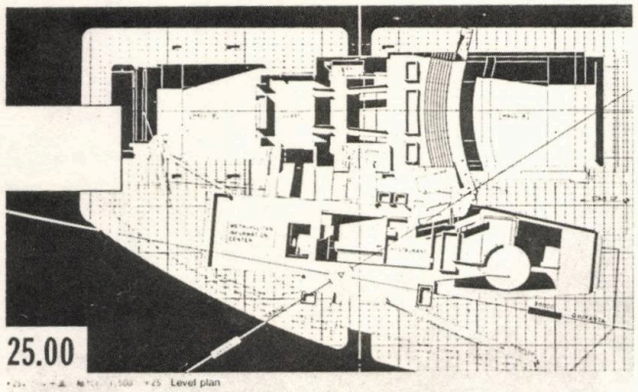

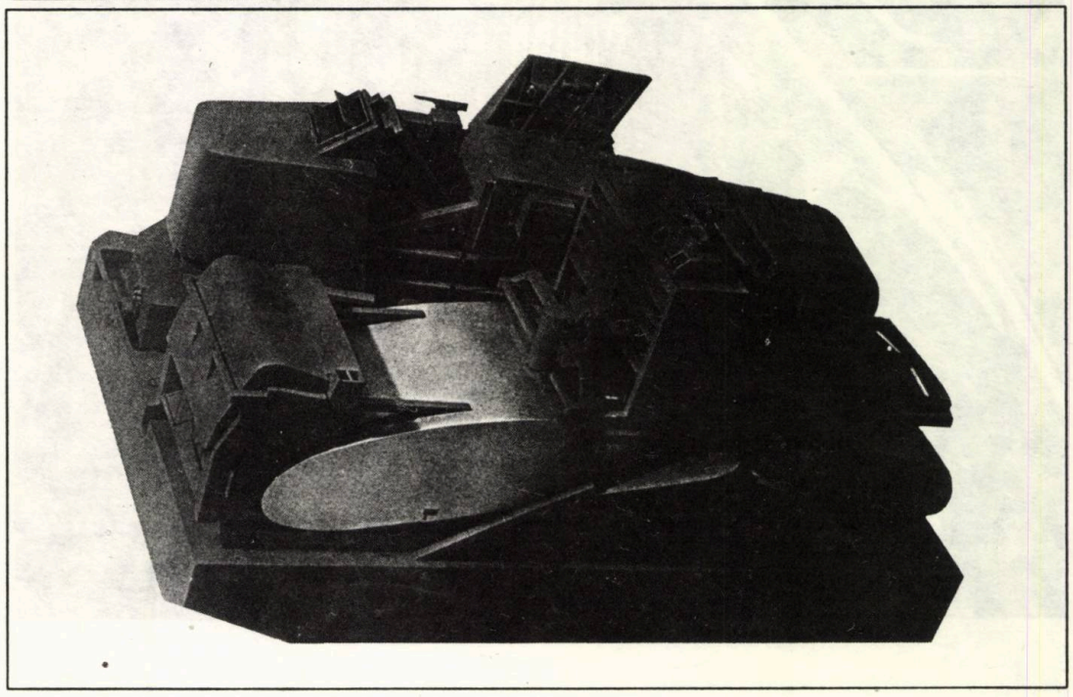

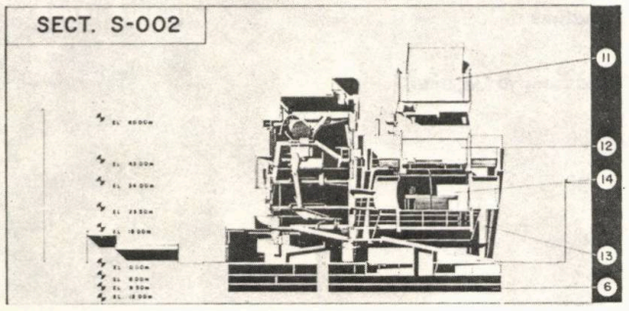

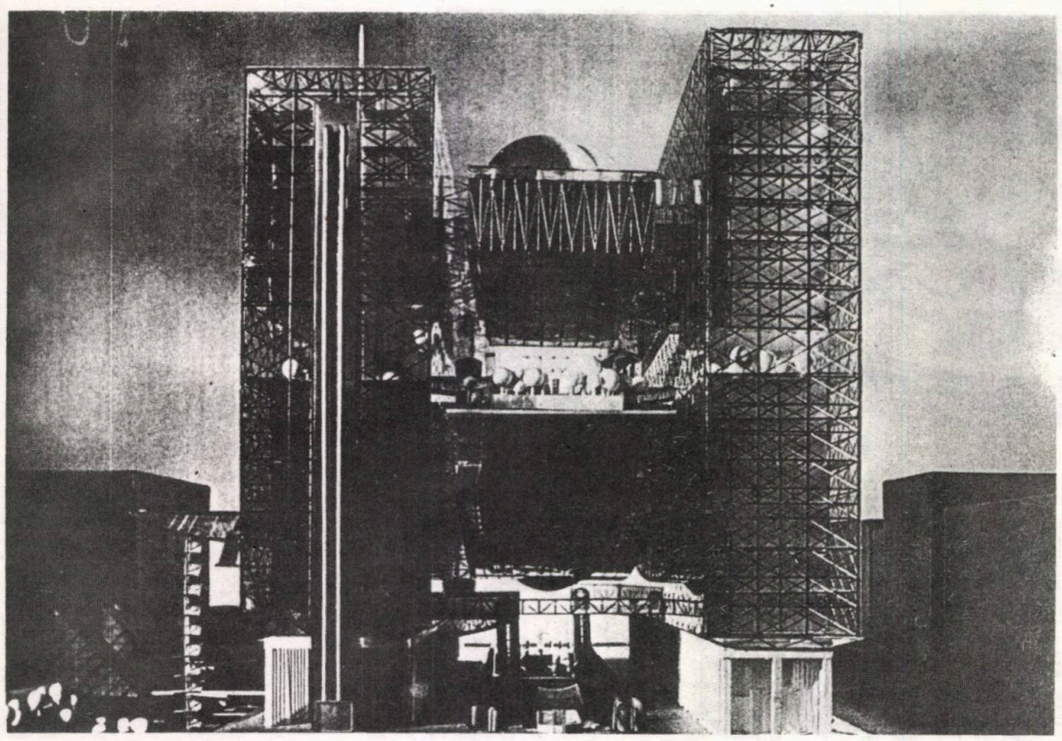

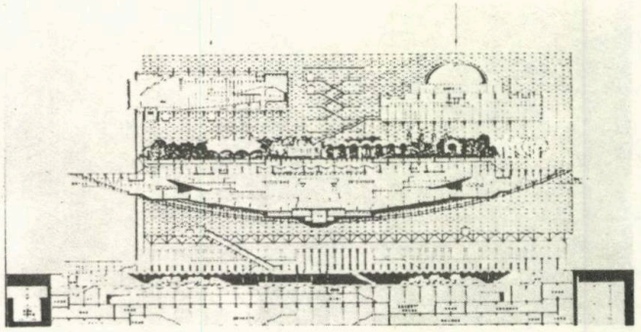

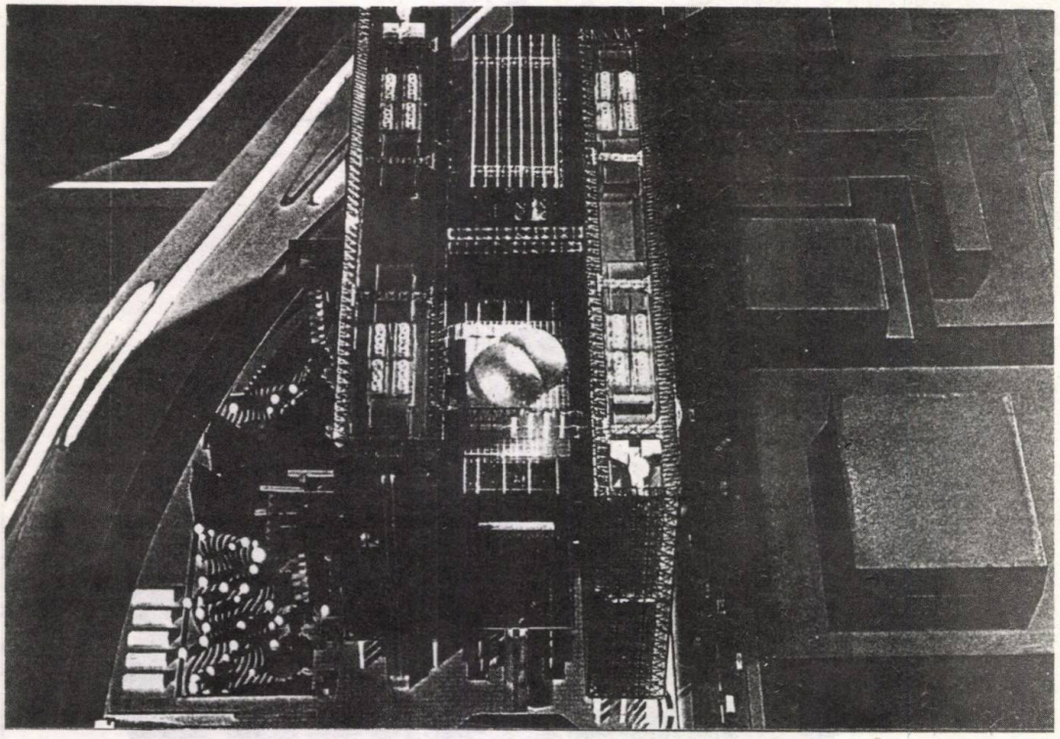

Mențiune

Itsuo Kamiya (Japonia)

STADIONUL MUNICIPAL SIBIU
SAUNA SI BAZIN DE RECUPERARE LA TRIBUNA ACOPERITA

FIŞA TEHNICĂ

NR 336

A1-6/1990

clasificare

10.1 26 19

UŞA TERMOIZOLATA ŞI GRADENE - BANCI LA SAUNA DIN TRIBUNA ACOPERITA

Tocul şi structura uşii sînt din lemn de brad, termoizolaţia din plăci de vată minerală - 36 mm grosime, iar finisajele din şipci profilate din lemn de tei, asemenea cu cele folosite la pereţii saunei.

Gradenele sînt prevăzute cu locuri de stat realizate din şipci de tei cu muchii rotunjite prinse cu şuruburi de jos în sus, iar structura din rigle de brad

1.Placi vata minerala 6100/50, 2 buc., 100mm -2.Bariera vapori, folie P.V.C., 0,8mm -3.Rigla brad 50X50mm -4.Finisaj pereti, tei 80X20mm -5.Scindura tei 150X20mm -6.Gauri Φ100mm pentru aerisire -7.Rigla brad 24X24mm -8.Toc usa, brad 120X80mm -9.Prag, stejar 120X80mm -10.Rigla brad 32X12mm -11.Rama usa, brad 80X30mm -12.Rigidizari orizontale 60X34mm -13.Termoizolatie, vata minerala 36mm -14.Finisaj usa, tei 80X20mm -15.Sipci bordare gol observatie 22X24mm -16.Geam 4mm -17.Glisiera 12X8mm -18.Placaj 5mm -19.Miner, tei 30mm -20.Suport miner, tei, 50X310X24mm -21.Dispozitiv prindere si rotire miner usa, tabla inox 30X200X2mm si suruburi speciale inox M5 -22.Rigla tei 60X30mm -23.Rigla tei 95X30mm

C,D. Sectiunea verticala usa termoizolanta - G,H Sectiuni orizontale usa termoizolata. - I,J,K. Detalii banci la sauna.

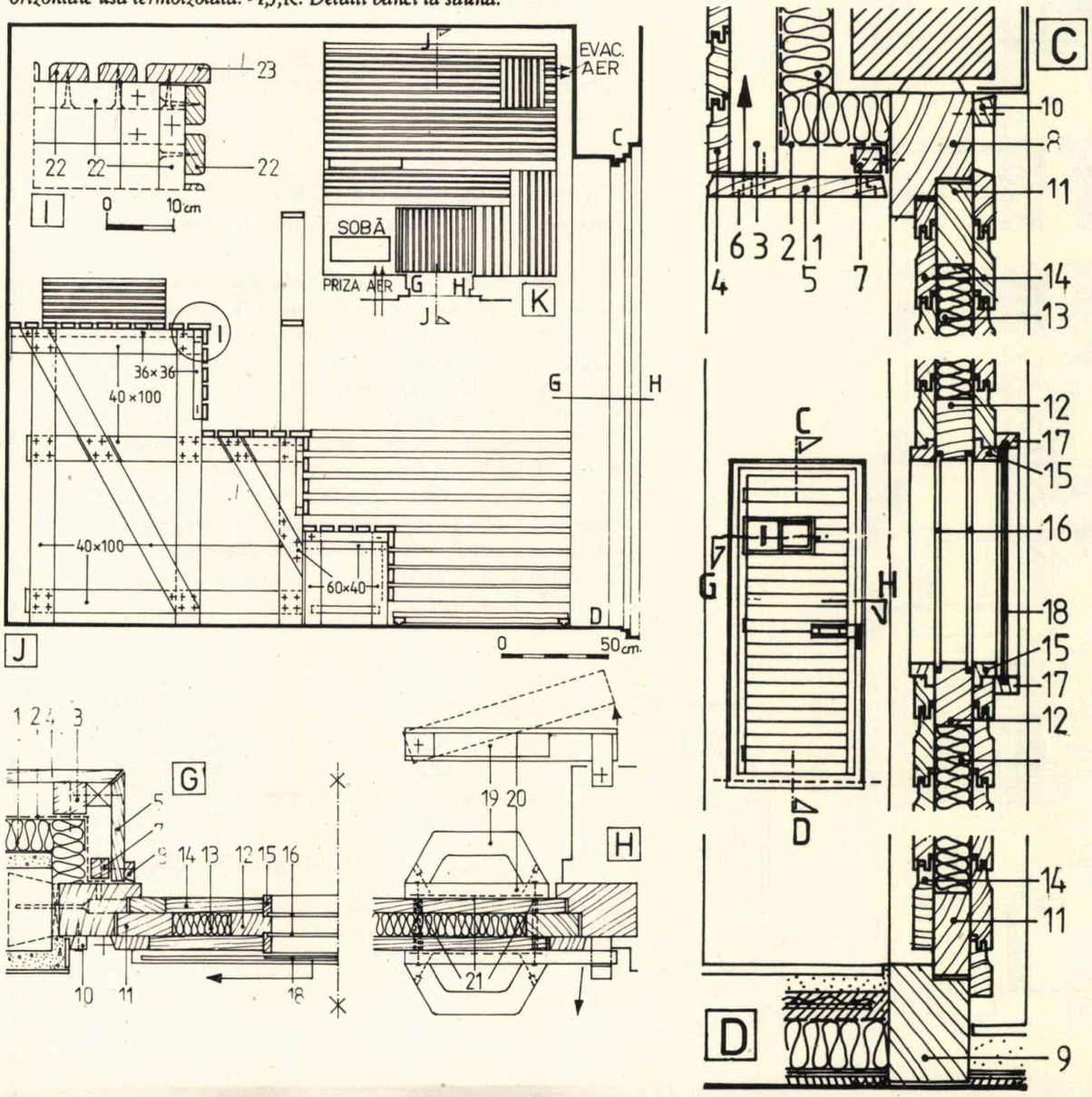

STADIONUL MUNICIPAL SIBIU
SAUNA SI BAZIN DE RECUPERARE LA TRIBUNA ACOPERITA

FIŞA TEHNICA

NR 337

A1-6/1990

clasificare

10.1 26 17

SAUNA, UŞA LEMN TERMOIZOLATA, GRADENE - BANCI DIN LEMN, SAUNA ŞI BAZIN RECUPERARE, LAMBRIU LEMN

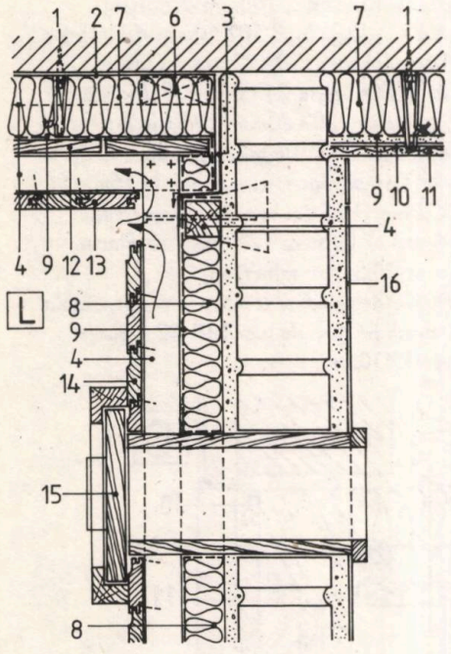

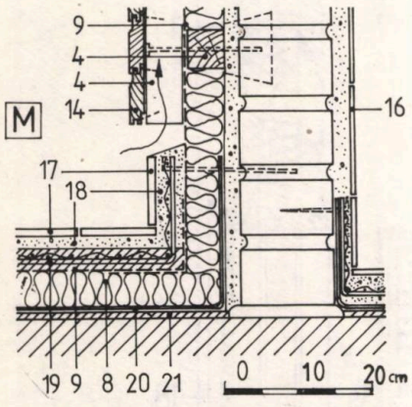

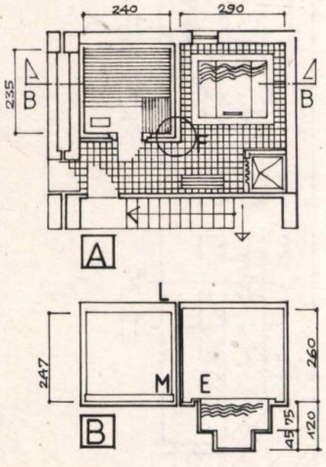

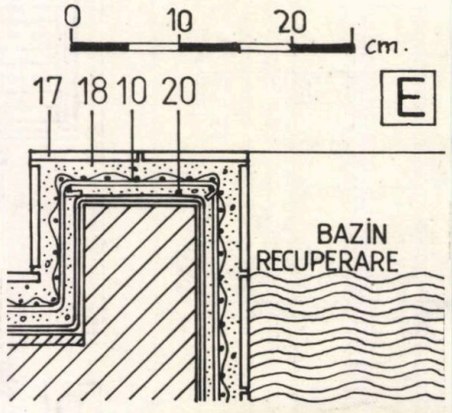

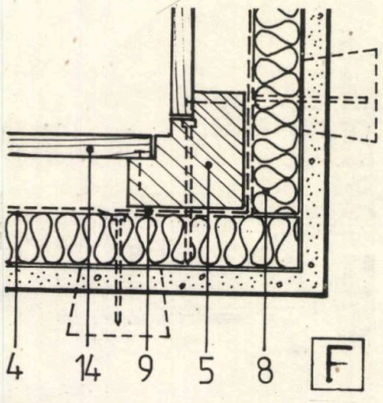

Sauna este realizată din lemn de tei cu un finisaj din şipci profilate la pereţi (dispuse orizontal) şi tavan. Termoizolaţia este din plăci de vată minerală de 6100/50 în grosime de 50 mm, la pereţi şi sub pardoseală, şi de 100 mm la tavan. S-a lăsat un spaţiu de aerisire continuu de 50 mm între termoizolaţia acoperită cu o folie din PVC şi finisajul saunei. Datorită situării saunei sub podestul scărilor de acces în tribună, tavanul a fost hidroizolat suplimentar cu tablă zincată.

S-au dispus două goluri de priză de aer proaspăt, jos lîngă sobă (120x100 mm) şi sub tavan - evacuare aer (120x80 mm) prevăzute cu capace glisante.

Bazinul de recuperare a fost hidroizolat, placat cu plăci de gresie; are două "bănci" sub nivelul apei.

A,B. Plan si sectiune sauna si bazin; E. Rebord bazin; F. Colt perete sauna; L,M. Sectiune verticala perete cu vizor la sauna

1.Bolt impuscat; 2.Tabla zincata 0,5mm; 3.Sort vertical tabla zincata 0,5mm; 4.Rigla brad 50x50mm; 5.Rigla brad 120x120mm; 6.Distantier 50x50x100mm; 7.Placi vata minerala G100/50, 2 buc. - 100mm; 8.Placi vata minerala G100/50, 2 buc. - 50mm; 9.Bariera de vapori, folie PVC 0,8mm; 10.Retea Φ6/200mm si plasa rabit; 11.Tencuiala pe plasa de rabit; 12.Tavan orb, scinduri brad 150x20mm; 13.Finisaj tavan, lemn tei natur 80x20mm; 14.Finisaj pereti, lemn tei natur 80x20mm; 15.Capac glisant, lemn tei 230x230x25mm; 16.Placi faianta 150x150x5, albe; 17.Placi gresie neglazurata 100x100x10; 18.Mortar M100T; 19.Sapa pe retea Φ6/200mm; 20.Hidroizolatie, 2 carton asfaltat si 3 bitum; 21.Sapa egalizare si beton de panta M100T.

STADIONUL MUNICIPAL SIBIU
FINISAJE LA INCAPERE OFICIALI LA TRIBUNA CENTRALA

FISA TEHNICA

NR 338

A1-6/1990

LAMBRIU LEMN, TAVAN LEMN, SCAFA LUMINA.

clasificare

10.1 17 20

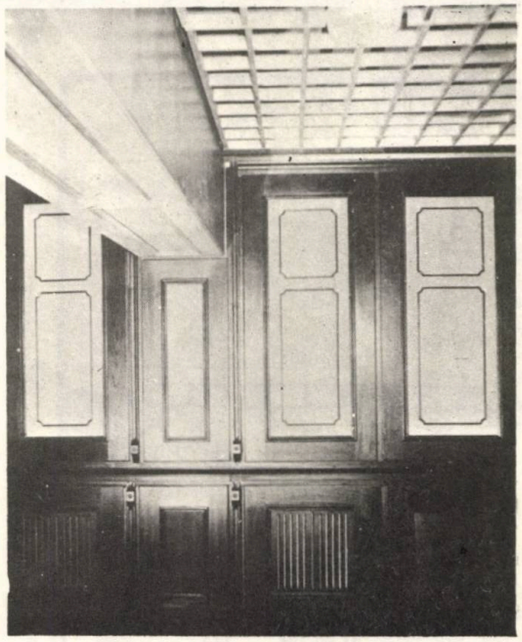

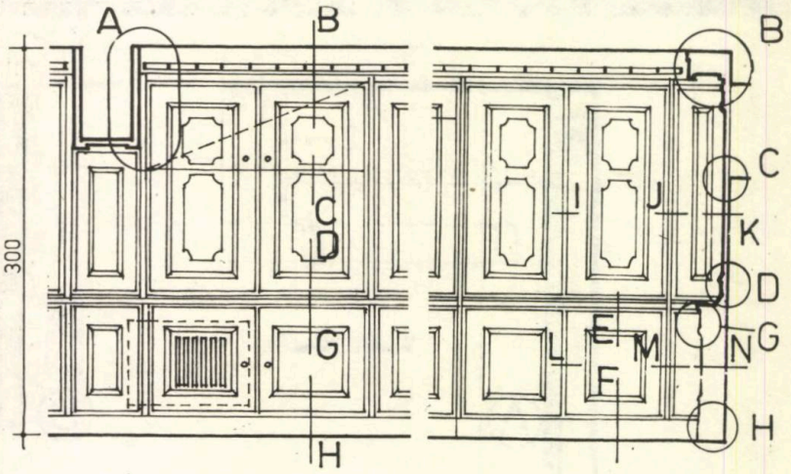

Incăperea oficialităţilor în tribuna centrală situată la etajul I are pereţii finisaţi cu lambriu din PAL furniruit cu mahon şi paltin şi unele tăblii din stofă "ASTAR" culoarea galben pal. Uşile şi ferestrele sînt înglobate mascat în compoziţia generală. Un spaţiu continuu, închis, lat de 20cm include nişele de radiatoare şi mici locuri de depozitare. Tavanul este realizat dintr-un raster de rigle de tei.

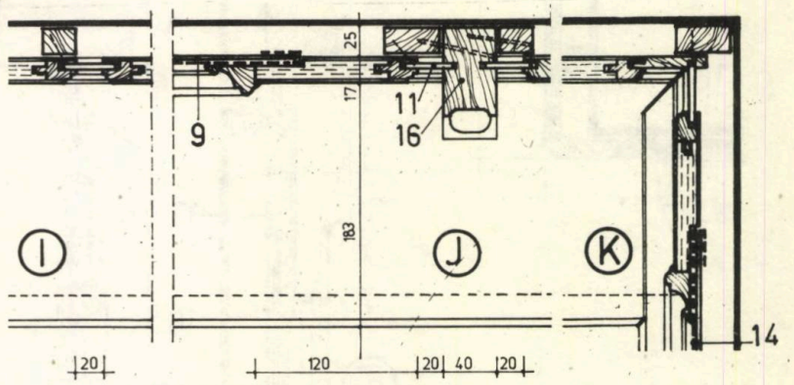

A, K - *Detalii.*

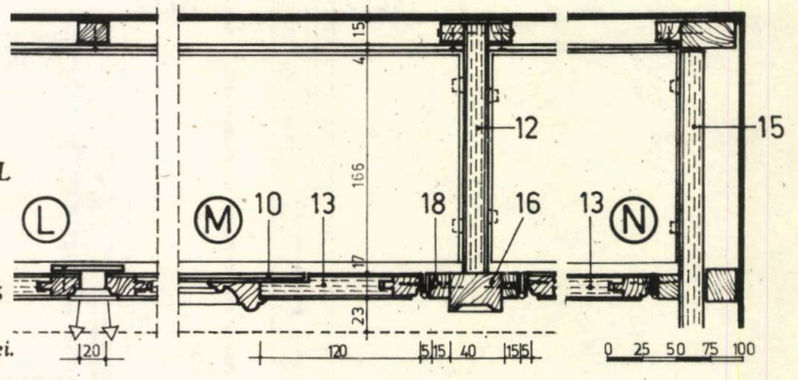

1.Raster din tei; 2.Tija, tabla aluminiu 20X2mm; 3.Raster din plastic; 4.Lampa fluorescenta; 5.Otel lat 60X4mm; 6.PAL paltin furniruit, 16mm; 7.Rama PAL furniruit masivuit; 8.Rigle brad 25mm; 9.Placaj 4mm; 10.Placaj furniruit 4mm; 11.Placaj furniruit mahon; 12.Montanti interiori PAL 16mm; 13.Rame PAL furniruit; 14.Stofa "ASTAR"; 15.PAL furniruit mahon; 16.Profile lemn tei baituit; 17.Sipci fag si balamale banda; 18.Plinta PAL cu furnir de mahon; 19.Masiv tei.

STADIONUL MUNICIPAL SIBIU
FINISAJE LA INCAPERE OFICIALI LA TRIBUNA CENTRALA

FISA TEHNICA

NR 339

A1-6/1990

LAMBRIU LEMN, TAVAN LEMN, SCAFA LUMINA.

clasificare

10.1 17 20

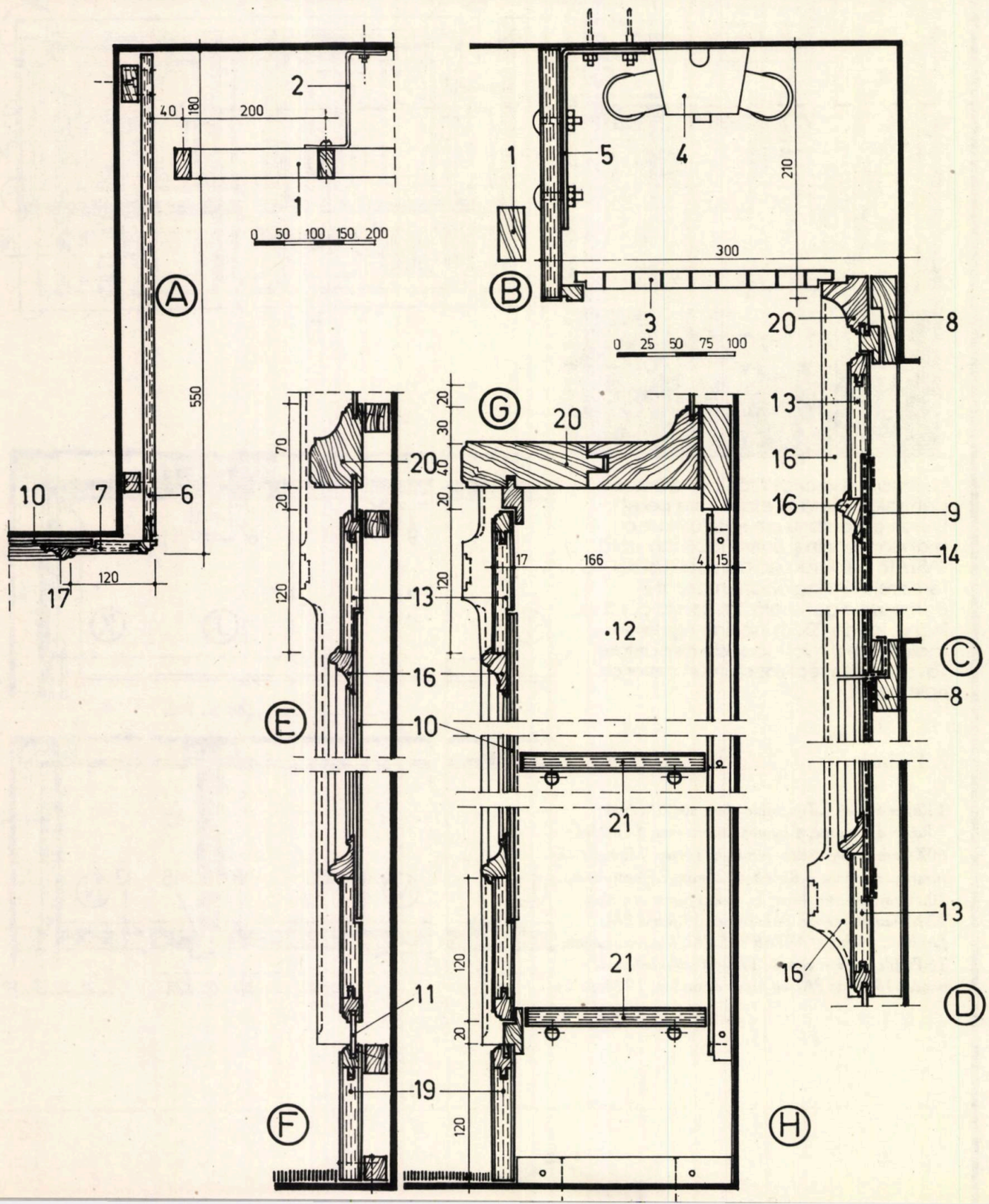

ACTUALITATEA UNUI STUDIU CONSIDERAT "INOPORTUN"

Doina Elena Cristea

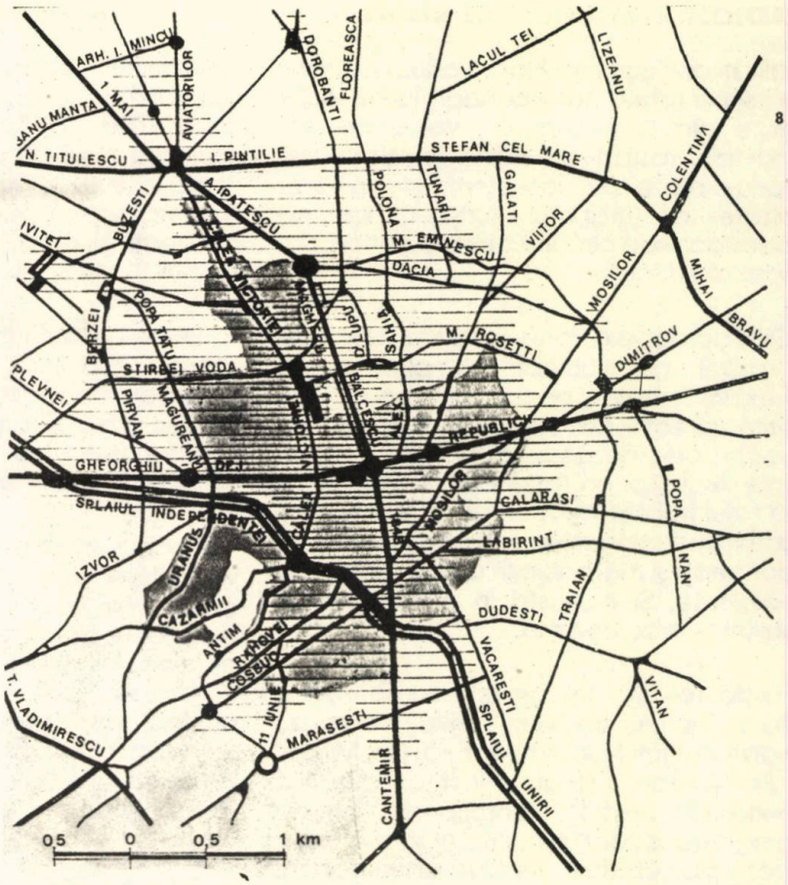

Prin menţinerea unora dintre circumstanţele favorizante special create, deşi oprită ca acţiune directă, urgia demolărilor îşi poate continua indirect rolul ei distructiv, impunîndu-şi efectele nefaste pe neaşteptate exact în miezul efortului de vindecare a rănilor şi maladiilor cronice acumulate în ultimele patru decenii de existentă a oraşelor noastre.

Una dintre aceste circumstanţe, avînd un previzibil şi ameninţător efect negativ, constă în absenţa aproape generală a studiilor privind valoarea arhitecturală şi ambientală a cadrului construit al localităţilor, situaţie deliberat creată pentru eliminarea oricăror argumente din calea deciziilor arbitrare şi incompetente. Impotriva acestei carenţe s-au ridicat cu curaj şi profesionalitate fie iniţiativele locale diverse, fie vocile concertate ale tuturor acelora care, în ciuda evidentei inutilităţi a gestului lor, au susţinut comunicări la sesiunea UA din luna martie 1981[1] fie atitudinile izolate luate prin intermediul conţinutului unor studii sau prin manifestări publice.

Lipsa cunoaşterii documentare a valorilor arhitectural-urbanistice din oraşele noastre constituie astăzi pentru mulţi arhitecţi un motiv de îngrijorare deoarece, tocmai acum, fenomenele pozitive reprezentate de iniţiative ale unor foruri şi instituţii, presiuni legitime ale locuitorilor şi aspiraţii creatoare mult timp reprimate ale arhitecţilor surprind nepregătite instanţele care trebuie să apere, în interesul tuturor locuitorilor acestei ţări, valoarea culturală arhitectural-urbanistică a localităţilor.

Insuficient cunoscută şi apreciată, mai mult sau mai puţin grav afectată de lucrări recente sau prin neglijare, ignorată uneori cu totul de proprii ei locuitori - chiar arhitecţi fiind - valoarea arhitecturală şi urbanistică a fiecărui oraş, încorporată în spaţiile şi zidirile care îi mărturisesc trecutul, reprezintă nu numai acea parte a culturii noastre care, fiind mediu de viaţă trăit, indiferent de gradul de instruire, intervine în mod inevitabil în alcătuirea orizontului spiritual al fiecăruia dintre locuitorii săi, ci şi o preţioasă "resursă" pentru o rapidă redresare economică prin intermediul turismului. O sumă de presiuni bine cunoscute ne-au privat, de exemplu, de particularităţile centrelor comerciale ale oraşelor Moldovei. Dispariţia, în loc de renovarea lor, scoate practic din sfera oricărui interes turistic, cu excepţia unor monumente istorice păstrate punctual,

(1) "Arhitectura" nr. 4/1977, pag. 6 - 8

localităţi ca Focşani, Bîrlad, Vaslui, Botoşani. Situate pe rutele care conduc la bisericile pictate din Bucovina, aceste oraşe sînt incapabile astăzi să reţină în beneficiu propriu o parte mai consistentă a veniturilor realizate de tranzitul turiştilor, iar ca generatoare de circuite turistice sînt oricum scoase din discuţie.

Este aproape o ironie a soartei faptul că un astfel de subiect complex şi cu conexiuni multiple, posibil a fi abordat din diferite direcţii de interes şi sub diferite aspecte, este necesar să fie adus în prim-planul discuţiilor profesionale tocmai acum cînd totul trebuie refăcut, de la mentalităţi, structuri instituţionale şi cadru legislativ pînă la concepţii şi metodologii de cercetare de specialitate. Şi aceasta în condiţiile unei dramatice crize de timp.

Există totuşi şi un aspect compensator datorat faptului că tinerii arhitecţi care au absolvit Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" în ultimii zece ani au primit o pregătire superioară seriilor anterioare privind înţelegerea cadrului construit şi, mai ales, cunosc prin utilizare efectivă un important instrument de lucru elaborat pentru Bucureşti şi care acoperă pentru capitală absenţa semnalată mai sus. Acesta s-a dovedit indispensabil în studiile de atelier pentru renovare urbană, în validarea şi înţelegerea mai completă a amplasamentelor pentru proiectele de diplomă şi într-o serie de studii şi proiecte realizate pe bază de contract.

Acest instrument este **"Studiul de determinare a zonei centrale istorice a Bucureştilor"**, proiect nr. 4/22015 elaborat în anul 1976 de Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" în colaborare cu specialişti de la Institutul Proiect-Bucureşti şi de la Muzeul de Istorie al Municipiului Bucureşti[2].

O sumară trecere în revistă a condiţiilor de apariţie a acestui studiu trebuie să specifice existenţa unor cercetări anterioare implicînd studenţi, cadre didactice şi alţi specialişti, concretizate prin circa 5000 de fişe însoţite de fotografii, cartarea casă cu casă a peste 1600 ha la scara 1:500, precum şi parcurgerea a numeroase documente cartografice, publicaţii şi articole însumînd, ca selecţie numai, 72 de titluri.

Studiul propriu-zis prezintă, atît analitic la scara 1:2000, cît şi sintetic la scara 1:5000, perioada de realizare şi separat valoarea arhitecturală şi ambientală a clădirilor şi spaţiilor, precizînd limitele centrului istoric şi zonei istorice a capitalei.

Scopul studiului, formulat explicit, consta în a determina factorii de decizie ca, în concordanţă cu practica altor ţări europene, să întocmească un program de acţiune privind protejarea zonelor valoroase din punctul de vedere arhitectural-urbanistic şi să instituţionalizeze un sistem adecvat de intervenţii în această zonă. Se propune, etapizat, un set de măsuri vizînd:

-elaborarea în continuare a unor studii care urmau să definească şi să detalieze gama de atitudini care vor putea fi adoptate în viitor faţă de zona şi centrul istoric, în corelare cu exigenţele şi perspectivele de dezvoltare ale Bucureştilor;

- iniţierea unor operaţii-model de renovare urbană;

- elaborarea unor regulamente de construcţie şi a unor instrucţiuni metodologice;

- instituirea unei baze juridice şi financiare;

- asigurarea mijloacelor tehnico - organizatorice de aplicare şi de control al respectării prevederilor adoptate.

Preluarea de către alte localităţi a metodologiei şi procedeelor menţionate urma să ţină seama de o obligatorie reelaborare a lor, descentralizarea şi particularităţile locale fiind esenţiale.

Studiul a fost primit cu interes, a fost avizat favorabil şi s-au dat autorilor asigurări privind continuarea acestuia printr-o fază de detaliere a tipurilor de atitudini posibile în raport cu valoarea şi particularităţile ariilor studiate, ca bază de validare a primelor noi regulamente de construcţie şi normative de renovare urbană pentru capitală.

Cutremurul catastrofal din 4 martie 1977 şi, consecinţă nu tocmai întîmplătoare, ordinul de realizare a noului centru politico-administrativ, au aruncat în umbră acest studiu care, de altfel, a şi fost scos în ultimul moment din fruntea listei premiilor UA pentru anul 1976, fiind considerat de către conducere ca "incomod" şi "inoportun".

Şi totuşi, studiul a fost deosebit de util constituind de atunci un instrument de pregătire a studenţilor arhitecţi din anul VI pentru proiectele de renovare urbană, oferind o prealabilă şi bine documentată analiză şi interpretare a situaţiei existente, ca bază pentru însuşirea unui mod corect de apreciere şi raportare la calităţile stilistice şi spaţial-volumetrice ale unui ţesut urban existent.

Fiind astfel viu prin continua lui utilizare, acest studiu a pus în mod inevitabil în faţa autorilor lui, timp de doisprezece ani, spectacolul unei repetate confruntări cu unele realităţi, situaţie care a permis conturarea mai precisă a unor puncte de vedere dintre care trei apar ca fiind extrem de importante pentru momentul actual:

I. validitatea teoretică şi metodologică a studiului în lumina experienţelor parcurse în ultimul deceniu de către diferite ţări europene;

(2) "Arhitectura" nr. 6/1977, pag. 38 - 46

II. eficienţa practic-operaţională a studiului;

III. gradul de libertate de creaţie şi iniţiativă permis de condiţionările renovării urbane.

In cele ce urmează se vor aduce unele precizări formulate prin prisma concluziilor oferite de utilizarea studiului de evaluare a cadrului urban, dar şi din perspectiva înnoirilor deja efectuate sau previzibile ca urmare a schimbărilor fundamentale care au loc în ţara noastră.

I. In raport cu atitudinea teoretică exprimată în diferite ţări între anii 1976-1989, perioadă în care concursurile, experimentele şi colocviile legate de aniversarea întemeierii Berlinului au dominat scena europeană, studiul îşi păstrează integral valabilitatea. Şi aceasta atît ca mod de abordare teoretică a delimitării unei zone şi a unui centru cu valori istorice, arhitecturale şi urbanistice într-un perimetru încărcat de succesive operaţii de renovare urbană, cît şi ca metodologie de analiză prin criterii combinate ori de trecere de la analitic la sintetic.

Sînt totuşi de discutat unele aspecte cunoscute de autori şi prezente implicit în conţinutul studiului, însă neevidenţiate la acea dată, dar care acum este necesar să fie abordate distinct şi reprezentate grafic în mod explicit.

Astfel, în paralel cu acumulările din domeniul teoriei şi practicii de specialitate, ridicarea generală a nivelului de instruire a populaţiei ţărilor europene, libera circulaţie şi dezvoltare a turismului au accentuat şi lărgit preocupările pentru punerea în valoare a particularităţilor locale întemeiate pe tradiţie şi pentru buna lor fructificare, chiar speculare, din punct de vedere economic şi turistic.

Aceasta s-a transpus în studiile urbanistice prin deschiderea a două tipuri de problematici. In primul rînd includerea în sfera de protejare a valorilor locale, pe lîngă ceea ce fizic era menţinut, a însăşi amprentelor unor etape trecute păstrate doar în plan, chiar dacă renovările urbane ulterioare au creat imagini tridimensionale mult mai noi. Şi poate că nu întîmplător, în multe din concursurile şi realizările anilor '70 şi '80 elementele decorative pentru spaţiile publice - pavaje, fîntîni, sculpturi - apar sub forma unor planuri din diferite faze anterioare ale evoluţiei oraşelor, demonstrînd astfel coborîrea în forum a unor reprezentări şi informaţii care erau anterior un monopol al specialiştilor.

In al doilea rînd, aria considerată ca avînd valoare arhitectural- urbanistică tinde să se extindă mult dincolo de centrele istorice recunoscute. Sînt astfel înglobate în zona protejată arii semnificative pentru diferitele tipuri de locuire urbană, pentru preferinţele faţă de arhitectura specific locală ori pentru interpretările particulare date marilor curente ale arhitecturii europene, pentru traiectoriile pe care le-au parcurs codurile culturale şi sociale denotate de diferite reguli de construcţie sau pentru interacţiunile dintre subiecţii sociali şi cadrul construit, evidenţiate de procedeele arhitectural-urbanistice adoptate.

Totodată scara mult mai amplă şi abordarea mult mai complexă au obligat studiile privind oraşul să se aplece cu precădere asupra evidenţierii repetiţiei, tipizării şi articulării diferitelor componente ale ţesutului urban, iar în interiorul ariilor coerente astfel stabilite, asupra revelării elementelor de natură asemănătoare ori diferită, a raporturilor de corelare sau diferenţiere, a accidentelor, anomaliilor şi mai ales asupra rolului morfogenerator al tuturor acestora.

Consecinţele directe se pot transpune în viitoarele studii ale valorilor arhitectural-urbanistice ale localităţilor prin completarea metodologiei aplicate în studiul efectuat pentru Bucureşti astfel:

acordarea unei atenţii sporite parcelărilor ca element de ilustrare atît a unor etape de evoluţie, cît şi ca element de relativ ridicată stabilitate, deci de particularizare a cadrului fizic al localităţilor;

- identificarea şi evidenţierea ariilor de acţiune a regulamentelor urbanistice aplicate anterior, acestea fiind ilustrative pentru anumaite momente ale culturii urbane şi, totodată, utile pentru adecvarea noilor regulamente la cerinţele creşterii coerenţei ţesutului urban, păstrării diversităţii acestuia şi exprimării continuităţii culturale a oraşelor.

Cele două aspecte menţionate necesită atît o stăpînire în planul tehnic şi documentar, cît şi o reinterpretare în planul analizelor morfologice, fiind deosebit de importante ca gesturi pregătitoare, urgent necesare, în vederea elaborării regulamentelor de construcţie în condiţiile noastre în care evoluţia oraşelor în ultimele patru decenii s-a produs prin drastice fracturări rezultate şi din abandonarea sistemului regulamentelor de construcţie şi a ignorării parcelării.

Introducerea, eventual, în astfel de studii a reproducerilor tuturor proiectelor realizate anterior, astăzi din păcate în mare parte pierdute, ar repune în circuitul documentar şi ar compensa o gravă ignorare a unei părţi esenţiale a patrimoniului naţional, scutindu-ne măcar în parte de sentimentul de inferioritate pe care îl avem din lipsă de documentare în dialogul cu alte ţări europene pe probleme de urbanism. Publicarea acestor studii ar compensa parţial absenţa unei istorii a urbanismului românesc, ar oferi oricărui practician un important instrument de lucru şi ar reprezenta o cale potrivită de informare a locuitorilor, mai ales a tineretului.

II. Eficienţa practic-operaţională a studiilor de evaluare arhitecturală şi urbanistică a fost în repetate rînduri confirmată de studiile de atelier, cercetările aplicative şi studiile de renovare urbană elaborate de studenţi şi de cadre didactice din catedra de urbanism a Institutului de Arhitectură "Ion Mincu".

In perspectiva schimbărilor iminente, studiul cîştigă în importanţă, în primul rînd prin rolul de fundamentare a regulamentelor de construcţie, care, reamintim, sînt elementele purtătoare ale culturii urbane, elaborarea lor reprezentînd un adevărat act de "creaţie urbanistică".

Nu credem că ar fi cu putinţă, fără greşeli pe care nu mai avem dreptul să ni le permitem, date fiind pierderile irecuperabile de pînă acum, întocmirea unor regulamente de construcţie care să protejeze în mod real valoarea cadrului construit al oraşelor noastre, fără realizarea în prealabil a unor astfel de studii. Numai acestea pot sprijini elaborarea unor regulamente diversificate, în funcţie de particularităţile cartierelor şi străzilor dar, totodată, corelate între ele în scopul respectării identităţii proprii fiecărei localităţi. De altfel, prevederile din regulamentele în vigoare, în diferite oraşe din alte ţări europene, se află - ca grad de detaliere - în raport direct proporţional cu valoarea istorică, arhitecturală şi urbanistică a zonelor pe care le protejează. Ele includ, prin delimitarea ariilor asupra cărora se aplică, intenţiile comunităţii şi a edililor ei, de orientare în perspectivă - conform studiilor de specialitate - a dezvoltării localităţii.

Se mai impune şi observaţia că, în condiţiile în care operaţiile de renovare urbană se aplică de preferinţă asupra unor insule întregi sau grupări de insule, beneficiindu-se de o proiectare şi o execuţie moderne, care presupun şi industrializarea în limite condiţionate de eficienţa şi adecvarea morfologică, existenţa unor studii prealabile de evaluare a calităţilor arhitecturale şi ambientale reduce timpul de documentare, clarifică posibilităţile de opţiune şi permite adîncirea interpretării elememtelor de detaliu, esenţiale pentru ambianţa locală.

Intrucît însă elaborarea acestor studii de evaluare pentru oraşele noastre are nevoie de un anumit răgaz, se impune instituirea de urgenţă a unor zone supuse protecţiei în mod provizoriu şi, în paralel, stabilirea terenurilor pe care se poate construi imediat, cu indicarea condiţiilor de construcţie pentru realizarea de noi locuinţe conform cerinţelor presante ale diferitelor categorii de investitori, aşa cum de altfel a şi început să se procedeze.

III. Problema gradului de libertate de creaţie şi de iniţiativă permis de condiţionările proprii renovării urbane este desigur, în momentul actual, parametrul care intervine explicit sau subînţeles în orice părere formulată cu privire la viitorul arhitecturii şi urbanismului românesc.

Răspunsurile care sînt date prin multe din exemplele cele mai reuşite realizate în diferite oraşe din străinătate cuprind o gamă largă de atitudini, situate între operaţiile apropiate de restaurare şi cele care, printr-o arhitectură contemporană, păstrează doar volumetria generală şi fac aluzie la arhitectura şi ambianţa anterioare.

Totuşi, în majoritatea oraşelor noastre ar trebui să intervină unele constrîngeri suplimentare provenite numai - şi trebuie insistat asupra acestui aspect - numai din conştientizarea situaţiei excepţionale create în ultimele patru decenii, cînd s-a produs suprapunerea a două mari rupturi în continuitatea unei evoluţii firesti a cadrului construit. Prima a acţionat progresiv ca amploare şi duritate în toată perioada amintită, sacrificînd în mod inutil o parte însemnată a fondului construit anterior şi introducînd contraste violente cu ceea ce s-a păstrat; cea de-a doua s-a produs brusc prin înlăturarea sistemului de acţionare asupra cadrului construit care a generat prima ruptură, suspendînd lucrări aflate în diferite stadii de finalizare şi dependente de proiecte care nu mai satisfac, sau de investiţii devenite incerte. Practic, toate investiţiile la care ne-am referit au aparţinut unor combinaţii de restructurări cu renovări urbane. Cu excepţia acestor exemple în care agresivitatea potenţială inevitabilă a restructurărilor a fost atenuată de calitatea deosebită a proiectării, majoritatea reproşurilor aduse se datorează tocmai ignorării raportării noilor construcţii la ţesutul urban existent, în operaţii asimilate celor de renovare urbană, căzîndu-se astfel în capcana politicii aberante de înlăturare radicală a tot ceea ce se construise anterior.

Or, astăzi, frustrările arhitecţilor, create de imposibilitatea acordării cu marile mişcări din arhitectura contemporană altfel decît pe plan teoretic, riscă să fie compensate printr-o nouă ignorare a existentului, indiferent de perioada căreia îi aparţine.

Informarea cît mai completă asupra situaţiei existente, împreună cu tot trecutul ei, ar putea conduce la evitarea tentaţiei, fără pierderea sentimentului de libertate de creaţie, ceea ce pledează din nou pentru utilitatea studiilor de evaluare a calităţilor arhitecturale şi urbanistice ale oraşelor noastre.

Această pledoarie este legitimată de dorinţa ca tensiunile previzibile dintre nenumăraţii factori care vor însoţi liberalizarea activităţii de proiectare să poată fi rezolvate în spiritul eticii profesionale şi în favoarea atît a recuperării patrimoniului arhitectural - urbanistic cît şi a înnobilării cadrului consturit prin creaţii demne să intre în dialog cu realizările contemporane din străinătate. □

REFORMA ECONOMICĂ ŞI PROFILUL ARHITECTULUI

Gheorghe Sebestyen

Revoluţia din decembrie 1989 ne-a deschis singura cale posibilă spre mai bine: drumul spinos spre democraţie, sub toate aspectele ei, social-politice şi economice. Cea din urmă dintre acestea se parafrazează în genere ca economie de piaţă. Ea se reflectă în limbajul curent al multor arhitecţi prin două expresii: "privatizare" şi "concursuri". După cum se ştie, pentru prima dintre acestea există de acum atît cadrul legal, cît şi primele încercări - ambele, desigur, perfectibile în timp. In ceea ce priveşte cea de-a doua, Decretul lege nr. 147/1990 atribuie anumite drepturi în organizarea concursurilor Uniunii Arhitecţilor din România, care a şi întocmit un regulament al acestora, iar Ministerul Economiei Naţionale şi-a exprimat intenţia de a atribui proiectarea tuturor investiţiilor mai importante prin concursuri.

Dar reforma economică, adică trecerea la economia de piaţă (care implică o extinsă privatizare, nu numai în proiectare) are consecinţe profunde în proiectare, în activitatea arhitectului. In cele ce urmează, vom încerca să schiţăm ceea ce considerăm la ora actuală drept previzibil în acest domeniu, fără a avea pretenţia de a cuprinde în mod exhaustiv problematica, dar cu dorinţa de a contribui la clarificarea din timp a problemelor ce se pun, la lămurirea noastră, spre a putea contribui la desfăşurarea optimală şi cît mai rapidă a procesului de reformă economică în domeniul nostru.

Să începem încercarea noastră de analiză cu punctul în care se declanşează dorinţa unei investiţii: investitorul, relaţia acestuia cu arhitectul.

Faţă de situaţia din trecut, cînd grosul investiţiilor provenea din fondurile statului (în 1981-1985 acestea se ridicau la 89,1%, cele din fondurile organizaţiilor cooperatiste şi obşteşti la 8,2%, "contribuţia" bănească şi prin muncă a populaţiei la 0,7%, iar fondurile proprii ale populaţiei la 2,0%, ne vom găsi, fireşte, într-o situaţie cu totul schimbată: ponderea principală o vor constitui - desigur, nu îndată, ci după un număr de ani, ca urmare a unei evoluţii treptate - fondurile proprii ale unor persoane, instituţii, fundaţii, asociaţii s.a. Aceştia, de regulă, nu sînt (şi nici nu vor fi) organizaţi ca investitori, în sensul că nu dispun de un serviciu de investiţii. In consecinţă arhitectul, căruia i se adresează, trebuie să fie consilierul investitorului, ajutîndu-l în primul rînd la formularea temei de proiectare, echilibrînd dorinţele acestuia cu posibilităţile materiale existente. Astfel, locuinţele vor fi abordate diferit, după cum este cazul celor sociale construite de stat, municipalitate, cooperativă s.a., locuinţa individuală a unei familii mai înstărite, sau cea de lux a unui mare bogătaş; la fel va trebui făcută distincţie între miile de şcoli necesare a fi construite în oraşele noastre de către stat sau municipalitate şi cele cîteva ale unor fundaţii, culte religioase, asociaţii s.a. Notăm că uneori investiţia realizată de o firmă are - pe lîngă funcţiunea ei primară, explicită - şi scopul de a face "reclamă" investitorului, cum a fost cazul - de exemplu - aerogării TWA proiectate de Saarinen.

In cadrul conturării temei, a discutării unor variante posibile, este firesc ca investitorul să întrebe şi de preţuri care, evident, vor trebui să fie evaluate pe loc, ca ordin de mărime.

In continuare, arhitectul sugerează subproiectanţii necesari (începînd cu cei de rezistenţă şi instalaţii), întocmeşte temele şi contractele pentru aceştia, urmînd să răspundă şi de recepţia subproiectărilor.

Bineînţeles, obţinerea tuturor avizelor, acordurilor, aprobărilor necesare îi revine tot arhitectului.

După încheierea proiectului, arhitectul este sfătuitorul investitorului în alegerea - pe bază de licitaţie - a constructorului, iar în timpul execuţiei îndeplineşte şi munca dirigintelui, atît în ceea ce priveşte aspectele tehnice, cît şi cele financiare.

In final, are o răspundere deosebită în recepţia obiectului realizat.

In structura ramurei construcţiilor vor interveni mutaţii importante. Azi predomină marile întreprinderi judeţene ale statului (facem abstracţie de cele teritoriale, specializate pe problemele construcţiilor industriale), pe lîngă care rolul ICRAL-urilor - profilate azi mai ales pe reparaţii şi transformări - este minor, iar cel al cooperativelor şi mai ales al particularilor - practic neglijabil.

Putem să prevedem nu numai o schimbare a ponderilor, a însemnătăţii acestora, ei putîndu-se concura, ceea ce va duce la acordarea lucrărilor pe bază de licitaţie; va prolifera însă şi organizarea specializată a constructorilor (în locul celei complexe), prin înfiinţarea unor unităţi specializate nu numai pentru diversele instalaţii, dar şi pentru izolaţii, pardoseli, ipsosărie, tîmplărie etc., necesitînd implicit o altă concepţie despre antreprenorul general, care coordonează diversele firme ce conlucrează şi încheie contractele cu aceştia.

In aceste condiţii, pe lîngă problema adjudecării lucrării pe bază de licitaţie (nu întotdeauna ofertantului celui mai "ieftin"), mai apare şi problema unei alte concepţii a documentaţiei economice a proiectului.

Piesa de bază a documentaţiei economice o va constitui antemăsurătoarea (însoţită, desigur, de o

evaluare a preţului, ca bază de pornire a licitaţiei). Insemnătatea antemăsurătorii creşte sensibil: pe baza studierii ei va oferta constructorul, ea trebuind în consecinţă să cuprindă nu numai descrierea exactă a lucrării (să nu uităm că în ţările occidentale nu există tipizarea articolelor, nu sînt "indicatoare de norme de deviz"), ci şi cantităţile exacte, omisiunile rămînînd nerealizate sau acoperite din banii arhitectului. In astfel de condiţii nu este de mirare că un "metreur" are unul din salariile cele mai mari în birourile de proiectare.

Ceea ce am denumit mai sus drept "arhitectul", devine în consecinţă o întreprindere complexă, care lucrează şi ea pe baza principiului rentabilităţii. Ea trebuie să fie organizată în consecinţă, profilată pe un anumit fel de activitate (de regulă: proiectarea unor investiţii), încercînd să-şi crească prestigiul şi cifra de afceri prin concursuri cîştigate şi lucrări realizate. Evident, va trebui să aibe o evidenţă contabilă a veniturilor şi cheltuielilor, pentru a nu intra în conflict cu organele fiscului.

Să vedem în primul rînd ce face arhitectul care are o clădire de proiectat, bazîndu-ne pe prevederile art.15 al tarifelor de proiectare ale landului Hessa (R.F. Germania), care împarte întregul tarif în nouă fracţiuni, astfel:

-stabilirea datelor, a premiselor proiectării	3%
-anteproiect (elaborarea soluţiei de principiu)	7%
-proiect (soluţii definitive)	11%
-proiectul pentru autorizaţie	6%
-proiect de execuţie	25%
-pregătirea licitaţiei, antemăsuratori	10%
-contribuţie la licitaţie	4%
-diriginţie	31%
-verificări şi documentaţii în timpul de garanţie	3%

Notăm pe marginea celor de mai sus (din care se vede că proiectarea propriu-zisă nu reprezintă nici 50% din tarif), existenţa unei faze suplimentare, faţă de cele actualmente uzuale la noi: proiectul pentru autorizaţie. Menţionăm că, în timpul războiului, în Ungaria, acesta cuprindea toate planurile şi faţadele, o secţiune transversală, la scara 1:100, cotate la dimensiuni finite, spre deosebire de proiectul de execuţie, redactat la scara 1:50 şi cotat la roşu (detaliile la cote reale).

Cu privire la proiectul de execuţie: un arhitect român, care de mulţi ani lucrează în R.F.Germania, povestea că planşa cea mai dificilă din viaţa sa a constituit-o schema de încuiere ("Schliess-plan") la un proiect de şcoală: cheia directorului trebuia să deschidă toate uşile, cea a profesorului de chimie intrarea, cancelaria profesorilor şi laboratorul de chimie, cea a celui de gimnastică şi vestiarele aferente, şi aşa mai departe.

Se pare deci că "intrarea în Europa", proces din care reforma economică face parte integrantă, va duce spre foarte multe probleme noi, ne va obliga să învăţăm multe. Poate în primul rînd: să folosim calculatorul - aspect asupra căruia nu insistăm, considerînd cunoscută însemnătatea lui, cel puţin în teorie.

Dar în afara proiectării de investiţii, mai există şi alte activităţi ale arhitecţilor, dintre care ne limităm în cele de faţă la cele de urbanism şi sistematizare.

In dezvoltarea localităţilor, trecerea de la o economie planificată ultracentralizată spre economia de piaţă, odată cu liberalizarea iniţiativei particulare în investiţii şi eliminarea restricţiilor privind domicilierea cetăţenilor, vor avea efecte majore, care se vor reflecta în concepţia, metodologia şi organizarea activităţii de sistematizare.

Este evident că în aceste condiţii nu se mai poate vorbi de elaborarea unei schiţe de sistematizare, în sensul vechi al acestei noţiuni, care însemna o previziune pe un număr de ani a creşterii populaţiei şi a dezvoltării fondului construit al oraşului. Avem însă nevoie neapărat de studierea posibilităţilor de dezvoltare ale fiecărui oraş (studiate în variante, comparate între ele), cel puţin pentru orientarea politicii de rezervare şi achiziţionare a terenurilor de către municipalitate, dacă nu şi pentru orientarea dezvoltării reţelelor de străzi, de lucrări tehnico-edilitare.

In general, construcţia de la oraşe (nu mai vorbim de cea de la sate) va trebui să se desfăşoare pe baza liberei iniţiative, dar în cadrul unor reglementări clare, pentru a evita dezvoltarea dezordonată, haotică. Fiecare municipalitate (degrevată - faţă de fostele consilii populare - de sarcinile de îndrumare a activităţilor productive) va trebui să aibe în centrul atenţiei ei dezvoltarea localităţii, pentru dirijarea căreia va elabora un regulament de construcţii, precizînd poate regimuri de înălţime pe zone, clădiri şi ansambluri (situri) protejate, alinieri obligatorii sau altele. Planul director, reînnoit periodic, va fi un instrument de lucru preţios în dirijarea (aprobarea) investiţiilor.

Avînd un asemenea profil, cuprinzînd şi multiplele studii interdisciplinare necesare, activitatea de sistematizare va fi subordonată direct autorităţilor locale (cu excepţia concursurilor iniţiate de acestea) şi va deveni bugetară.

Chiar şi din succinta prezentare de mai sus, rezultă că sîntem în faţa unor schimbări radicale în profilul activităţii arhitectului. Cu toate că ele nu vor avea loc brusc, de azi pe mîine, amploarea lor ne obligă să ne pregătim de îndată cu toată seriozitatea pentru a nu fi depăşiţi de evenimente, de solicitările şi presiunea altor sfere de interese. □

INCEPUTURILE SUCEVEI MEDIEVALE

Teodor Octavian Gheorghiu

Unei perioade de intense şi metodice cercetări arheologice desfăşurate pe parcursul a mai bine de două decenii, îi urmează, începînd de cîţiva ani, o perioadă de micşorare a ritmului şi de repetate încercări de sintetizare a datelor. Este inutil să fie subliniată importanţa pe care o are calitatea informaţiei ce constituie fundamentul sintezelor amintite. Concertarea demersurilor (punerea de acord a terminologiei, a cronologiilor, metodelor de studiu etc.) este obligatorie într-o astfel de etapă de studiu.

Intr-o serie de articole încercam, pe de-o parte, determinarea nivelului atins de cercetarea arheologică urbană din spaţiul românesc extracarpatic[1] şi, pe de alta, atenţionam asupra unor metode de investigare care, integrîndu-se metodologiei europene a domeniului, îşi pot dobîndi firesc specificitatea proprie evoluţiei organismelor urbane româneşti[2].

Concluziile parţiale ale acestor investigaţii evidenţiau faptul că doar în privinţa unui număr mic de aspecte ale istoriei urbane medievale româneşti extracarpatice s-a ajuns la un acord al opiniilor, iar aceasta este consecinţa inconsistenţei şi modului confuz în care sînt publicate unele rezultate ale cercetării arheologice şi a concluziilor lor[3]. In acelaşi timp, ignorarea unor metode de investigare îngreunează considerabil localizarea cu un plus de precizie a cercetării arheologice şi a interpretării complete şi superioare a datelor. Intre acestea, metoda planimetrică, folosită doar în ultimul timp în legătură cu unele oraşe româneşti, este cea mai importantă şi furnizam, cu acele ocazii, argumente în sprijinul legitimizării metodei în spaţiul românesc extracarpatic, în ciuda unor reticenţe formulate de o serie de istorici[4].

Rezulta obligativitatea repunerii în discuţie a interpretării - unor date arheologice deja acceptate cu prea multă uşurinţă în literatura de specialitate, precum şi necesitatea unor noi investigaţii, dirijate, de data aceasta, conform unor repere planimetrice.

In ultimă instanţă, pledam pentru o concertare a eforturilor, în scopul conturării unei istorii urbane româneşti cît mai complete şi corecte.

Datele prea generale prezente în aceste demersuri impuneau, în acelaşi timp, exemplificări de detaliu, realizate cu concursul întregii bănci de date existente, tratate în mod critic. Unul din aceste studii de caz, cel referitor la Piteşti[5], va fi urmat de cele referitoare la cele mai cercetate (arheologic) oraşe româneşti: Suceava, Iaşi, Tîrgovişte. Toate acestea au rostul de a furniza, pînă la dobîndirea bănci de date reclamate de un studiu complet, ipoteze cu un mare grad de plauzibilitate, asupra structurii urbane timpurii a acestor oraşe.

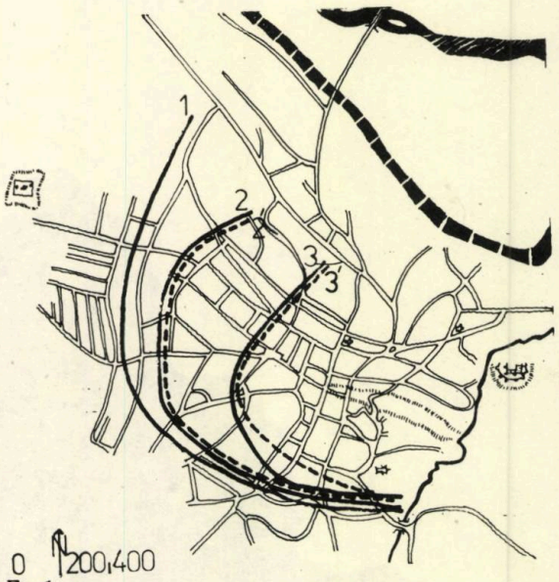

Fig. 1

Limita asezarii şi fortificaţia de secol XIV conform literaturii de specialitate:

1. Fortificaţia conform planurilor apărute la M.D. Matei, L. Chiţescu, in "Dacia" NS, 1967, M.D. Matei, O. Monoranu, op.cit etc.

2. Fortificaţia cf. planurilor apărute la E. Emandi in RMM-MIA, 1988.

3. Fortificaţia cf. plan la T.O. Gheorghiu, in "Arhitectura" 1/1988.

4. Limita aşezare cf. nota 8 (raza de 300 m).

5. . Limita aşezare cf. nota 8 (3-4 ha)

6. Limita aşezare cf. M.D. Matei, Contributii..., M. Nicorescu in SCIV, 1/1962, M.D. Matei, L. Chitescu, op.cit, M.D. Matei, O. Monoranu, op.cit, etc.

7. Limita aşezare conform unei linii unind bisericile Sf. Dumitru si Sf. Gheorghe - vezi nota 8.

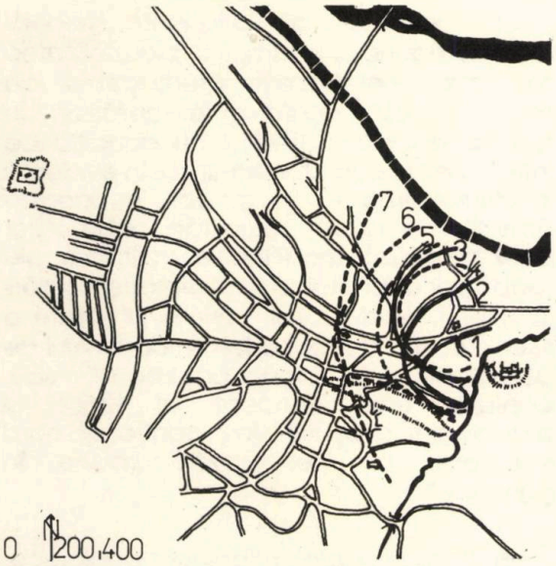

Fig. 2

Limita aşezarii si fortificaţia de secol XV, conform literaturii de specialitate:

1. Fortificaţia cf. plan la E. Emandi si colab., in "Arhitectura" 5/1984

2. Fortificaţia cf. plan la M.D. Matei, Contributii..., idem, in "Dacia" NS, 1965, M. Nicorescu, op.cit etc.

2'. Limita aşezare cf. E. Emandi si colab., op.cit., E. Emandi in RMM-MIA, 1/1988 (108-120 ha)

3. Fortificaţia cf. plan la E. Emandi, op.cit.

3'. Limita aşezare cf. planuri la M.D. Matei, Contribuţii..., M. Nicorescu, op.cit., M.D. Matei, L. Chitescu, op.cit. etc.

Printre primele oraşe româneşti cercetate arheologic a fost Suceava. Oraşul, beneficiind de săpături arheologice îndelungate şi sistematice, în diferite puncte şi mai ales în zona Curţii Domneşti, săpături ce furnizaseră date ce păreau sigure şi concludente, beneficiind, în mod egal, de articole de interpretare şi teoretizare a respectivelor date, are o situaţie privilegiată. Coroborarea marii majorităţi a concluziilor avansate începînd cu anii '50 şi pînă azi - ţinînd cont, evident, de ceea ce, firesc şi îndreptăţit, poate fi numită "evoluţie a cercetării şi interpretării" - obligă, în ciuda încercărilor vădite de control asupra informaţiilor, să se tragă concluzia că o bună parte din încheieri nu concordă între ele, sînt prea grăbite şi hazardate şi răspund doar parţial unor întrebări esenţiale.

Pentru o continuitate a studiului în limite de siguranţă firesti faţă de amploarea cercetării arheologice locale şi în scopul acordării cu unele ipoteze planimetrice, este necesar să fie elucidate, în afara celor semnalate deja[6], cel puţin următoarele probleme (majoritatea fiind în strînsă interdependenţă, trimiterile între ele vor fi inerente):

1. Ce indicii şi date certe există în legătură cu locuirea premuşatină suceveană? Ne referim la probe arheologice certe (locuinţe şi alte elemente de cultură materială precis localizate, de secol XIV[7]). Ce întindere reală avea şi cum era zonată[8]?

2. Care sînt datele certe ale existenţei presupusei reşedinţe feudale preurbane şi prestatale localizate în general în zona bisericii Mirăuţi[9], atît timp cît cercetările arheologice din zona respectivă n- au descoperit etape de construcţie anterioare primei biserici mitropolitane a Moldovei[10]?

3. Curtea Domnească este implantată în afara aşezării de secol XIV, sau peste o parte a ei[11]?

4. Ce indicii există în legătură cu presupusele reşedinţe ale unor boieri de curte din secolul XV[12], atît timp cît se ştie că boierimea nu a pătruns decît tîrziu în oraşe (în general, prin cumpărări de terenuri sau case) şi atunci, oricum, la limita zonei lotizărilor orăşenilor privilegiaţi[13]? Ne referim la zona limitrofă Curţii.

5. Care este cronologia construcţiilor Curţii Domneşti[14]? Care este aria ei maximă construită şi suprafaţa de teren afectată[15]?

6. Care este întinderea şi zonarea spaţiului construit al oraşului de secol XV[16]?

7. Care este vechimea coloniei armene[17], întinderea ei în secolele XIV-XV şi evoluţia ei ulterioară[18]?

8. Care este vechimea coloniei germane (catolice)[19], locul ocupat[20], întinderea în secolele XIV-XV şi evoluţia ei ulterioară[21]?

9. Cînd a luat naştere[22], unde este plasat[23] şi ce conformaţie urbanistică avea în cursul secolelor XV-XVIII spaţiul de schimb central (bazarul)[24]? Se constată o deplasare în timp[25]?

Din felul în care sînt publicate rezultatele cercetărilor arheologice (apar, după cum s-a putut constata, menţionate numeroase informaţii inedite şi lipsesc, în bună măsură, planuri de localizare a unor cercetări) şi luînd în considerare suprafeţele de teren eliberate şi săpate (edilitar) în ultima vreme, rezultă că o bună parte din întrebări îşi pot primi răspunsul fără investigaţii suplimentare. Alte răspunsuri vor apărea, fără îndoială, prin interpretarea diferită sau cu un plus de precizie, a unei serii de concluzii ale cercetării sau prin corectarea altora. Pentru o altă categorie, vor fi necesare, însă, noi cercetări care, fie să verifice mai vechi informaţii sau ipoteze, fie să acopere pete albe încă existente.

In cele ce vor urma, în scopul de a veni în întîmpinarea unor asemenea cercetări viitoare, vom localiza (în limitele informaţiilor publicate) toate rezultatele cercetărilor arheologice şi, prin prelucrarea în context planimetric a întregii bănci de date de care dispunem, vom face tentativa de a furniza o ipoteză de evoluţie planimetrică a zonei centrale a oraşului, în paralel cu cea a întregului ansamblu urbanistic, demers ce ar completa şi corecta atît concluziile publicate pînă în prezent, discutate anterior, cît şi proprille noastre concluzii[26].

Aspectele referitoare la Suceava premuşatină vor fi dezbătute prin prisma consideraţiilor prezente la punctele 1, 2 şi parţial 3, însoţite de argumente planimetrice şi în special tipologice.

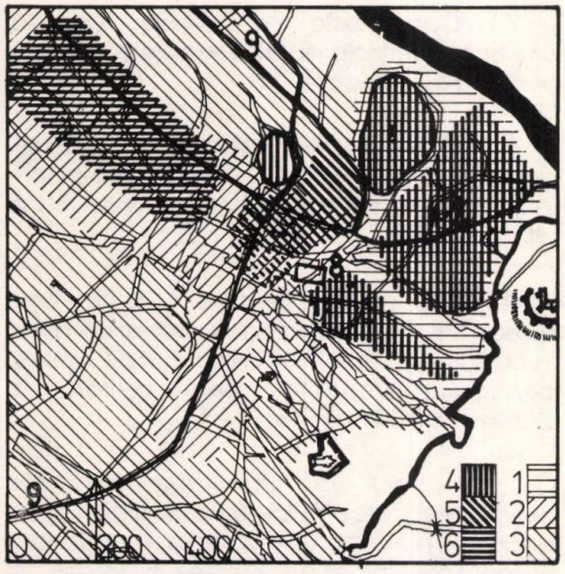

Fig. 3

Studiu planimetric, date istorice si arheologice avind drept reper ridicarea din 1877

1. Retea stradala neregulata - etapa spontana premusatina

2. Retea stradala de traseu rectangular

3. Retea stradala neregulata - etapa spontana de secole XVI-XVIII

4. Zone de descoperiri arheologice premusatine, "ocoluri"

5. Zona comunitate catolică

6. Zona comunitate armeneasca

7. Presupusa reşedinţă feudală

8. Curtea Domnească

9. Drumuri de tranzit comercial sau locale

Astfel, eliminînd o parte din confuzii, corectînd datele cronologice în relaţie cu cele stratigrafice şi coroborînd informaţia directă, avînd un coeficient mulţumitor de siguranţă, cu unele date planimetric-tipologice, reiese un model "preurban" cu un mare grad de plauzibilitate şi care explică o parte din neconcordanţele interpretărilor cercetării arheologice. Realităţile se explică într-o mare măsură dacă informaţia arheologică se raportează la o topografie conform căreia aşezarea conţine trei elemente în interdependenţă: curte (probabil fortificată, pe locul bisericii Mirăuţi, deci în zona cea mai bine protejată natural), aşezare fortificată (pe o arie ce urmează să fie stabilită cu precizie doar prin noi cercetări arheologice, dar care, oricum, nu este firesc să se rezume la depresiunea amintită[27] şi una sau mai multe suburbii nefortificate, gravitînd spre vest, pînă spre Sf.Dumitru şi spre sud, pînă spre Şipot.

Analogiile din spaţiul slav sînt numeroase şi controlate, de fiecare dată, pe cale arheologică. Pentru nord-vest, exemple concludente sînt Gdansk, Wroclaw, Szczecin, Poznan etc.[28] sau Brenna, Lübeck, Dymin[29]. Pentru spaţiul ceh, Miculcice materializează modelul cel mai complex, cu un mare castel şi alte fortăreţe pe lîngă care gravitau zone suburbane cu o populaţie segregată după status şi ocupaţie[30], iar Praga, tipul cu două centre fortificate şi cel puţin tot atîtea zone locuite civile[31]. Există, apoi, numeroase aşezări cu multiple nuclee locuite, întemeiate sub castelele Premyslizilor: Brno, Plzen, Melnik, Litomysl, Most, Bilina, Hradec, Olomouc, Opava, Litomerice, Domazlice etc. [32], toate anterioare etapei oraşelor "de drept german". Rusia kieveană furnizează, de asemenea, prin chiar capitala statului, un model complex, cu multiple nuclee fortificate în jurul reşedinţei princiare[33] sau, prin majoritatea celorlalte oraşe timpurii, modelul coexistenţei unor nuclee locuite deschise (numite în general "posada") sau sumar fortificate şi cu centrele apărate, iniţial, prin amenajări defensive din pămînt şi lemn ("kremlin"-"detineţ")[34]. Toate aceste analogii, localizate cronologic la cumpăna mileniilor şi în primele două-trei secole ale celui de-al doilea mileniu, au un grad de dezvoltare asemănător cu Suceava secolului XIV.

Pentru spaţiul moldovenesc şi perioade mai timpurii, analogii pot fi oferite de aşezarea de la Fundu Herţii[35], iar pentru o perioadă mai tîrzie - sfîrşitul sau jumătatea a doua a secolului XIV - vezi Romanul[36].

Este evident că avansînd modelul amintit, recunoaştem implicit plauzibilitatea existenţei unei Suceve premuşatine, de secol XIII-XIV, conform cercetărilor, în special de după 1975 şi cu condiţia ca întreg sistemul de cronologii pus în evidenţă în ultimul timp să fie corect. In această privinţă, ne raliem majorităţii publicaţiilor care plasează modificările calitative ale realităţilor economice şi topografiei aşezării la sfîrşitul secolului XIII - prima jumătate a secolului XIV, dar considerăm că nivelul de dezvoltare este încă "preurban"[37] sau, conform unui concept al istoriei şi arheologiei spaţiului slav central şi nord european, al unei aşezări urbane "în germene"[38].

In afara aspectelor tipologic-analogice, probele plauzibilităţii modelului amintit sînt conţinute de planimetrie.

Demersul nostru este clădit pe studiul paralel a două planuri ridicate la aproximativ un secol distanţă, ultimul fiind actualizat în deceniul 6-7 al secolului nostru[39]. Ele pun în evidenţă o serie de realităţi extrem de preţioase şi concludente.

In primul rînd se constată că, în respectiva perioadă - o sută de ani - modificările de structură stradală sînt practic inexistente, iar cele de lotizare, anonime. Secolul fiind caracterizat prin începuturi ale restructurării urbane ale unor oraşe româneşti extracarpatice, stabilitatea dovedită în acest răstimp este mai mult decît semnificativă şi constituie un redutabil sprijin al probelor stabilităţii structurilor urbane ale unor oraşe româneşti în general şi a Sucevei în special[40].

Fiind verificabilă implicit corectitudinea ridicării topografice din 1877, respectivul plan va funcţiona ca reper în localizarea cercetărilor arheologice şi în studiul planimetric propriu-zis prin care, în primul rînd, se delimitează două tipuri de reţele stradale: neregulat şi regulat. Semnificativ este faptul că ultimul coincide ca întindere cu zona comercială (de tîrg), realitate pusă de noi în legătură cu caracteristicile unui model urbanistic de influenţă oficială[41]. Coexistenţa celor două tipuri de reţele

stradale probează, pe de altă parte, succesiunea celor două modele urbane distincte, proprii fiecare unor anumite circumstanţe istorice. Pentru Suceava premuşatină, interesează zona reţelei neregulate din nord-est, care coincide cu cea propusă de arheologi ca reprezentînd aria locuită anterior sfîrşitului de secol XIV.

Restul ariei urbane cu reţea stradală dezordonată, reprezintă extinderi spontane ale ariei locuite ulterioare momentului "dirijat" de la sfîrşitul secolului XIV - începutul secolului XVI, în special în sudul oraşului[42].

Localizarea pe plan a ariilor descoperirilor arheologice premuşatine şi a densităţii lor, ar fi conturat cu o mai mare precizie suprafaţa şi configuraţia aşezării respective. Pînă atunci, planimetria furnizează o informaţie extrem de precisă: în nordul bisericii Sf. Dumitru, două artere de circulaţie cărora, se va vedea, le plasăm apariţia în faza "dirijată", ocolesc un spaţiu conturat şi lotizat conform "ocolurilor" specifice organizărilor spaţiale spontane autohtone[43]. Singura explicaţie a traseului acelor uliţe rezidă în preexistenţa respectivului nucleu construit, pe care implantul oficial îl va cruţa, aidoma altor situaţii similare europene[44].

"Negativul" aproximativ al ariei locuite premuşatine rezultă în continuare, prin delimitarea ariilor de colonizare germană (catolică) şi armeană care, conform uzanţelor epocii, nu se implantează aproape niciodată (în cazul unei acţiuni paşnice) peste ariile mai vechi locuite, ci la limita lor sau la o oarecare distanţă[45].

Şi în cazul Sucevei, limitele spre est şi sud-est ale nucleelor coloniste catolice şi armeneşti[46] reprezintă limita terenurilor neocupate de aşezarea premuşatină.

Aria fortificată de secol XIV este iarăşi determinabilă precis doar arheologic, dar ipoteza fortificării separate a zonei bisericii Mirăuţi este sprijinită de datele de teren şi de marea frecvenţă a acestui tip de rezolvări. Astfel, este foarte posibil ca fragmentul de fortificaţie din nord-est, prezentată ca apărînd acel nucleu locuit din depresiune, să fie în realitate parte componentă a sistemului de apărare a zonei stricte a bisericii Mirăuţi, pe locul căreia plasăm, totuşi, reşedinţa premuşatină[47]. Prin această reinterpretare a datelor arheologice, se recapătă o distribuţie normală a elementelor de apărare, cu şanţul în exteriorul palisadei.

In sfera analogiilor, reşedinţa feudală (castelul) independent ca apărare faţă de oraş, chiar dacă aceste două elemente cooperarează (rezolvare care nu admite excepţii în Evul Mediu european occidental şi central) îşi are una din origini în dispunerea similară feudal-timpurie din acelaşi spaţiu slav. Anumiţi autori o consideră obligatorie[48].

Etapa urbană (a urbanizării Sucevei), ulterioară sfîrşitului de secol XIV şi anterioară primei jumătăţi a secolului XVI, va fi discutată prin prisma consideraţiilor prezente la punctele 3,4,5,6,7,8 şi 9 şi se va concentra în special asupra zonei de tîrg.

Pentru început, faptul că această zonă este în acelaşi timp organizată suficient de riguros geometric (prim reper şi cel mai concludent al amintitului model oficial) şi concentrează toate descoperirile arheologice de sfîrşit de secol XIV - început de secol XV de arhitecturi aulice şi datorate coloniştilor, este deosebit de important. Fenomenul pus astfel în evidenţă este firesc, obligatoriu chiar, atîta timp cît, odată stabilită întemeierea aşezării urbane de aici[49], iar funcţia ei fiind în mod programatic preponderent comercială, modelul va structura, în primul rînd, această zonă de schimb, în jurul căreia se va concentra pentru o bună bucată de timp întreaga comunitate urbană de sfîrşit de secol XIV şi chiar de mai tîrziu[50].

Zona este circumscrisă intersecţiei principalelor drumuri comerciale de tranzit (în special pe direcţia nord-sud[51]) sau de interes local, iar faptul poate fi pus în evidenţă prin cele mai vechi planuri ştiute[52].

In privinţa reperelor arheologice de sfîrşit de secol XIV, considerăm plauzibile

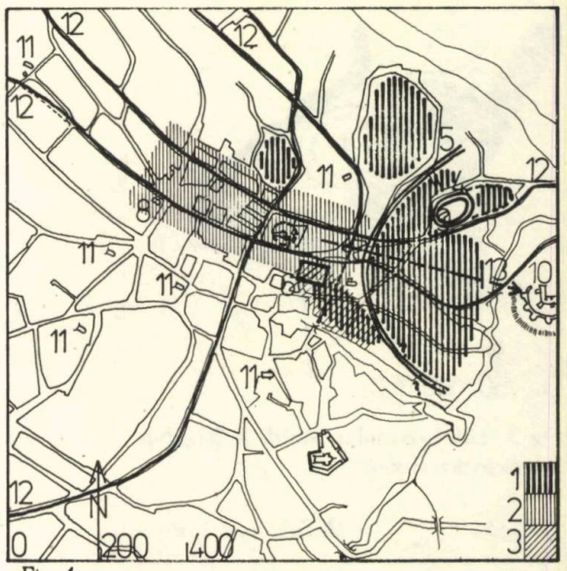

Fig. 4

Propunere privind configuraţia aşezării premuşatine, primul implant urbanistic oficial şi tendinţele dezvoltării ulterioare ale Sucevei:

1. Aşezare premuşatină

2. Primul implant oficial

3. Şantierul Curţii Domneşti

4. Resedinta feudală premuşatină fortificată

5. Fortificaţia aşezării

6. Curtea Domnească

7. Biserica catolică

8. Biserica armenească

9. Biserica Mirăuţi (Mitropolia veche)

10. Cetatea de Scaun

11. Biserici de secol XV-XVII, centre ale unor zone de locuire contemporane

12. Drumuri de tranzit si principala retea de circulaţie de secol XIV-XV

13. Direcţionarea spaţiului de schimb.

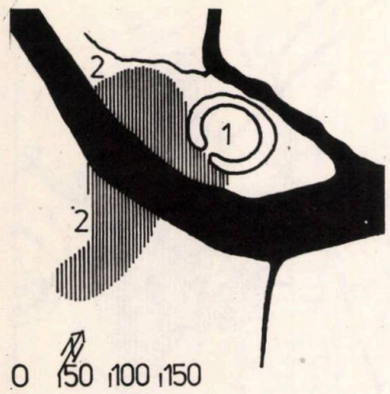

Fig. 5 Lübek - orasul in secolele XI-XII, după L.Leciejewicz, op.cit.:

1. Grod *2. Zone locuite exterioare*

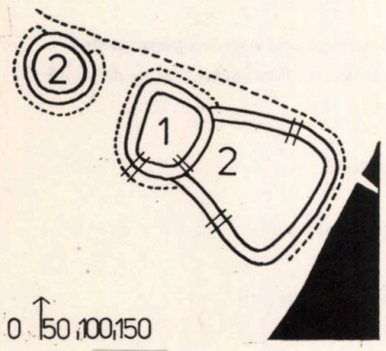

Fig. 6 Szczecin - orasul in secolul XII, dupa W. Hensel in "Dacia" NS, 1961:

1. Castrul *2. Zone locuite*

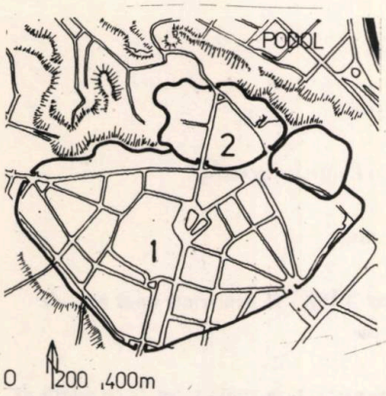

Fig. 7 Kiev - orasul in secolele XII-XIII, după P.P. Tolocico, op. cit. :

1. Orasul lui Iaroslav *2. Orașul lui Vladimir*

următoarele elemente: biserica catolică de la Sf.Dumitru, primele construcţii de lemn ale Curţii Domneşti (inclusiv turnul-locuinţă de la est) fără să putem preciza dacă se constituiau într-un ansamblu închis sau nu, primele case de lemn de la nord-vest de Curte (localizate, în general, la începutul secolului XV), care vor fi tălate de construcţia de piatră din secolul XV. Fără să fie probat arheologic, se poate adăuga prima construcţie a bisericii armeneşti, care trebuie căutată pe locul actualei biserici Sf. Cruce. Din păcate, nu posedăm (şi probabil nu există) date de secol XIV de pe teritoriul proaspăt eliberat de construcţiile zonei comerciale.

Reperele planimetrice sînt susţinute de continuitatea în timp a fronturilor străzilor principale comerciale (în special între Curte şi biserica Sf. Cruce) şi a celor ce penetrează dinspre nord, sud, est şi vest. Există, apoi, o sumă de rapeluri ortogonale în zona bisericii Sf. Ioan Botezătorul, care păstrează date ale conformaţiei zonale anterioare lotizării spaţiului Curţii.

Datele istorice (tîrzii) furnizează, în egală măsură, repere ale unor realităţi anterioare secolului XIX, referitoare, în primul rînd, la existenţa în zona respectivă a unor pieţe şi la desfăşurarea lor spaţială, iar datele analogice integrează fenomenul urbanizării Sucevei în rîndul altora similare din zonele înconjurătoare, completînd petele albe ale băncii de date.

Coroborarea tuturor acestor repere (care, deocamdată, din punct de vedere cronologic, sînt plauzibile) cu o parte din concluziile publicaţiilor anului 1988 amintite, face posibilă avansarea unui model de geneză a centrului "noului oraş". El surprinde, în afara coincidenţei prilejuite de ridicarea relativ contemporană a celor trei elemente amintite (Curte, biserică catolică şi biserică armeană) cu amplasamente semnificative în cadrul zonei de tîrg, geometria riguroasă a traseelor urbanistice locale şi ordonarea spaţială către Cetatea de Scaun a întregului ansamblu. Aceste elemente, deloc întîmplătoare, furnizează soluţia planimetrică cu gradul cel mai mare de plauzibilitate: centrul comercial (necesar comercial) al Sucevei era format dintr-o mare piaţă (dreptunghi alungit) în care biserica catolică ocupa punctul central, iar biserica armeană şi Curtea, colţurile de est şi vest. Faţă de planurile de secol XIX şi XX avute la dispoziţie, rectangularitatea colţului de sud-est este restabilită prin poziţia în plan a Curţii şi a caselor de la nord-vest de ea, surprinse arheologic. Aceste locuinţe vădesc o mare apropiere de cele domneşti şi susţineau frontul sud al jumătăţii estice a pieţii, fiind îndepărtate în urma incendiilor şi distrugerilor din jumătatea a doua a secolului XV.

Tipul de spaţiu şi lotizare (loturi înguste şi lungi, înşiruite ordonat) sînt tipice aşezărilor structurate (urbanizate) într-un timp relativ scurt[53], modelul regăsindu-se în întreg spaţiul limitrof[54]. Se remarcă o anumită curbură a spaţiului pieţii, care şi ea poate fi observată într-o serie de trasări medievale urbane[55].

Aşezarea relativ concomitentă, de către domnie, a coloniştilor saşi şi armeni, alături de populaţia românească a cărei "orăşenizare" începuse deja cu cîteva decenii înainte, aşezare prilejuită de deschiderea marilor şantiere, precum şi de mutarea domniei aici şi susţinerea comerţului de tranzit, au impus structurarea coerentă şi rapidă a spaţiului, conform unui model oficial, cu date foarte precise şi care trebuia să ţină cont de contextul natural şi artificial[56].

Cele două tîrguri (de Jos şi de Sus) nu sînt succesive în timp, ci subîmpărţiri ale marii pieţe, prin construcţia bisericii catolice (înconjurată de cimitir şi eventual de o fortificaţie din pămînt şi lemn, aidoma tuturor oraşelor transilvănene de colonizare[57]). Ocuparea ulterioară, progresivă, cu lotizări, a spaţiului pieţii este un fenomen des întîlnit în Europa medievală şi explicabil prin valorificarea prin construcţii a unui spaţiu urban preţios din punct de vedere funciar. In oraşele româneşti, fenomenul poate fi explicat şi printr-o mutaţie a funcţionalităţii şi semanticii spaţiului central (care devine, din "forum", simplu spaţiu de schimb) şi prin apariţia unor spaţii de tîrg exterioare zonelor de locuit. In cazul Sucevei,

fenomenul, ulterior probabil apariţiei tîrgurilor din nordul oraşului, este probat documentar[58] şi planimetric. Faptul că în 1761 Tîrgul de Sus se desfăşura încă între biserica Sf. Dumitru şi biserica armenească[59], deci spaţiul de la vest de Sf. Dumitru era liber, se coroborează cu informaţia conform căreia atunci (în 1761) erau în discuţie acţiunile negustorilor armeni care nu se conformau regulilor existente, şi-şi construiau dughene "în mijlocul tîrgului"[60]. O interpretăm ca o dovadă a ocupării spontane şi progresive a spaţiului pieţei, aidoma celui din estul bisericii Sf. Dumitru.

Proba planimetrică a existenţei iniţiale a unui mare spaţiu liber este conţinută de continuitatea traseelor nord-sud a tuturor arterelor ce penetrează în piaţă, continuitate întreruptă de lotizările centrale, ele însele atipice (foarte înguste şi scurte)[61].

Pentru sfîrşitul secolului XIV, inexistenţa datelor demografice şi arheologice ne împiedică să cunoaştem lăţimea loturilor (se pot eventual extrapola datele obţinute în preajma Curţii; pentru laturile lungi, limitele nord şi sud ale lotizării se pot deduce planimetric) şi, mai ales, maniera de ocupare a fronturilor. Este sigur că cele două comunităţi coloniste ocupau spaţiile aferente bisericilor lor, latura adiacentă Curţii fiind locuită, probabil, de români (în varianta "boierească" a locuinţelor) sau de germani (în varianta "negustorească") şi este plauzibil ca zonele centrale ale fronturilor pieţii să fie pentru un timp încă neocupate.

Spaţiul de la sud şi sud-est de Curte şi aparţinînd ei, pînă la "Şipot", către care este de bănuit o penetrare dinspre piaţă, era organizat pentru şantierul ansamblului aulic şi astfel se explică, pe de o parte, apariţia în vecinătatea Curţii a acelor locuinţe şi ateliere modeste şi, pe de alta, a urmelor arheologice germane timpurii din zona Şipot. In mare parte, acest spaţiu se va transforma ulterior în grădină a Curţii, cu excepţia nucleului de locuinţe stabile de români ridicate începînd cu secolul XV[62]. Considerăm că populaţia românească continua să locuiască, cu preponderenţă,

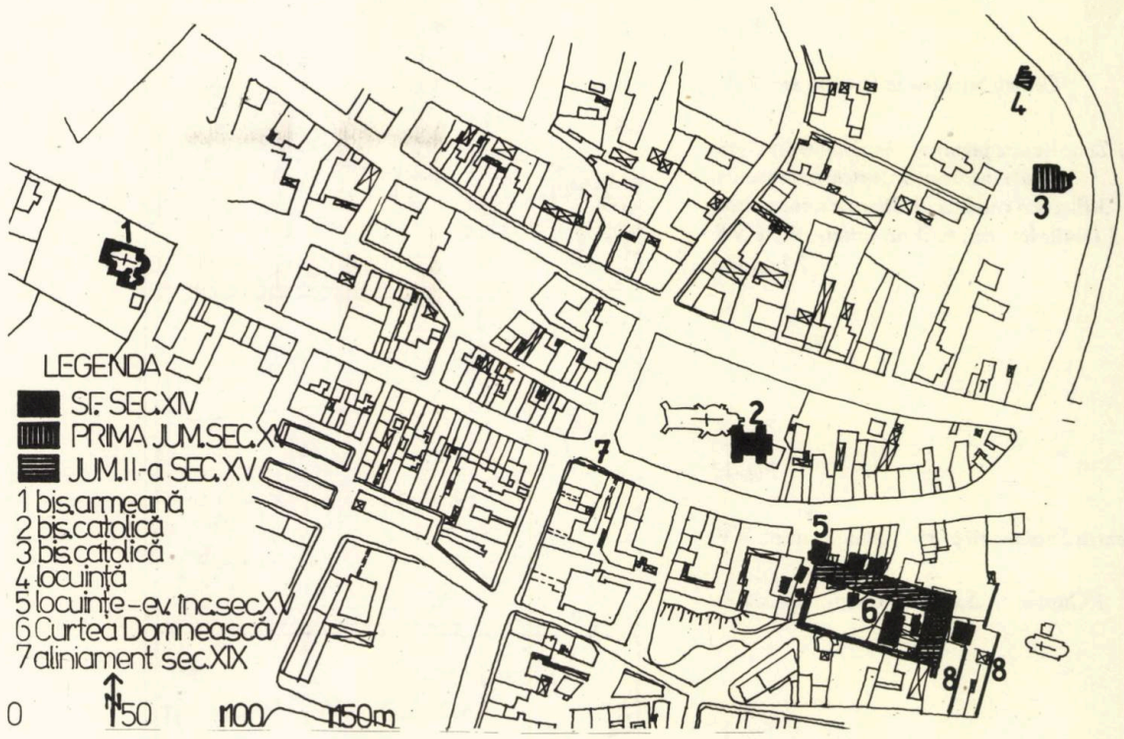

Fig. 8 Detaliu centru istoric Suceava - ridicare după 1950

Fig. 9 Detaliu centru istoric Suceava - ridicare 1877 - vezi legenda la Fig. 8

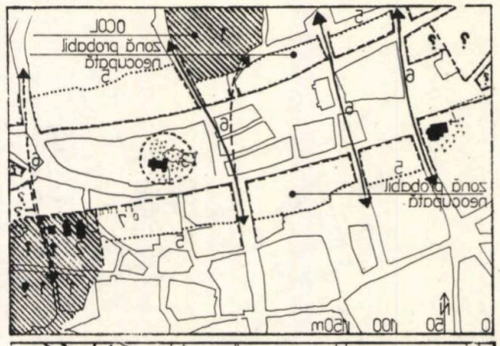

Fig. 10

Centru Suceava la sfirsitul sec. XIV:

1.Zone locuite premusatine; 1'.Santier Curte Do mneasca; 2.Curtea Domneasca; 3.Biserica catolica; 4.Biserica armeneasca; 5.Limite lotizari; 6.Continuitate trasee N-S; 7.Locuinte

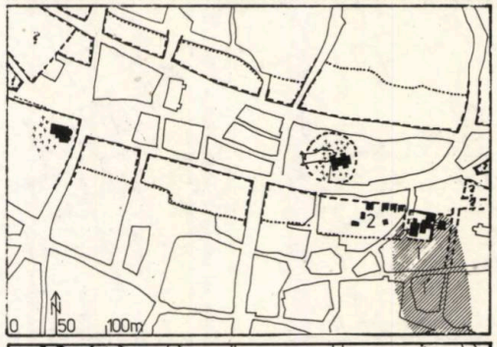

Fig. 11

Centru Suceava in prima jumatate a sec. XV:

1.Curtea; 1'.Santierul Curtii; 2.Locuinte

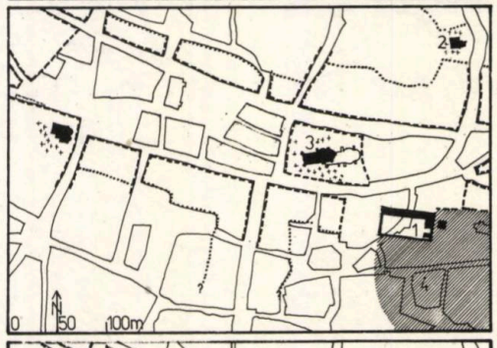

Fig. 12

Centru Suceava in a doua jumatate'a sec. XV - prima jumatate a sec. XVI:

1.Curtea; 2.Biserica catolica din punctul "Drumul national"; 3.Biserica Sf.Dumitru; 4.Spatiu privat (gradina) Curte

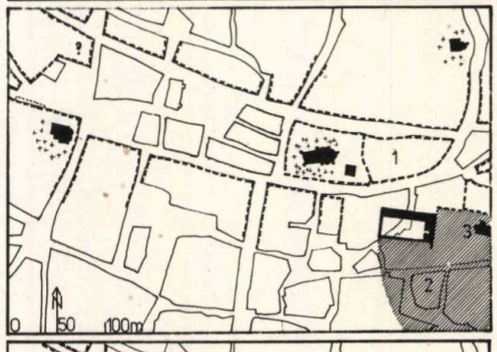

Fig. 13

Centru Suceava in prima jumatate a sec. XVI - sec. XVII:

1.Lotizare in Tirgul de Jos; 2.Spatiu privat (gradina) Curte; 3.Biserica Sf. Ioan Botezatorul

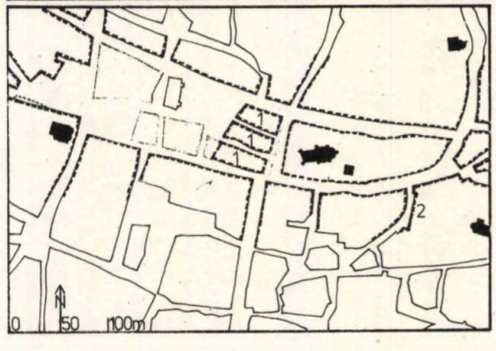

Fig. 14

Centru Suceava după sec XVII - ante sec. XIX:

1.Lotizari intre Tirgul de Jos si Tirgul de Sus; 2.Lotizari pe locul Curtii Domnesti

zona dinspre Mirăuţi (proaspătă Mitropolie, de pe locul fostei reşedinţe), constituind un al doilea pol al oraşului, legat de piaţă printr-o arteră est-vest. "Uliţa ce duce direct la cetate", amintită în 1448, era una dintre elementele structurante ale acestei locuiri româneşti şi materializa direcţionarea spre cetate a spaţiului pieţii.

In general, se poate considera că era momentul coexistenţei celor două modele: spontan şi dirijat, în care domnia, contribuind la urbanizarea populaţiei autohtone, se bazează net pe aportul celor două comunităţi coloniste şi încearcă un compromis cultural, materializat, de altfel, în plan urbanistic.

Analogiile acestuiimplant urbanistic şi al modelului de spaţiu central sînt extrem de numeroase, în special în Transilvania şi centrul Europei, spaţiile nordic şi vest-european fiind dominate de modelul oficial de tip "reţea rectangulară cu piaţă pătrată, sau apropiată de pătrat, centrală"[63].

Similitudini surprinzătoare se remarcă la Bistriţa transilvăneană, în multiple relaţii cu Moldova şi oraşele ei nordice. Pentru faza de început, piaţa Bistriţei are aceleaşi dimensiuni cu cea suceveană, iar ocuparea ei (dirijată sau spontană) se realizează, treptat, într-un mod asemănător[64].

De altfel, în Moldova sfîrşitului de secol XIV, vehicularea unor modele oficiale în domeniul arhitecturii se vădeşte în tipologia cetăţilor şi curţilor domneşti construite, despre care s-a spus că probează aplicarea unui model nord-baltic, la rîndul său purtat de meşteri germani veniţi din zonele respective[65]. In realitate, acest model, în diferite variante apropiate ca rezolvare, se regăseşte în întreg spaţiul european, ca apanaj (nu exclusiv, totuşi) al puterii centrale[66]. Este lesne de făcut legătura între un model arhitectonic şi unul urban, purtat fie de colonişti (dar nu neapărat dinspre nord) fie asimilat de puterea centrală şi impus în ţară, în speţă la Suceava, cu atît mai mult cu cît, două din cele trei cetăţi ce se ridicau în Moldova acelui moment erau în Suceava. La

acestea se poate adăuga turnul-locuinţă al Curţii. Un stat tînăr şi consolidat impetuos, cu suficiente relaţii în jur, nu putea face abstracţie de necesitatea urbanizării, cum nu a făcut de problema apărării, comerţului, cultului etc.

Evoluţia ulterioară a spaţiului central sucevean este controlată în aceeaşi manieră.

Pentru o anumită perioadă de timp, este plauzibil să se fi populat exclusiv zona limitrofă pieţii şi, eventual, penetraţiile dinspre nord şi sud (uliţele Ponea şi Mare). Limitele zonei locuite de pînă la începutul secolului XVI sînt date de poziţia în planul oraşului a bisericilor construite începînd cu această perioadă. Curtea Domnească se va definitiva ca alcătuire, îndepărtînd, în cursul secolului XV, din imediata apropiere, locuinţele existente, acţiune cu atît mai plauzibilă şi de înţeles, în varianta proprietăţilor aparţinînd populaţiei germane. Zona limitrofă ei se va stabiliza odată cu domnia lui Ştefan cel Mare.

Amintita plauzibilitate a îndepărtării locuinţelor, probabil nemţeşti, din apropierea Curţii trebuie discutată în contextul în care, începînd cu prima parte a secolului XV, comunitatea germană îşi va pierde treptat poziţia privilegiată. Un semn sigur este dispariţia bisericii catolice din piaţă şi înlocuirea ei ulterioară, nu întîmplător, cu biserica domnească ortodoxă din timpul lui Petru Rareş, completată volumetric cu turnul lui Lăpuşneanu. Populaţia germană va continua să ocupe, în mod cert, latura nordică a pieţii şi tot spaţiul de pînă la "Drumul naţional" unde îşi vor ridica una sau două biserici în secolul XV. In orice caz, în secolul XVII, este amintită o biserică catolică "în faţa pieţii"[67].

Treptat, fronturile se vor completa, inclusiv laturile de est şi vest. Spre vest, reperul temporal al ocupării zonei de pînă la biserica Sf. Simion este însăşi construcţia acestei biserici - 1513[68].

Este de bănuit că această formulă se va menţine pînă la mijlocul secolului XVI, timp în care Suceava, extinzîndu-şi spre nord spaţiile destinate comerţului, va ocupa noi terenuri spre sud, în cadrul larg al noii fortificaţii ce o înconjura începînd cu secolul XV. Faptul este controlabil, din punct de vedere cronologic şi spaţial, prin apariţia bisericilor Adormirea (1529), Invierea (1555), Sf. Nicolae (sec. XVI, refăcută în 1612)[69]. Spre sud-est, ridicare mănăstirii Sf. Gheorghe în 1512-1522 este un semn că zona respectivă era neconstruită, ulterior, abia, mănăstirea devenind elementul de atracţie al locului.

Conformaţia urbanistică a acestor noi cartiere, de după începutul secolului XVI, denotă o ocupare spontană a teritoriului, bisericile concentrînd circulaţiile limitrofe (ex: Sf. Nicolae, Sf. Arhangheli, Invierea, Sf. Teodor etc.). Elementele majore ale tramei stradale se mînţin şi se vor menţine pînă în secolul nostru.

Incercarea noastră de a delimita cronologia ocupării spaţiului central al pieţii şi modificările petrecute în zona Curţii se sprijină pe raportul între părăsirea ansamblului Curţii, petrecută cîndva în jumătatea a doua a secolului XVII[70], şi lotizarea zonei de est a pieţii. Există, în această privinţă, un strîns raport de determinare a celor două fenomene, întîietate avînd lotizarea spaţiului central care, aidoma Bistriţei, va urmări, pentru limita de sud a pateului astfel format, o linie de "fluidizare" a circulaţiei. Piaţa se va transforma într-o reţea de străzi, iar momentul apariţiei documentare a lor ("Fruntea" şi "Mare" în 1673[71]) poate fi considerat termen "ante quem" al ocupării pieţei. O mai mare precizie cronologică nu se poate obţine decît arheologic şi tot astfel se poate localiza acel spital din faţa palatului: în lotizarea nou creată sau vis-à-vis, pe locul unor lotizări germane. In orice caz, sfîrşitul secolului XVII găseşte spaţiul respectiv lotizat (dacă documentul din 1673 consfinţeşte realităţi de la sfîrşitul secolului XVI[72], înseamnă că ocuparea poate fi mai veche) astfel încît, prin dispariţia Curţii şi ocuparea progresivă a terenului ei, noul front din sud-estul pieţii va urmări conformaţia celui de vis-à-vis, avînd loc şi o sumă de modificări ale racordării la legătura spre biserica Mirăuţi şi zona

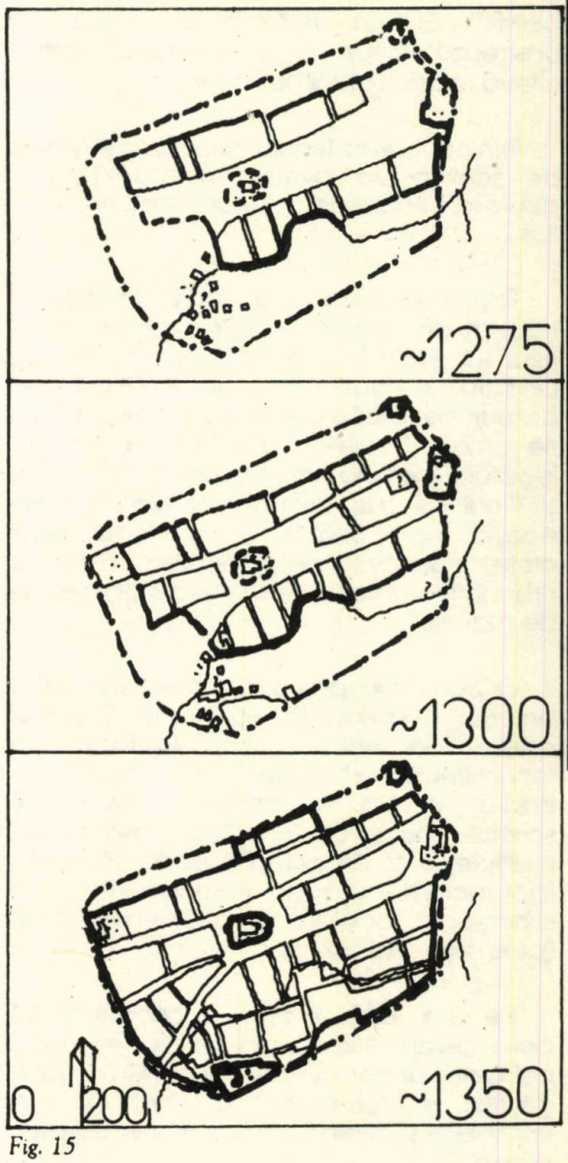

Fig. 15

Evolutie Bistriţa,

dupa P. Niedermaier, op. cit.

bisericii Sf.Ioan Botezătorul, unde se păstrează, totuşi, pînă în secolul nostru, cîteva rapeluri planimetrice vechi.

Prin ocuparea Tîrgului de Jos, activitatea de schimb va avea tendinţa de a-şi deplasa centrul de greutate spre Tîrgul de Sus.

Tîrgul de Sus va fi şi el parţial şi progresiv ocupat de lotizări, începînd, probabil din jurul lui 1761[73], şi izolat complet de Sf. Dumitru. Este posibil ca o parte din cele trei pateuri de lotizări de la vest de biserică să fie mai timpurii, păstrîndu-se, astfel, legătura spaţială dintre biserica Sf. Dumitru şi Tîrgul de Sus, amintită în 1761. In felul acesta, apar străzile de pe locul fostei pieţe, care vor permanentiza rapelurile urbanistice anterioare, cu excepţia colţului de sud-est.

O concluzie parţială a celor discutate anterior şi aplicabilă nu numai Sucevei, este deosebita complexitate a fenomenului urbanizării unei aşezări, în cadrul căreia, constituirea pieţei de schimb, spaţiu cu funcţiuni şi semnificaţii multiple, este de primă importanţă. Acest fapt reclamă, aşadar, un suplimentar efort arheologic localizat în asemenea spaţii (cele care mai există).

Pe de altă parte, considerăm că demonstraţia făcută aici certifică în modul cel mai clar necesitatea punerii în circuitul ştiinţific şi coroborării a unei cît mai complete şi diverse informaţii, necesitatea dialogului.

NOTE:

1) T.O. Gheorghiu: Arheologie şi planimetrie - unele aspecte de istorie urbană medievală românească extracarpatică, în curs de publicare în "Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie" (SCIVA) nr.2/1990. Planimetria şi arheologia - componente ale metodologiei de studiu a istoriei medievale urbane (consideraţii pe marginea unor lucrări de istorie orăşenească românească recent apărute), în curs de publicare în "Anuarul Institutului de istorie şi arheologie" (AIIA), Cluj

2) T.O. Gheorghiu, în "Arhitectura" 1/1986, idem în "Arhitectura" 1/1988, idem. în "Arhitectura" 3/1988, idem. Aspecte urbanistice medievale româneşti extracarpatice în context zonal, în curs de publicare în "Arhitectura"

3) T.O. Gheorghiu, Arheologie... notă 5

4) Ibidem, aliniatul B

5) T.O. Gheorghiu, în "Arhitectura" 3/1988

6) T.O. Gheorghiu, Arheologie... nota 5

7) Insistăm, pentru început, asupra probelor necesare dovedirii unui nivel oarecare de locuire, aşa cum sînt precizate de Şt. Olteanu în "MIM - Bucureşti", II/1965, p.26: depistarea unor urme de locuinţe şi amenajări meşteşugăreşti, gropi de gunoaie sau alimente sau de alte anexe ale locuirii şi nu, de pildă, doar fragmente ceramice care pot proveni din altă parte. Observaţia va funcţiona ca reper al unei bune părţi din consideraţiile ce vor urma.

Incă din 1960, combătîndu-se teze mai vechi care nu recunoşteau oraşului o vechime mai mare decît de la începutul secolului XIV, se făceau cunoscute o serie de rezultate ale cercetării arheologice, conform cărora aşezarea căpăta o mare vechime, deci continuitate - cel puţin din secolul VI (cf. M.D. Matei, în SCIV 1/1960, p.107 şi urm., idem. Contribuţii arheologice la istoria oraşului Suceava, Bucureşti 1963, p.25 şi urm.). Se acredita, cu acele ocazii, ideea concentrării populaţiei într-un spaţiu restrîns în nord-estul oraşului de mai tîrziu, concentrare care, urmînd unei pronunţate disipări în teritoriu, avea loc cîndva între sfîrşitul secolului XIII şi mijlocul secolului XIV. Ea era însoţită de înconjurarea aşezării cu o fortificaţie - vezi problema cronologiei acestor evenimente dezbătută la T.O. Gheorghiu, op.cit., nota 5 - şi împreună constituiau semnele începutului de urbanizare. Erau remarcate cu precădere straturile premuşatine din punctele "Curtea domnească" şi "Şipot" (cf. M.D. Matei, op.cit. p.34, E. Busuioc, în SCIV 2/1964, p.213 etc.) şi mai ales din zona "Mirăuţi" (strat gros de cultură de secol XIV, cf. M.D. Matei, op.cit. p.79) fapt ce, de altfel, constituia una din probele existenţei unei reşedinţe feudale la Suceava (ibidem). Descoperirile din zona Curţii Domneşti îndreptăţeau să se considere că reşedinţa domnească fusese implantată pe latura de sud-vest a aşezării de secol XIV, prin dezafectarea unui număr de locuinţe ale orăşenilor (ibid., p.80-81), tezâ reluată de aproape întreaga literatură de specialitate. Cea mai concludentă descoperire părea a fi o locuinţă de mijloc de secol XIV, în orice caz, anterioară Curţii Domneşti (cf. M. Matei, în "Materiale şi cercetări arheologice" (MCA) IX/1970, p.385-386). Mecanismul restrîngerii ariei şi probele arheologice ale caracteristicilor aşezării premuşatine sînt apoi minuţios analizate în M.D. Matei şi O. Monoranu, în "Suceava", 1969, p.67-74, iar controlul stratigrafic este evidenţiat în M.D. Matei, în "Dacia" X/1965, în special p.356 şi urm.

In acest context, este deconcertantă publicarea în 1977 a descoperirii adevăratului (?) nivel premuşatin din zona Curţii, de fapt, a primelor indicii ale unei locuiri anterioare lui Petru I al Muşatei (cf. M.D. Matei, în SCIVA 4/1978, p.541 şi urm.), nivel atins şi cu doi ani înainte (vezi şi M.D. Matei, E.I. Emandi, în "Suceava" 4/1977, p.105- 110, unde se confirmă faptul că stratul descoperit atunci (1975) şi datat ante mijlocul secolului XIV este cel mai vechi de la Curte - p.110). Abia cu acele prilejuri se obţineau datele necesare evidenţierii unei locuiri de o oarecare densitate în zona Curţii Domneşti (M.D. Matei, op.cit. p.550) şi chiar a unui "complex de locuire - aflat undeva în jur, dar încă neidentificat (s.n.) - aparţinînd unui feudal local, îndepărtat de aici de către domnie" (ibidem, p.553 şi nota 9 - vezi şi infra, nota 27). Se lasă însă să se înţeleagă, apoi, că aceea era prima descoperire a unui strat anterior lui Petru I, de unde reieşea şi importanţa ei (ibid., p.550-551); să nu uităm că se publicaseră pînă atunci cîteva articole care tratau exclusiv problema Sucevei premuşatine.

Dacă situaţia semnalată ar fi fost rezultatul evoluţiei cercetării sau unor reinterpretări de date, corecturile respective trebuiau să fie publicate ca atare, măcar pentru a nu se lăsa impresia că probele pentru o locuire stabilă premuşatină în zona Curţii Domneşti ar fi fost şi în 1977, ca şi înainte, asemănătoare, adică neconcludente şi inconsistente.

Reiese de aici că, în ciuda faptului că existenţa acestei aşezări, întinderea şi gradul de dezvoltare sînt detectate, într-un fel sau altul, arheologic, recursul la o bună parte din informaţiile publicate trebuie făcut cu prudenţă - vezi şi în continuare, punctul 3. Rămîne ca sigură doar existenţa fortificaţiei din nord-est (cf. M.D. Matei, L. Chiţescu, în "Dacia" N.S., X/1966, p.324-326), fortificaţie oricum atipică şi prin aceasta dificil de controlat funcţional şi ca traseu (vezi nota următoare şi infra în text).

8) In mai multe rînduri, în scris sau desen, aşezarea de secol XIV este delimitată la est de Cacaina şi spre vest şi sud-vest de o linie ce uneşte biserica Sf. Dumitru cu Sf. Gheorghe, gravitînd în jurul zonei "Mirăuţi" (cf. M.D. Matei, Contribuţii... p.32, idem. în SCIVA 1/1977, p.81-82, E. Emandi şi colab. în "Arhitectura" 5/1984, p.25 etc.). In planurile publicate, aria e diferită (cf. M.D. Matei, Contribuţii..., M.D. Matei, O. Monoranu, op.cit., E. Emandi şi colab. op.cit. etc.).

Pe de altă parte, pe baza aceloraşi săpături arheologice, se arată că aşezarea era înconjurată în totalitate de un şanţ şi o palisadă, fapt ce a dus, de altfel, la concentrarea ei (deci şi din necesităţi defensive) (cf. M.D. Matei, O. Monoranu, op.cit. p.71, M.D. Matei în SCIVA 1/1977, p.81-82, idem. în SCIVA 3/1976, p.372-373). Or, planurile amintite, la care se adaugă o altă serie care marchează doar fortificaţia de secol XIV (cf. M.D. Matei, L. Chiţescu, op.cit.) prezintă fortificaţia ca fiind tangentă dar exterioară zonei Mirăuţi şi înconjurînd mai puţin de jumătate din aria aşezării de secol XIV (amintită textual sau desenat).

Considerînd că datele arheologice puse în evidenţă pentru localizarea zonei "intramuros" de secol XIV şi pentru traseul fortificaţiei sînt insuficient de concludente şi chiar neverosimile (inversarea

elementelor de apărare şi localizarea acestui prim nucleu dens locuit exact în zona cea mai depresionară a locului, cu apă freatică la foarte mică adîncime, zonă dominată la limita ei imediată de colina bisericii Mirăuţi - elemente care sînt, de altfel, amintite şi de M.D. Matei, L. Chiţescu, op.cit. p.324-326, fără să determine, însă, reconsiderarea concluziilor) şi acceptînd în parte informaţia publicată, propuneam un nou traseu al fortificaţiei respective, mult mai larg, protejînd şi zona bisericii Mirăuţi (în "Arhitectura" 1/1988, p.42, fig. 10). Consideram, cu acel prilej, că aria locuită este oricum mai mare decît aria fortificată - vezi infra în text.

In publicaţiile anului 1988 (M.D. Matei, E.I. Emandi, Cetatea de Scaun şi Curtea Domnească din Suceava, Bucureşti, 1988, M.D. Matei în "Revista muzeelor şi monumentelor" RMM-MIA,1/ 1988, E.I. Emandi în RMM- MIA 1/1988), se menţine aceeaşi labilitate a informaţiilor. Dacă prima lucrare restrînge, de data aceasta, aşezarea de secol XIV şi fortificaţia, la o arie delimitată de Cacaina, Mirăuţi şi Şipot (p.28), fapt prezentat grafic în a treia lucrare (p.37, fig.39, unde, pentru prima oară, apropiindu-se de propriile noastre concluzii, fortificaţia înglobează şi biserica Mirăuţi, dar estimează aşezarea la circa 3-4 ha, sau 300 m rază sau 100.000 m2, date care nu concordă nicicum - p.25), articolul al doilea aminteşte vag despre concluzii mai vechi reconsiderate recent în legătură cu fortificaţia de secol XIV (p.9, notele 22 şi 23). Altfel spus, nici un indiciu suplimentar (ne referim şi la problematica notei precedente), ci doar modificări ale unor concluzii, menţinîndu-se în mare măsură, gradul de ambiguitate anterior.

9) Este binecunoscută evoluţia acestei ipoteze: de la o bănuită reşedinţă feudală în zona Mirăuţi (cf. M.D. Matei, Contribuţii..., p.66-67 etc.), la un bănuit sediu, nelocalizat, al unei formaţiuni prestatale (cf. M.D. Matei, în SCIVA 1/1977, p.83), dar lesne de înţeles că ar fi ocupat acelaşi spaţiu propus pentru reşedinţa feudală. Teza formaţunii politice va fi prezentă apoi în toate lucrările autorului, care aderă, după cum recunoaşte, la o ipoteză mai veche a lui N. Grigoraş. Localizarea la Suceava a sediului "voievodatului de Suceava" este privită ca avînd un mare grad de probabilitate şi în ultimele lucrări ale anului 1988, amintite (în ordine: p.20-21; p.9-10; p.25), fără ca, în afara cunoscutelor probe istorice, să fie furnizate repere suplimentare, în special arheologice. Printre puţinele probe se poate aminti fortificarea timpurie a zonei respective şi eventuala apărare distinctă a zonei stricte a bisericii Mirăuţi (vezi nota precedentă şi infra în text)

10) Lia Bătrîna, A. Bătrîna, în "Cercetări arheologice" (CA) V/1982, passim. Ca şi în legătură cu alte zone ale oraşului, rezultatele săpăturilor din 1976, la care se referă articolul, trebuie considerate, evident, ca fiind parţiale. Este plauzibil ca viitoare cercetări să fie în măsură să descopere reşedinţa şi sistemul de fortificare zonal.

11) Aspectele legate strict de implantarea Curţii sînt, după cum anticipam, strîns legate de primele două puncte, iar în legătură cu ele, există oscilaţii notabile. Astfel, Curtea Domnească apare ca ridicîndu-se peste aşezare (cel mai tranşant enunţ, la M.D. Matei, Al. Andronic, în MCA IX, p.386: "cercetările arheologice au dovedit prezenţa elementului orăşenesc aici - în zona Curţii Domneşti, n.n. - anterior fondării Curţii Domneşti", şi se amintesc din nou locuinţele arse din partea de nord, în vederea implantării noului ansamblu, apoi M.D. Matei, Contribuţii, p.80-81, idem. Studii de istorie orăşenească medievală (Moldova, sec. XIV-XV), Suceava, 1970, p.169-170, idem. în SCIVA 1/1977, p.82 etc., şi foarte recent, Al. Andronic, Iaşii pînă la mijlocul secolului al XVII-lea, Iaşi 1986, p.37, unde se vorbeşte explicit despre evacuarea orăşenilor, părăsirea sau distrugerea locuinţelor lor etc, la care se adaugă planurile amintite, care prezintă aşezarea ca fiind mai mult sau mai puţin extinsă spre vest faţă de viitoarea Curte), la limita aşezării (prezentată astfel de publicaţiile amintite în care aşezarea era considerată ca fiind înconjurată de fortificaţie, la rîndul ei dezafectată odată cu construirea Curţii Domneşti - vezi nota 26 - sau cum se deduce din M.D. Matei, op.cit., p.169-170, unde Curtea, nedepăşind decît cu puţin vechile fortificaţii, distruge totuşi o parte a vechiului oraş, sau în M.D. Matei, E.I. Emandi, Cetatea de Scaun..., p.28, M.D. Matei, în RMM- MIA 1/1988, p.11 şi E.I. Emandi în RMM-MIA 1/1988, p.26 şi 37,fig. 39, unde devine limpede că reşedinţa domnească ocupă, pentru început, o zonă limitrofă a aşezării) sau în afara ariei construite anterioare (astfel apare în M.D. Matei, O. Monoranu, op.cit., p.71: Curtea distanţată, chiar, pentru un timp, faţă de vechea aşezare). Impreciziile amintite sînt explicabile, poate, prin pomenita lipsă de control asupra realităţilor de secol XIV, la rîndul ei tributară inconsistenţei (mărturisită, de altfel, de către arheologi) probelor arheologice, ca prezenţă fizică şi cronologie.

De altfel, lipsa de precizie a prezentării rezultatelor cercetării arheologice, în acest sens, se trădează prin felul în care a fost recepionată, la scurt timp, în literatura de specialitate. Citînd aceeaşi lucrare (M.D. Matei, Contribuţii arheologice...) dar pagini diferite, P.I. Panait consideră că "la Suceava, la fel ca şi la Iaşi, reşedinţa princiară era edificată nu în interiorul oraşului, ci la marginea sa" (în "MIM- Bucureşti", VIII/1971, p.82), în timp ce, pentru Şt. Olteanu, la Suceava "curtea domnească se construieşte la sfîrşitul secolului XIV în mijlocul tîrgului, evacuîndu-se în prealabil pivniţele, atelierele şi casele orăşenilor" (în "MIM - Bucureşti", II/1965, p.29).

Informaţia contradictorie privitoare la locuinţele distruse de această implantare este foarte plauzibil să se fi născut din confuzia pricinuită de primele cronologii ale ansamblului aulic: atelierele şi locuinţele modeste, din lemn, contemporane şi legate de ridicare Curţii de lemn (vezi în continuare), de la sfîrşitul secolului XIV, care vor fi tăiate de zidurile de piatră ale Curţii din prima jumătate a secolului următor (cf. B. Mitrea şi colectiv, în SCIV 3-4/1955, p.772, M. Matei, Al. Andronic şi colectiv, în MCA, IX, p.383-384, Gh. Diaconu, în "Studii şi materiale de istorie medie" (SMIM) 1/1956, p.268, fig.1 etc.) au fost luate drept locuinţe premuşatine (ca acea locuinţă considerată ca existînd la mijlocul secolului XIV - în MCA IX), dezafectate prin implantarea violentă a Curţii (vezi şi notele 25, 26). Corectarea cronologiei Curţii repercutează în mod direct cronologiile zonelor limitrofe şi cele anterioare Curţii. Oricum, pînă în 1975-1977 (vezi nota 25) nu credem că exista vreun indiciu concludent al fenomenului suprapunerii Curţii peste o zonă construită - vezi şi infra în text, unde modelul propus pentru etapa urbană face plauzibilă ipoteza implantării Curţii peste, sau mai curînd între unele "suburbii" ale aşezării anterioare. Extinderea Curţii se va fi realizat peste unele locuinţe contemporane cu ansamblul aulic de la sfîrşitul secolului XIV - începutul secolului XV (vezi şi notele 12 şi 13)

12) M.D. Matei, Contribuţii..., p.32, M.D. Matei, O. Monoranu, op.cit., p.71-72, M. Nicorescu, în SCIV 1/1962, p.83-84 şi în mod cu totul explicit în M.D. Matei, E. Emandi, în SCIVA 28, 4/1977, p.573: numeroşi "boieri care locuiau în Suceava secolului al XV-lea".

Aceeaşi concluzie se regăseşte la M.D. Matei, E. Emandi, Cetatea de Scaun..., p.44 şi M.D. Matei, în RMM-MIA, 1/1988, p.11, unde argument pentru localizarea în nord şi nord-vest de Curte a unor locuinţe boiereşti este dimensiunea casei şi inventarul bogat găsit în pivniţă, "... a cărui bogăţie şi calitate nu mai lasă dubii asupra proprietarilor acestor construcţii" (p.11). In prima lucrare din 1988 amintită sînt prezentate case ale patriciatului şi boierimii care ar fi gravitat în jurul Curţii, iar ca argumente funcţionează şi unele menţiuni documentare mai tîrzii, dar care atestă mai curînd o orăşenime privilegiată (p.159). In articolul al doilea (p.15), se avansează chiar ideea existenţei unui "cartier nobiliar al Sucevei epocii lui Alexandru cel Bun şi al urmaşilor lui imediaţi, pînă la mijlocul secolului al XV- lea", desfăşurat în jurul Curţii pe o rază de circa 100 m.

Probabil aceleaşi locuinţe (faptul nu este precizat) îl fac pe E. Emandi în RMM-MIA, 1/1988, p.27, să le atribuie unui patriciat al Sucevei (cu toate că la p.33 se amintesc, iarăşi, locuinţele boiereşti din nordul Curţii), fapt ce aruncă o cu totul altă lumină asupra structurii populaţiei oraşului, a configuraţiei zonei din preajma curţii şi, mai ales, a funcţionalităţii respectivului spaţiu - vezi şi punctele 5, 8 şi 9.

13) Pentru perioada de început a istoriei urbane româneşti extracarpatice, pătrunderea feudalilor (laici sau bisericeşti) în oraş este oprită de o sumă de interdicţii asemănătoare celor occidentale. Pentru momentul apariţiei (implantării) curţilor boiereşti, cartierele acestora, ca şi ansamblurile izolate erau situate în afara, dar la limita ariilor construite privilegiate urbane, fapt ce se probează la Iaşi, Tîrgovişte, Bucureşti (pentru capitale), apoi Piteşti, Buzău, Craiova etc. Precizarea referitoare la existenţa unor arii construite privilegiate, implică în mod

automat existența unor terenuri locuite sporadic sau de o populație încă neintegrată deplin comunității urbane. Simpla descoperire a unor urme materiale într-o anumită arie din cadrul vetrei orașului nu probează, deci, implicit, includerea ei în veritabila arie construită urbană. Observația poate juca rol de reper în interpretarea anumitor descoperiri arheologice.

Pentru Suceava, stabilirea timpurie a unei conduite legale și constructive de influență occidentală este cu atît mai plauzibilă cu cît prezența aici a unei comunități puternice de coloniști germani este o realitate probată pe multiple căi - vezi infra în text, etapa urbană dirijată.

Pentru o perioadă mai tîrzie (sf. sec. XVII - sec. XVIII) pătrunderea feudalității în orașe este înlesnită de vînzări-cumpărări necontrolate de conducerea orașului, de o slăbire a forței orășenimii sau de intervenții abuzive ale unor domni.

Oricum, conform cercetărilor de istorie și arhitectură dintr-un număr considerabil de orașe, o curte boierească orășenească, cel puțin pentru perioada ulterioară mijlocului de secol XVI, are aceeași alcătuire cu una de țară, presupunînd un mare consum de spațiu (cf. E. Greceanu, Ansamblul urban medieval Pitești, București 1982, p.76-77). Existența acelor reședințe boierești este, în aceste condiții, greu acceptabilă pentru spațiul central al Sucevei și nu poate fi susținută doar prin dimensiunile pivnițelor, inventarul lor bogat și denumirea (tîrzie) a străzii. Dacă totuși acest status al posesorilor de locuințe va fi precizat prin probe concludente, este posibil ca reședințele să fi fost altfel organizate decît cele cu care ne-au obișnuit orașele secolelor XVI-XIX, iar faptul poate juca un rol important în precizarea configurației urbanistice a zonei centrale sucevene.

14) După 1977 (vezi M.D. Matei, E. Emandi, în "Suceava" 4/1977, în special p.110-116) cronologia construcțiilor Curții este în mare măsură stabilită, acceptată și preluată ca atare de publicațiile ulterioare, dar sînt binecunoscute ezitările primelor două decenii de cercetări (cf. L. Chițescu, în CA I/1975, p.245-246, care propune o altă cronologie a construcțiilor de piatră - p.252). Considerăm că problema nu este definitiv rezolvată și următoarele cercetări ale zonelor încă nesăpate pot furniza surprize și obligă la reconsiderări. In acest sens este semnificativ faptul că pînă astăzi, stratigrafia unor zone ale Curții este irelevantă.

Publicațiile anului 1988 completează substanțial informația faptică referitoare la Curte dar mențin o relativă imprecizie a interpretării. Ne referim, în special, la cronologia primului zid de incintă a Curții, care este atribuit fie lui Alexandru cel Bun (cf. și M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.116, dar și M.D. Matei, op.cit. p.13, unde concluziile cercetării arheologice sînt prezentate ca nerezolvînd întru totul problema incintei, chiar dacă sondaje recente au controlat zidul și pe latura de sud), fie lui Ștefan cel Mare (cf. M.D. Matei, E. Emandi, Cetatea de Scaun..., p.131, 141, 144, fig.21, M.D. Matei, op.cit., fig. 31 - p.21 -, dar și p.19, unde, în ciuda celor afirmate la p.13, zidul de incintă este atribuit lui Ștefan).

15) Dacă spre nord și vest limitele Curții sînt relativ precizate, spre celelalte două direcții, evoluția întinderii ei este încă necontrolată arheologic sau documentar. Amplasamentul bisericii St.Ioan Botezătorul și numeroase mențiuni documentare referitoare la o grădină a palatului sugerează o suficient de mare întindere a Curții spre sud și est. Evoluția acestei arii poate furniza date atît în privința conformației urbanistice a zonei centrale și a modalităților de realizare a extinderii ei, cît și în privința mecanismului de lotizare a spațiului respectiv ulterior dezafectării Curții.

16) Problema comportă două subpuncte nelegate în mod necesar. Prima se referă la traseul fortificației de secol XV. In toate lucrările în care planul conține această informație (M.D. Matei, Contribuții..., idem. în "Dacia" X/1965, M. Nicorescu în SCIV, 1/1962, E. Emandi și colab. op.cit, etc.) aria intramuros, deja oscilînd chiar în lucrările amintite, este cel puțin o dată și jumătate mai mare decît în planul recent publicat de E. Emandi, în RMM-MIA 1/1988, unde traseul acestuia pare a fi apropiat de limita propusă în primele lucrări citate (oscilînd și ea într-o anumită măsură) pentru aria orașului în aceeași perioadă. Există, așadar, substanțiale diferențe de traseu al fortificației.

Faptul că aria spațiului locuit nu concordă cu cea înconjurată de fortificație, nu are nimic deosebit, numeroase orașe avînd substanțiale rezerve neconstruite de spații intramuros (vezi, de pildă, Tîrgoviște), dar se constată o notabilă labilitate în prezentarea limitei orașului în secolele XV-XVI și aceasta constituie conținutul celui de-al doilea subpunct.

Atît timp cît nu sînt precizate noțiunile de "spațiu construit" și "arie urbană", diferențele privind limitele propuse în planurile deja trecute în revistă sînt plauzibile, cu toate că sînt substanțiale. Concluziile se modifică dacă introducem în discuție zonarea ariei intramuros, care cuprinde spații libere neconstruite (grădini, livezi etc.), zonele productive, unele zone locuite sporadic, în general, de o populație neprivilegiată, de origine diversă și zona urbană propriu-zisă (vezi și nota 31).

Menționînd faptul că aria orașului de secol XV-XVI este stabilită și în funcție de zonele meșteșugărești (mai ales producătoare de ceramică - vezi, în special, M. Nicorescu, op.cit. p.84) și este surprinsă o anumită zonare a orașului, adică o separare a unui spațiu atelierelor și locuințelor modeste, concentrate spre vest și sud și a unei locuiri rezidențiale în centru (cf. tuturor lucrărilor care se ocupă de această problemă - vezi, de pildă, M.D. Matei, Contribuții... p.81-84, idem. Studii de istorie..., p.169-170, M. Nicorescu, op.cit. p.82-85, E. Emandi și colab., op.cit. p.26 și recent, M.D. Matei, E. Emandi, Cetatea de Scaun..., p.26-44, M.D. Matei în RMM-MIA 1/1988, p.11 și 15, unde se insistă, însă, asupra cartierului "nobiliar", E. Emandi în RMM-MIA, 1/1988, p.27-28) subliniem unele succese incontestabile ale arheologiei sucevene. Sînt apoi surprinse realități urbanistice notabile și anume: distanțarea noii mitropolii (Sf. Gheorghe) de orașul aflat la nord, sau determinarea ocupării unor zone prin apariția unor biserici (cf. M.D. Matei, Studii de istorie..., p.170, M. Nicorescu, op.cit. p.84, E. Emandi, op.cit. p.30-31) sau localizarea zonei de schimb (tîrgul), care ocupă ca problematică o pondere importantă în lucrările anului 1988 (vezi notele 20, 21, 22, 23). Cu toate acestea, este necesar să fie precizată întreaga gamă a spațiilor orașului. Astfel, ar fi important de explicat înțelesul urbanistic și arhitectural al noțiunii de "strat de cultură subțire" (cf. M. Nicorescu, op.cit. p.85, referitor la periferia localității de secol XV) și mai ales delimitarea lui pe plan. Sondaje în zona bisericilor din vest și sud ar oferi importante informații privitoare la maniera ocupării progresive a spațiului din jurul centrului și modul lui de organizare, aspecte care ar completa datele planimetrice. In acest fel s-ar găsi răspunsuri privitoare și la modul înlocuirii unor elemente urbane instabile (zonele de cuptoare) cu unele stabile (cf., de pildă, în MCA VII, p.611 și urm.)

17) Vechimea coloniei armene este determinabilă (dar încă neprecizată) prin documente scrise din care, cel care atestă înființarea la începutul secolului XV (1401), de către Alexandru cel Bun, a episcopiei armene (cf. P.P. Panaitescu, în "Revista istorică română" (RIR), IV/1934, p.50 și urm.) rămîne o certitudine, devansînd, în mod logic, cu cîteva decenii, venirea lor aici. In lipsa oricăror urme de cultură materială descoperite prin cercetări arheologice (vezi, în special, M.D. Matei, Contribuții..., p.59, idem. în RI 12/1981, p.2258, M.D. Matei, E. Emandi, Cetatea de Scaun..., p.32 etc.) rămîn, conform unor documente scrise sau prin tradiție, cîteva variante de datare a momentului așezării lor aici. Prezența unor negustori armeni la Suceava este sigură pentru sfîrșitul secolului XIV (cf. M.D. Matei, op.cit., p.2258) sau ulterior apariției statului feudal (cf. idem. Contribuții..., p.59). Pentru o mare vechime a coloniei armene pledează și documentul din 5 iunie 1449 în care apare "voitul" armean din Suceava (cf.C.C. Giurescu, op.cit. p.91), pentru a nu aminti despre tradiția locală care plasează sosirea armenilor aici în prima parte a secolului XIV - după dărîmarea Aniului (ibidem). Prezența a 3 biserici și 2 mănăstiri în aria de influență a orașului, numărul lor mare (comparabil cu al românilor - fapt atestat de numeroși călători străini), nivelul de cultură urbană, participarea la conducerea orașului, legăturile lor cu alte orașe sau zone sînt repere sigure ale unui aport deosebit la urbanizarea așezării și ar fi trebuit să determine o investigație pe măsura acestor realități.

18) Denumirea tradițională a unei străzi pe care sînt concentrate două (cele mai vechi) din cele trei biserici, gruparea oricum a armenilor (similară tuturor comunităților armenești din orașele noastre: Iași, Roman etc.) pe un anumit teren din partea vestică a

orașului sînt date de mare certitudine urbanistică și ar fi putut concentra aici cercetarea arheologică. Ce înseamnă eforturile de a identifica zona de concentrare a populației armenești (cf. M.D. Matei, în "Revista de istorie" (RI) 12/1981, p.2259 și recent M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.32) este greu de spus, atît timp cît această zonă exista (observație făcută și de E. Emandi, op.cit. p.32-33). Apoi, ce urme materiale specifice ar fi fost de căutat (M.D. Matei, op.cit., p.2259) cînd greutatea de a atribui anumite produse unor populații sau altora este evidentă chiar în legătură cu Suceava, și cu atît mai mare în cazul unor populații de comercianți care poartă produse (realitate acceptată și de M.D. Matei, Contribuții.., p.59). Era suficient să se sondeze zona bisericilor respective pentru a se depista eventuale construcții anterioare sau cele mai vechi morminte, acestea constituind date sigure "ante quem" de ocupare a terenului respectiv.

Conform aspectelor evidențiate în nota precedentă, concluzia noastră ("Arhitectura" 1/1988, p.39, fig.10) este că grupul armean s-a așezat în zona vestică a orașului, în cadrul delimitat de modelul oficial amintit. este un mod de ocupare a terenului tipic "colonist", iar extinderea zonei armenești se va face în direcția vest, înspre Zamca. Momentul ridicării bisericilor furnizează repere ale ocupării progresive a teritoriului.

19) Spre deosebire de problema armenilor, cea a coloniștilor germani dispune de repere arheologice suficient de concludente, dar lipsite de coroborarea între ele și cu date topografice și tipologic-urbane.

In general, se consideră că cele mai vechi urme materiale de sorginte germană, descoperite arheologic, se concentrează în perioada ultimelor decenii ale secolului XIV. Sînt puse în legătură cu necesitățile constructive apărute odată cu mutarea capitalei la Suceava (cf. M.D. Matei, Contribuții..., p.41-44, 48-59, idem. în SCIV 1/1960, p.109-114, idem. Studii..., p.77, idem. în SCIVA 4/1978, p.552, idem. în RI 12/1981, p.2258-2259 etc., unde sînt localizate și zonele de apariție a ceramicii specifice: Cetatea de Vest - Șcheia, Șipot și Curtea Domnească). Mai mult, tipologia construcțiilor de piatră ridicate în acea perioadă la Suceava (Șcheia, turnul-locuință al Curții Domnești și nucleul interior al Cetății de Scaun) a fost pusă în legătură cu informația constructivă purtată de acești meșteri, formați pe șantiere, în special "polono-baltice" (cf. idem. în RMM-MIA, 1/1988, M.D. Matei, E. Emandi, Cetatea de Scaun..., p.34).

Cu toate acestea, în enunțul legăturii dintre coloniști și domnie, se observă o anumită ezitare. Dacă în majoritatea lucrărilor colonizarea este legată exclusiv de inițiative ale domniei, "interzicînd" sosirea coloniștilor anterior mutării capitalei la Suceava (cf., în special, M.D. Matei, în SCIV, 1/1960, p.109-111), în cîteva locuri se lasă să se înțeleagă că așezarea lor aici ar putea fi mai veche (cf. idem. Contribuții..., p.59, unde se vorbește despre o probabilă penetrare colonistă germană anterioară statului feudal, dar nesesizată arheologic și idem., Studii..., p.77, unde se anunță o viguroasă prezență germană cel puțin de la mijlocul sau sfîrșitul secolului XIV). C.C. Giurescu (op.cit., p.81-82) presupune o așezare timpurie a lor la Suceava, pusă în legătură cu colonizarea germană din Halici, Hotin, Liov etc., promovată de cnejii de Halici.

Imprecizia consemnării momentului colonizării se accentuează dacă se ia în considerare datarea propusă pentru biserica catolică de pe locul bisericii St.Dumitru și anume jumătatea a doua a secolului XIV (cf.M.D. Matei, Al. Rădulescu, Al. Artimon, op.cit. p.542 și urm.). Ridicarea unei construcții de piatră ce rivaliza ca amploare cu unele realizări aulice contemporane și premerge cu cîteva decenii construcția de piatră a Curții din oraș, dovedește atît puterea economică și libertățile coloniștilor, cît și, în mod logic, stabilirea lor aici cu cel puțin un deceniu înainte.

Dacă biserica este într-adevăr anterioară Curții Domnești, se poate avansa ipoteza participării efective a comunității coloniste la noua ordonare urbanistică a orașului (vezi punctul următor). Problema este rezolvabilă doar arheologic.

20) Separarea spațială a primului loc ocupat de coloniști (Șipot), determinat arheologic (cf. M.D. Matei, Contribuții..., p.49-58, idem în SCIV 1/1960, p.120 etc.) și prima biserică catolică (contemporană cu așezarea de la Șipot) de la St. Dumitru, creează dificultăți serioase în zonarea etnică a Sucevei. După cum am arătat, în toate orașele moldovenești se constată o strictă grupare etnică în jurul bisericilor respective (Iași, Roman, Siret, Baia), fapt demonstrat în restul zonei limitrofe în legătură cu implanturile coloniste ale diferitelor etnii. Faptul că la Șipot nu poate fi vorba de o așezare colonistă stabilă poate fi probat, în afară de relația cu biserica de la St.Dumitru, de constatarea că grupurile de coloniști nu erau așezate decît în cazuri excepționale peste vechile nuclee construite, fapt verificat de asemenea, în întreg spa)iul limitrof Moldovei (vezi și T.O. Gheorghiu, Arheologie..., nota 21). Or, la Șipot, se constată o radicală înlocuire a vechilor amenajări cu cele noi (cf. E.Busuioc, în SCIV 2/1964, p.213, M. Matei, Al. Andronic și colectiv, op.cit. p.387-389 etc.).

Considerăm că prezența bisericii catolice în acel spațiu central localizează în modul cel mai concludent prima comunitate catolică în jurul ei. Nu știm în ce măsură o afirmație de ultimă oră, constatînd răspîndirea uniformă a sașilor în oraș și amestecul lor cu populația autohtonă (E. Emandi, în RMM-MIA 1/1988, p.32) se sprijină pe recente observații arheologice, dar ea, deocamdată poate fi lesne infirmată de tipologia amintită a localizării coloniste în orașele din estul Europei.

21) Cu toate că cercetările arheologice din zona centrală a orașului (spațiul de schimb) n-au realizat distincția între locuirea românească și cea a celorlalte etnii, întinderea coloniei catolice (ar trebui făcută distincție între "catolic" și "german", atît timp cît, documentar, este atestată și o timpurie populație maghiară - cf. C.C. Giurescu, op.cit. p.86) poate fi făcută în funcție de prezența construcțiilor lor de cult. Localizarea primelor lotizări se va face, așadar, în funcție de prima biserică, cea de la St. Dumitru. Dezafectarea, cîndva, la începutul secolului XV a acesteia și înlocuirea ei cu o alta, spre nord, în sectorul "Drumul național" (cf. Șt. Olteanu, în MCA V, p.609-610, T. Martinovici, Șt. Olteanu, în MCA VI/1959, p.687-689, M.D. Matei, Al. Rădulescu, Al. Artimon, op.cit. p.542 și urm.) nu probează o neapărată evacuare a germanilor din locul ocupat în centrul orașului ci, mai curînd, o extindere a spațiului ocupat de ei, dar o micșorare a prestigiului și o limitare a libertăților.

Treptat, ulterior secolului XVI, numărul lor și puterea lor economică se vor micșora, odată cu restrîngerea ariei de teren ocupate.

22) Pe cît de importantă și esențială în înțelegerea conformației urbanistice a unui oraș este problema spațiului său central, pe atît a fost de puțin prezentă în literatura noastră de specialitate. Se poate spune că abia studiile planimetrice amintite au abordat realitățile specific românești ale acestei zone și funcțiuni (pentru Roman, Botoșani, Pitești, Tîrgoviște, Craiova, Buzău etc.; tratare globală, inclusiv pentru Suceava, vezi la T.O. Gheorghiu, în "Arhitectura" 1/1988, passim). In aceste lucrări apare limpede legătura dintre apariția orașului și cea a pieței, ca obligatorie pentru orașele medievale, deci și a celor românești.

Pentru Suceava, ca și pentru alte orașe moldovenești și muntenești, problema centrului comercial se confundă, pînă la un moment dat, cu cea a zonei limitrofe Curții Domnești. Faptul că noul ansamblu aulic devine centru al orașului este deseori subliniat în literatura de specialitate, dar este necesar să fie făcută precizarea că respectiva reședință determină sau participă doar la determinarea configurației noului centru. Se va vedea că centrul propriu-zis rămîne zona comercială (piață sau grupare de străzi).

Parte din aspectele referitoare la centru apare la notele 31-35. Aceeași zonă este, însă, în legătură cu topografia întregii așezări și cu localizarea comunităților coloniste armenești și catolice, probleme dezbătute la notele 16-21.

Cert este că pînă în 1988, puține publicații s-au preocupat de această problemă, în ciuda faptului că o serie de campanii de cercetări arheologice din zona centrală erau destinate, în mod explicit, acestui scop (cf. B. Mitrea și colectiv, op.cit. p.784, M. Matei, Al. Andronic și colectiv, în MCA IX/1970, p.382). Au existat chiar intenții de descifrare a unei conformații urbanistice locale (cf. Gh. Diaconu, op.cit., passim), bazate pe descoperirea unor locuințe de negustori (ibidem, B. Mitrea și colectiv, în SCIV 3-4/1955, p.784) și a unor pavaje de mare suprafață, în exteriorul Curții (cf. Gh. Diaconu, op.cit., p.280-281, B. Mitrea și colectiv, în SCIV 1-2/1954, p.290 și urm., idem. în SCIV

3-4/1955, p.772). Datarea acestor aspecte era făcută conform cronologiei stabilite în acel moment, adică ulterioară începutului de secol XV.

Lucrările anului 1988 sînt substanțial mai preocupate de aspectele cronologice și structurale ale centrului comercial al orașului, dar se menține o anumită imprecizie a enunțului. Astfel, luînd drept reper afirmația surprinzătoare și greu de demonstrat, referitoare la implantarea Curții Domnești (deci, la sfîrșitul secolului XIV) în structura deja existentă și specifică a zonei de tîrg (cf. M.D. Matei, E. Emandi, Cetatea de Scaun..., p.152) ar însemna că zona de schimb are, ca poziție în cadrul orașului, o mare vechime. In orice caz, ar fi anterioară Curții și chiar fazei urbane de dezvoltare. Pe de altă parte, apariția acestei zone, specifice, ca mod de organizare, doar tîrgurilor și orașelor, este atribuită, în majoritatea cazurilor, momentului ulterior implantării Curții. In acest sens, cronologia cristalizării organizării centrului de schimb al orașului glisează între perioada secoluli XIV și cea a secolelor XVI-XVII.

Pentru zona limitrofă Curții, sînt amintite o sumă de descoperiri (inedite), în special de la nord de ea, iar Curtea se prezintă ca flancînd una din piețele orașului, dar tîrziu, după prima jumătate a secolului XVI (cf. M.D. Matei, E. Emandi, op.cit., p.58); la p.155 piața de nord este prezentată ca fiind pavată, deci existînd, la 1497, iar la p.161, "Tîrgul de Jos", deci același cu cel de la nord de Curte, este datat "cert" în secolele XIV-XVII. Pentru M.D. Matei (în RMM-MIA 1/1988, p.21) singura încercare de sistematizare a secolului XV din zona Curții este considerată ca fiind structurarea planimetrică a Curții înseși și îndepărtarea locuințelor boierești din preajma ei, pentru ca, doar la mijlocul și jumătatea a doua a secolului XVI, zona să se organizeze conform "unor planuri urbanistice absente pînă atunci", aspecte confirmate "decisiv" arheologic. Pentru E. Emandi (în RMM-MIA 1/1988, p.29-30) definitivarea, cristalizarea centrului comercial de la nord și vest de curte este atribuită secolelor XVI- XVII. Reiese că noțiunile de "centru comercial", "tîrg", "piață" nu sînt ferm controlate, astfel încît cronologia organizării, chiar incipiente, a acestei zone glisează pe parcursul a mai bine de 200 de ani.

Dacă la acestea adăugăm lipsa planurilor arheologice (cel publicat de E. Emandi, op.cit. p.37, nu furnizează reperele arheologice amintite în text, fiind aproape identic cu cel publicat de E. Emandi și colectiv în "Arhitectura" 4/1984, iar alte publicații nu conțin nici măcar o schiță de cartare arheologică a zonei cercetate) observațiile făcute la notele 12-13 și unele dificultăți de interpretare a unor aserțiuni (vezi nota următoare) vom avea tabloul veridic al nivelului real al informației.

In literatura de specialitate, un fapt rămîne cert și important, chiar dacă nu este susținut de precizările ce-l însoțesc: conform cercetărilor arheologice, se remarcă restructurarea radicală a orașului și în special a zonei centrale, avînd drept reper Curtea (vezi notele 22, 23, 28, 31, la care se adaugă precizările ultimelor lucrări: M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.28 și capitolul Rolul Curții domnești în modelarea urbanistică a Sucevei medievale, M.D. Matei, op.cit. p.11 și 15, unde Curtea determină "o reorientare topografică a așezării", devenind "nucleul în funcție de care s-a reorganizat planimetria orașului", E. Emandi, op.cit. p.26, în care se vorbește chiar despre o regîndire a spațiului urban de către Petru I Mușatinul, iar centrul de greutate economică - comercial, mai ales - se mută în jurul Curții, unde se formează "piața de schimb"), fapt ce va funcționa drept reper important al considerațiilor noastre planimetrice.

23) Localizarea zonei de schimb în imediata apropiere a Curții Domnești, ocupînd, cu precădere, zona nordică, deci cea circumscrisă bisericii Sf. Dumitru și ulițelor Fruntea și Mare, întunește unanimitatea, atît în lucrările timpurii cît și în acelea ale anului 1988 și confirmă propriile noastre ipoteze (în "Arhitectura" 1/1988, p.39 și fig.10). Neclarități apar doar în legătură cu raportul între vechiul spațiu de schimb și cel considerat ca fiind "Tîrgul nou" sau "Tîrgul de Sus" (vezi notele următoare).

24) Conformația ei este în strînsă legătură cu poziția ocupată în cadrul orașului și cu relația cu elementele de reper principale (drumuri de tranzit, curte, biserici, rețea subterană de pivnițe). Din 1956, cînd se remarca o modificare a structurii urbanistice a zonei Curții, datînd din secolul XV, obținîndu-se spațiul pieței centrale a orașului, cuprinsă între Curtea Domnească și biserica Sf. Dumitru (cf. Gh.Diaconu, op.cit. p.281), s-au realizat cîteva progrese faptice notabile. Interpretarea lor este încă imprecisă (vezi nota 22). In afară de acestea, cîteva circumstanțe măresc numărul semnelor de întrebare. Dintre acestea, amintim unele mențiuni documentare ambigue, precum cea care prezintă biserica Sf. Dumitru ca existînd "în ograda domnească, lîngă curțile domnești" (cf. N. Pantulescu, în "Mitropolia Moldovei" (MM), 9-10/1968, p.570 și urm.) sau cele care amintesc despre existența unei biserici catolice, cel puțin de secol XVII, în Curte sau grădina Curții (cf. Călători străini despre țările române, V, p.25 și 239) sau despre o sumă de construcții civile greu identificabile: sfatul, spitalul etc. (vezi M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.162-163). S-au descoperit, apoi, cimitirul bisericilor de la Sf. Dumitru, deci în plină zonă centrală (cf. M.D. Matei, Al. Rădulescu, Al. Artimon, în SCIV, 4/1969, p.574, Al. Artimon, în "Suceava" III/1973, p.137 și urm., și Al. Artimon, Al. Rădulescu în "Suceava" VIII/1981, p.83 și urm.) sau o sumă de pivnițe în legătură cu care nu se publică nici un plan. Derutează, apoi, denumirile diferite și doar parțial localizate, ale unor spații de tîrg (Tîrgul de Jos, Tîrgul de Sus, Tîrgul Boilor, Tîrgul de Pește (cf. M.D. Matei, op.cit. p.153, unde Tîrgul de Jos apare ca fiind pe latura nordică a Curții - p.155 - dar în același spațiu este plasat Tîrgul de Vite - dintre biserica Domnițelor și "zăplazu bisericii Sf. Dumitru" - p.165 - tîrg care, însă, este amplasat și în zona Mirăuți - cf. E. Emandi, op.cit., p.35 unde se încearcă stabilirea unor raporturi plauzibile între toate aceste spații).

In privința structurării acestei zone, se vorbește despre o succesiune de piețe și străzi (M.D. Matei, E. Emandi, op.cit., în special p.158 și 164, E. Emandi, op.cit., p.29 și 31) dar unele se suprapun (ulița Boierească peste Tîrgul de Jos, ulița Armenească peste Tîrgul de Sus). Cu toate că se consideră că trama stradală principală și chiar cea secundară se păstrează pînă în jumătatea a doua a secolului XIX (cf. E. Emandi, op.cit. p.29) și țesutul urban s-a dezvoltat, probabil, "încă de la începutul secolului al XV-lea" (cf. M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.155) deci există suficiente repere planimetrice ale secolelor anterioare, zona este prezentată fie complet nestructurată urban pînă în secolul XVI (ibidem, p.58-59, M.D. Matei, op.cit. p.21-22) dar și mai tîrziu piețele fiind de formă neregulată (cf. M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.164), fie suficient de riguros geometrică, insistîndu-se în mod deosebit asupra rectangularității tramei de străzi și piețe din zona centrală (cf. E. Emandi, op.cit., p.29).

Confuziile provin și din interpretarea unor cercetări arheologice care consideră că prima etapă a implantării Curții este însoțită de o dispunere cu totul întîmplătoare a construcțiilor în jurul ei. Locuințe-bordeie, semibordeie, ateliere mărunte coexistă în imediata apropiere a Curții sau chiar pe terenul ocupat de ea, cu locuințe de mari dimensiuni (cf. B. Mitrea și colectiv, op.cit., p.772, Gh. Diaconu, op.cit. p.267 și 272, M.D. Matei, Contribuții..., p.81-82, idem. în RMM-MIA 1/1988, p.11, E. Emandi în RMM-MIA 1/1988, p.26-27). Se conjugă aici imprecizii în corelarea cronologiilor (vezi notele 7, 8, 14, 15) și în interpretarea descoperirilor. Rezultatul transpare și din afirmațiile privitoare la organizarea tîrzie a zonei centrale sucevene (vezi nota 22).

25) Concluzia mutării zonei pieții (a tîrgului) din spațiul ocupat de Tîrgul de Jos în Tîrgul de Sus (în zona actuală a pieții și halei, în orice caz, înspre nord-vest) apare amintită încă din anii '60 (cf. Gh. Diaconu, op.cit. p.281) și părea fundamentată prin rezultatele cercetării arheologice. In 1988, concluzia este reluată și susținută prin mărturii documentare (cf. M.D. Matei, E. Emandi, Cetatea de scaun..., p.161, E.Emandi, opcit. p.33) în ambele lucrări deplasarea fiind plasată în secolul XVIII, cînd Tîrgul de Sus apare documentar.

Dat fiind modul în care au fost făcute observațiile arheologice (cr. M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.158-162, E. Emandi, op.cit. p.30), considerăm că existența pivnițelor din centrul vechi al Sucevei, de o importanță covîrșitoare pentru datarea evoluției structurării zonei comerciale medievle, nu poate furniza datări precise ale începuturilor sau ale ocupării progresive a teritoriului, deci nici legate de succesiunea în timp a piețelor comerciale ale orașului.

26) In "Arhitectura" 1/1988, p.39 și fig.10

27) T.O. Gheorghiu, în "Arhitectura" 1/1988, p.39 și fig.10; vezi și nota 8

28) W. Hensel, în "Dacia" NS, V/1961, passim

29) L. Leciejewicz, Miasta Slowian polnosnopolabskich, Wroclaw- Warszawa-Krakow, 1968, p.73, 85, 108

30)W. Hensel, The origines..., p.173, Development..., p.12

31)W. Hensel, op.cit., p.174, Development..., p.12

32) Ibidem, p.12-16

33) P.P. Tolocico, Drevnîi Kiev, Kiev 1983, p.182-266 şi fig. 88, 93, 94

34) W. Hensel, op.cit. p.176-177, V. Şkvarikov, Oţerk istorii planirovki i zastroiki russkih gorodov, Moskva, 1954, p.21 şi urm.

35) M. Petrescu Dîmboviţa, D.Gh. Teodor, Sisteme de fortificaţii medievale timpurii la est de Carpaţi. Aşezarea de la Fundu Herţii (judeţul Botoşani), Iaşi, 1987, în special p.58-64, cu menţionarea analogiilor din jur

36) T.O. Gheorghiu, Arheologie..., vezi nota 6 şi idem, în "Arhitectura" 1/1988, p.39, unde se presupune existenţa, în afara zonei fortificate, a unei zone locuite deschise.

37) Vezi idem, Arheologie..., nota 24

38) W. Hensel, în "Dacia" V/1961, passim, idem. The origines..., passim

39) Planul din 1877, pus la dispoziţie, cu deosebită amabilitate, de arh. Eugenia Greceanu, presupune, pentru anumite zone, două etape distincte, conform cărora se poate urmări, între altele, ocuparea progresivă a pieţii. Planurile mai vechi amintite (cf. E.Emandi şi colectiv, op.cit. p.26, E. Emandi, op.cit. p.36), fiind schematice, nu permit un studiu planimetric concludent. Ridicarea de după 1950 (cf. M. Mateescu, Restructurarea vechiului centru comercial al oraşului Suceava, referat curs postuniversitar, Institutul "Ion Mincu" Bucureşti, 1973, A. Petruc, Temă privind punerea în valoare prin restaurare, conservare şi amenajare a unui grup de clădiri vechi din zona centrală a oraşului Suceava, referat curs postuniversitar, Inst. "Ion Mincu", 1972) confirmă corectitudinea ridicării de secol XIX.

40) Vezi prima parte, punctul B, M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.153- 155, E. Emandi, op.cit. p.29

41) T.O. Gheorghiu, în "Arhitectura" 1/1988, p.39; vezi şi M. Nicorescu, op.cit., E. Emandi şi colectiv, op.cit. p.26, E. Emandi, op.cit. p.31

42) T.O. Gheorghiu, op.cit. p.44 tabel 18

43) M. Tănase, op.cit. passim, P. Niedermaier, în "Forschungen zur Volks-und Landeskunde", 1973, 1, passim, M. Opriş, Timişoara, Bucureşti 1987, p.10. Este plauzibil ca o altă arie similară să se găsească în estul primei.

44) Vezi T.O. Gheorghiu, Arheologie..., nota 21

45) Ibidem

46) Vezi notele 6-11

47) M.D. Matei, L. Chiţescu, op.cit. p.324-325 şi fig.2. Separarea spaţială a zonei, apărarea lesnicioasă şi stratul gros de cultură materială premuşatină descoperit acolo sînt principalele argumente.

48) W.Hensel, op.cit. p.170 şi urm.; vezi şi exemplul Romanului.

49) Vezi T.O. Gheorghiu, Arheologie..., notele 20, 21 23 şi nota 22. Susţinem şi aici plauzibilitatea dirijării de către stat (domn) a urbanizării ţării prin acţiuni concertate: colonizare, organizare a comerţului şi producţiei, acordare de libertăţi şi privilegii şi, în ultimă instanţă, organizarea planimetrică a unor aşezări, păstrînd scara, aidoma altor monarhi europeni.

50) Majoritatea oraşelor europene medievale îşi încep evoluţia pornind de la acest spaţiu. Pentru Transilvania, vezi P.Niedermaier, Siebenbürgische Städte...passim.

51) Astfel se poate explica, eventual, afirmaţia referitoare la implantarea Curţii într-o zonă de tîrg, deja existentă (vezi nota 22).

52) E. Emandi, op.cit. p.36, M.D. Matei, E. Emandi op.cit. p.155 şi urm.

53) Tipice sînt aşezările "de colonizare" în special germane medievale din estul Europei, promovînd sistemul de lotizare "francon" (cf. Th.Nagler, op.cit. p.58-64). Pentru Piteşti, vezi analogii la T.O. Gheorghiu în "Arhitectura" 1/1988, p.47-49, fig. 24

54) Ibidem, fig. 21a, b, c, d şi 22, idem, în "Arhitectura" 1/1988, p.39, fig. 4,5,6,7,8; vezi şi idem, Arheologie..., notele 21 şi 23

55) P. Niedermaier, în AMN, XVI/1979, p.207-208 şi fugurile.

56) Vezi supra, etapa preurbană

57) Ibidem, p.85-133

58) Vezi infra în text şi notele 7,8

59) M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.155, E. Emandi, op.cit. p.35

60) Ibidem

61) Vezi analogii şi consideraţii la Piteşti (cf. T.O. Gheorghiu, în "Arhitectura" 3/1988, p.47 şi fug. 24)

62) In afara altor urme materiale, vezi biserica ortodoxă de secol XV descoperită arheologic (cf. MCA VI, p.687, E. Emandi, op.cit. p.27)

63) T.O. Gheorghiu, în "Arhitectura" 1/1988, p.39, fig. 4-8 şi idem, în "Arhitectura" 3/1988, p.48 şi fig. 20-22

64) P.Niedermaier, op.cit. p.119-123, fig. 82-86

65) M.D. Matei, op.cit. p.11, M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.33-34

66) Pentru zona apropiată, începînd cu ultima parte a secolului XIII şi îîi special, cu prima parte a următorului, Slovacia, Ungaria şi Transilvania vor fi spaţiile de implementare a acestui model, ca materializare a majorităţii iniţiativelor oficiale, de la cetăţi de graniţă, pînă la reşedinţe regale (cf. L.Pison, Hrady, zamkY a kastiela na Slovensku, 1977, L. Gero, Châteaux forts de Hongrie, Budapest, 1969, capitolul "Perioada anterioară folosirii gurilor de foc" - vezi şi tipologia evoluţiei castelelor - idem. Magyarorszagi varepitespet, Budapest, 1955, p.216 şi urm., T.O. Gheorghiu, Arhitectura medievală de apărare din România, Bucureşti 1985, p.69, 74-75 etc. Acelaşi fenomen se poate urmări în Ţara Românească, în legătură cu primele cetăţi de graniţă (ibidem., p.99-101, Gh.I. Cantacuzino, Cetăţi medievale din Ţara Românească, Bucureşti, 1981, p.137-177) şi în Moldova, cu cetăţile lui Ştefan de mai tîrziu (cf. T.O. Gheorghiu, op.cit. p.192-200, L. Chiţescu, în RI 10/1975, passim.

67) M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.163, E. Emandi op.cit. p.27 şi 32

68) Ibidem, Gr. Foit, în "Suceava", 1984-1985, p.75-76, N. Stoicescu, Repertoriul..., p.809

69) M. Nicorescu, în SCIV 1/1962, p.85, E. Emandi, op.cit. p.31; vezi şi N.Stoicescu, op.cit. p.795-809; vezi şi nota 4

70) M.D. Matei, E. Emandi, op.cit. p.147-148

71) E. Emandi şi colab., op.cit. p.27, fig.2, E.Emandi, op.cit. p.29-30

72) Ibidem

73) Vezi notele 8 şi 9

BUCUREŞTII CA LUME

Petru Creţia

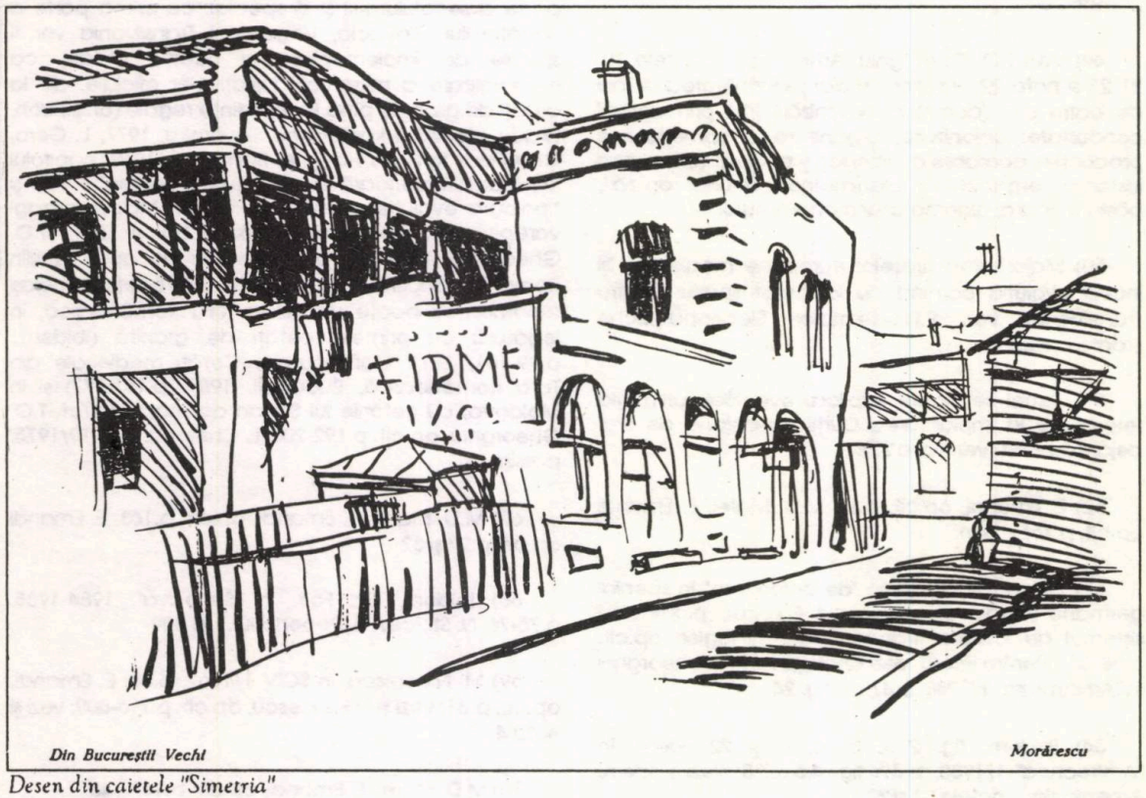

Desen din caietele "Simetria"

Se ştie că structurile şi formele unei limbi date se impun însăşi gîndirii vorbitorilor şi astfel că gîndim şi chiar simţim lumea în tiparele specifice unui idiom. Ceva asemănător se petrece şi cu relaţia dintre suflet şi locul aşezării şi al dăinuirii lui, cum ar fi, de pildă, un oraş. Intr-adevăr, ceea ce este numai al unui oraş şi nu al oricărui altuia, înfăţişarea şi viaţa lui, dau sufletului nostru o formă interioară specifică şi se constituie în LUME a lui. Dar pentru ca un oraş să devină lume a ta şi tipar pentru relaţia ta cu largul lumii este, firește, nevoie de cîteva determinări. Voi încerca să le enumăr, de dragul acestei frumoase împrejurări, care ne-a adunat aici într-un ceas deloc oarecare al istoriei Bucureştilor, la sfîrşitul unei vremi care a lăsat oraşul pîngărit şi rănit şi la începutul alteia, pe care n-o putem numi deocamdată decît a năzuinţei şi a speranţei.

Dar mai întîi îngăduiţi-mi să vă citesc, ca mostră de element constitutiv tipic pentru un univers urban, două-trei pagini dintr-o carte pe nedrept uitată, cea a lui Pompiliu Eliade despre **Influenţa franceză asupra spiritului public românesc** (p.44-46).

"Un număr mare dintre aceste trasuri somptuoase care se înşiruiesc pe pod, se opresc noaptea înaintea unor case cu înfăţişare destul de modestă. Totuşi, cele mai multe duc la nişte clădiri al căror aspect, este adevărat, nu are nimic impunător sau artistic, dar ale căror dimensiuni considerabile vădesc un proprietar imens de bogat. Este casa unui

mare dregător. Nenumăratele sale acareturi, zidurile înalte care-o înconjoară, curtea întinsă din faţa casei, uriaşa grădină care se aşterne în spate, totul îi dă un aer de adevărată cetate. Impresia ţi se întăreşte la vederea înaltei intrări boltite, cu două uşi trainice din stejar, deasupra căreia se află un chioşc unde stau numeroşii arnăuţi ai boierului, garda sa. Unele dintre aceste locuinţe mari se întind pe o lungime de aproape un kilometru. Boierul cu familia şi cu oamenii săi alcătuiesc aici un stat în stat; fără firman de la Sublima Poartă, nici paza publică, nici oamenii dreptăţii nu îndrăznesc să-i treacă pragul.

Totul este menit să-i dea casei soliditate şi comoditate; zidurile au grosimea cîtorva rînduri de cărămizi; odăile înalte şi spaţioase au ferestre spre toate cele patru zări; tavanul este făcut din grinzi de stejar sculptat, iar pardoseala din cărămidă şi totodată din lemn. Acoperişul, de două ori mai înalt decît clădirea însăşi, are rostul de a înlesni scurgerea apei, jgheabul de streaşină, care înconjoară casa, este lat de aproape un metru, ca să ţină umbră şi răcoare în timpul verii, să apere de ploaie toamna şi primăvara, de vînt şi zăpadă iarna.

Corpul mare de clădire, din fundul curţii, este alcătuit dintr-o vastă sală de recepţii, în jurul căreia sînt aşezate principalele apartamente: în faţă apartamentul boierului, care cuprinde, în afară de propria sa cameră, pe cea a grămăticului, a cafegiului şi a ciubucgiului, gata să dea fuga, la un semn, cu cafeaua fierbinte sau cu ciubucul cel lung, şi mai ales camera feciorului, care îi freacă picioarele dimineaţa, cînd se trezeşte, şi după-amiaza, după siestă, îi toarnă apă să se spele şi îl îmbracă. Camera unui boier mare, de dimensiuni considerabile, este înconjurată de un şir neîntrerupt de sofale moi, pe care, cînd nu doarme, stă boierul turceşte; în mijloc, mese mari; perdele în culori ţipătoare, bogate covoare pe care sînt reprezentaţi sultani şi paşale, pipe lungi, trofee de pistoale şi de iatagane întregesc mobilierul. In faţa apartamentului boierului se găseşte unul identic pentru oaspeţi, călători sau prieteni în trecere, mai ales paşale şi mari demnitari turci veniţi în ţară. Aripa din dos a casei, cu vedere şi scară spre grădină, constituie apartamentul jupînesei şi jupîniţelor; stăpînirea jupînesei se întinde şi asupra marilor cămări ale căror chei ea le păstrează şi cărora le închină tot timpul care-i rămîne de la găteală şi plimbări; fiicele ei, înconjurate de slujnice de tot felul şi de un număr mare de domnişoare de companie, fete de boiernaşi, învaţă, ca să le treacă timpul, să coasă sau să crească viermii de mătase.

La dreapta şi la stînga corpului principal al clădirii se înşiruie dependinţele. Pe de o parte, sufrageria, cu odăile în care stau feciorii boierului, preotul casei, dascălul (adică profesorul de greacă) şi, uneori, preceptorul străin. De cealaltă parte, camerele slugilor de tot felul, micul apartament al logofătului casei care dispune, cu titlu personal, de un anumit număr de robi ţigani; apoi, un număr mare de camere destinate foştilor slujitori, cei mai mulţi foşti logofeţi ajunşi ei înşişi, datorită marelui boier, mici boieri, numiţi ca funcţionari în provincie; cînd vin în capitală, ei trag la fostul lor stăpîn şi tot la el apelează cînd sînt destituiţi, iar el îi hrăneşte, îi adăposteşte şi-i îmbracă, adevăraţi clientes ai marelui boier, care îi socoteşte ca de-ai casei; iar cînd stăpînul se bucură de trecere pe lîngă domnitor, în bună măsură cu aceşti foşti logofeţi umple el posturile din ţară...

Ca să desăvîrşim tabloul curţii exterioare, imaginaţi-vă, într-o parte, nişte grajduri mari, cuprinzînd zeci de cai de toate felurile, apoi cîteva remize care adăpostesc zece pînă la cincisprezece trăsuri - căci boierul, jupîneasa şi fiii lor trebuie să aibă fiecare pe a lui - în sfîrşit, o vastă întindere cu lemne de foc... In cealaltă parte se află bucătăria cu hornul ei uriaş, care îi dă o înfăţişare de uzină; acolo, sub cîrmuirea marelui bucătar, muncesc pe grupe şapte sau opt robi, unii pentru stăpînii lor şi oaspeţii acestora, alţii pentru logofeţi şi pentru slujitori, alţii pentru tovarăşii lor de robie...

In spatele tuturor acestor clădiri trebuie să ne închipuim o întinsă livadă unde rodesc din belşug fructe de soiul cel mai bun, şi o şi mai întinsă podgorie; hambare uriaşe, ticsite de bucate puse la păstrare şi făină, cît să se hrănească toată lumea timp de cîteva luni."

Se simte în textul acesta modulul unei lumi cu o structură interioară a ei, dedusă în timp din ceea ce se vede ca pură exterioritate. Iar dacă te ridici deasupra descrierii de adineaori poţi să vezi, nu fără nostalgie, un oraş, acesta al nostru, înecat în grele frunzişuri care nu mai sînt, cum nu mai sînt nici cei pentru care Bucureştii au fost cîndva o lume.

Dar să ne întoarcem la gîndul nostru dintîi. Pentru ca un oraş să devină lume a sufletului este nevoie să fi trăit în el îndelung, de fapt toată viaţa. Să fi trăit în el şi odată cu el, înscriindu-ţi viaţa, clipele, anii, în istoria lui. Să-l simţi şi să-l iubeşti aşa cum este şi oricum ar fi să-i cunoşti fiecare ungher şi să-i ştii cît mai bine întregul trecut. Şi mai este nevoie să fi fost din cînd în cînd plecat de acasă. Să înţelegi ceva din viaţa şi din sufletul Atenei şi al Romei, al Parisului şi al Londrei. Şi apoi să vii înapoi şi să intri la loc în măsurile şi pătimirile propriei tale lumi care, ca lume, este tot atît de mare ca oricare alta. Şi mai este nevoie să suferi adînc la simplul gînd că ai putea fi silit să-ţi părăseşti pentru totdeauna lumea, să nu-i mai vezi cerul, casele, străzile, plopii, salcîmii şi oţetarii, parfumurile, umbrele, căldura şi frigul anotimpurilor şi perindarea lor prin viaţa oraşului şi prin viaţa ta. Şi să nu poţi pleca, acceptînd, de dragul lumii tale, obida şi încrîncenarea oricărei vremi.

Şi, în sfîrşit, mai este nevoie să nu poţi pleca nici măcar după ce ai încetat să fii. Să simţi în întunericul şi în lumina sufletului că umbra ta se va întoarce aicea mereu, printre case, arbori şi lacuri, oameni, întîmplări, sub cerul unei lumi pentru totdeauna a ta. □

LOCUINŢE BUCUREŞTENE DECORATE CU SCULPTURI

Petre Oprea

In 1894 energicul primar al Capitalei, **Niculae Filipescu**, influent şi marcant membru al partidului conservator, reuşea să realizeze cea mai largă arteră a Bucureştiului acelei vremi, numită Bulevardul Lascăr Catargiu, actualmente Ana Ipătescu. El se întindea între piaţa Romană (fosta piaţă Lascăr Catargiu, acum Mihai Eminescu) şi piaţa Victoriei, şi avea o alee de călăreţi umbrită de castani şi tei, asemeni bulevardului Henri Martin din Paris[1], alee dezafectată în timpul celui de-al doilea război mondial.

Aici s-au construit, pînă la primul război mondial, cele mai somptuoase locuinţe şi împreună cu cele înălţate pe străzile adiacente au alcătuit cartierul rezidenţial al marii boierimi. Dintre ele trei clădiri s-au bucurat de faţade ornamentate cu sculpturi, cele de la numerele 48, 58B şi 60.

La nr.48 se afla casa fostului inginer **Ion Cerchez**, fratele arhitectului Grigore Cerchez (1850-1927), care i-a proiectat-o şi construit-o în jurul anului 1900. Intrucît proprietarul, un vînător împătimit, era foarte mîhnit de pierderea cîinelui său favorit, un **beagle**, arhitectul a înfrumuseţat intrarea din gangul clădirii cu o sculptură înfăţişînd un cîine de vînătoare din aceeaşi rasă cu cel dispărut[2]. Pentru cei ce nu cunosc acest amănunt, sculptura, înfăţişînd un cîine, este o trimitere la un obicei străbun din viaţa romană, unde pe pavimentul de la intrarea în locuinţă se obişnuia să se înfăţişeze un cîine, sau numai o simplă inscripţie **"cave canem"**, simbolizînd spiritul unui paznic credincios al casei.

Cîinele este bine surprins şi redat într-o poziţie de repaos, dar atent, ceea ce presupune un artist familiarizat cu redarea animalelor, sculptura înscriindu-se printre realizările valoroase de acest gen în arta românească. Regretăm anonimatul autorului.

La nr. 58B de pe Bulevardul Ana Ipătescu, fost Lascăr Catargiu, se înalţa la începutul veacului nostru o locuinţă cu demisol, parter şi etaj. Deşi decoraţia faţadei era sub influenţa stilului neogotic, intrarea principală, aflată sub gangul din curte, era ornată cu un grup statuar, cert sub înrîurirea sculpturii franceze a secolului al XVIII- lea.

Lista ilustraţiilor:

Fatada locuinţei din Bulevardul Ana Ipătescu nr.48 (stinga sus)

Grup statuar de la locuinţa din Bulevardul Ana Ipătescu nr.58B (dreapta sus)

Basorelief de la locuinţa din Bulevardul Ana Ipătescu nr.60 (stinga jos)

Faţada aceleiaşi clădiri (dreapta jos)

Pe contrapagină:

Faţadele decorate cu sculpturi ale celor două imobile de pe str. Stavropoleos

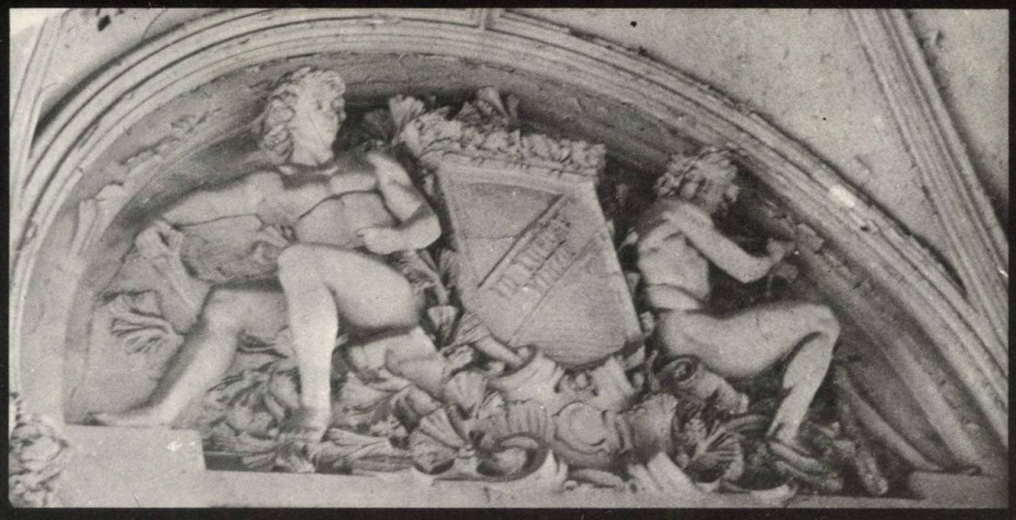

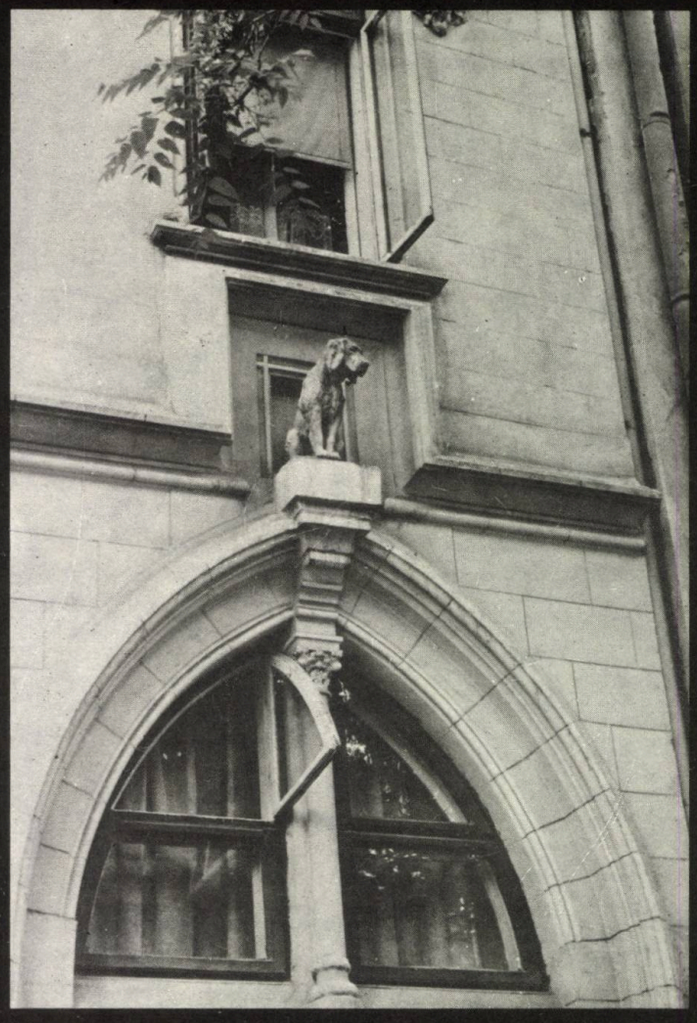

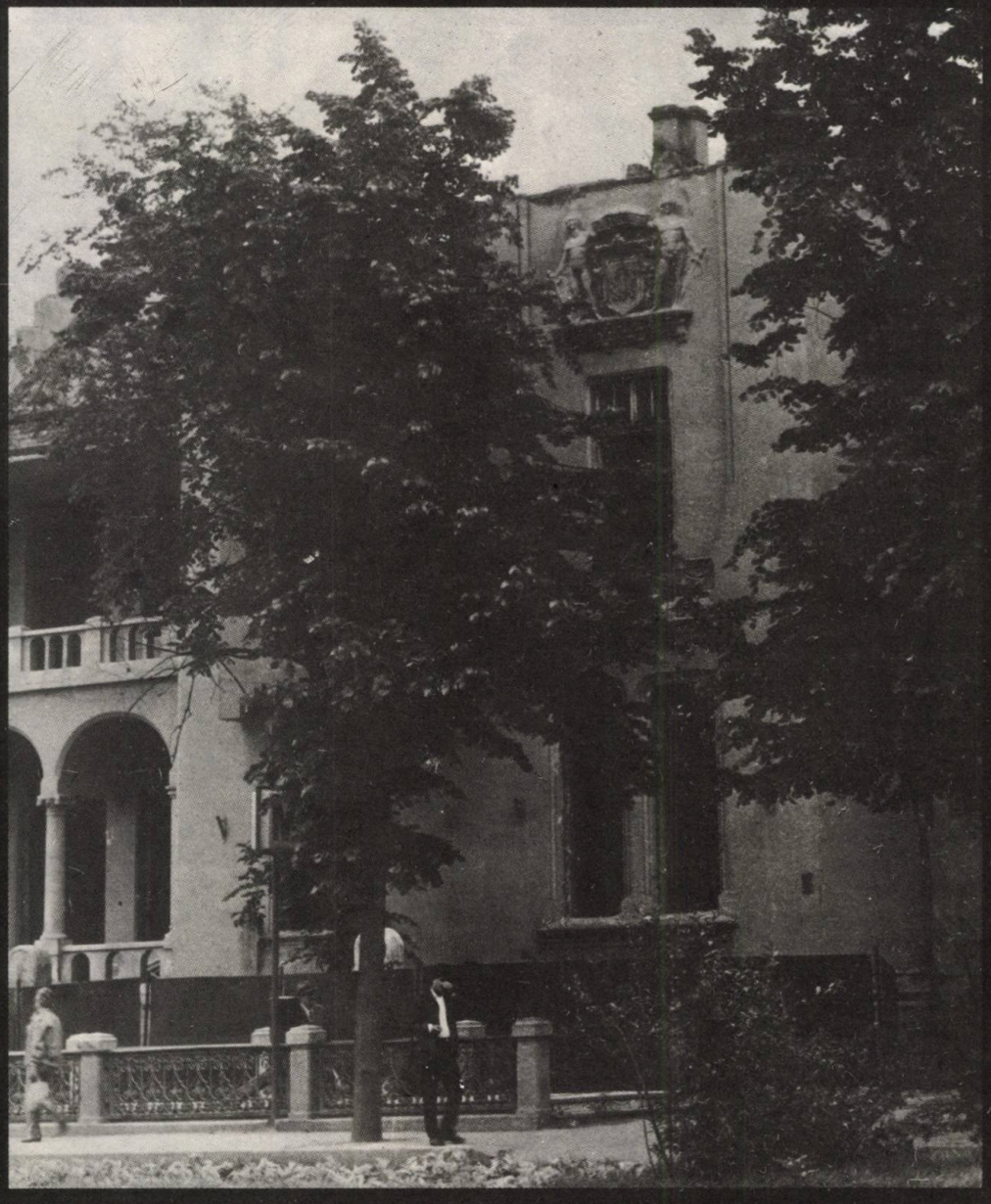

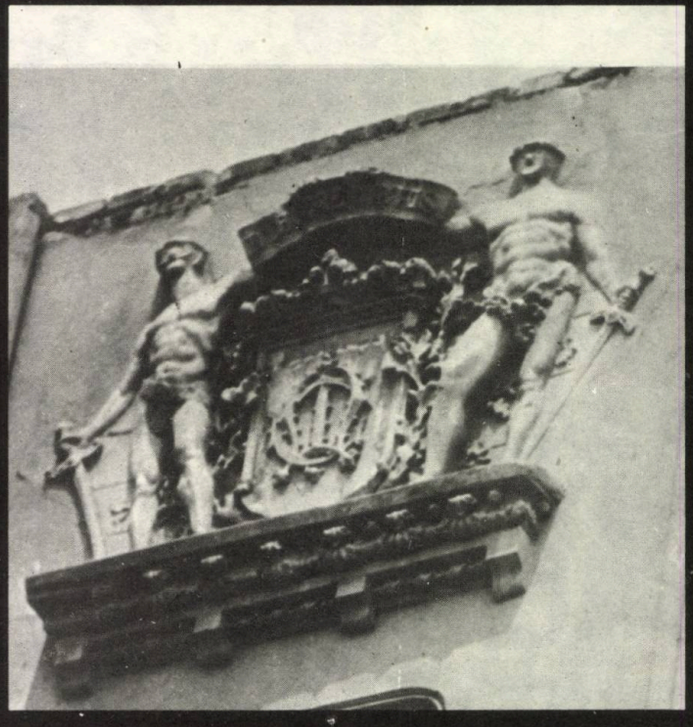

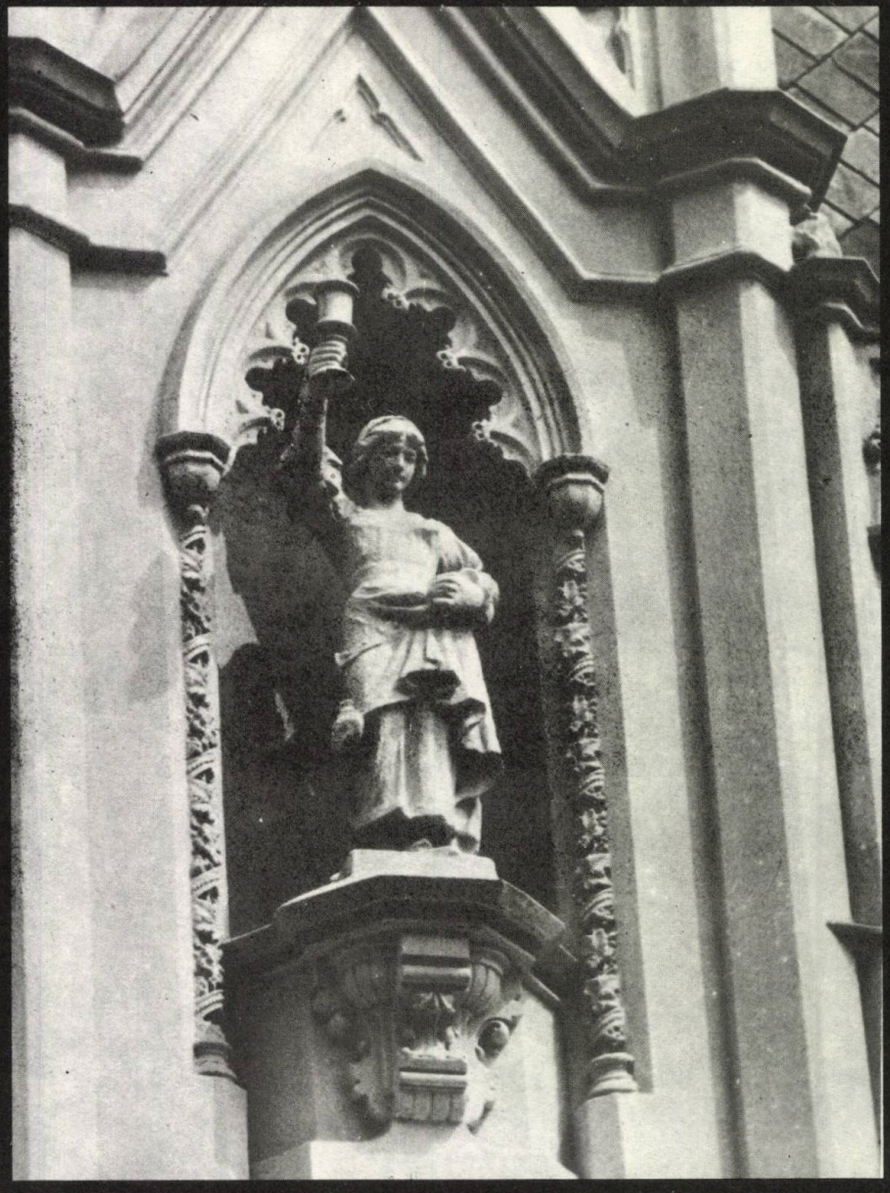

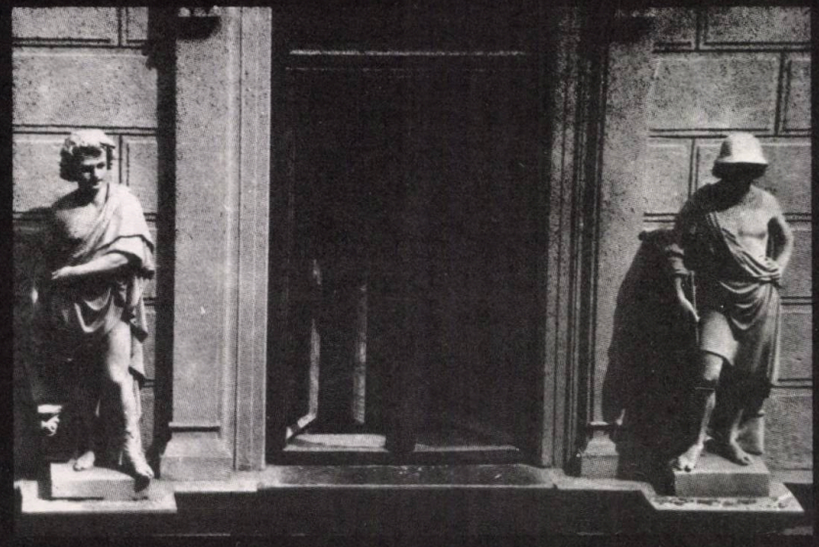

La centrul compoziţiei un scut, cu deviza **"...cerc virtus"**, avînd de o parte şi de alta cîte un personaj (nud) şezînd, înconjuraţi de o abundentă vegetaţie. Sub scut iniţialele M.C.T.

Lucrarea era o realizare de certă valoare artistică[3], sculptorul necunoscut reuşind să redea o compoziţie decorativă echilibrată, imprimînd personajelor poziţii firești, degajate.

La numai cîţiva ani după realizarea Bulevardului Lascăr Catargiu, inginerul Constantin Mironescu îşi construieşte o locuinţă confortabilă la nr.60, îmbodobită cu un blazon fantezist, plasat la faţada clădirii, sus în dreapta, deasupra ferestrei etajului întîi, pe o cornişă.

Scutul poartă inişialele proprietarului - C.M. - şi este înconjurat de o bogată dantelărie vegetală din frunze de acant. El este susţinut de o parte şi de alta de cîte un bărbat cu statură atletică, fiecare ţinînd în cealaltă mînă o spadă, şi are deasupra o eşarfă cu deviza **"In ercore virtus"**.

Prin deceniul al treilea casa a ajuns în proprietatea Căilor Ferate Române şi adăpostea un serviciu tehnico-administrativ. Bombardamentul hitlerist din 23-24 august 1944 a avariat imobilul şi a deteriorat capetele personajelor. Directorul, inginerul Adrian Stănescu, a intenţionat ca odată cu repararea stricăciunilor să fie dat jos şi blazonul mutilat. Un salariat, avînd cunoştinţe la pietrărie, a cerut permisiunea să restaureze benevol, pe cît posibil, sculptura. Directorul a încuviinţat solicitarea sub rezerva că, dacă nu va izbîndi mulţumitor, blazonul va fi dat jos.

Pietrarul, cum rezultă şi din fotografie, a refăcut fantezist fizionomia atleţilor, asemănător capetelor oamenilor din zăpadă (le-a scobit pupilele şi le-a pus ochi din lemne vopsite cu negru,, nasuri din coadă de mătură şi mustăţi din sîrmă. Le-a completat bărbiile din gips şi pe cap le-a confecţionat cîte o mică cască, dîndu-le o înfăţişare hazlie. Această cîrpăceală nu a convenit direcţiunii, dar blazonul a rămas la locul lui, întrucît scoaterea sa solicita o sumă de bani, care nu a fost alocată niciodată[4]. Astfel blazonul a dăinuit multă vreme după aceea, pînă în anul 1988, cînd din "necesităţi edilitare" casa a fost demolată. Nu cunoaştem nici numele autorului sculpturii, nici pe cel al benevolului restaurator.

In Bucureşti s-au construit multe clădiri în stil neogotic, dar puţine au mai ajuns pînă în vremile noastre şi dintre ele doar cîteva mai păstrează podoaba statuară iniţială. Meritâ semnalate dintre acestea cele două aflate pe strada Stavropoleos.

Trei fraţi veniţi nu de mult de peste munţii Carpaţi, anume Nicolae, Iorga şi Ignat MIRCEA, inaugurau în 1879 în plin centru comercial al Capitalei, între renumitele hanuri Constantin Vodă, Sfîntul Ioan şi Tîrgul de sus, o berărie. Dorind să ofere clienţilor nu numai specialităţi culinare, ci să le creeze pentru desfătarea gastronomică şi o ambianţă extrem de propice unde să se îngemăneze comoditatea confortului şi esteticul, s-au gîndit la un cadru adecvat şi, în consecinţă, au cerut arhitectului Zigfrid Kofczinski să le realizeze o construcţie inspirată după berăriile mai renumite din München, capitala Bavariei.

Arhitectul a proiectat clădirea în stilul neogotic, cu o faţadă sobru decorată, avînd ca element principal o sculptură în **ronde bosse** de mari dimensiuni, plasată într-o nişă aflată la baza acoperişului. Sculptorul a înfăţişat o crîşmăriţă îmbrăcată după moda germană a secolului al XVIII-lea, închinînd o halbă de bere în cinstea celor care intră în local. Prin ţinuta nobilă a feţei, cu trup vînjos şi gesturile graţioase ale mîinilor, artistul a realizat o lucrare inspirată din statuara renaşterii italiene, dar a reuşit s-o încadreze firesc în ansamblul decoraţiei neogotice a faţadei clădirii.

Ca în atîtea alte cazuri ale sculpturilor ce împodobesc clădirile, numele autorului este necunoscut, rămas în anonimat.

Spre sfîrşitul veacului trecut, se înălţa alături de berăria Carul cu bere o clădire în stil neoclasic, decorată la faţadă cu patru sculpturi, plasate la nivelul etajului întîi, amintind prin veşminte de sculptura germană a vremii.

Fiecare sculptură reprezintă un bărbat cu trup efeminat, purtînd o togă scurtă, pînă în dreptul genunchilor, care lasă descoperit un umăr şi pulpele picioarelor. Trei sînt cu capul descoperit, fără bărbi, iar un al patrulea poartă un coif. Personajul din dreapta clădirii, cu privirea aţintită în jos şi ţinînd cu ambele mîini un baros sprijinit pe o nicovală, apreciem că simbolizează **Industria**. Personajul alăturat citeşte într-o carte desfăcută, ţinută cu mîna stîngă, iar în mîna dreaptă ţine un toiag. La picioarele lui, în spate, se află un planiglob şi presupunem, în consecinţă, că ar reprezenta **Ştiinţa**. Al treilea personaj, după coif, caduceu şi aripile de la picioare, sigur înfăţişează **Comerţul**. Ultimul personaj stă într-o poză declamativă, ţinînd mîna dreaptă pe capul unei sculpturi şi ar înfăţişa **Politica** (arta vorbirii).

Sculpturile le credem a fi inspirate, dacă nu chiar copii, după lucrări neoclasice germane de epocă.

1) Grigore Ionescu: Ghidul Bucureştiului, Bucureşti, 1938, p.80

2) Relatare a arh. Paul Emil Miclescu, căruia îi mulţumim pe această cale

3) Locuinţa a fost demolată în 1988

4) Relatarea arh. Paul Emil Miclescu, care la acea vreme lucra la serviciul tehnic al C.F.R., căruia îi mulţumim şi pe această cale.

IAKOV CERNIHOV: Fantezie şi construcţie

Adrian Mahu

Unul din momentele de referinţă ale Bienalei Mondiale de Arhitectură de la Sofia, ediţia a V-a (Interarch '89) l-a constituit desigur momentul Iakov Cernihov.

Iakov Cernihov (1889-1951) a fost unul din cei mai importanţi reprezentanţi ai Constructivismului.

In cazul lui se mai poate vorbi şi despre o neobişnuită putere de imaginaţie, fanteziile arhitecturale exuberante pe care el le-a desenat constituind o bogată sursă de idei.

Se născuse într-o mică localitate înecată de verdeaţă din sudul Ucrainei şi făcea parte dintr-o familie cu 11 copii, împovărată de sărăcie.

Intreaga copilărie şi-a petrecut-o în mediul rural; de la o vîrstă fragedă manifestase aptitudini deosebite pentru desen, micul Cernihov obişnuind să deseneze de unul singur după natură zile întregi.

După absolvirea studiilor medii la Odessa, el s-a înscris la Academia de Arte din Petrograd, unde din anul II a trecut la clasa de arhitectură a profesorului Leonti Benois. La terminarea studiilor universitare

Impreună cu studenţii săi,la începutul anilor '20, pe cînd era încă în serviciul armatei

s-a stabilit în Petrograd, unde a activat ca profesor la Şcoala de Arhitectură.

După anul 1926 a publicat mai multe cărţi: "Arta reprezentării grafice" (1927), "Principiile arhitecturii contemporane" (1930), "Construcţia formelor de arhitectură şi a formelor de maşini" (1931). Cîteva din expoziţiile lui, organizate prin anii '30 la Leningrad , structurate în 10-12 tematici diferite şi care însumau peste 2000 de schiţe, desene, împreună cu machete, picturi, construcţii grafice, l-au făcut cunoscut în mediile arhitecţilor ruşi: în aceeaşi perioadă a ţinut mai multe conferinţe despre experimentele lui grafice. O impresie extraordinară au produs atunci poveştile lui arhitecturale - "SKAZKI" - schiţe, desene în care apela la elemente din arhitectura diferitelor epoci pentru "a recompune imagini, producîndu-se chiar în limitele imaginaţiei", cum avea să declare.

Pentru Iakov Cernihov, "întoarcerea către epoci de mult apuse, în mod limpede, prin structurile imaginilor grafice ajută evident atît nevoia noastră pentru pitoresc în conţinutul arhitectural cît şi nevoia noastră pentru un contrast faţă de construcţiile tehnic mecaniciste ale lumii contemporane".

"Poveştile arhitecturale", în contextul anilor '30 reprezentau de fapt o surprinzătoare experienţă romantică. Atunci au exista chiar mai multe invitaţii ca expoziţii cu desenele lui să fie organizate în capitalele europene şi în Statele Unite, iar cîteva cărţi i-au fost traduse şi publicate în vestul Europei, făcîndu-l cunoscut şi în afara graniţelor Uniunii Sovietice.

Viaţa acestui arhitect excepţional nu a fost deloc uşoară în contextul istoric respectiv. Pentru vederile lui arhitecturale, care erau în conflict evident cu arhitectura oficială, a fost scos din învăţămîntul de arhitectură, fiind obligat să ducă o existenţă marginalizată şi obscură. Treptat a fost uitat! A murit la Moscova în anul 1951, după o boală care l-a ţintuit la pat cîteva săptămîni. A lăsat în urma lui peste 17000 de desene, schiţe vizionare, fantezii arhitecturale, care conţin exuberante

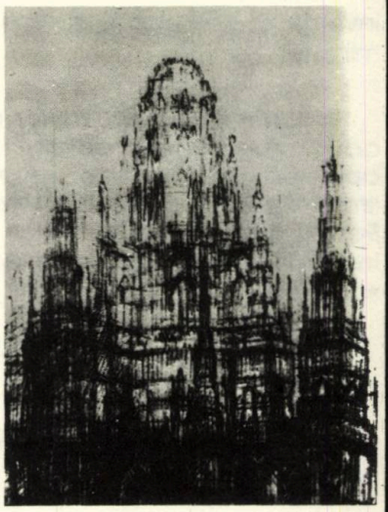

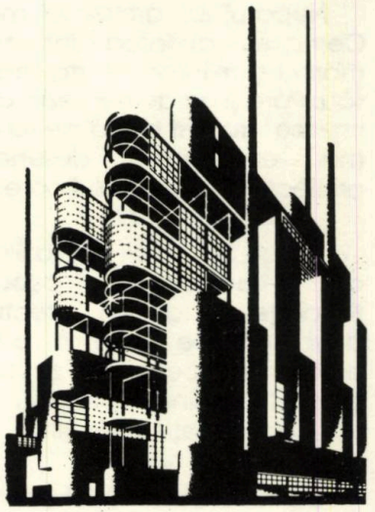

Desenele sint reproduse dupa albumul expoziţiei "Fantezie şi construcţie"

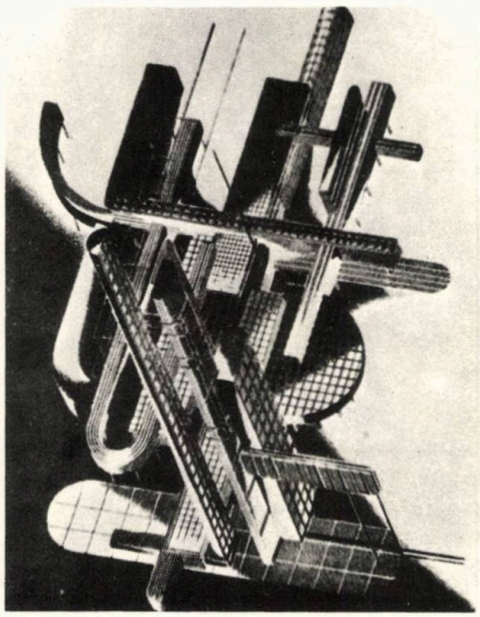

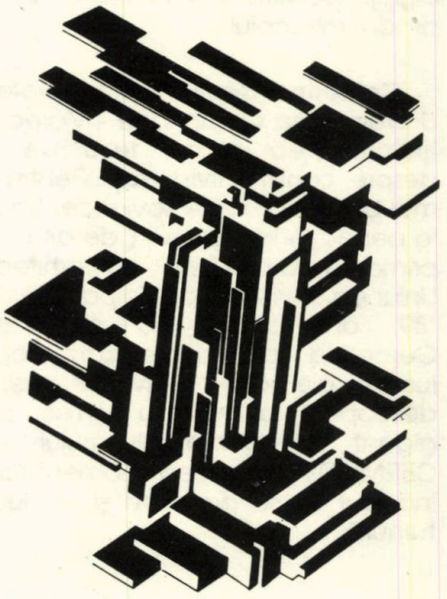

invenţii şi compoziţii grafice, complicate miniaturi.

In toate el a fost uimitor de meticulos, aducîndu-şi unele detalii la dimensiuni aproape microscopice, ce se situează la limita fizică a percepţiei vizuale umane. Pentru lucru a folosit seturi de lentile şi instrumente de desen executate după schiţele şi indicaţiile lui.

Dar cum a fost omul Iakov Cernihov? Te izbeau la el, în primul rînd, ochii, de o răscolitoare forţă hipnotică, care parcă răzbate din imaginile fotografice pînă la privitorul lor de astăzi.

Nepotul lui, arhitectul moscovit Andrei Cernihov, amintea într-un interviu de mărimea mîinilor şi forţa braţelor bunicului său. Pare şi azi de necrezut că aceste "mîini imense" au fost capabile să deseneze cele mai exuberante desene şi fantezii arhitecturale, dar şi uluitoare miniaturi...

Era un om dificil în relaţiile cu cei din jur, dar în acelaşi timp capabil de multă tandreţe şi gesturi afectuoase. Cu o devoţiune pe care o au numai marii creatori, îşi petrecea zilnic multe ore la planşetă, fiind profund convins de valoarea creaţiei lui în viitor.

Conul de umbră al uitării părea să-l fi înghiţit definitiv, dar la sfîrşitul anilor '70 s-a produs miracolul.

Catherine Cooke, astăzi profesoară la Universitatea Cambridge - Marea Britanie - îşi pregătea atunci teza de doctorat despre constructiviştii ruşi. Pentru a studia mai bine în arhivele sovietice, ea a învăţat la perfecţie limba rusă (de altfel, văzînd-o prima dată vorbind cu arhitectele din Uniunea Sovietică participante la Interarch '89, am crezut că este rusoaică!). Cercetînd prin arhive, cărţi, documente, lucrări ale constructiviştilor ruşi, ea l-a descoperit atunci cu uimire pe acest gigant al Constructivismului - IAKOV CERNIHOV! Din acest moment lucrurile au început să se precipite şi au luat o altă turnură...

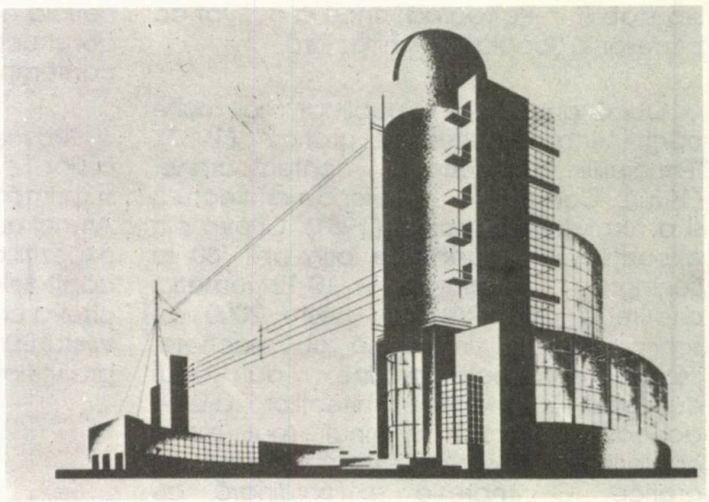

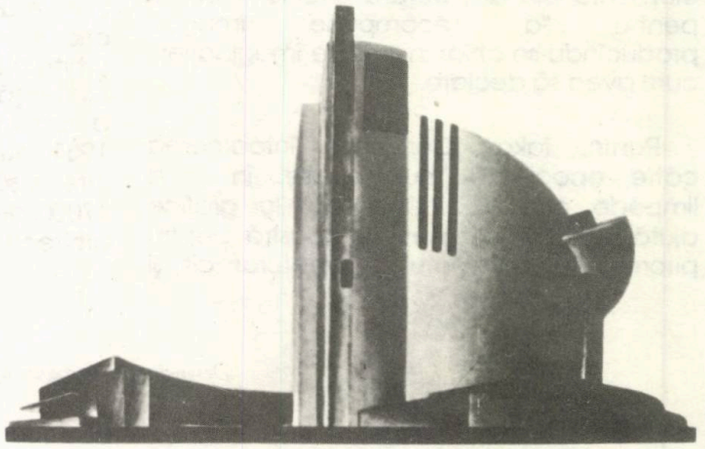

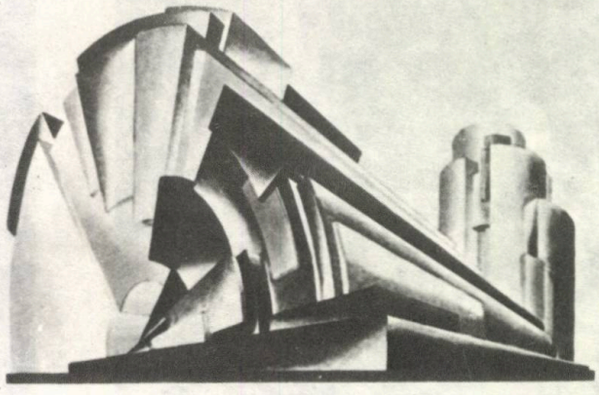

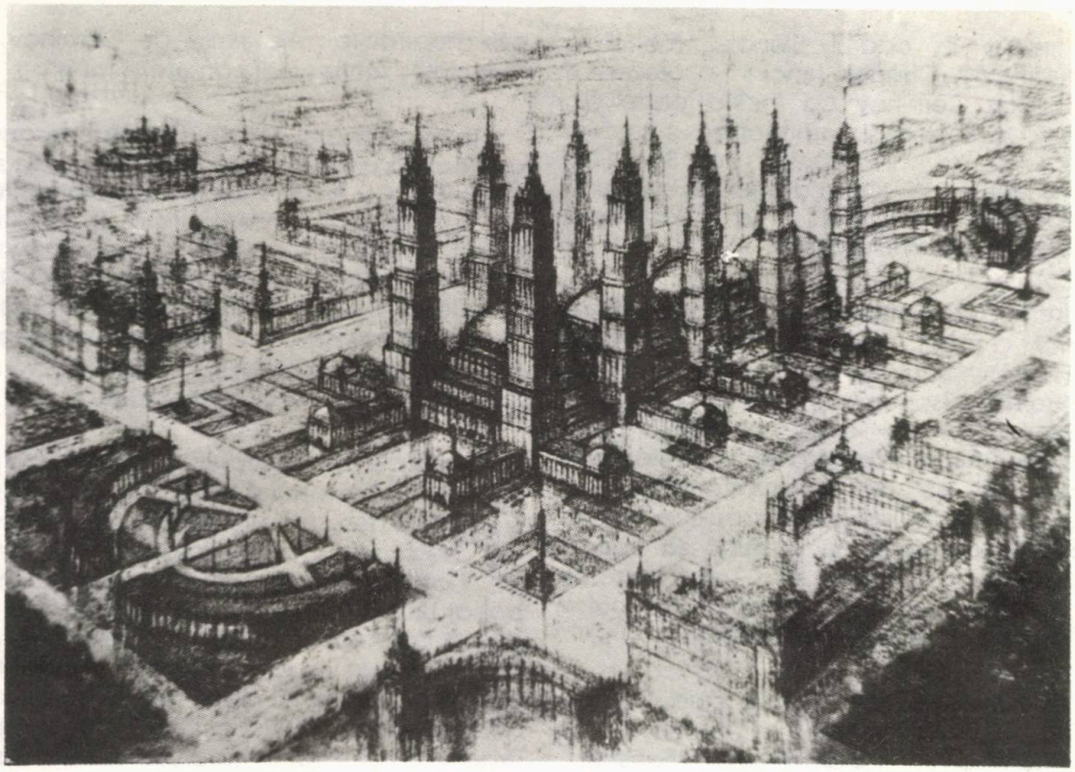

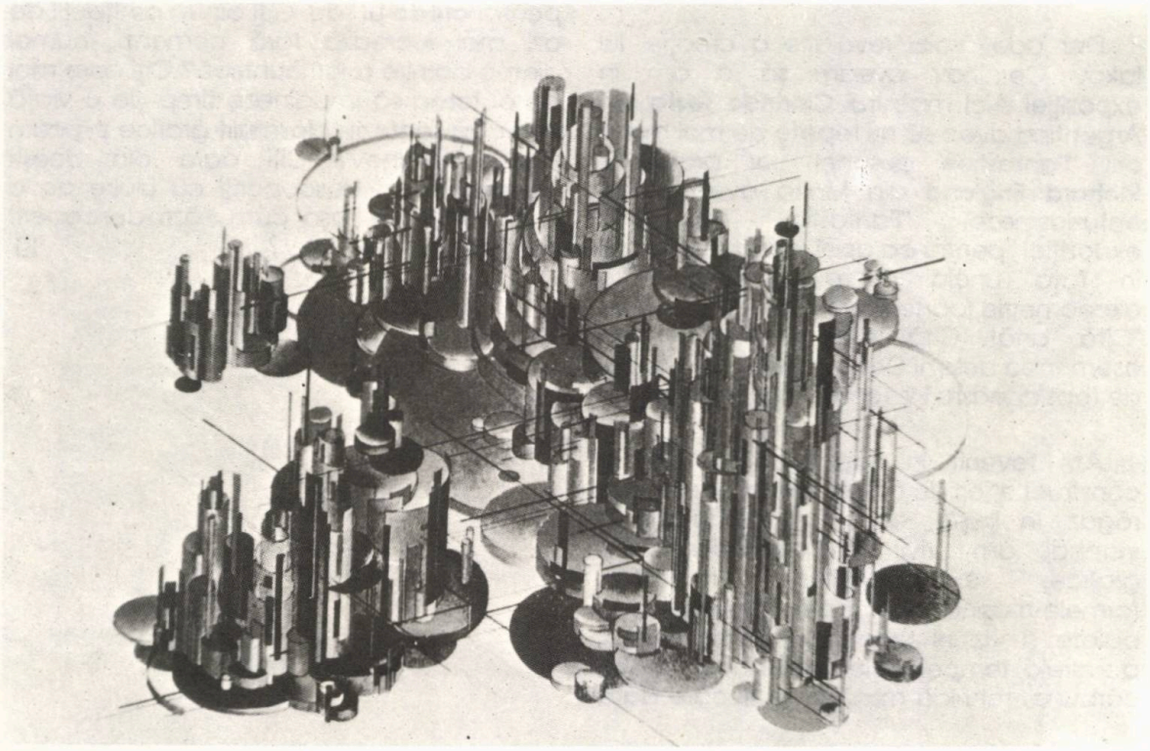

Architectural Design Magazine a fost probabil prima publicaţie occidentală importantă care a redeşteptat interesul profesioniştilor faţă de arhitectul Iakov Cernihov, lucrările lui făcînd obiectul unei ediţii speciale - în anul 1985, coordonată de dr.arh. Catherine Cooke. Tot Catherine Cooke i-a organizat împreună cu Colegiul regal al artei din Marea Britanie prima expoziţie în străinătate.

La 6 aprilie 1989 celebra firmă SOTHEBY din Londra a deschis o mare licitaţie în scopuri filantropice şi - eveniment în premieră mondială - 6 schiţe desenate de Iakov Cernihov au fost vîndute de familie, fondurile realizate fiind donate Forumului Internaţional al Tinerilor Arhitecţi de pe lîngă Academia Internaţională de Arhitectură (IAA).

La Interarch '89 s-a constituit "Fundaţia Iakov Cernihov" ca un omagiu la împlinirea a 100 de ani de la naşterea arhitectului, fundaţie ce îşi propune să stimuleze noi concepţii arhitecturale printre tinerii arhitecţi din lumea întreagă şi tot aici s-a vernisat expoziţia "Iakov Cernihov - Fantezie şi Construcţie". Organizatorul acestei expoziţii este nepotul autorului lucrărilor expuse, arhitectul din Moscova Andrei Cernihov (născut în 1948). Expoziţia, însumînd 116 lucrări, începea în zilele Bienalei un mare turneu internaţional pe durata a 2 ani, prin mai multe capitale şi centre culturale din Europa, Canada, SUA, America de Sud (Brazilia şi Argentina), Japonia, turneul fiind sponsorizat pentru partea de transport şi livrare la spaţiile expoziţionale de către Lufthansa.

Decupez din mesajul Forumului Internaţional al Tinerilor Arhitecţi şi Academiei Internaţionale de Arhitectură, semnat de arhitecţii Gheorghi Stoilov (preşedintele Academiei Internaţionale de Arhitectură) şi Gheorghi Stanişev (secretarul general al Forumului Internaţional al Tinerilor Arhitecţi), mesaj publicat în catalogul acestei expoziţii itinerante:

"Centenarul naşterii lui Iakov Cernihov, celebru artist şi arhitect sovietic, coincide cu un val al redeşteptării interesului faţă de opera lui,din partea lumii largi a arhitecţilor profesionişti şi a criticilor.

Această renaştere este neîndoielnic atribuibilă nu doar realităţii că, cele mai cunoscute secvenţe ale lucrărilor lui Cernihov condensează şi exprimă într-un mod aproape emblematic idealurile estetice ale Constructivismului. Nici nu poate fi atribuită doar vastităţii concepţiei arhitecturale cuprinse în opera lui, deşi aceasta se extinde de la principiile mitologice şi folclorice din Poveştile lui arhitecturale, la magnificienţa clasicistă a Palatelor comunismului sau la poetica constructivistă a Formei-maşină, o lume în apropiată rezonanţă cu faţetele multiple ale culturii arhitecturale de astăzi.

Ţinînd seama că lucrările lui Cernihov pot fi definite ca o cercetare, studiere în ideologia artistică a formei arhitecturale, fanteziile lui arhitecturale sînt în realitate un arsenal de concepţii arhitecturale, care au căpătat şansa existenţei împlinite în lucrările succesorilor lui din avangarda contemporană.

Sînt acestea caracteristici ale moştenirii lui Cernihov care îl plasează într-una din poziţiile cheie în tradiţia gîndirii conceptuale din arhitectura secolului XX."

S-ar părea că opiniile despre importanţa creaţiei acestui maestru al Constructivismului s-au generalizat în arhitectura internaţională, căci în Buletinul IAA nr. 4/1989 am găsit sub semnătura cunoscutului critic japonez Hiroshi Sassaki următoarele opinii: **"Structurile,aşa cum au fost desenate de Cernihov, s-ar cuveni să fie considerate nu numai pionieri ai arhitecturii din a doua jumătate a secolului XX; Cernihov a imaginat direct formele cosmice pe care noi abia le vom înţelege în secolul XXI."**

In contextul manifestărilor din ultimii ani dedicate operei lui, probabil că ziua de 21 iunie 1989 va rămîne înscrisă ca o zi memorabilă. Atunci, la conferinţa pe care a ţinut-o în cadrul Bienalei mondiale Interarh '89, **Charles Jencks** l-a prezentat pe Iakov Cernihov ca făcînd parte din aleasa categorie a arhitecţilor utopişti ai secolului XX, în frunte cu Sant'Elia, Corbusier, F.L.Wright, maestrul sovietic fiind considerat pionierul şi apostolul Deconstructivismului actual.

Intr-o altă intervenţie, acelaşi Charles Jencks a făcut o analogie între cromatica din lucrările lui Cernihov şi lucrările semnate de Bernard Tschumi. La rîndul lui, arhitectul Andrei Cernihov avea să declare cu emoţie: **"Azi e ziua utopiei în arhitectură! Acum 50 de ani în apartamentul lui, bunicul meu a început o expoziţie. Atunci această expoziţie nu a putut să treacă pragul către marele public. Totuşi lucrările lui au putut să fie cunoscute de către arhitecţi, din paginile publicaţiilor."**

Dr.arh. Catherine Cooke, care a făcut atît de mult pentru cunoaşterea şi înţelegerea operei maestrului Constructivismului, a încheiat ciclul de conferinţe, care se constituiau drept preambul pentru vernisajul expoziţiei, oprindu-se la principalele etape din creaţia acestuia.

Dar adevărata revelaţie a creaţiei lui Iakov Cernihov aveam să o am în expoziţie! Aici maestrul **Clorindo Testa** din Argentina avea să-mi repete de mai multe ori: 'Fantastice desene!" iar profesorul **Richard England** din Malta avea să se entuziasmeze: "Fantastic! Incredibilă expoziţie!" pentru ca apoi, conducîndu-mă în faţa uneia dintre miniaturi - o axonometrie foarte filigranată - să continue "Cîtă artă! Cîtă devoţiune cere un asemenea desen! Devotament, devoţiune, de fapt aceasta înseamnă marea artă!"

Am revenit în expoziţia "Fantezie şi construcţie" ori de cîte ori am avut clipe de răgaz. In linişte, deci fără larma de la vernisaj, am privit fascinat construcţiile grafice, experimentele cromatice, formele-maşină, miniaturile, faimoasele lui palate şi viziuni urbane, realizate în tuş, acuarelă, tempera, ulei, creioane colorate, cărbune, tehnică mixtă şi de fiecare dată am meditat la cele scrise de Cernihov în **"Principiile arhitecturii contemporane"**:

"In mişcarea ei constantă către progres, arhitectura a făcut mai mult decît o singură greşeală. Cu toate acestea rezultatul final va fi puternica transplantare a geniului uman, a vederii omului în formele spaţiale şi volumetrice. Arhitectul trebuie să creeze, trebuie să-şi arate capacităţile creatoare şi să cheme la construire creatoare pe acela care sînt inactivi, astfel ca o viaţă activă să fie dominantă în viaţa arhitecturală!"

Ceea ce este uluitor în această creaţie este un fapt semnalat de altfel şi de Andrei Cernihov: deşi sînt neobişnuit de sensibile faţă de scara umană, desenele nu conţin nici natură sau elemente de natură, nici peisaj urban, nimic din ce ar putea să le dea o căldură umană sau date relevante despre vreun cadru existent... In ele nu pulsează aspecte care să amintească despre copilăria lui strîns legată de lumea organică, despre arhitectura vernaculară sau cadrul natural...

In preajma lucrărilor din expoziţie gîndeam că acest arhitect a lucrat atîţia ani fără o comandă specială, numai pentru **credo**-ul său. Cîţi dintre arhitecţii de azi mai lucrează fără comenzi, numai dintr-o pornire a lor lăuntrică? Cîţi oare mai au puterea să imagineze timp de o viaţă întreagă fantezii- plăsmuiri grafice precum Iakov Cernihov? Cîţi oare din aceşti vizionari vor fi descoperiţi cu uluire de o altă generaţie, aşa cum l-am descoperit noi pe Iakov Cernihov? □

ALBUMUL ALB

Anca Tofan

"I can't be Le Corbusier, but I damn well can be Richard Meier"

Am citit cîndva despre rolul paradigmatic pe care elita intelectuală îl deţine sau ar trebui să îl deţină în formarea unori virtuozi ai genului; numai această elită, purtătoare de intelligenţă şi de tradiţie poate constitui modele demne de urmat.

Iată de ce dorinţa de a prezenta portretul unui arhitect al zilelor noastre, remarcabil prin vocabularul şi formele sale de expresie arhitecturală: **Richard Meier**.

Ca toţi cei din grupul New York Five - Eisenman , Graves, Gwatmey, Heyduc - ale căror creaţii constituie repere importante în sistemul cartezian de creaţie arhitecturală contemporană, Richard Meier se identifică cu fiecare din construcţiile sale. Fie că este vorba despre Muzeul de Artă din Atlanta - devenit un simbol al unui oraş şi al culturii acestuia - fie că este vorba despre Atheneum-New Harmony sau Muzeul de Arte Decorative din Frankfurt, autorul este uşor de recunoscut. Vorbind despre seminarul Hartfort-Connecticut ori Sediul Social Renault de la Boulogne Billancourt, sau oricare dintre reşedinţele private create în prima şi a treia decadă a carierei sale, ne referim de fapt la un arhitect într-o continuă autoperfecţionare, care se detaşează de sine în mod constant şi caută cu înverşunare noul.

Incheindu-şi onorabil studiile, deşi nu remarcabil, Richard Meier şi-a început activitatea cu trei puţin cunoscute case, urmînd ca prima decadă a carierei sale să fie completată de succesiunea unor reşedinţe unifamiliale. Un progres remarcabil a fost făcut cu Smith House - Darien Connecticut (care de altfel i-a adus şi primul său premiu naţional de onoare în 1965) şi care avea să anunţe cele cinci case ce-i vor urma: Hoffman House (1967), Saltzman (1969), Old Westbury (1971), Douglas (1973), Shamberg (1974). Ciclul reşedinţelor particulare construite pînă în prezent se încheie cu Giovanitti Residence (1948) şi casa din North Salem (1985).

Intenţia nefiind aceea de a prezenta întreaga carieră a arhitectului, vom încerca să ilustrăm o simplă secvenţă a

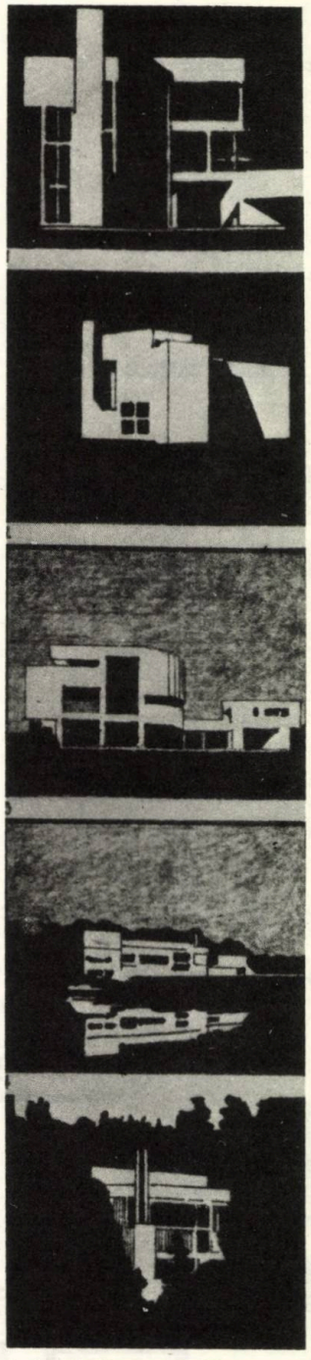

1. Smith House, 1967

2.. Hoffman House, 1967

3. Saltzman House, 1969

4. Old Westbury House, 1971

5. Douglas House, 1973

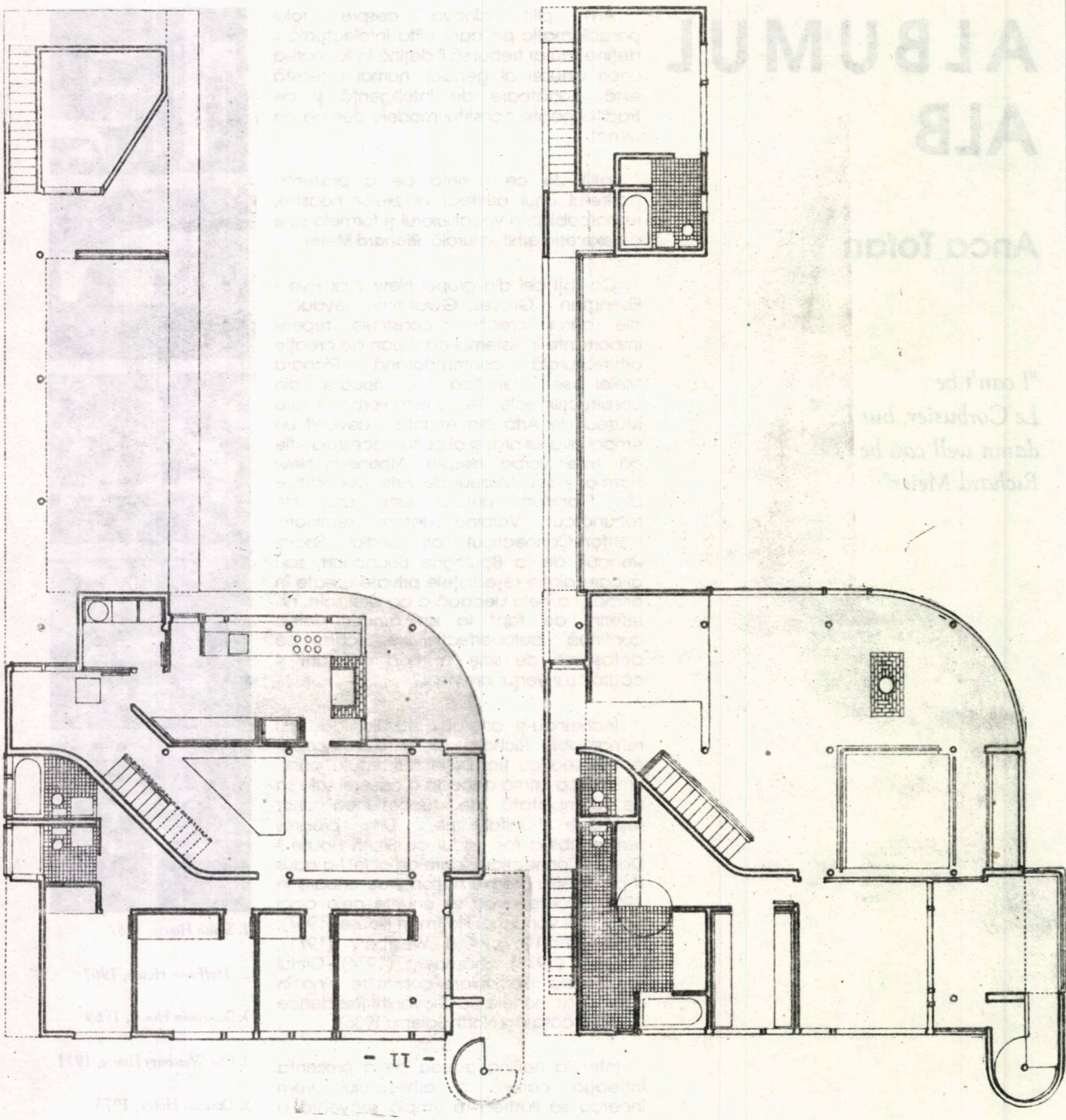

Saltzman House

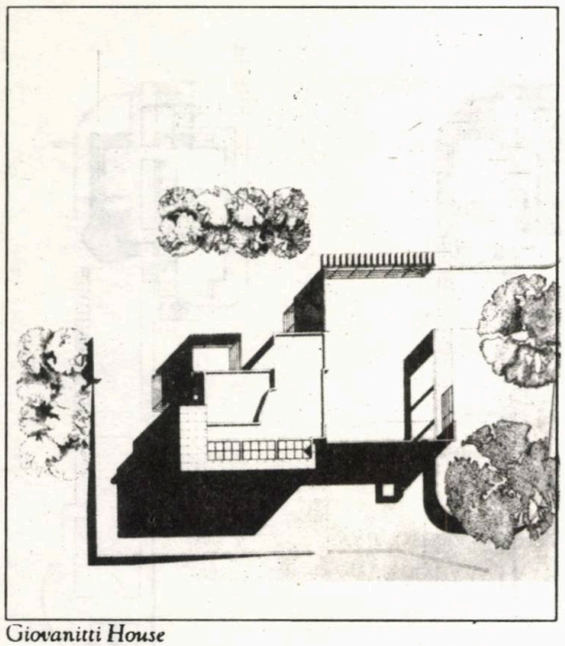

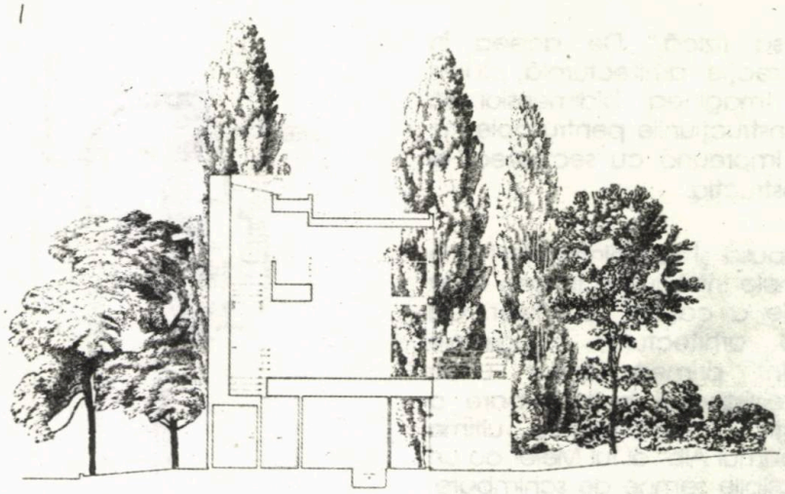

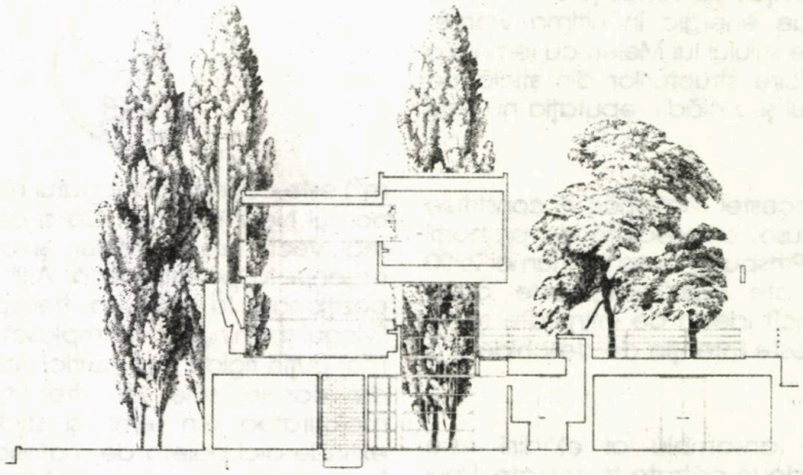

Giovanitti House

Plan de situatie (sus)

Sectiuni (dreapta)

Axonometrie (jos)

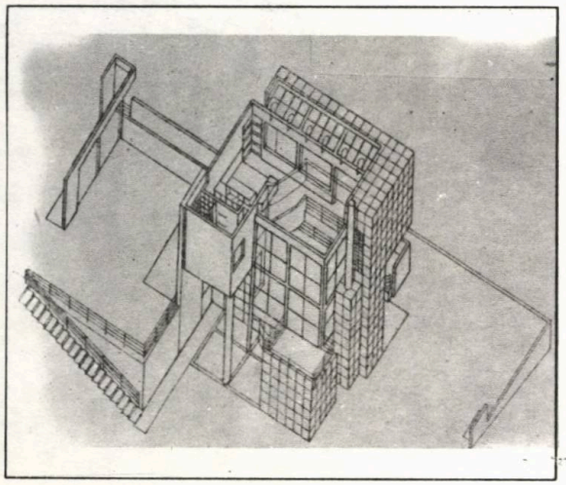

investigaţiilor artistului în domeniul inter-relaţiilor din spaţiul plurisenzorial.

Adept al ideii că două aspecte sînt imperativ necesare în conceperea unei construcţii şi anume aspectul ideal-abstract şi aspectul real- analitic, Richard Meier concepe proiectele sale pe fundalul interdependenţei acestor două accepţiuni. In plus, intervenţia umană este înţeleasă de Meier ca o organizare estetică a mediului. Acesta este şi cazul Saltzman House - construcţie aşezată pe o suprafaţă de 3 acri (~1,2 ha) lîngă capul Long Ireland. Pentru a fixa vizual clădirea, Meier modifică forma de bază, cubică, a casei, prelungind-o astfel încît structura interioară este exteriorizată, mutată şi integrată în peisaj.

Constituind o locuinţă pentru o familie cu 2 copii, care presupune şi un spaţiu detaşat pentru musafiri, şi o ieşire distinctă pentru piscină, Saltzman House este concepută într-o expresivă separare şi conlucrare a spaţiilor publice şi private. Acestea sînt cuprinse ca şi la Smith House în două sectoare: unul închis, iar celălalt deschis. Spre deosebire de Smith însă, aici cele două sectoare penetrează unul în celălalt. Se remarcă de aemenea o mai mică rigurozitate în dezvoltarea progresivă pe verticală a spaţiului. Construcţia se desfăşoară în plan tot atît cît se ridică şi pe verticală. Richard Meier reuşeşte astfel să stabilească un sistem coerent de valori într-o relaţie armonioasă. Prin aceasta el înţelege conlucrarea dintre resursele de funcţie şi formă şi legătura dntre acestea: "Mai presus de toate trebuie să existe o relaţie reciprocă între funcţia clădirii şi

manifestarea sa fizică." De aceea, în procesul de creaţie arhitecturală, planul este "cheia". Imaginea bidimensională conţine în ea instrucţiunile pentru obiectul tridimensional. Impreună cu secţiunea, el generează construcţia.

Giovanitti House şi reşedinţa din North Salem sînt primele introduceri în cea de-a doua generaţie a caselor lui Meier. Ca programe de arhitectură, reşedinţele unifamiliale sînt primele locuri unde proiectanţii înregistrează o schimbare a limbajului stilistic. Privim aceste ultime adăugiri la "Albumul Alb" al lui Meier ca un moment cu posibile semne de schimbare. Faţă de Gwatmey şi Graves regăsim un Meier neinfluenţat de tendinţele moderne impuse atît de energic în ultima vreme: caracteristicile stilului lui Meier, cu lemnăria albă şi strălucire structurilor din sticlă pe care arhitectul şi-a clădit reputaţia nu s-au schimbat.

Preludiul acestei reafirmări îl constituie Giovanitti House, o reşedinţă de proporţii modeste din Pittsburg. Casa de numai 2200 picioare pătrate (~200 m^2) este astfel concepută încît ideea de intimitate să se suprapună peste intenţia de deschidere a planului.

Planul de ansamblu al clădirii este constituit din două pătrate trunchiate. Unul ridicat în volum cubic, conţinînd marea parte a programului, celălalt destinat serviciilor. La interior ordonarea se face pe verticală. Două niveluri inferioare sînt rezervate spaţiilor publice, în timp ce partea superioară conţine spaţiile private. In faţadă, plăci de porţelan emailat în rame metalice ascund privirilor spaţiile private, iar o membrană din sticlă armată permite luminii să pătrundă în cele publice. Astfel reşedinţa privată, de mici dimensiuni, în întreaga sa concepţie stabileşte un dialog subtil între spaţiul deschis şi cel închis, domeniul privat şi cel public.

Spre deosebire de Giovanitti House, la casa din North Salem elementele de limbaj ale stilului meierist sînt exprimate mult mai evoluat. Proiectată pentru un concurs din 1985, construcţia din North Salem, cu o suprafaţă de 6400 picioare pătrate (~576 m^2) este construită în cadrul une ferme din nordul New York-ului. Ca şi celelalte case mai vechi ale lui Meier, şi aceasta este organizată pe orizontală. Ariile private sînt poziţionate la nivelul al treilea, în timp ce livingul şi diningul sînt amplasate într-o zonă mai puţin rigidă geometric. Spre deosebire de casele sale din trecut, executate majoritatea din lemn şi sticlă, Meier îşi extinde aici paleta de materiale, incluzînd în aceasta nu numai porţelan emailat în rame metalice, ci şi piatra de talie. Acest proiect al lui Meier este o sinteză între formele moştenite ale trecutului, cu puternice referinţe corbusiene, şi un vocabular nou. Propriul său aport la această tradiţie este "arhitectura albă" şi modularea faţadelor - elemente ce îl particularizează în arhitectura contemporană.

Admiratorii vor nota indiscutabil: rafinamente subtile, paleta de materiale - îmbogăţită, gimnastica spaţială - complexă, dar mai presus de toate Richard Meier este un clasic al arhitecturii moderne contemporane, remarcabil mai ales pentru sinceritatea formelor sale de expresie şi un exemplu de tenacitate în căutarea noului.

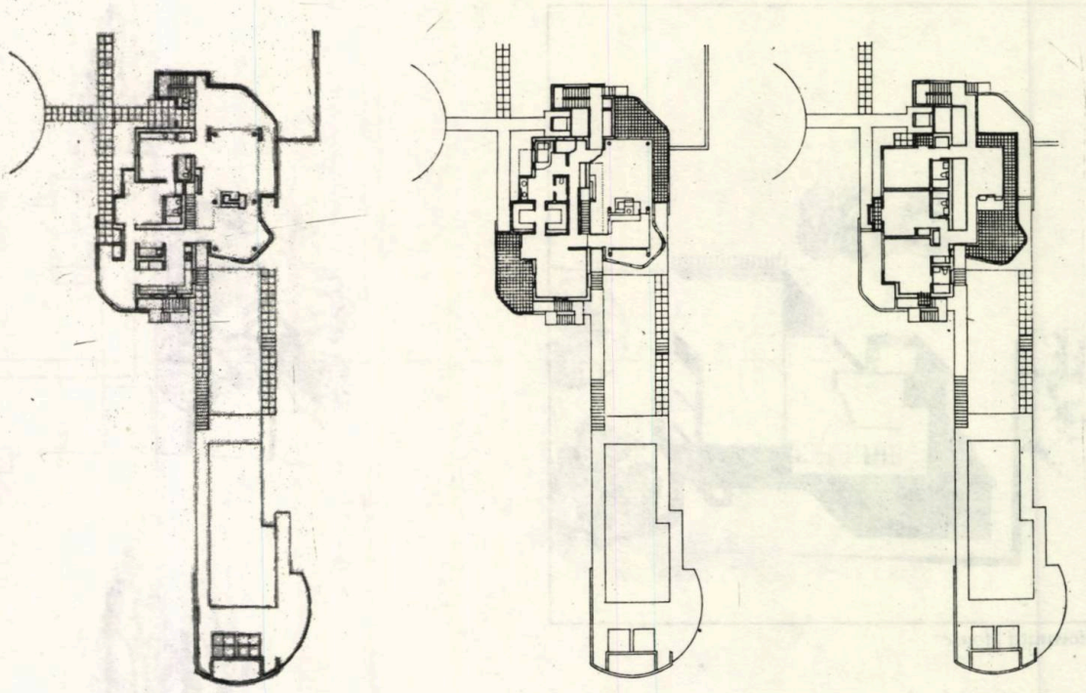

North Salem House

Plan nivel teren (stinga)

Plan etaj I (mijloc)

Plan etaj II (dreapta)

Axonometrie (jos)

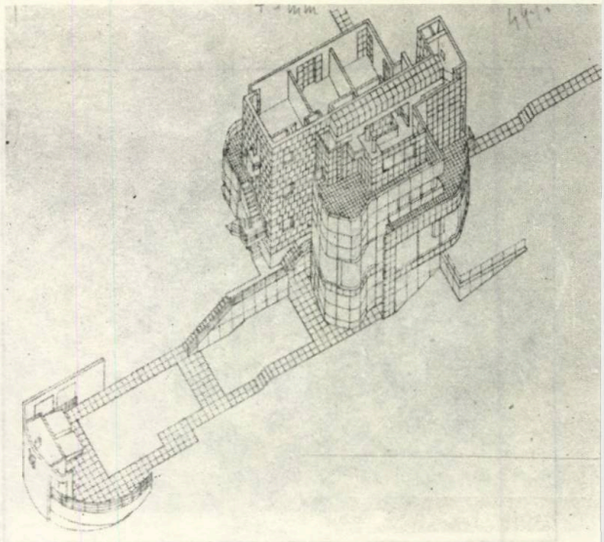

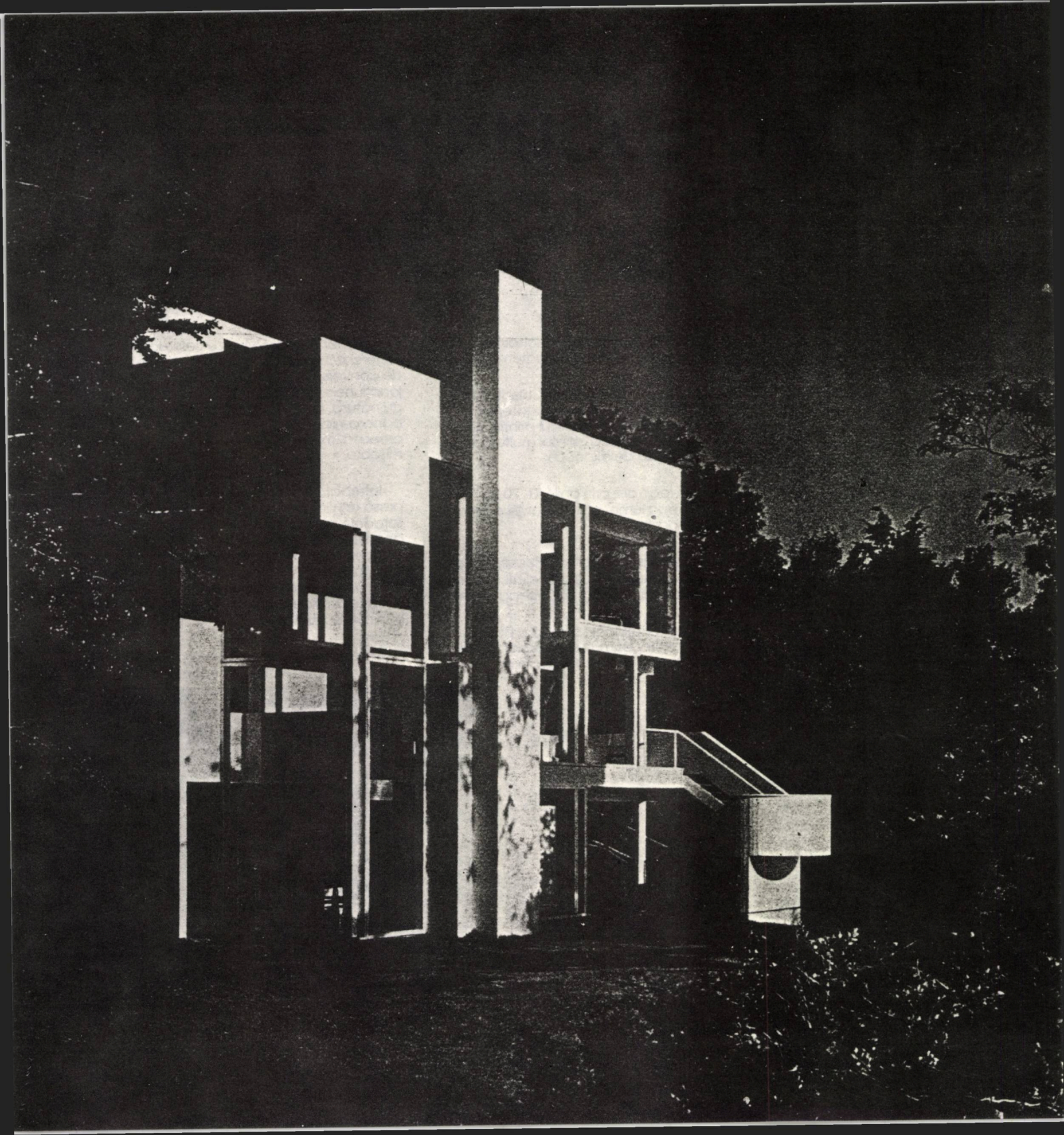

O LOCUINŢĂ RECONSIDERATĂ

Zoltan Takacs

Şcoala românească de arhitectura se află într-un moment foarte important al existenţei sale, încercind echilibrarea tradiţiei in fondul ei valoros cu dorinţa de înnoire a metodologiei didactice.

O primă tentativă de a deschide drumul spre experiment o constituie tema de proiect prezentată in acest număr, propusă studenţilor bucureşteni din anul 5. Rămîne să judecaţi dumneavoastră măsura în care această temă mult discutată (atît în rindul studenţilor cît şi printre cadrele didactice) a fost un succes.

Oricum, meritorie rămîne dorinţa de a depăşi faza pur functionalistă prin promovarea în şcoală a proiectelor de idee.

Renumitul arhitect american Richard Meier este o celebritate a arhitecturii contemporane.

Deţinător al premiului PRITZKER, discipol al marelui Le Corbusier, membru fondator al "Grupului celor cinci", este autorul printre alte zeci de lucrări de referinţă, al mai multor vile şi locuinţe individuale de excepţie.

House-urile realizate prin anii '60-'70 au făcut şcoală în întreaga lume, cu rezonanţe puternice pînă în zilele noastre.

Vilele Smith House, Hoppman House, Douglas House, ş.a., au devenit locuri de pelerinaj pentru arhitecţii şi studenţii arhitecţi din întreaga lume.

Organizarea funcţional-spaţială a acestor case are un numitor comun specific locuinţelor lui Meier. Astfel, gruparea compactă a funcţiunilor de deservire cu cele de odihnă, eliberează spaţiile majore ale locuirii: living, salon de conversaţie, dining-room, efc., asigurînd joncţiunea vizuală şi chiar funcţională a acestora cu natura, iar suprafeţele de geamuri panoramice, de multe ori pe mai multe nivele, creează impresia unui poster uriaş, viu şi mereu în mişcare.

Intrebat fiind, cu ocazia unei conferinţe de presă de prin anii '80, dacă volumetria şi faţadele atît de transpuse în acurateţea lor geometrică nu se vor altera cu timpul ca imagine, în comparaţie cu valabilitatea funcţională a interioarelor, Meier a răspuns fără echivoc: "... aş dori ca **atunci**, colegii de breaslă să-mi reconsidere arhitectura, păstrînd miezul bun al funcţiunilor".

In urma celor expuse, ne vom permite lansarea unui exerciţiu cu scopul de a

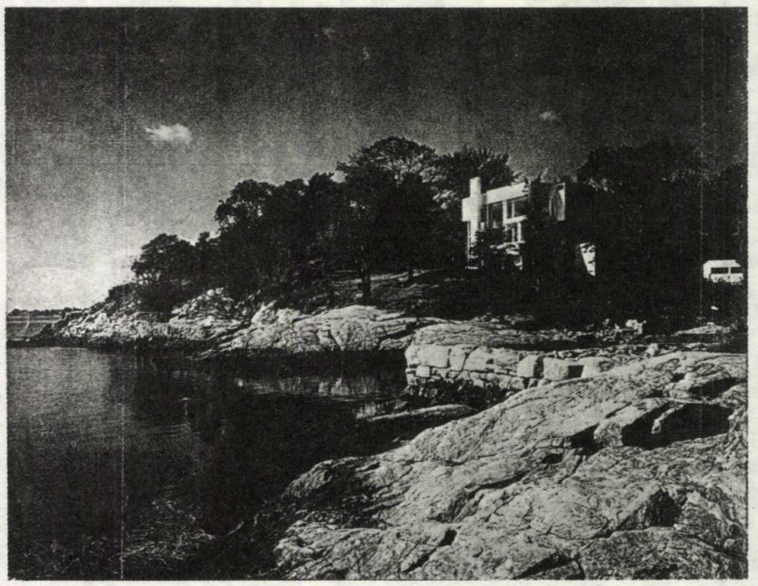

reconsidera una din cele mai reprezentative case ale lui Meier, şi anume **Smith House**, construită în anii '65-'67.

Prin urmare, avînd la dispoziţie toate elementele importante ale proiectului: planuri, secţii şi faţade, se pretinde o nouă interpretare din punct de vedere arhitectural a partiului şi a volumetriei acestei case, fără însă a fi modificate gabaritul şi dispoziţia funcţiunilor.

In consecinţă, noua anvelopantă va reflecta o viziune contemporană despre arhitectura genului, abordînd orice tendinţă, de la high-tech la neoconstructivism, de la post-modern sau retro la eclectism tehnologic sau clasicism ultra.

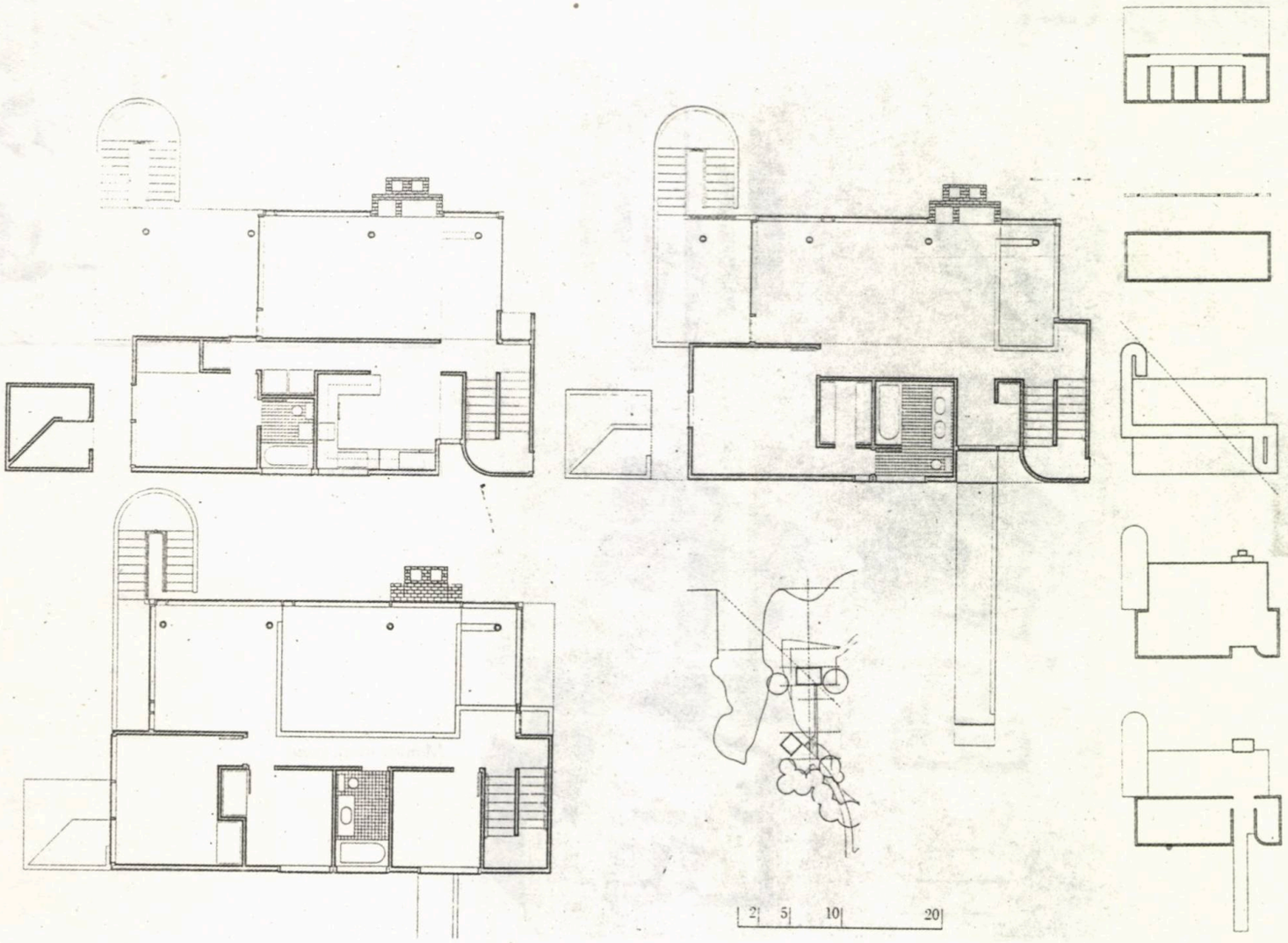

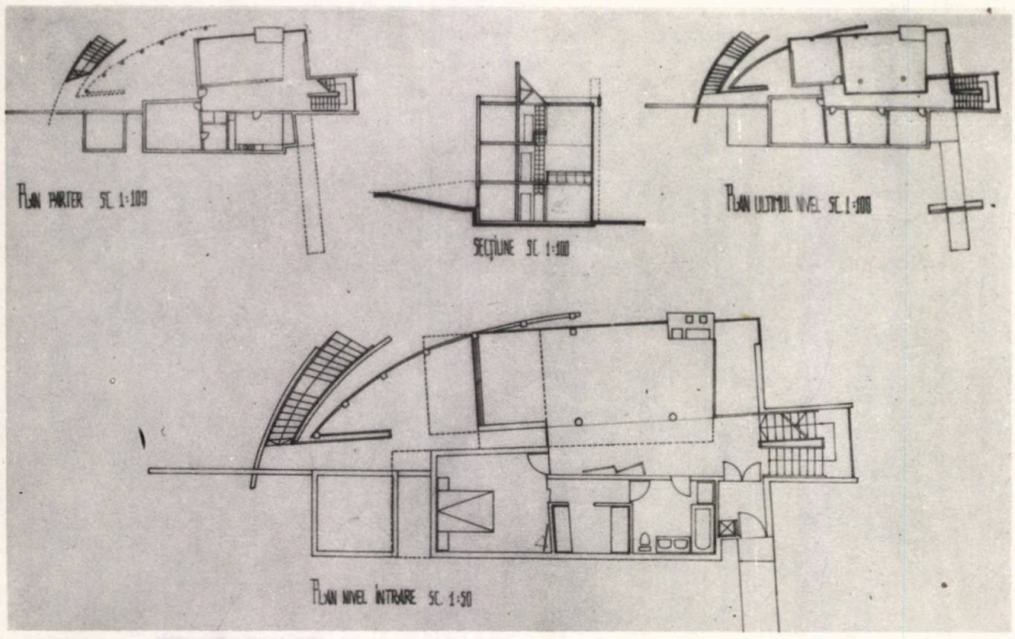

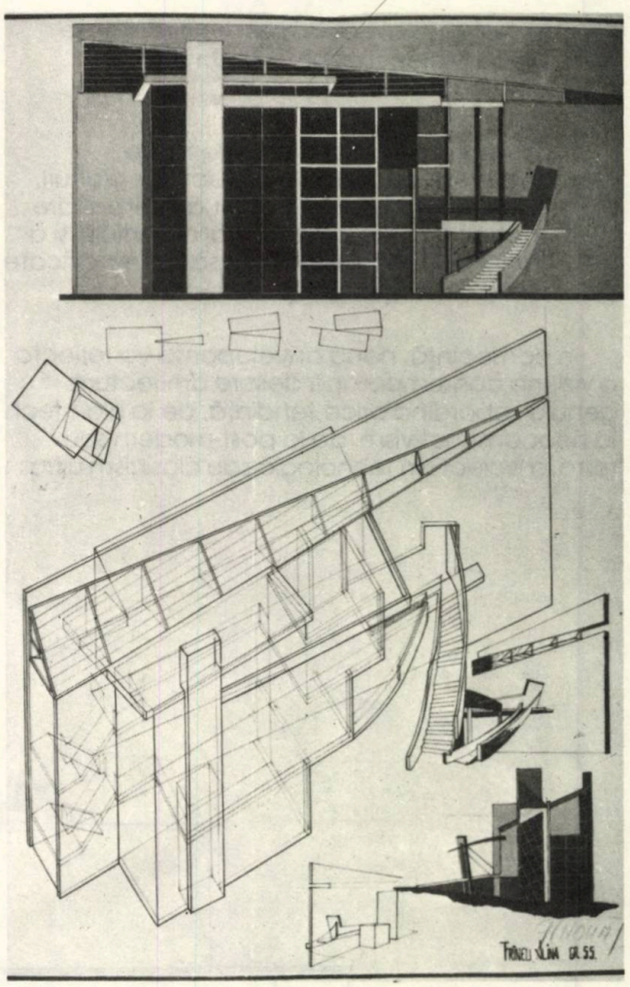

Liliana Fríncu

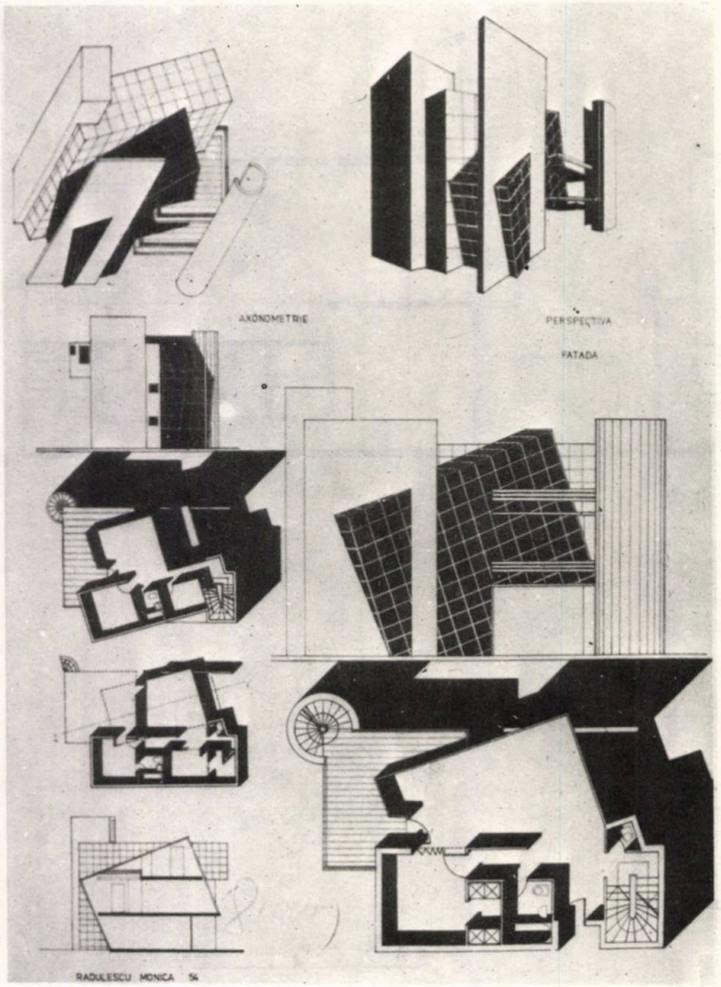

Monica Rădulescu

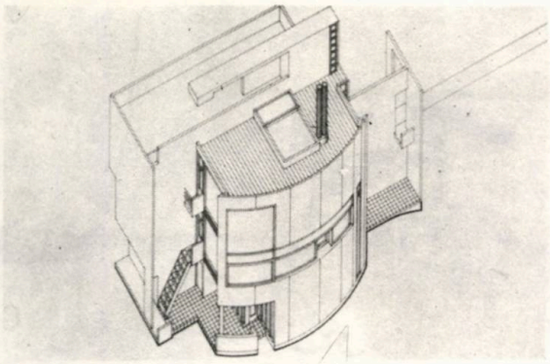

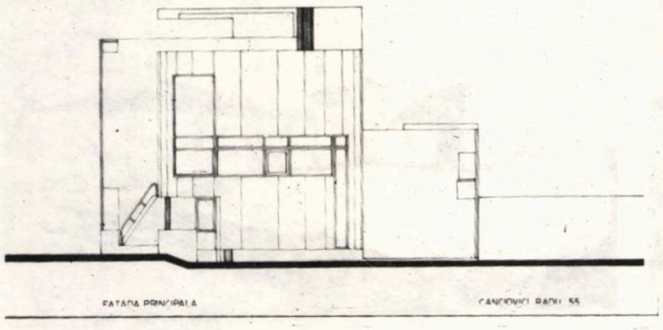

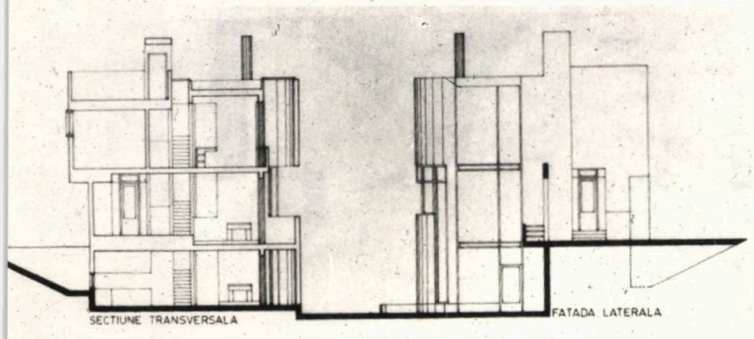

Kadu Cancicovici

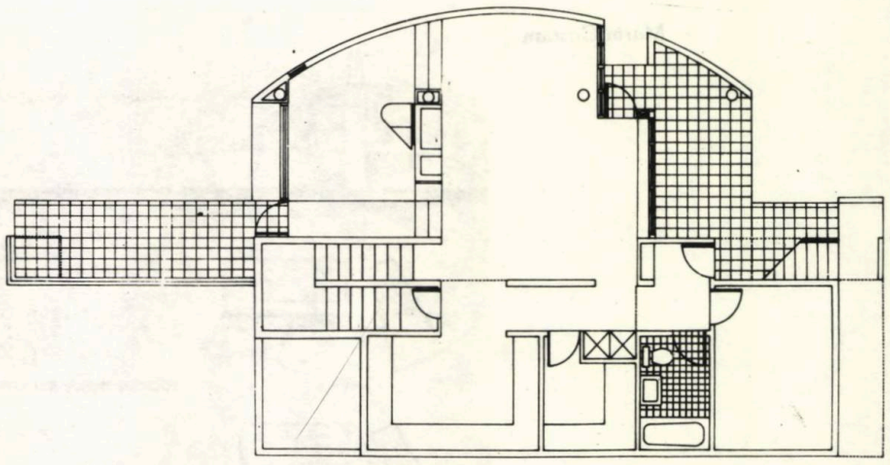

PLAN NIVEL 1

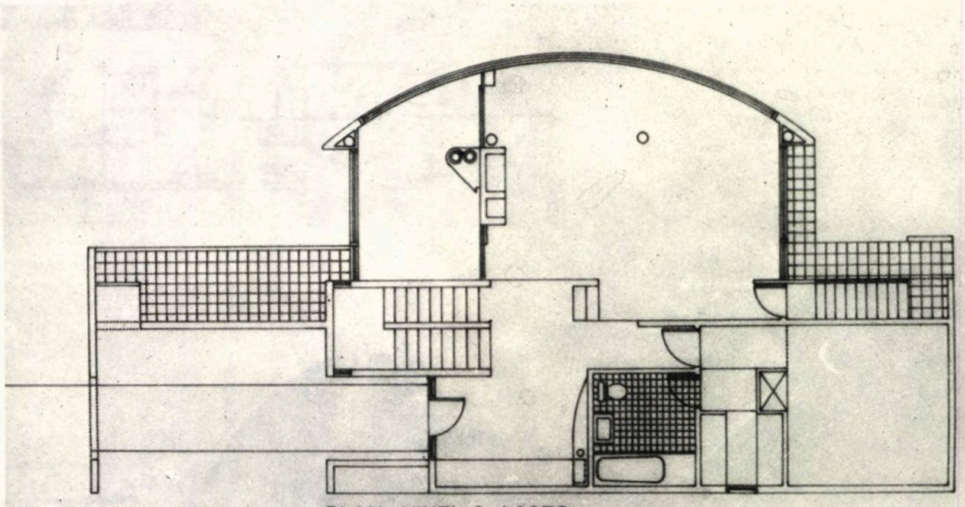

PLAN NIVEL 2 ACCES

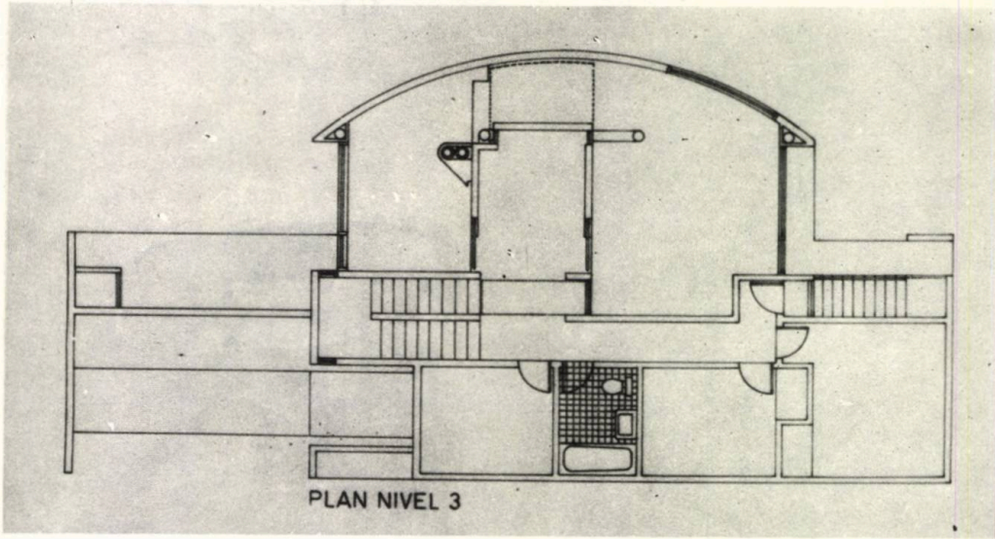

PLAN NIVEL 3

Marin Cristian

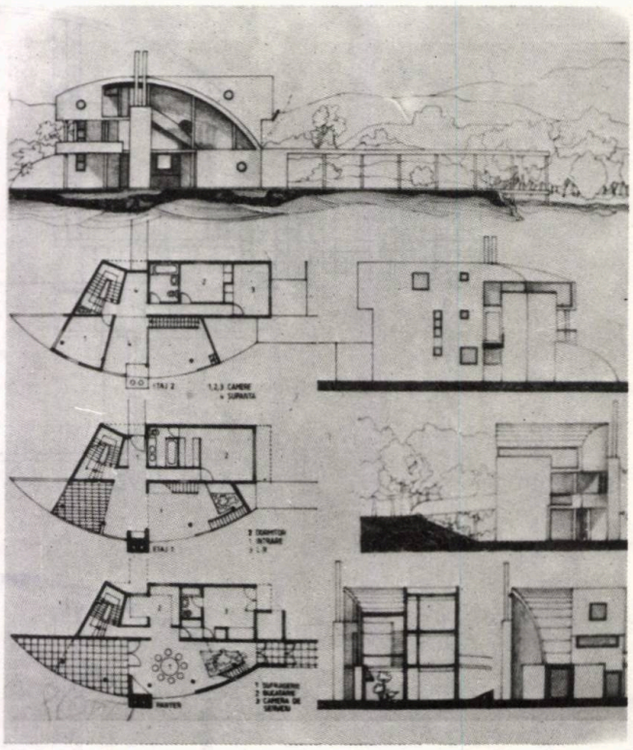

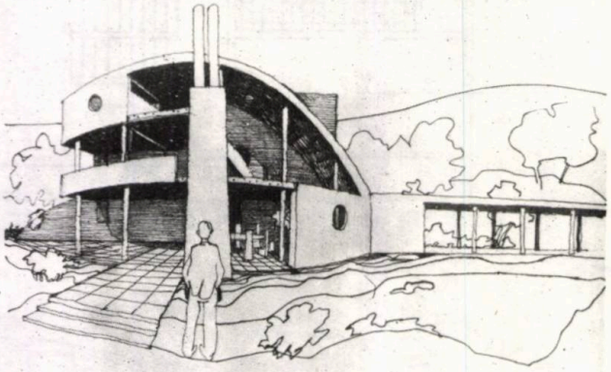

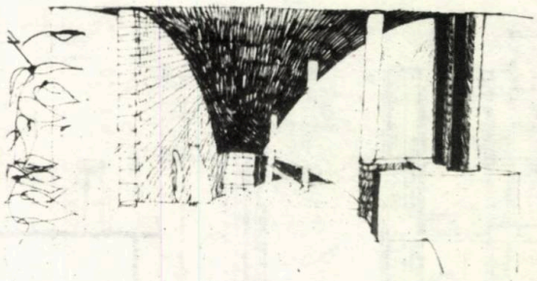

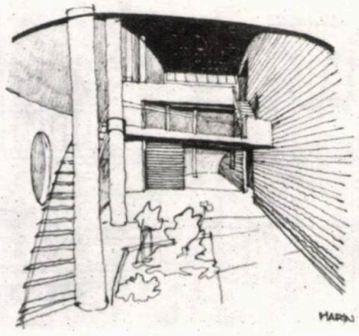

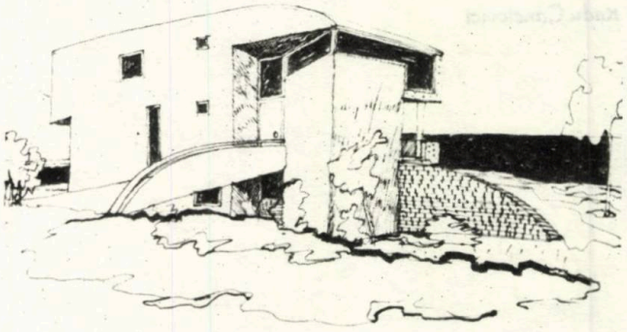

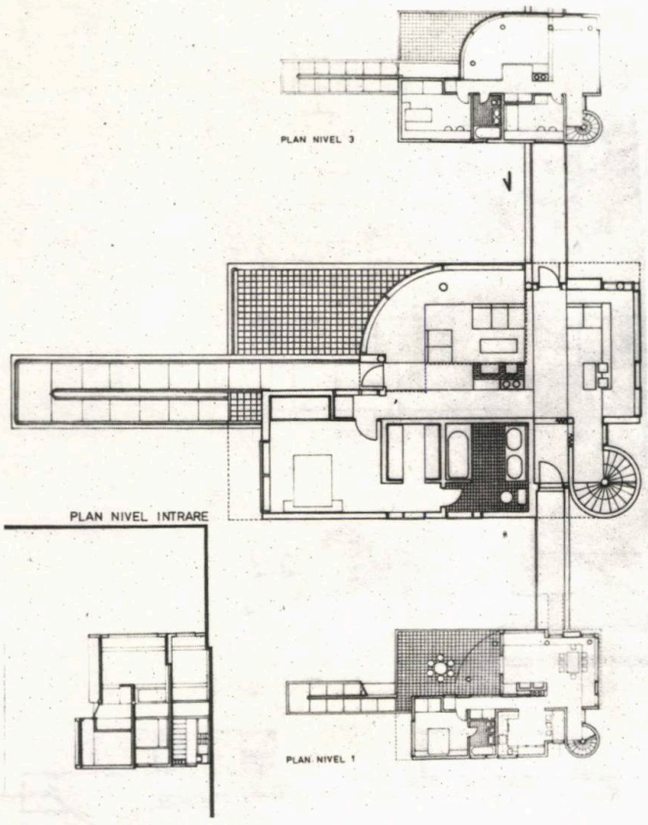

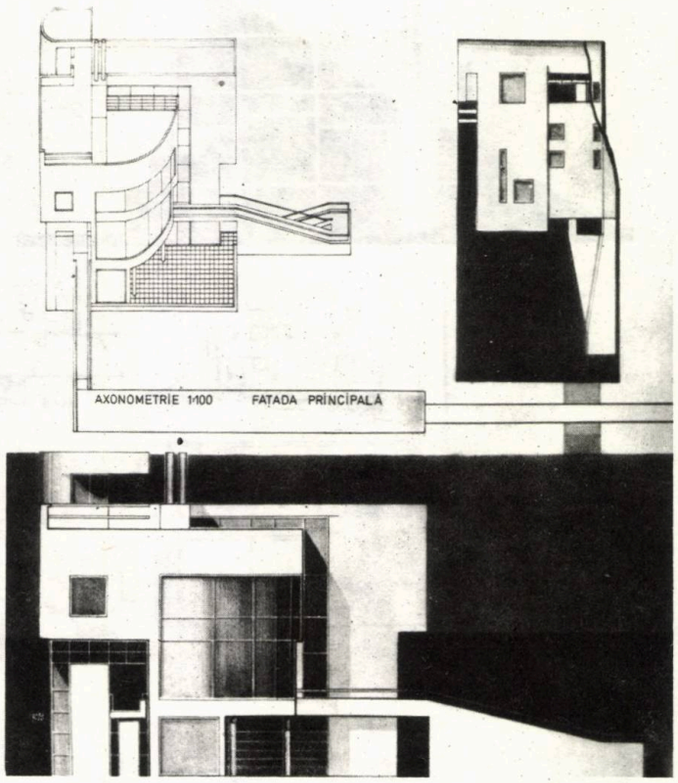

Denise Stefanescu

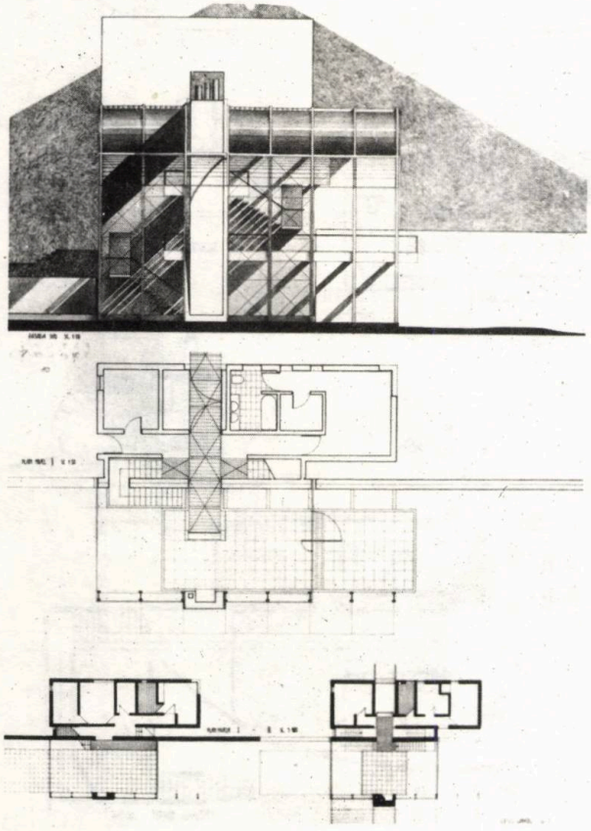

Gabriel Iliescu (stinga)

Simona Limberea

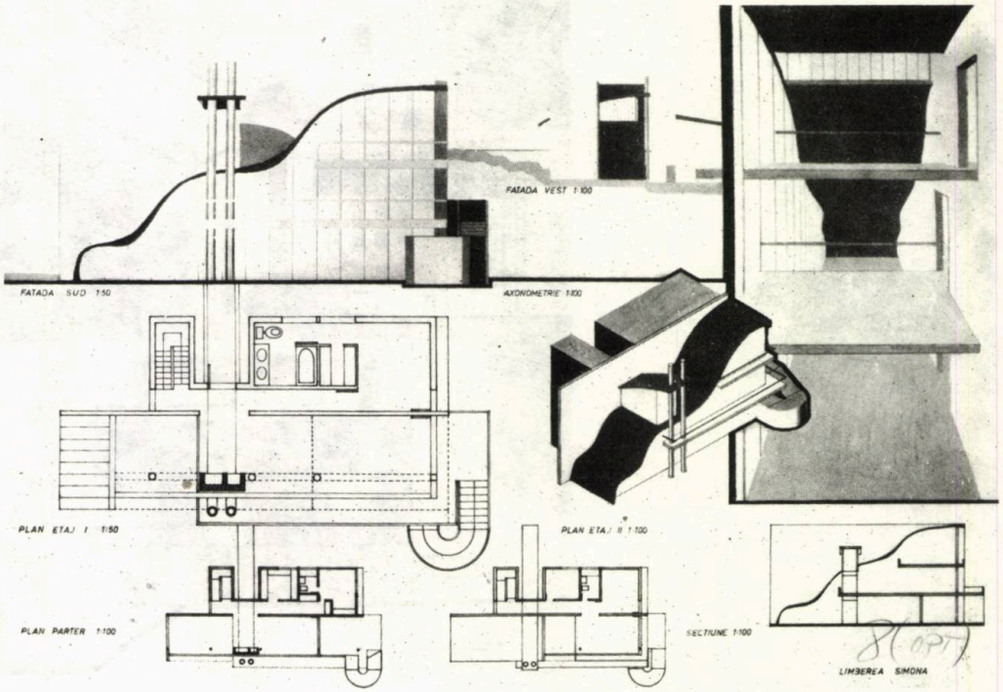

Denisa Chitu

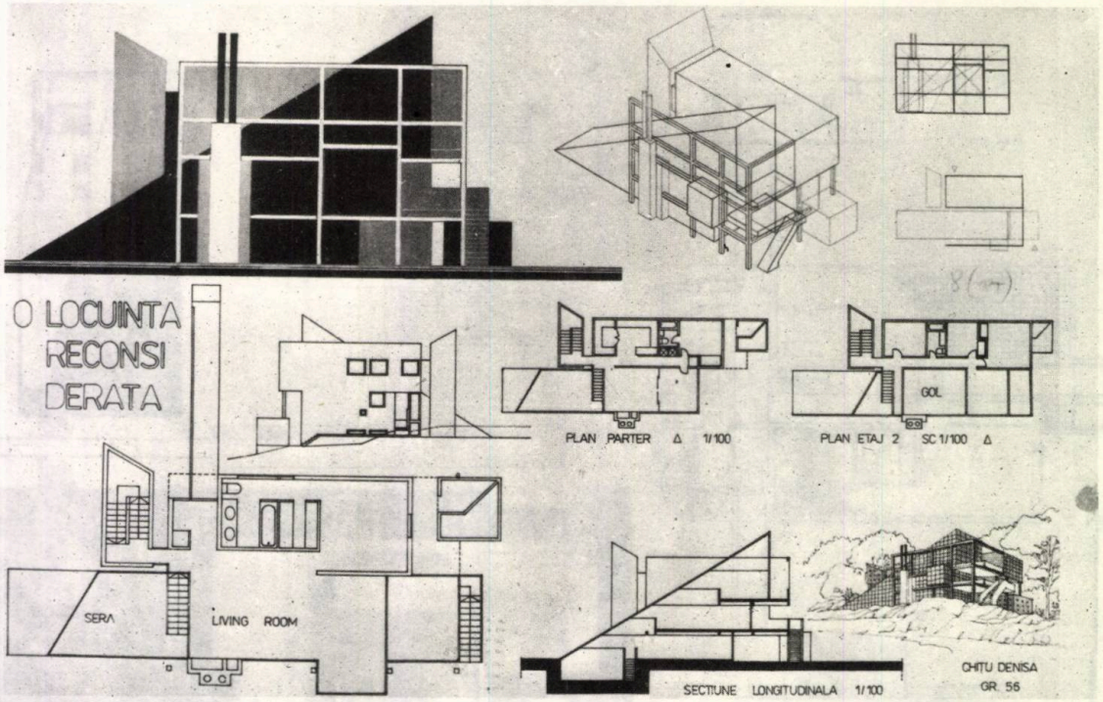

Ignis Nejla Duvagi

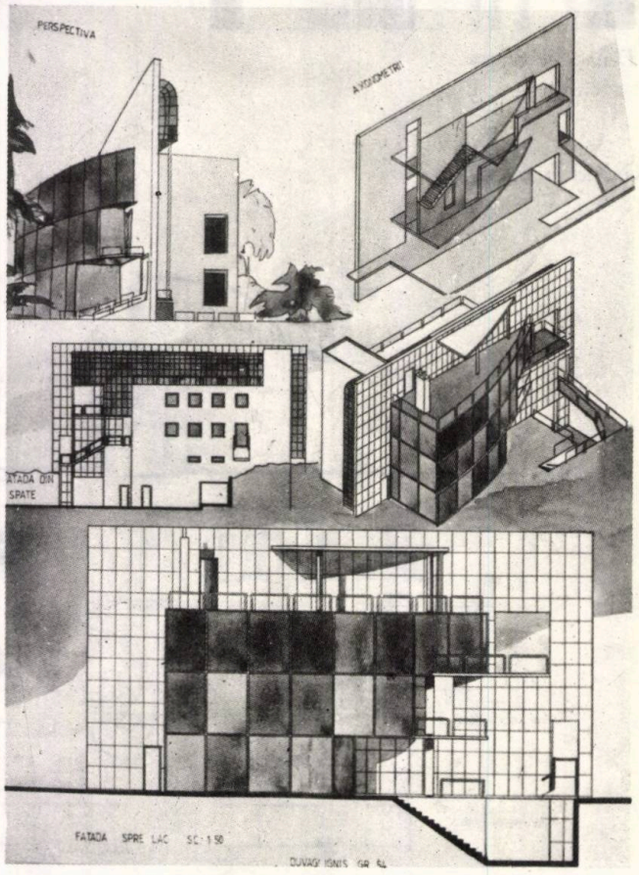

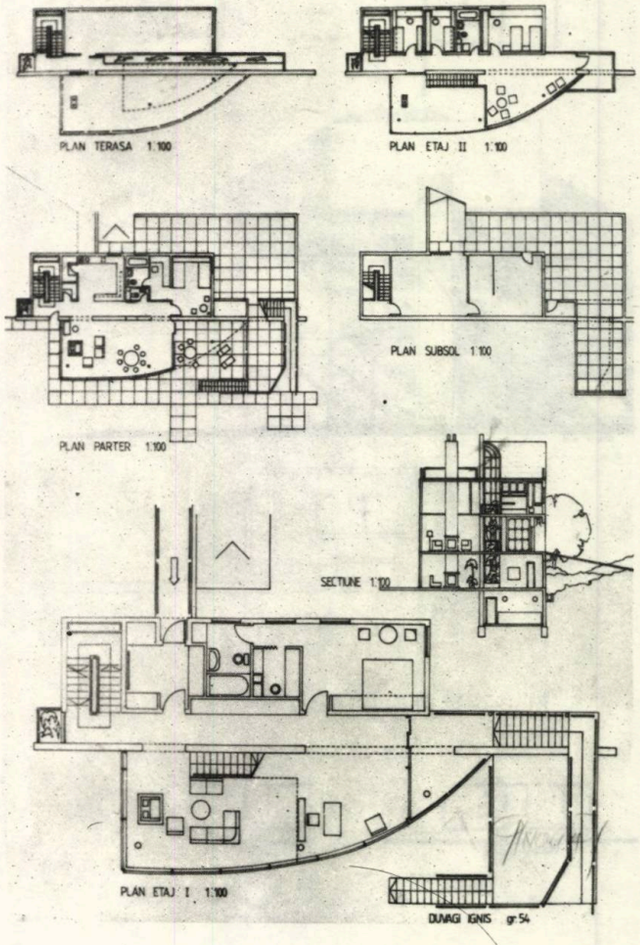

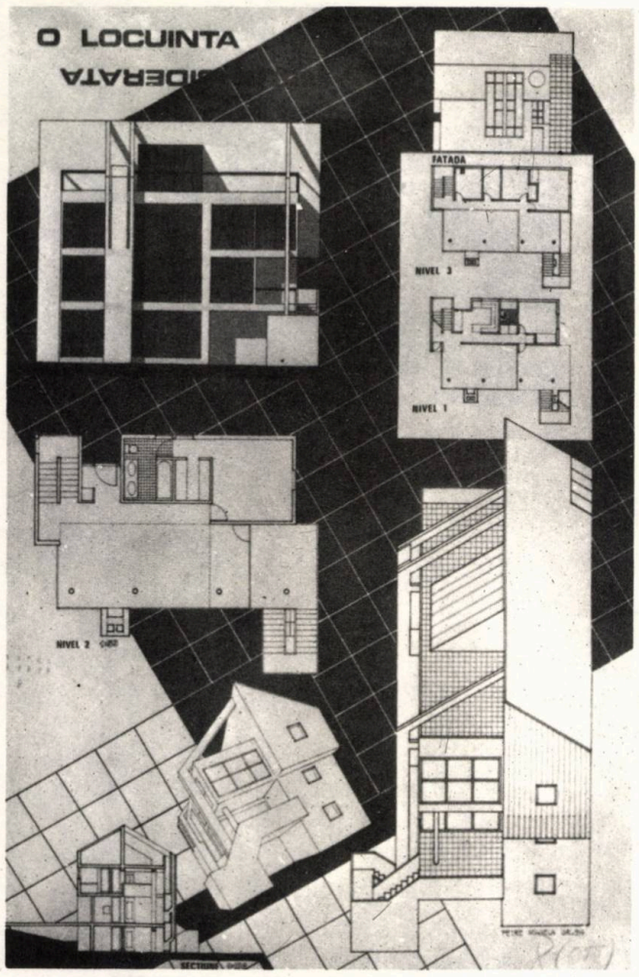

Mihaela Petre

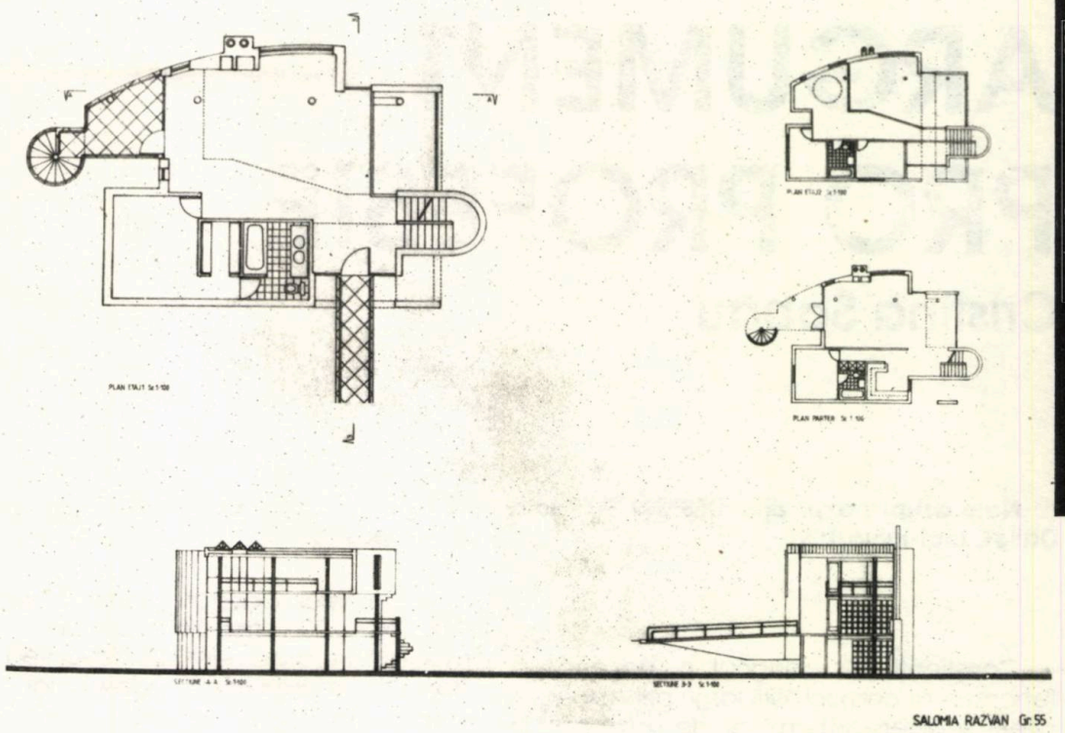

Răzvan Salomia (dreapta)

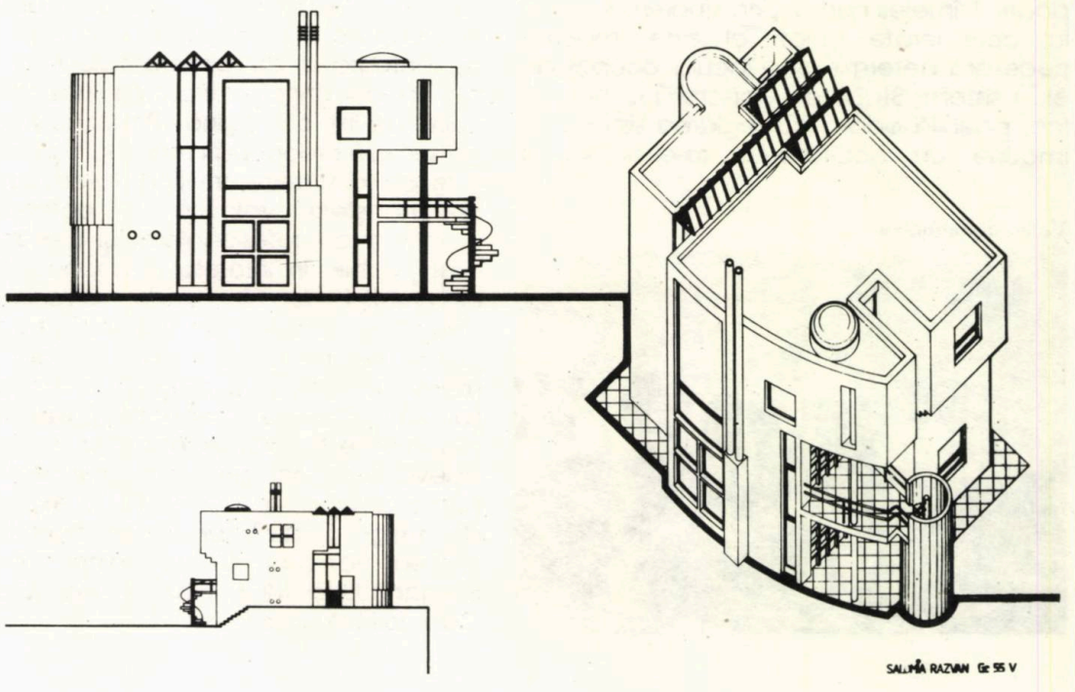

ARGUMENT PRO PROFESIE

Cristina Sabău

Horia Bernea vorbind la vernisaj

Note asupra expoziţiei DESIGN '90 - sala Dalles, mai-iunie 1990

Conştienţi că designul a devenit un fenomen al comunicării largi, prin aspectul diferit şi divers-determinat de schimbări în tehnologie, de procesul fabricaţiei şi de tendinţele estetice - obiectul creat oglindeşte condiţiile materiale şi spirituale în care se naşte*. Odată apărut, obiectul de design nu reprezintă doar reflectarea acestor condiţii, ci devine la rîndul său un obiect al realităţii. Designul ca fenomen nu poate fi înţeles numai prin studierea naturii lui considerate izolat, ci este imperios necesară determinarea locului ocupat de el în sistem. Stabilirea concretă a acestui loc, posibilă odată cu reglarea sistemului, impune cu acuitate o re-evaluare a acţiunii designului în societatea românească.

In temeiul acestor premize, expoziţia DESIGN '90 trebuie privită ca o manifestare-argument în favoarea unui domeniu marginalizat, adesea ignorat în importanţa sa şi, totodată, neînţeles şi confuz ca termen şi profesiune. Este o acţiune ce se înscrie în şirul unor tot mai reiterate eforturi de a restitui temeiul legal profesiunii de designer, al cărei statut rămîne încă incert.

Deşi marcată de o prezenţă restrînsă - poate nefirească după absenţa îndelungată a manifestărilor de gen, accentuată şi de generozitatea spaţiului pus la dispoziţie - expoziţia încearcă să cuprindă într-o imagine cît mai nuanţată şi persuasivă preocupări mai vechi şi recente şi tendinţe stilistice, invitînd, totodată, la o re-cunoaştere valorică a potenţialului creativ şi a profesionalismului designerilor noştri, vizibile în interesul şi disponibilitatea intervenţiei lor în zone diverse ale designului: corpuri de iluminat, mobilier, jucării, vestimentaţie, aparatură optică şi medicală, utilaje şi maşini, design grafic (afişe şi ambalaje). Producţiile prezente sînt argumente favorabile intenţiilor declarate, adevărate cărţi de vizită garantate de nume devenite o constantă a expoziţiilor de design: Radu Vişan, Alexandru Ghilduş, Mircea Panduru, Dorel Găină Gerendi, Svetlana Utto, Mihai Nazarie, Ioan Dragoş, George Hurdubaie ş.a.

Vedere de ansamblu

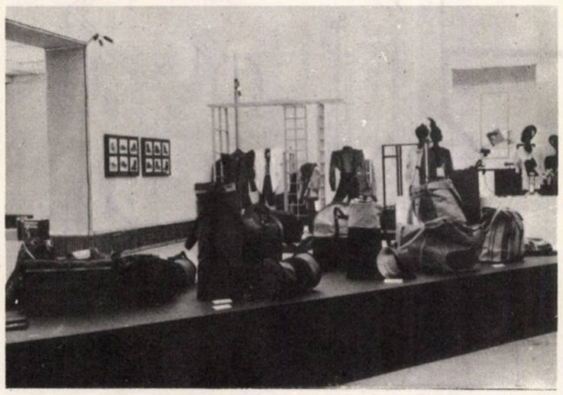

Afis de Mugurel Popescu

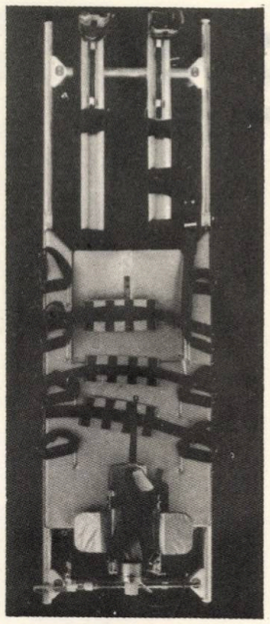

Marian Villa

brancarda de prim ajutor

Resimţită şi în această expoziţie, aparenta stagnare - chiar o anume stare de criză ce a caracterizat creaţia de design românească a ultimilor ani - este în fond o criză a sistemului, reflectînd carenţele şi anomaliile unui sistem nefuncţional care a creat cezuri artificiale şi a fracturat demersul firesc de la idee la realitatea materială a obiectului conceput. Opacitatea şi intoleranţa decizionarilor, ca şi tendinţa depersonalizatoare-nivelatoare impusă tot mai acut au generat ruptura la nivelul aplicării învăţămîntului de design în procesul industrial, degradînd treptat imaginea profesiunii de designer. Aceia care au trăit amara experienţă a "designerului industrial - creator de modele" au simţit cum profesionalismul pregătirii lor este consumat într-o activitate semi-industrială. De altfel, intenţia de a aplica conceptul de design unui sistem în care nu există o reală concurenţă, ca şi utilizarea unei tehnologii cu mult depăşite au creat condiţiile unei activităţi mai degrabă artizanale.

Ar fi, însă, nefondat să se vorbească despre un hiatus al activităţii designerilor, cunoscînd că, în pofida restricţiilor şi interdicţiilor, prezenţa acestora a fost susţinută printr-o activitate de atelier, din păcate, cu puţine finalităţi în obiect, cît şi prin participări la concursuri internaţionale, multe dintre acestea ajungînd în faze finale. Poate că o ilustrare mai bogată în expoziţie a acestor proiecte ar fi oferit o imagine revelatoare şi veridică (nu doar constatativă) a diminuării fervorii creative.

Prin caracterul său perspectiv, expoziţia DESIGN '90 invită, totodată, la o dublă meditaţie: pe de-o parte din interior - angajînd designerii spre o activitate fără abateri şi concesii - şi, pe de altă parte, din interior - de a reda acestui domeniu minimalizat locul cuvenit în economia elementelor modelatoare socio-culturale. O asemenea invitaţie se regăseşte în iniţiativa studenţilor designeri ai Academiei de Arte, propunînd o analiză deschisă asupra obiectului (Dacia "Lăstun") - ca o meditaţie asupra... erorii.

Sperăm ca expoziţia DESIGN '90 să se constituie într-un argument pro profesie, a cărei ilustrare să convingă, întregind afirmaţiile de mai sus.

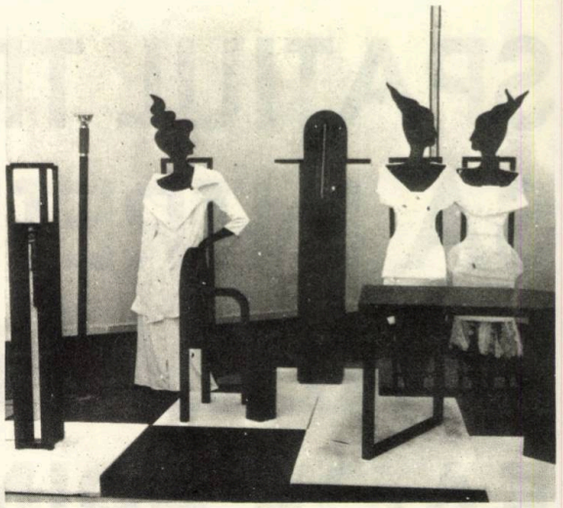

Alexandru Ghilduş

ansamblu mobilier

Dan Ujeucă, Constantin Camărăşescu (Naval Design Group)

pasager maritim (macheta)

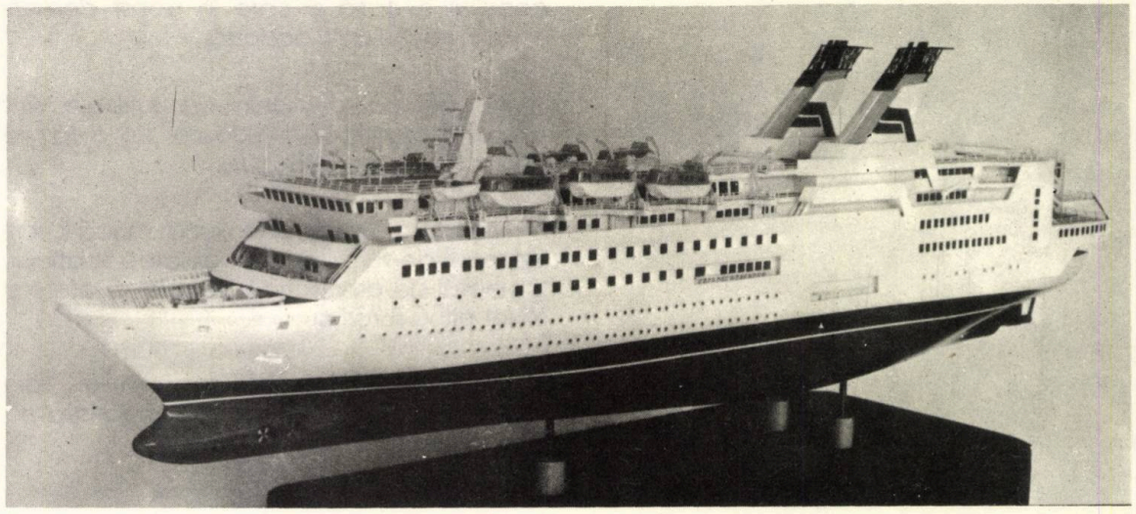

Vlad Cioroiu, Dumitru Mihai Nazarie

serviciu multifuncţional

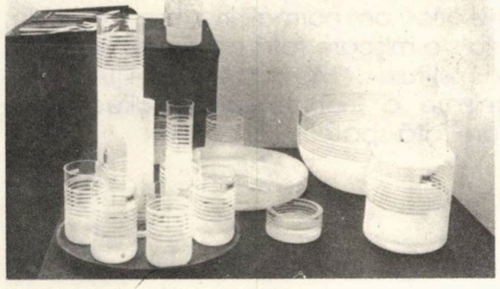

SPAŢIUL TREBUIE SĂ OFERE ŞI SĂ INTREŢINĂ SURPRIZA; REALIZAREA SURPRIZEI SE FACE PRIN MIŞCARE

Iulius Rădulescu

Un om în stare de veghe constituie un potenţial de mişcare. Nevoia de mişcare generează delimitarea spaţiului, pentru ca acesta să nu se piardă în infinit, fiind într-o permanentă dispută de acordare a mişcării cu dimensiunile psihologice ale intenţiilor.

Primul gest de delimitare a spaţiului este acela de apărare şi cea mai puternică nevoie de apărare este faţă de forţele cerului. Apare în acest fel nevoia de acoperire, care generează intenţia de a construi o casă şi care în acest demers este, în primul rînd, acoperiş.

Acoperirea şi închiderile laterale sînt expresia organizării interioare, ca o formă de materializare a mişcării.

Mişcarea există şi în iluzia mişcării, ca element de surpriză în modelarea spaţiului. Obiectul de arhitectură trebuie să ofere şi să întreţină surpriza.

Caracterul tehnic al omului din societatea actuală solicită necesitatea unui spaţiu surpriză.

OMUL MORT NU ARE NEVOIE DE SPATIU!

Pornind de la aceste considerente directoare, am descompus mişcările omului, de talie mică şi înaltă, pornind de la o poziţie iniţială de echilibru.

S-a trasat în acest fel curba înfăşurătoare a SPAŢIULUI LIMITĂ DE MIŞCARE, rezultînd un modul spaţial avînd înălţimea totală de 320 cm, înălţimea de la podea 27 cm, lungimea pe direcţia faţă-spate de 393 cm şi adîncimea de 195 cm.

Acest modul spaţial satisface la limită, pentru orice om normal, indiferent de talie, nevoia de mişcare faţă de o poziţie iniţială şi constituie MODULUL SPAŢIAL de organizare a închiderilor pe direcţia de mişcare faţă-spate.

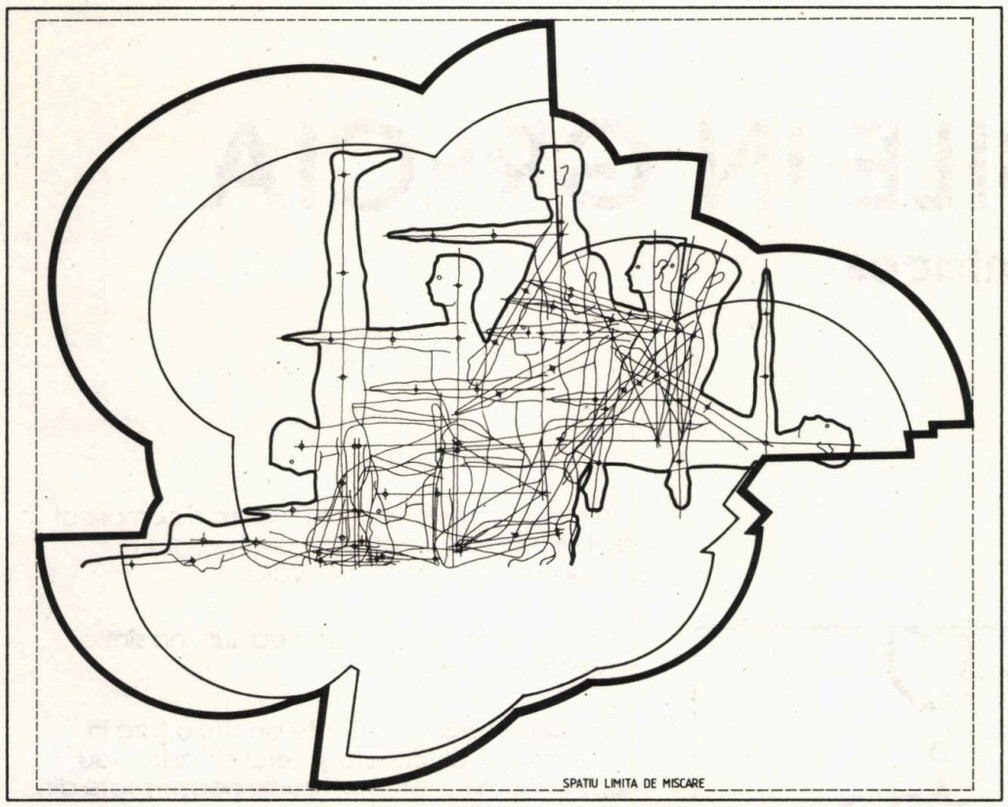
SPATIU LIMITA DE MISCARE

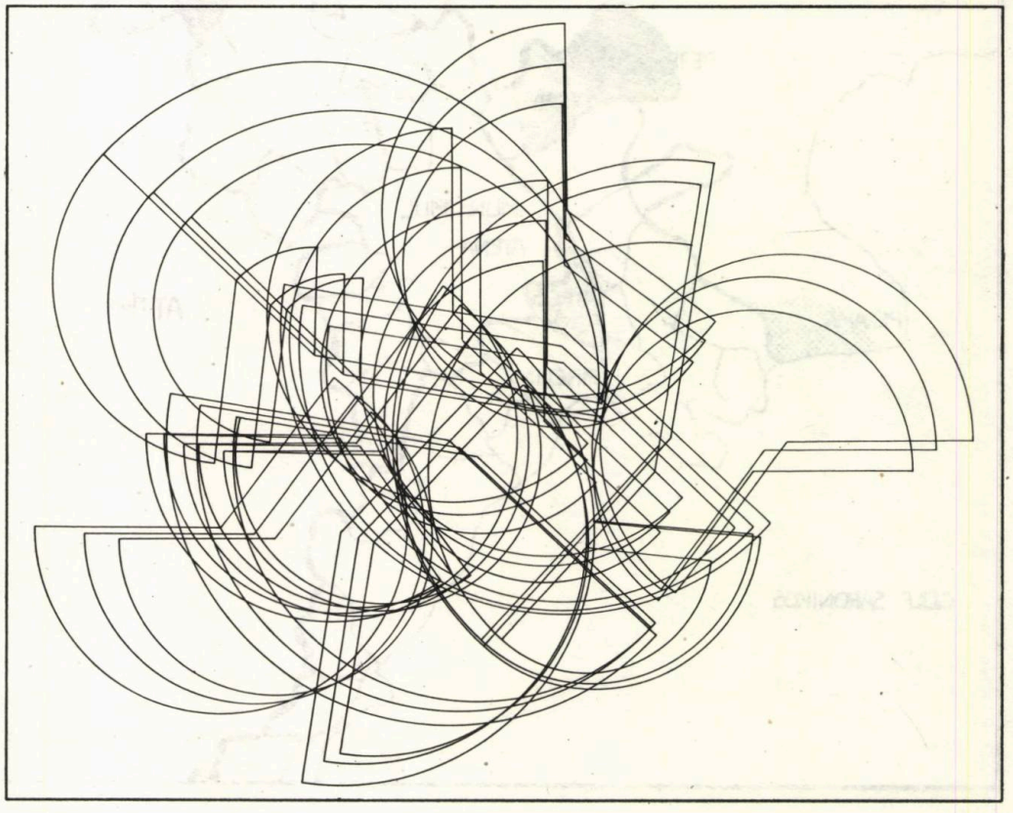

IMOBILE IN GRECIA

Costas Sarantacos*

Planul Atenei

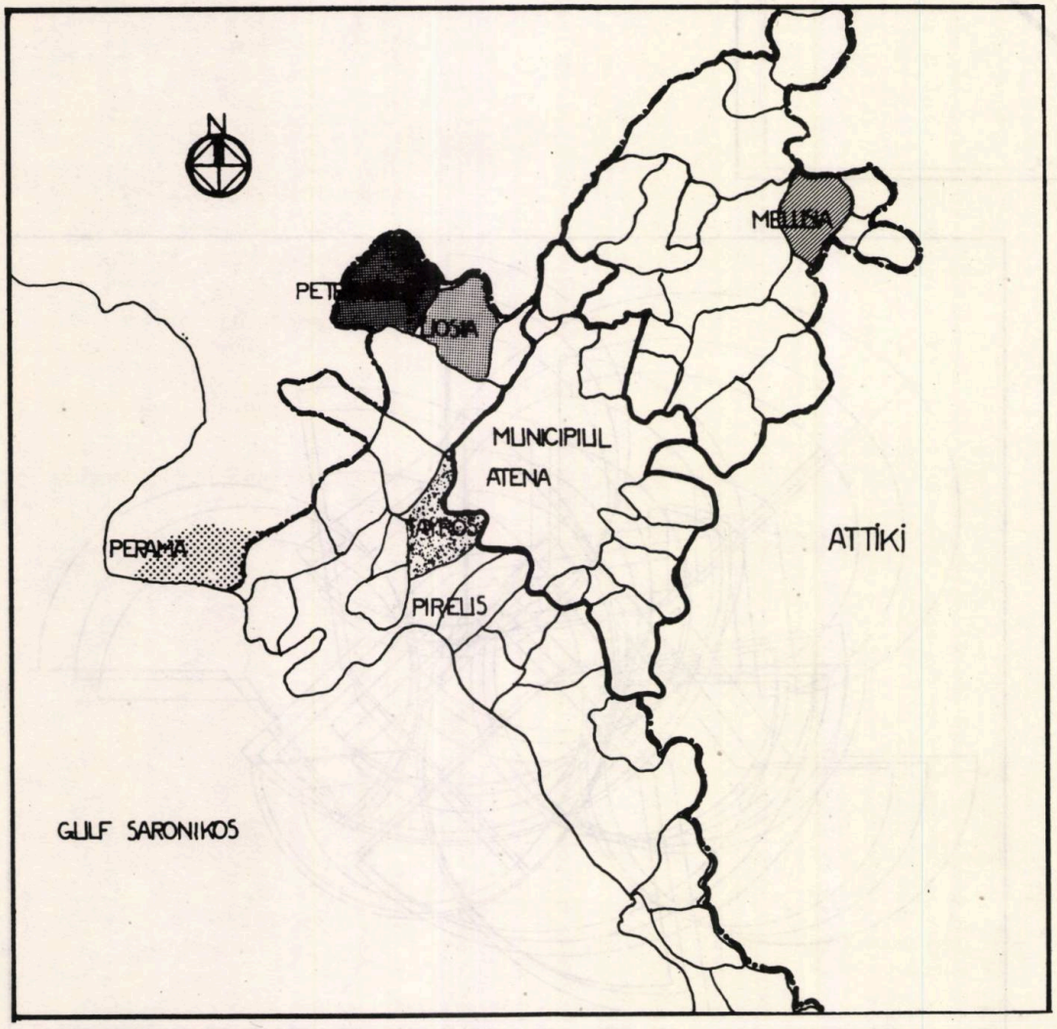

Arhitectura este un lucru mult mai complicat decît rezolvarea funcţiunilor unui program. Scopul ei este estetic şi adevărat.

Pentru mine forma, culoarea, lumina sînt o provocare la creaţie.

Imobilele mele sînt făcute pentru o ţară în care lumina strălucitoare şi cerul albastru dau asupra volumelor efecte vizuale neaşteptate din multe unghiuri de perspectivă.

Limbajul simbolurilor face parte din această artă.

Spaţiul interior este pentru mine un loc plin de sensuri, într-o ambianţă a ordinii şi clarităţii.

Arhitectura nouă nu merge pe un singur drum. Ea ne obligă să reconsiderăm, să condamnăm, să redescoperim. Ea ne invită să combinăm interese şi teme noi, să analizăm probleme pe care arhitectura modernă nu le-a rezolvat.

La baza arhitecturii stă viaţa, şi nu o teorie sau alta.

*) absolvent al Institutului "Ion Mincu" din Bucureşti

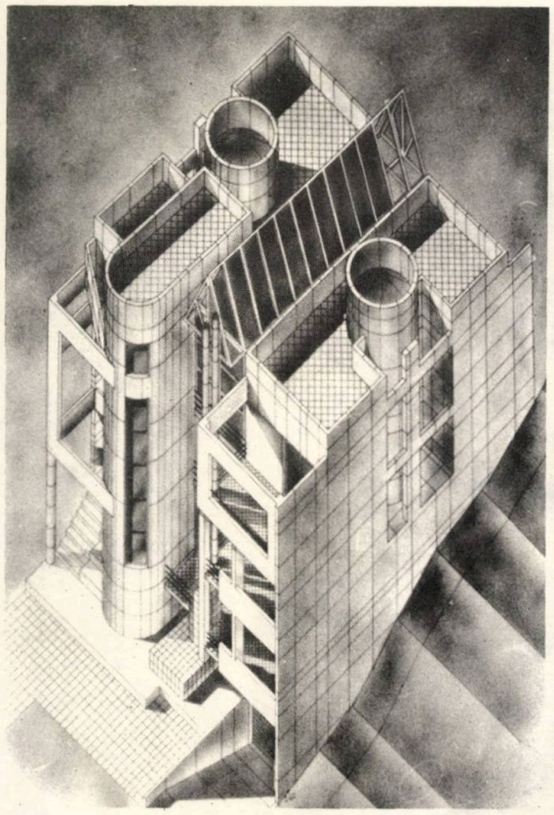

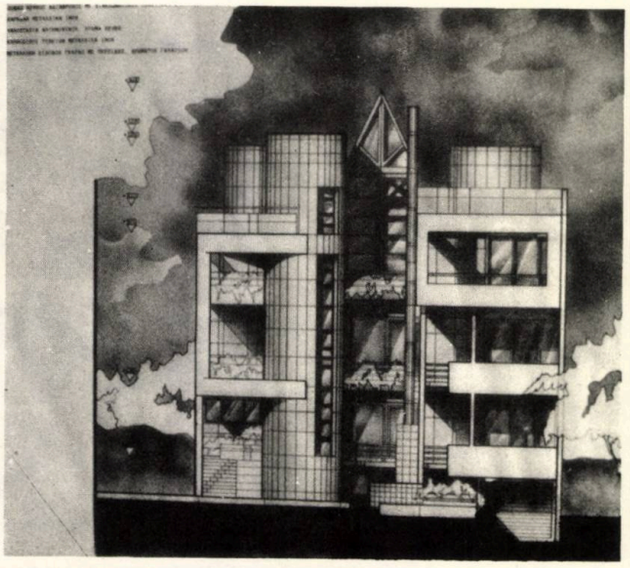

~~Axonometrie (stinga sus)~~

Fațada principală (dreapta sus)

Plan etaj curent (stinga jos)

Secțiune (dreapta jos)

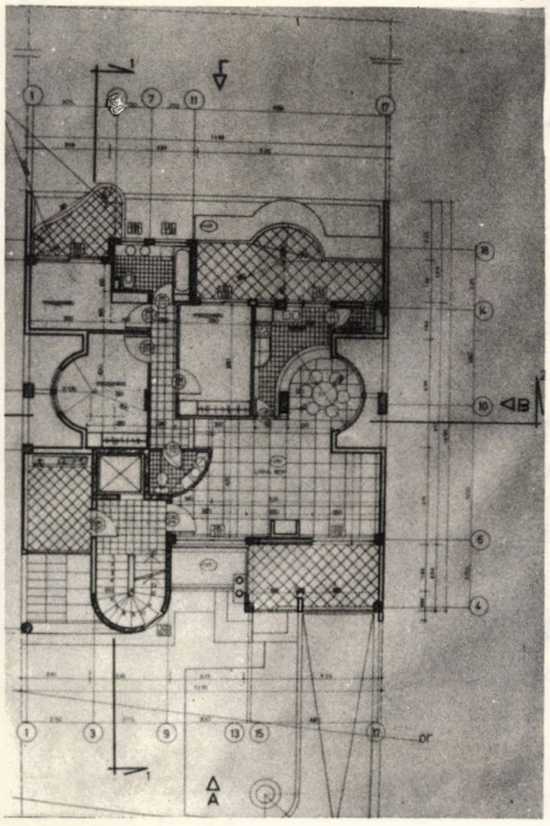

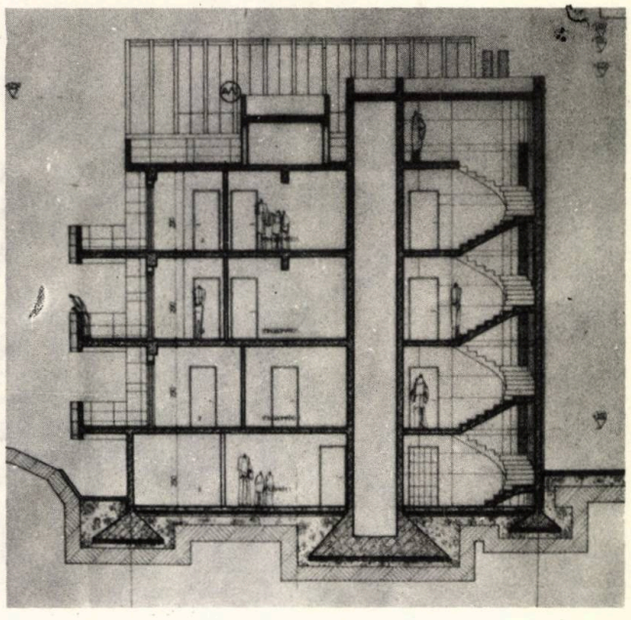

BLOC DE APARTAMENTE IN MELISSIA - ATENA

Locul: *cartierul Lesbion Melissia*

Arhitect: *Costas Sarantacos*

Inginer rezistență: *Vasilis Stoggianos*

Client: *F. Adamopulos*

Constructor: *Papacostas si asociații*

Supraveghere:
C. Sarantacos arh.,
Vasilis Stoggianos ing.,
Dion Cladakis ing.

Arie construită: *150 mp*

Arie desfășurată: *360 mp*

Structura: *beton armat (subsol + parter + 3 etaje)*

Data proiectării: *aprilie 1987*

Data completării: *noiembrie 1988*

VILA IN SARONIDA ATTICA

Arhitect: *C. Sarantacos*

Colaborator:
Cristina Sarantacos (Campeanu)

Inginer constructor: *Vasilis Stoggianos*

Client: *G. Seferiadis*

Supraveghere:
C. Sarantacos, V. Stoggianos

Arie construita: *140,5 mp*

Arie desfasurata: *220,8 mp*

Structura: *beton armat, parter + un etaj*

Data proiectarii: *septembrie 1986*

Data completarii: *noiembrie 1988*

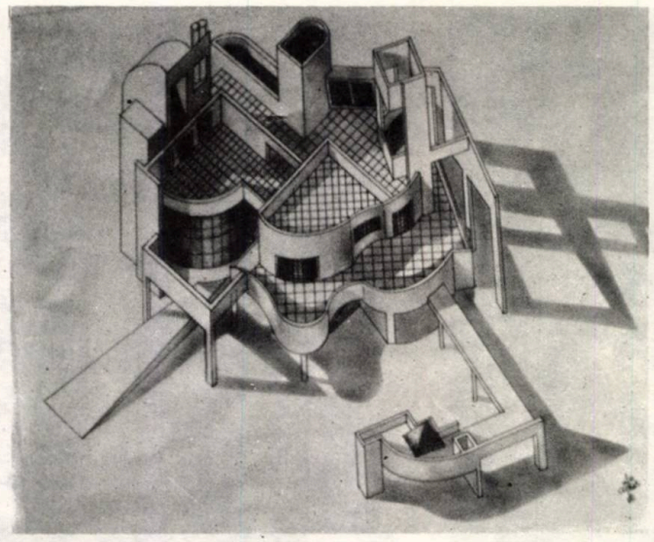

1

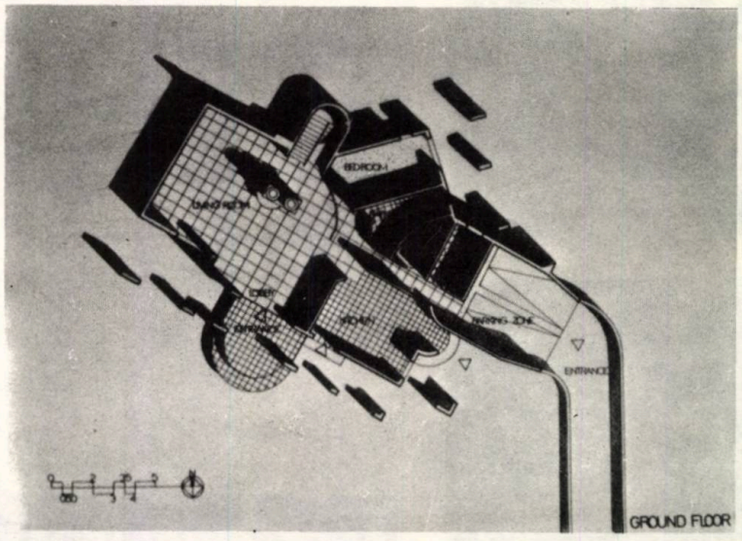

2

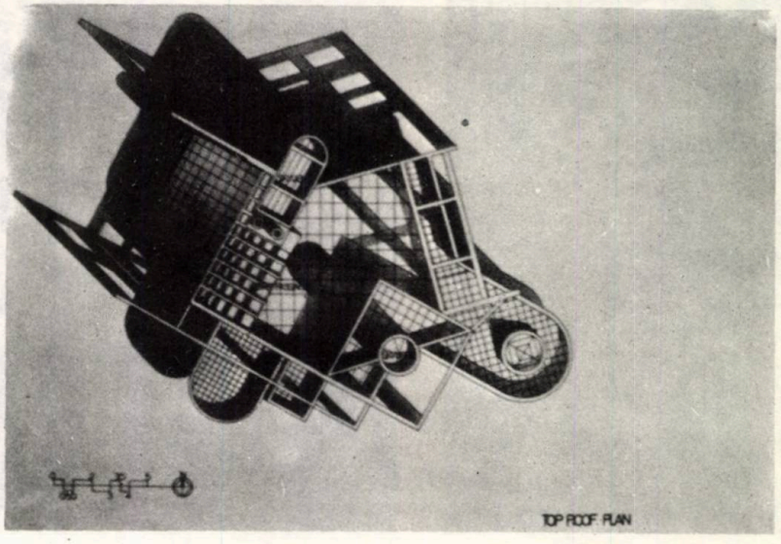

3

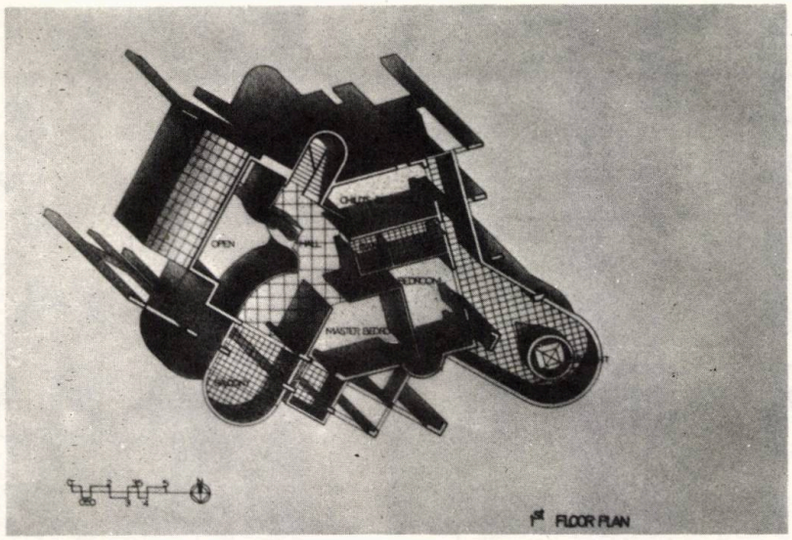

4

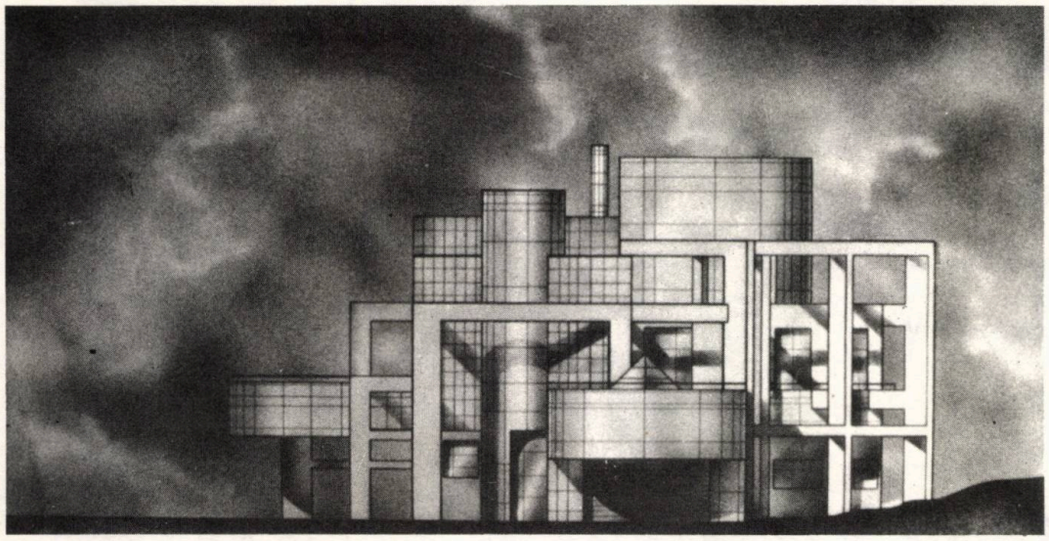

5

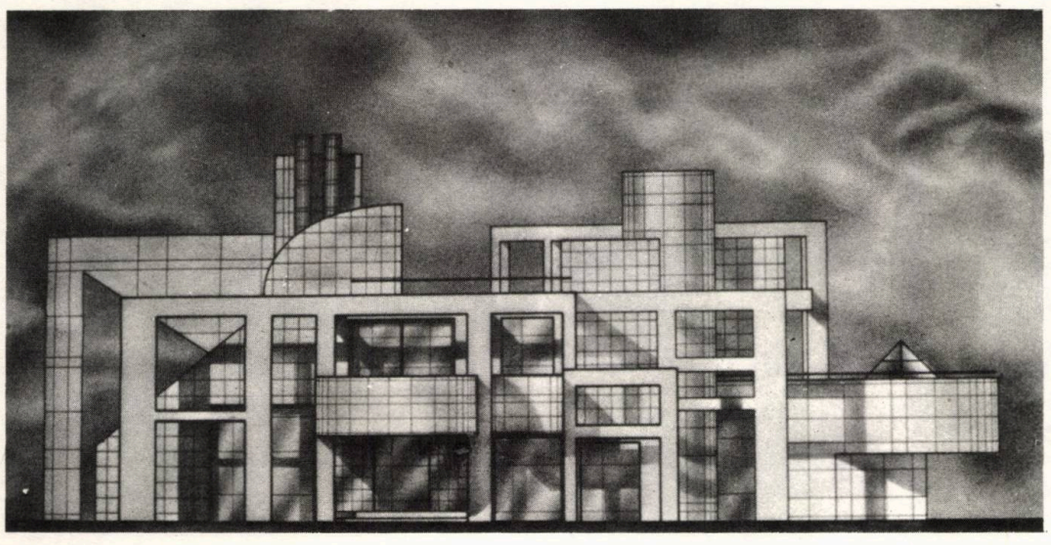

6

1. *Axonometrie*

2. *Plan parter*

3. *Plan etaj*

4. *Plan terasă (peste ultimul nivel)*

5. *Fațada laterală*

6. *Fațada principală*

CASA IN PETROUPOLIS

Locul: *cartierul Petroupolis - Atena*

Arhitect: *C. Sarantacos*

Colaborator: *Cristina Sarantacos (Campeanu)*

Inginer rezistenta: *Vasilis Stoggianos*

Client: *Argyris Psonis*

Constructor: *Papacostas si asociatii*

Supraveghere: *C. Sarantacos, V. Stoggianos, D. Cladakis*

Arie construita: *119 mp*

Arie desfasurata: *180 mp*

Structura: *beton armat (parter liber + 1 etaj + terasa circulabila)*

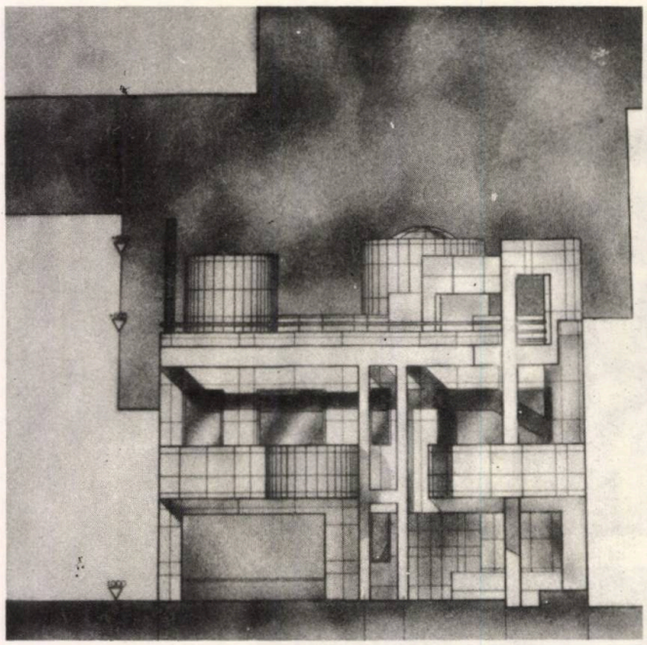

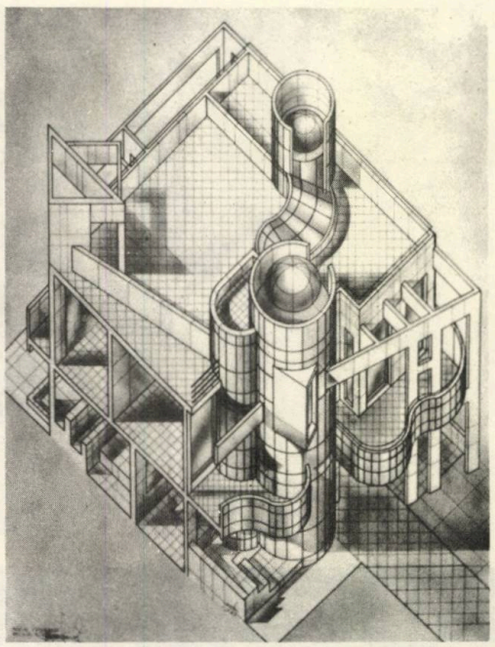

Axonometrie (stinga sus)

Fatada (dreapta sus)

Plan etaj (dreapta)

Sectiune (jos)

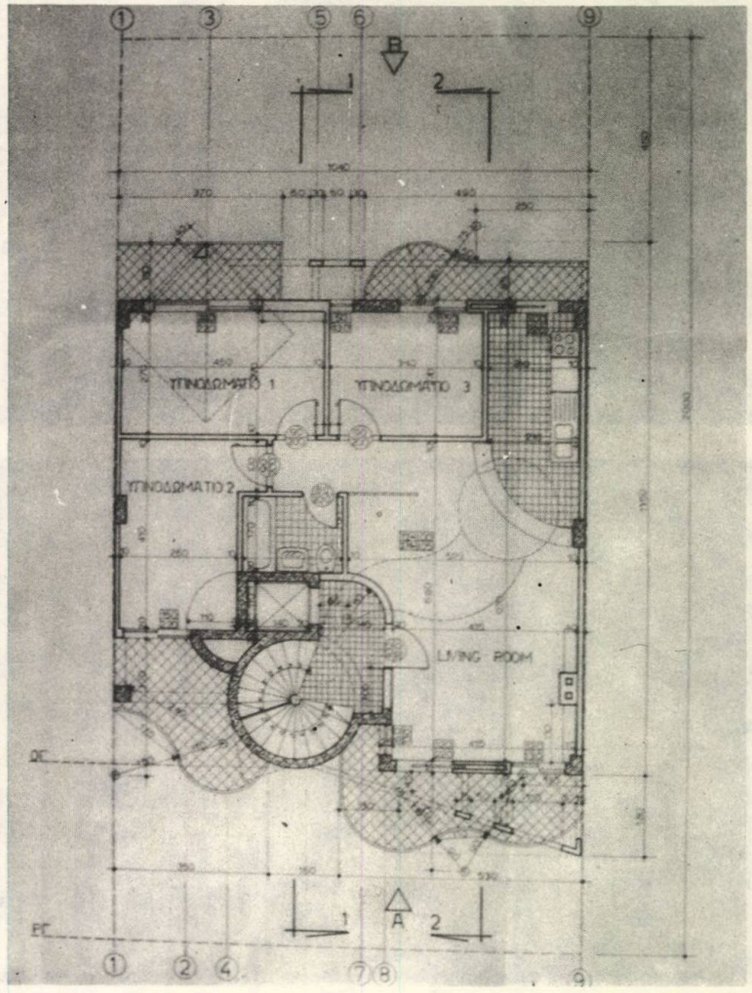

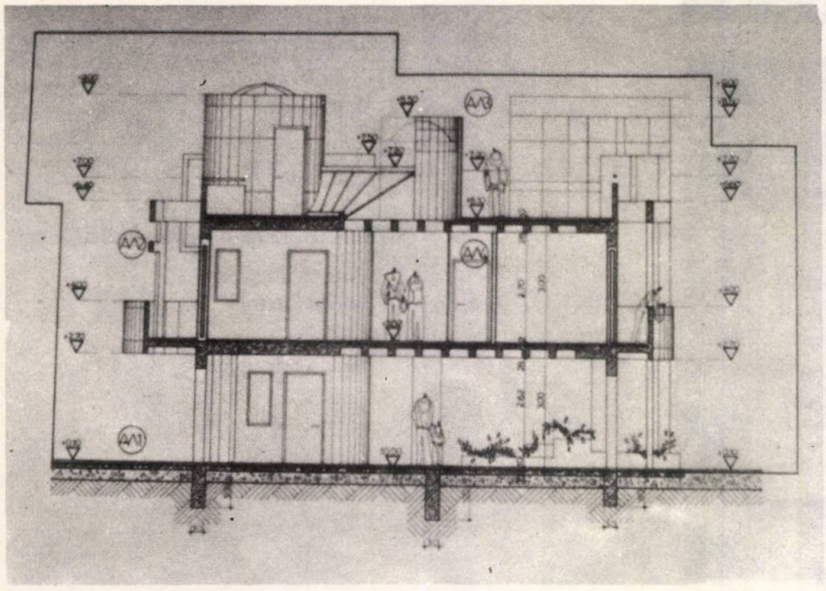

IMOBIL DE LOCUIT IN TAUROS-ATENA

Arhitect: *Costas Sarantacos*

Inginer constructor: *Vasilis Stoginnos*

Suprafaţa teren: *200,75 mp*

Arie desfăşurată la sol: *107,80 mp*

Arie desfăşurată: *400,68 mp*

Data completării: *ianuarie 1988*

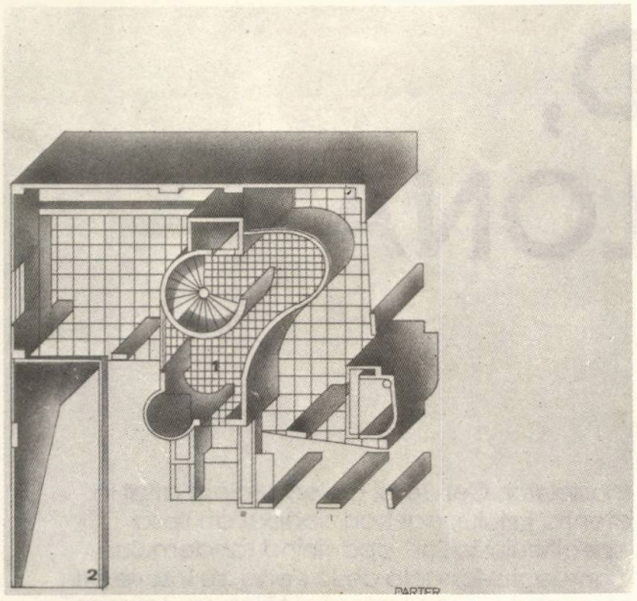

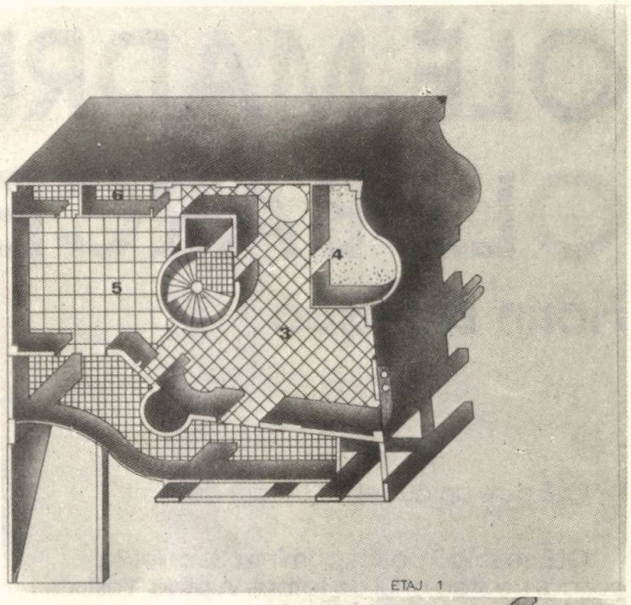

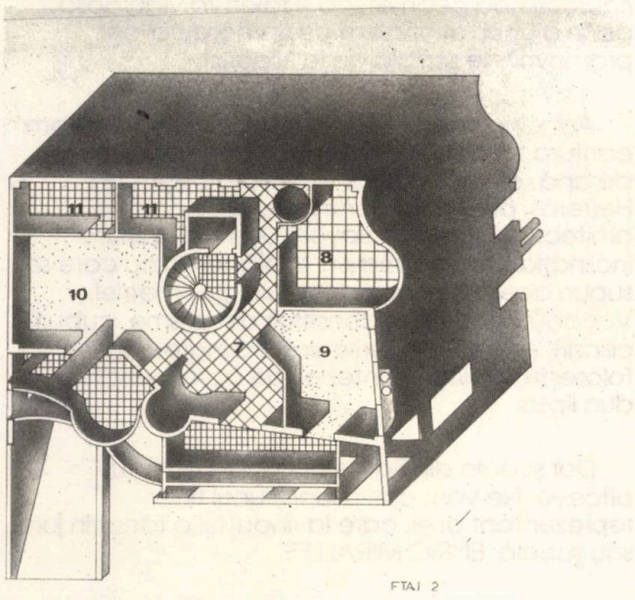

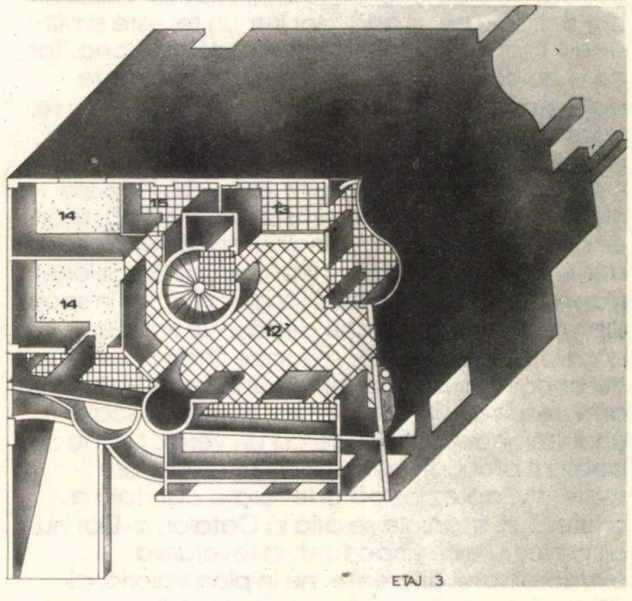

Plan parter

Plan etaj I

Plan etaj II

Plan etaj III

Axonometrie

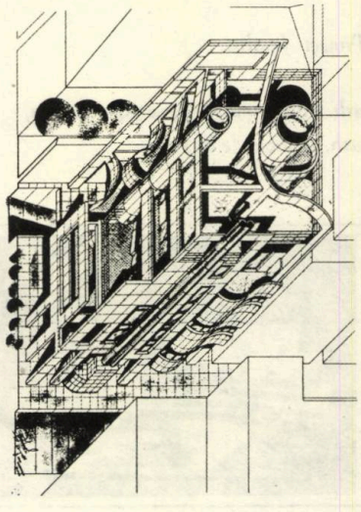

Casa este situată într-un cartier muncitoresc în sud-estul oraşului. In acest mediu cu un nivel de trai scăzut, am vrut să fac o casă mai placută decît cele din jurul ei, totul bineînţeles în limita posibilului, adică a unui efort financiar limitat.

Proiectul a fost comandat de către un preot, care urmează să locuiască in imobil împreună cu familia lui.

Construcţia se află în curs de execuţie.

Subsolul cuprinde spaţii tehnice, depozite şi un mic spaţiu de parcare pentru trei maşini.

Accesul se face pe la parterul liber, unde se află şi o grădină.

Etajele I şi II sînt ocupate de un duplex, proprietate a preotului.

La etajul III se află un alt apartament.

OLÉ MADRID, OLÉ BARCELONA

Florin Biciuşcă

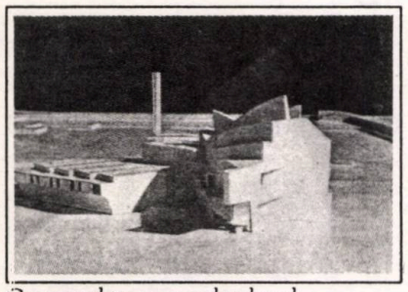

Concursul pentru noul palat al congreselor din Barcelona

Proiectul selectionat:

arh. J.A.Martinez Pena, arh. Elias Torres

Proiect finalist:

arh. Gulliermo Vasquez Consuegra, arh. Ignacio de la Pena

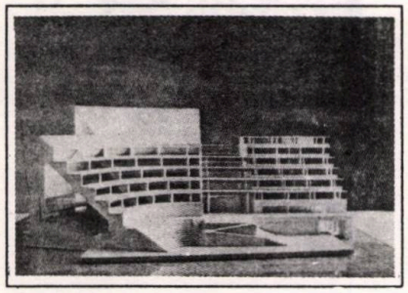

OLÉ nu e un cuvînt, ci o stare de spirit.

OLÉ se strigă pe tot pămîntul Spaniei; la coridă, pe stadionul de fotbal, în plină "fiesta", pur şi simplu pe stradă, dar într-un fel este simţit acest fapt la Madrid şi într-altul la Barcelona. Tot ce e de coloratură spaniolă capătă nuanţe distincte în Castilia şi Catalonia. Acelaşi lucru se poate spune, bineînţeles, şi referitor la arhitectură. Concurenţa între cei doi poli (Madrid vs. Barcelona) este prezentă la toate nivelele activităţii umane: cultură, politică, sport, economie. Dar dacă la nivel economic nu există dubii, victoria revenind incontestabil Barcelonei (fapt dovedit de o puzderie de cifre), iar în sport lupta pentru supremaţie depăşeşte limitele sportivităţii (angrenînd mijloace financiare uriaşe ce ar putea susţine industria unei terţe ţări), în artă, respectiv în arhitectură, lipsa unei scale unanim acceptate, face ca un verdict să nu poată fi pronunţat cu uşurinţă. Totuşi, pur subiectiv, apreciez că adevărata capitală a arhitecturii spaniole se află în Catalonia. Dar nu acest lucru este important, ci revelarea extraordinarei diferenţe, nu în plan valoric, ci stilistic, între cele două regiuni ale ţării, respectiv centrul şi nord-estul ei. Precizez că enunţul de mai sus se referă la arhitectura contemporană, perspectiva istorică nefăcînd pentru moment obiectul analizei noastre.

Pentru a exemplifica aceasta vom face referiri, mai întîi la un concurs organizat de municipalitatea Barcelonei pentru noul palat al congreselor.

Proiectul ales spre a fi construit, tipic catalan (arhitecţi: Martinez Pena şi Elias Torres), cu un plan liber şi amintind prin volumetrie de şopîrlele lui Gaudi, sfidează conformismul modelor sau modelelor. Cel de-al doilea proiect aflat în atenţia juriului, dar handicapat de lipsa "specificului local", aparţinînd tandemului Consuegra-Ignacio de la Pena, se înscrie prin rigurozitatea geometrică şi tăietura viguroasă, pe linia unui raţionalism de tip nord-italian, promovat de şcoala de la Madrid.

Aducînd vorba despre această şcoală, îi vom contura tendinţele, prezentînd trei epuratoare de apă, ale arhitecţilor Inaki Abalos şi Juan Herreros, precum şi centrul de proiectare al arhitectului Mariano Bayon. Uşor de sesizat înclinaţia către forme pure, plăcerea cu care se supun aceşti arhitecţi dictatului geometriei. Vocabularul simplu, constituit din prisme, cuburi, cilindri, este savant articulat; ca ingredient se foloseşte explozia fanteziei, de care ibericii nu duc lipsă.

Dar şcoala din Barcelona face cu totul altceva. Ne vom opri asupra unui tînăr reprezentant al ei, care la rîndul lui a făcut în jurul său şcoală: ENRIC MIRALLES.

Născut în 1955, el este din 1983 profesor la catedra de proiectare a facultăţii de arhitectură din Barcelona, susţinînd în acelaşi timp şi un curs la Siena. Lucrează (pe baza principiului "nu e bine ca omul să fie singur"...) cu soţia sa Carme Pinos, născută în 1954.

Numele lui Miralles a fost asociat de multe ori cu Zaha Hadid (damele întîi), Bernard Tschumi, Peter Eisenman, Coop Himmelblau, OMA, Peter Cook, în dorinţa de a îngroşa tabăra deconstructiviştilor.

Pe aceeaşi linie, propun ca şi Joan Miro să intre în "gaşcă". Şi nu pomenesc întîmplător acest

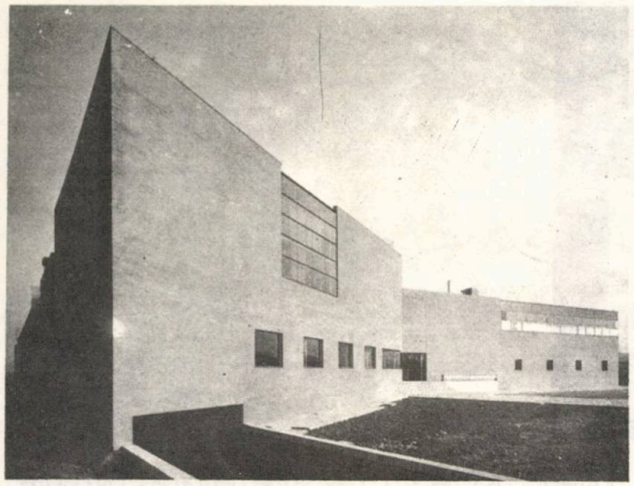

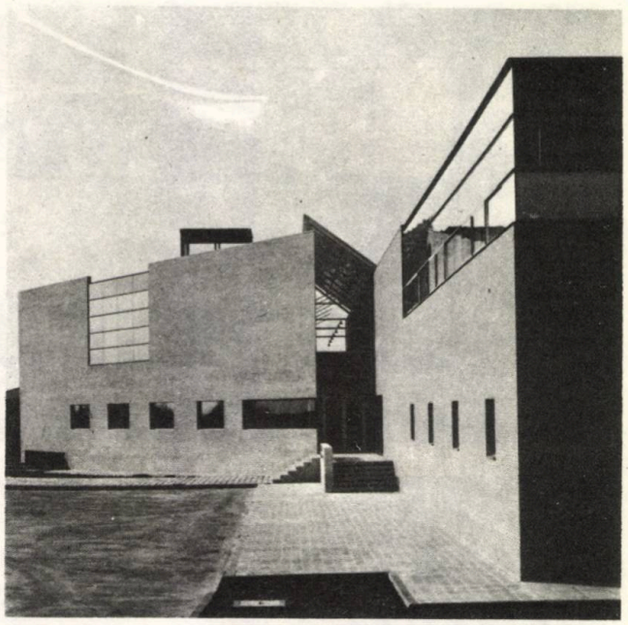

Centru de proiectare:

arh. Mariano Bayon

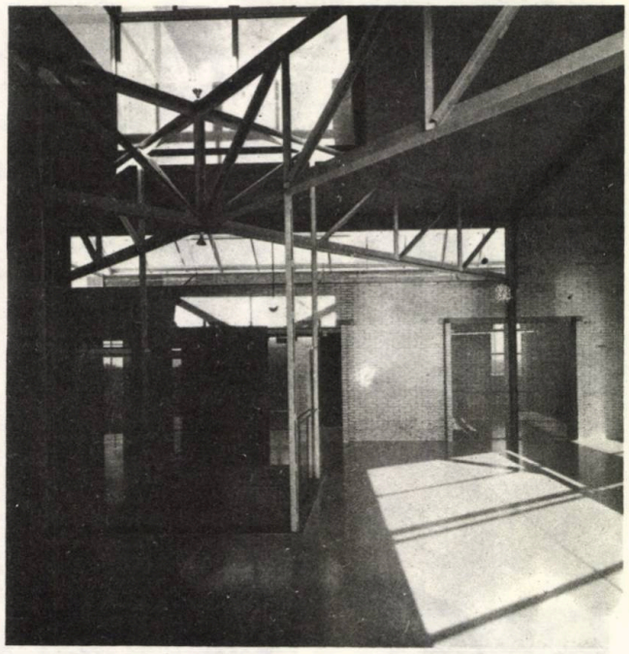

nume; o fac pentru că, în cazul în care dorim să-l înregimentăm undeva pe Miralles, atunci el trebuie alăturat camarzilor săi din legiunea catalană. Dacă astăzi deconstructivismul îşi găseşte puncte comune cu atemporala artă catalană, aceasta nu înseamnă că arhitecţilor pămîntului să li se lipească, pripit, etichete pe frunte. Cu sau fără numitul curent, Miralles ar fi făcut acelaşi lucru. A-i numi pe catalani deconstructivişti, e la fel de stupid ca a- i numi pe deconstructivişti catalani.

Miralles face parte dintre acei puţini arhitecţi care refuză să-şi explice, să-şi justifice gesturile. Cînd o casă nu poate să vorbească singură, atunci paginile înnegrite o treime cu "demersul teoretic" şi două treimi cu scuze pentru nerealizarea lui, sînt nule şi neavenite. Miralles îşi lasă creaţiile să înfrunte singure lumea. Neocarteziansmul vocabularului său l-ar fi putut duce uşor în pragul gratuităţii, dar aceasta nu se întîmplă,căci el nu experimentează într- un spaţiu inventat, artificial, ci are în spate o

Epuratoare de apă:

arh. Inaki Abalos

arh. Juan Herreros

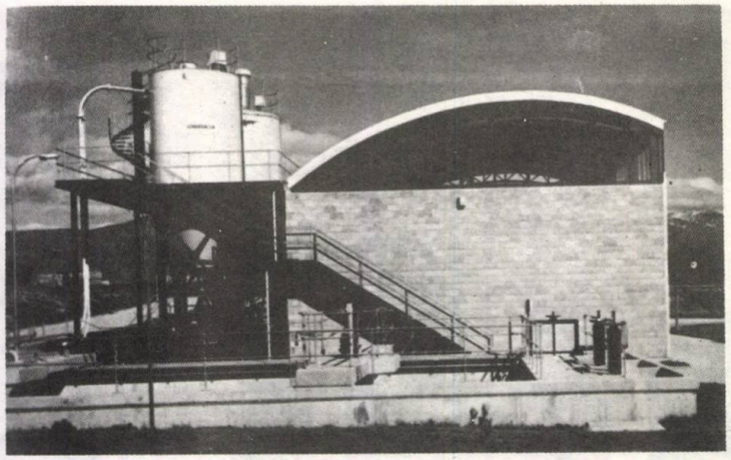

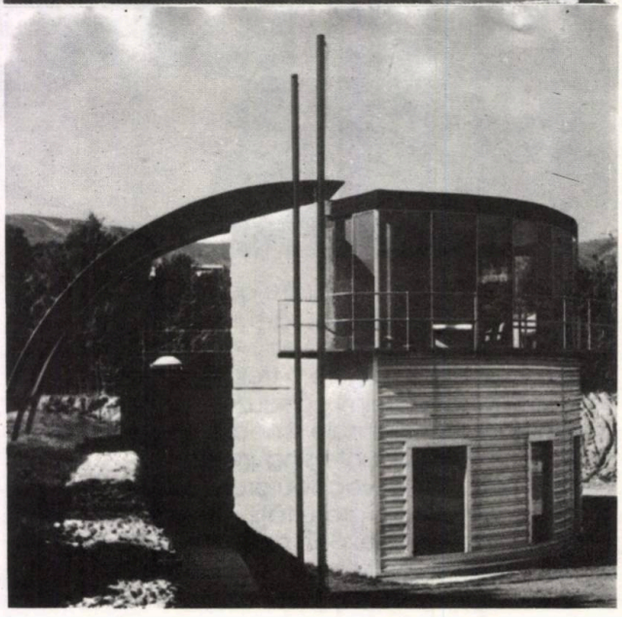

întreagă istorie, cu o evoluţie naturală, din care nu am cunoscut decît cîteva vîrfuri: Gaudi, Dali, Sert, Miro.

Casele lui Miralles, consecinţele unui ciclon ce-i bîntuie imaginaţia, hohote sarcastice şi abrazive de alchimist al formei, ne trimit cu gîndul la antimozaicurile lui Gaudi, unde detaliul consterna iar întregul epata, sau la abracadabrantul amestec de linii, suprafeţe, puncte, din lucrările lui Miro, de data aceasta concepute în trei dimensiuni... şi cred că tînărul arhitect va rezista şi celei de a patra dimensiuni - timpul.

Centru social la Balenia

arh. Enric Miralles

arh. Carme Pinos

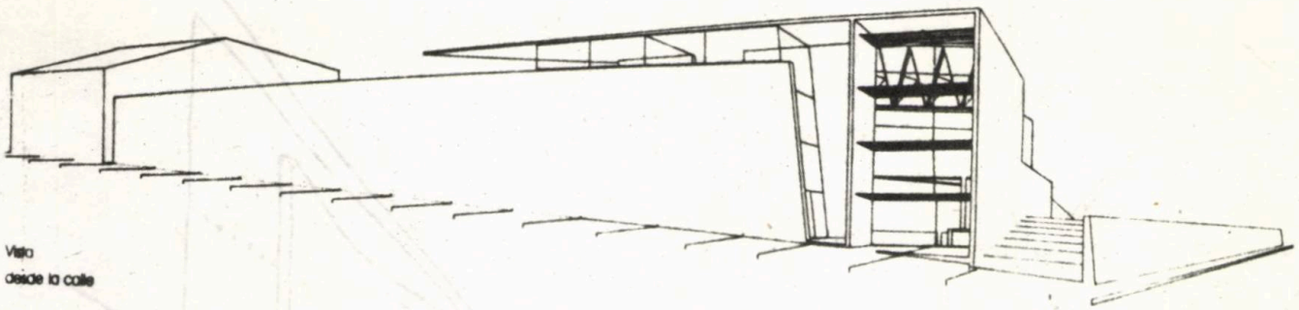

Vista
desde la calle

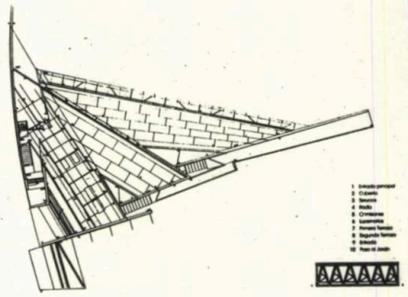

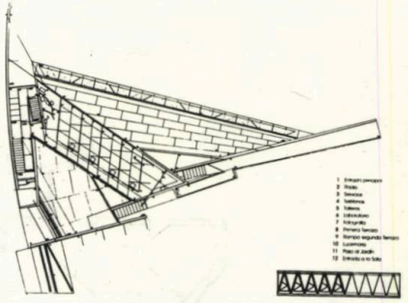

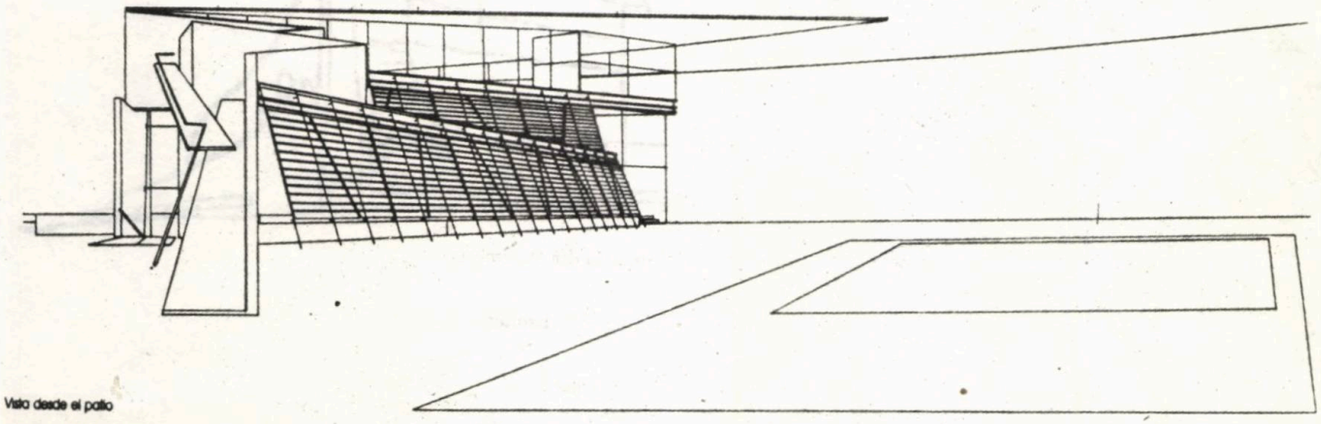

Vista desde el patio

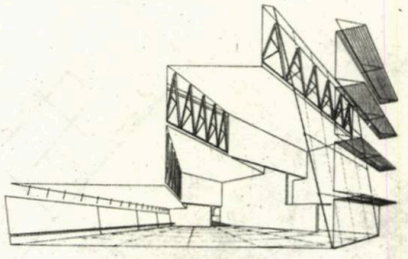

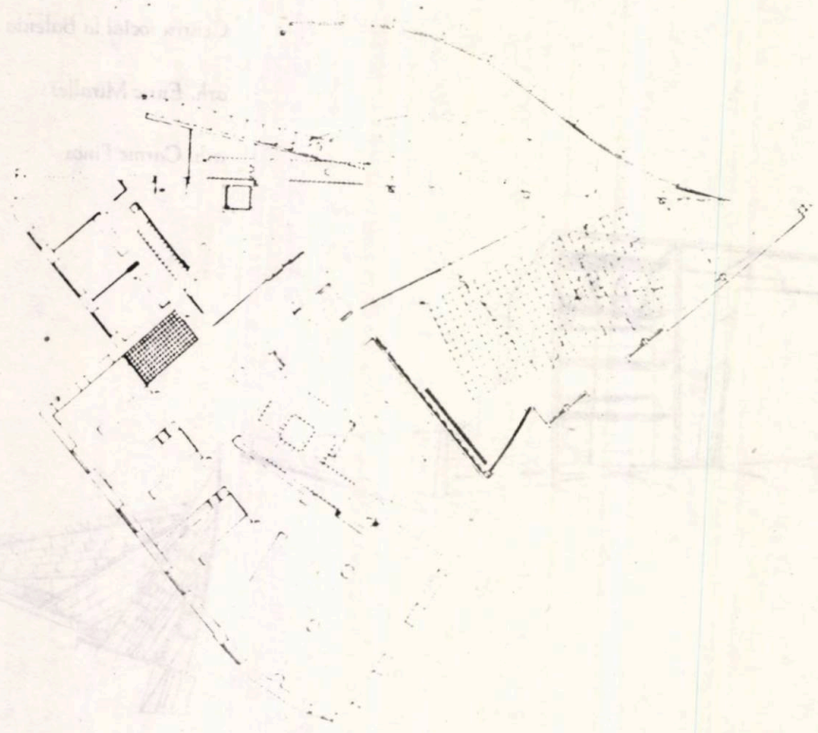

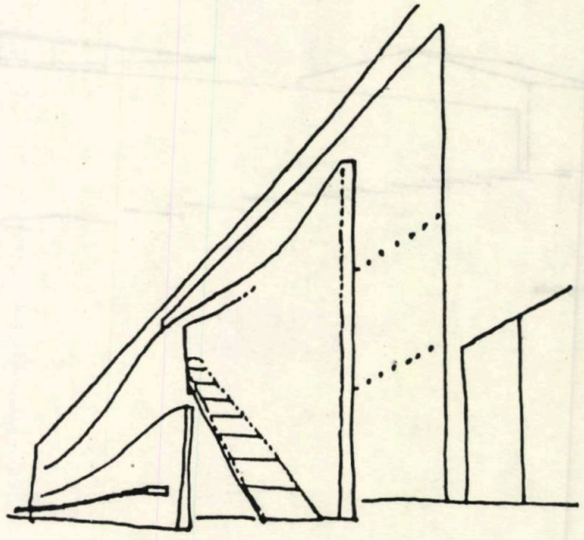

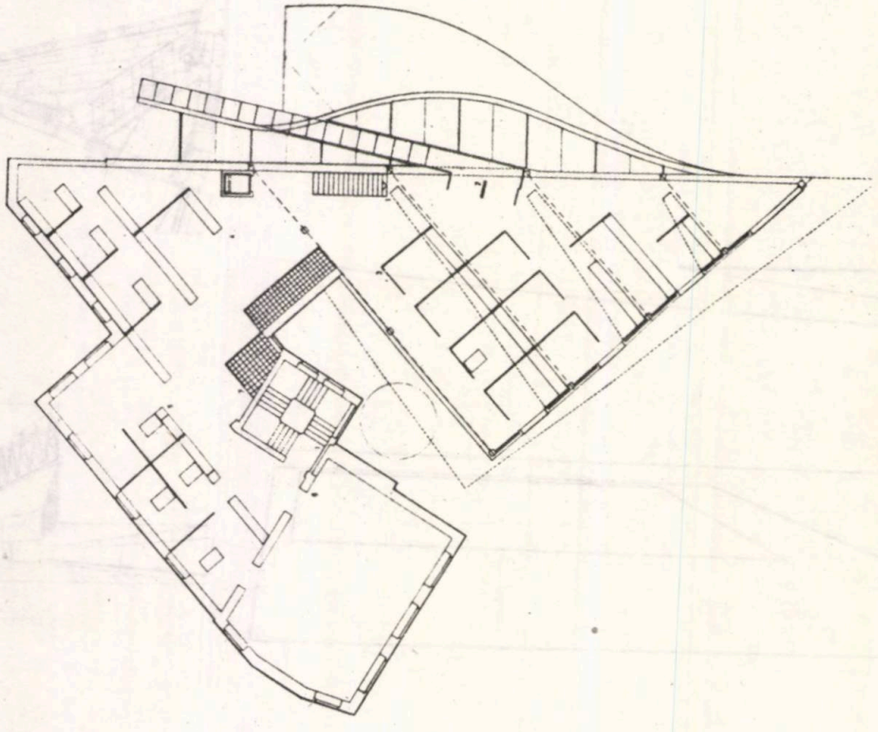

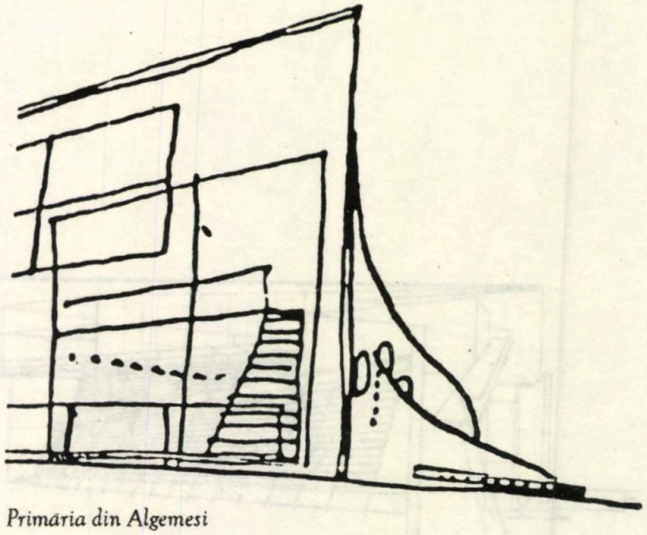

Primaria din Algemesi

arh. Enric Miralles

arh. Carme Pinos

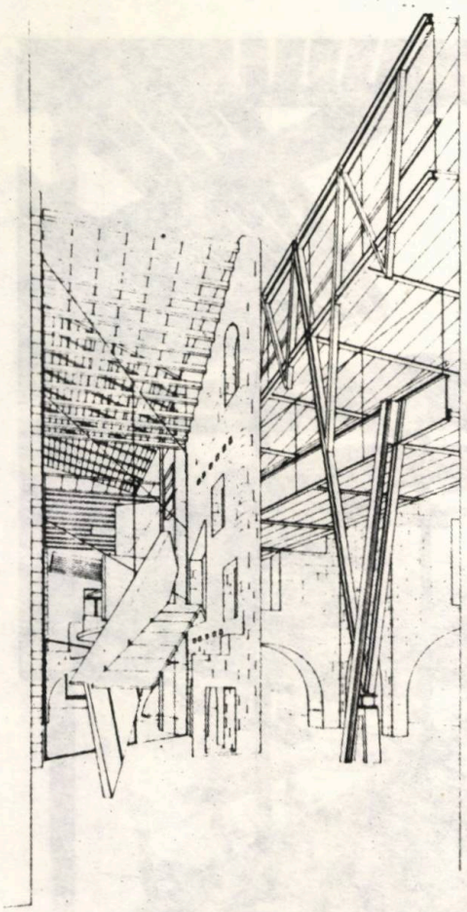

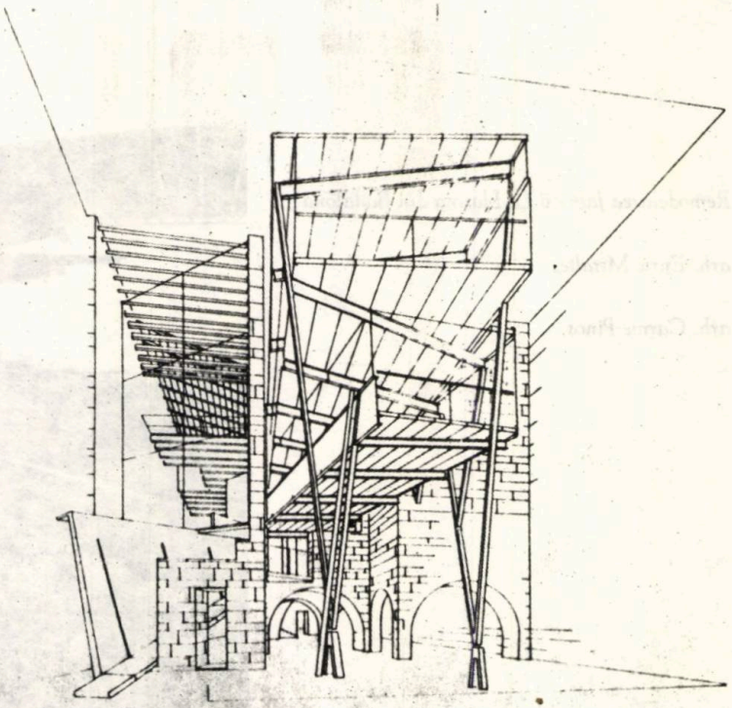

arh. Enric Miralles

arh. Carme Pinos

Remodelarea palatului Finestres

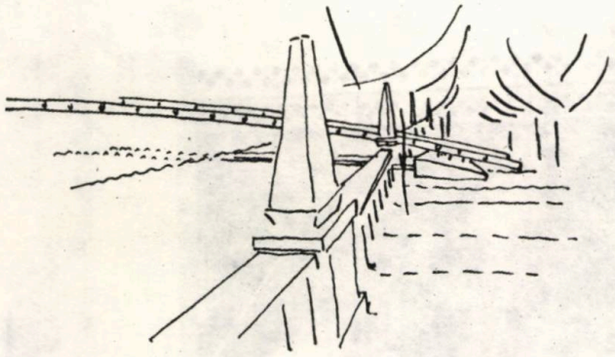

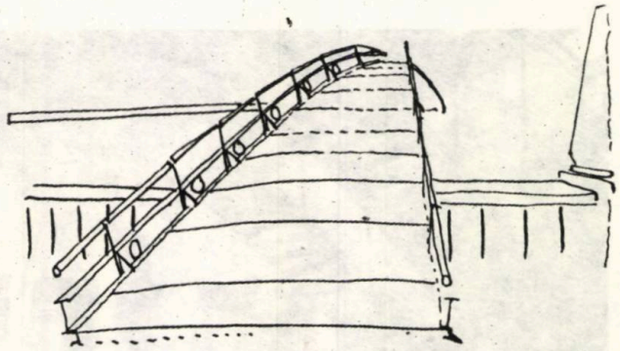

Pod peste riul Segre

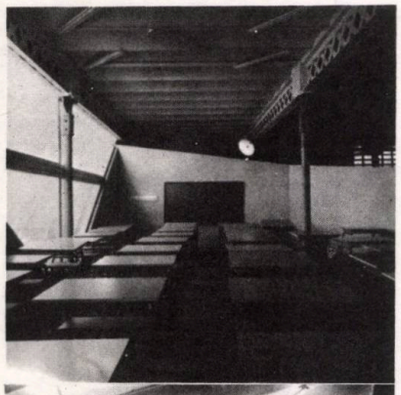

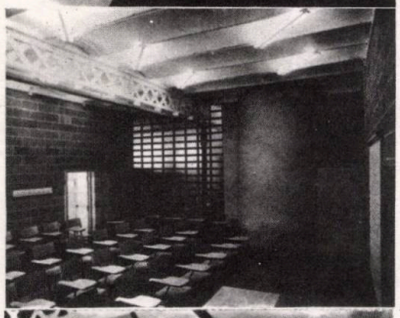

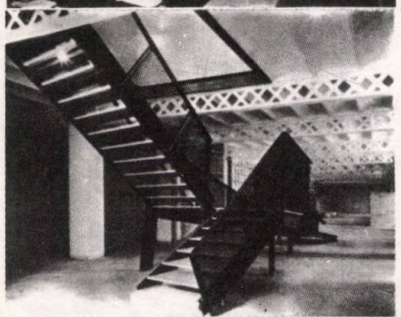

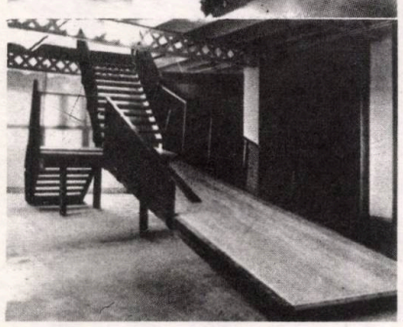

Remodelarea fabricii La Llauna din Badalona

arh. Enric Miralles

arh. Carme Pinos

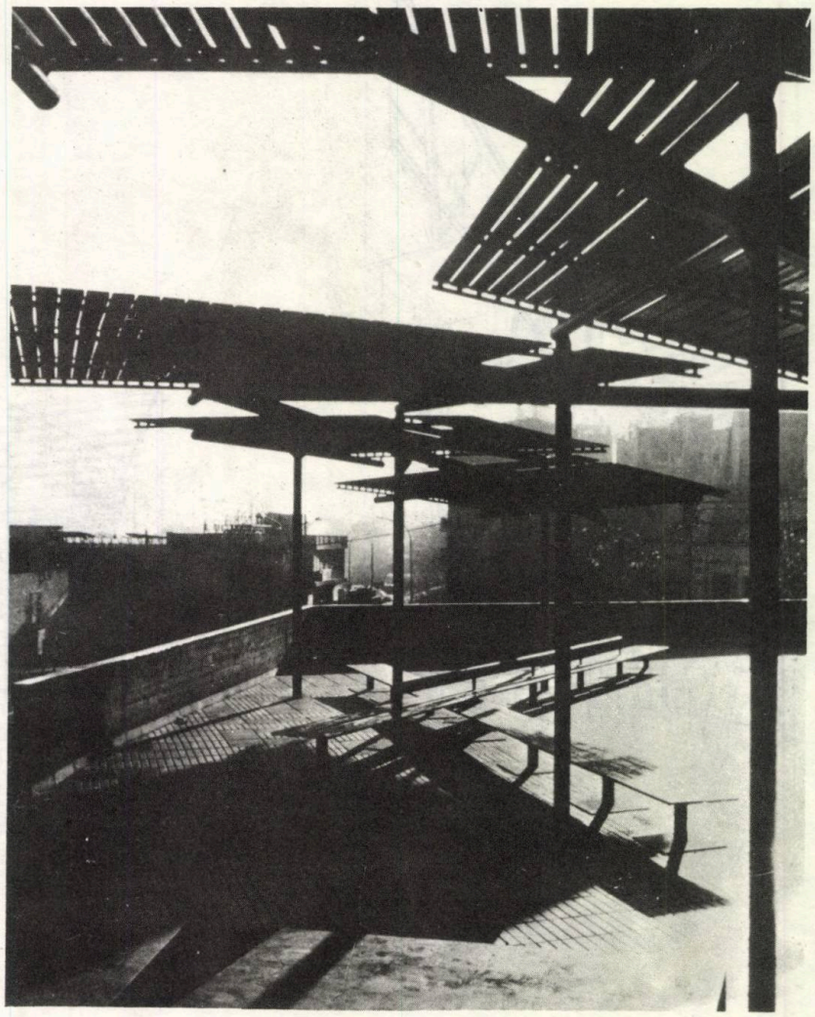

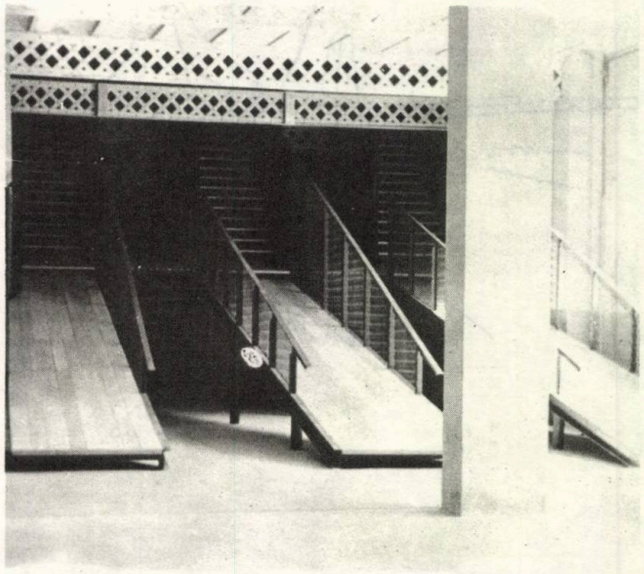

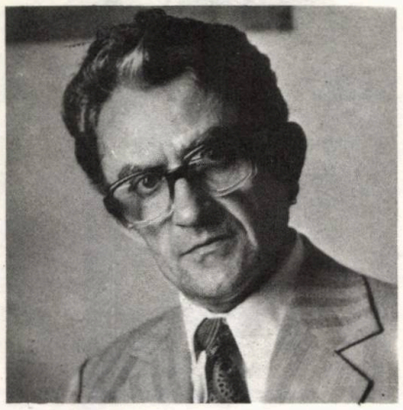

HANS FACKELMANN

Născut la 27 noiembrie 1933 în comuna Macea, judeţul Arad.

Intre anii 1952-'58 a urmat Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" din Bucureşti. Din 1958 şi pînă în 1970 a fost arhitect proiectant la Institutul de proiectări Timişoara, apoi conferenţiar în cadrul Institutului Politehnic Timişoara, Facultatea de Construcţii - secţia Arhitectură.

La 30 iulie 1979, Hans Fackelmann a decedat, la numai 46 de ani.

Dintre lucrări pot fi enumerate: pavilionul de spitalizare din Bozovici, amenajarea parcului din jurul catedralei ortodoxe din Timişoara, Universitatea din Timişoara, sediul administrativ al hidrocentralei "Porţile de Fier", Liceul de muzică "Ion Vidu" din Timişoara (în colaborare cu soţia sa, arh. Aurelia Fackelmann), bisericile romano-catolice din Orşova şi Dumbrăviţa.

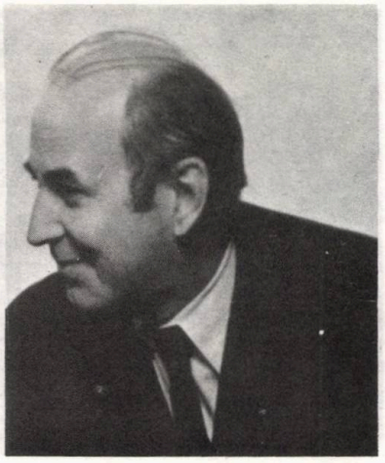

PETRE OPREA

S-a născut la 13 martie 1928 în comuna Merii Petchi, judeţul Ilfov.

A absolvit în 1952 Facultatea de Istorie Bucureşti.

A activat, pe rînd, la: Institutul de Istoria Artei al Academiei (1950- '53 şi 1956-'57), Ministerul Culturii (1957-'61), Muzeul de Artă (1961- 1988).

A publicat 19 volume de artă, dintre care amintim pe cele despre Şirato, Grigorescu, Brâncuşi, despre colecţionari de artă, cronicari şi critici de artă, despre arta românească..., iar printre ultimele - "Itinerar inedit prin case vechi din Bucureşti".

A colaborat la 5 volume de artă cunoscute (Ştefan Luchian, Dimitrie Paciurea, Lucia Demetriade Bălăcescu) şi a publicat peste 300 de studii, articole, cronici plastice.

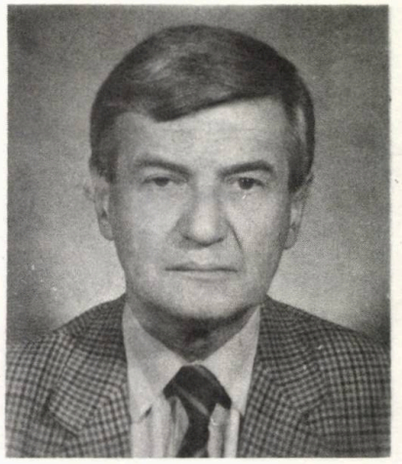

PETRU CREŢIA

S-a născut la 21 ianuarie 1927 în Cluj.

Absolvent, în 1951, al Facultăţii de Litere din Bucureşti. Profesor de greacă veche la Universitatea Bucureşti (1951-'71). Cercetător la Institutul de Studii Filosofice (1971-'75). Cercetător la Muzeul Literaturii Române (1975-'89). Din 1990, redactor-şef la revista Manuscriptum şi din nou profesor de greacă veche la Facultatea de Litere.

Membru titular al Uniunii Scriitorilor. Responsabil filologic la Ediţia Naţională Eminescu şi îngrijitor de ediţie al operelor complete ale lui Platon. Autor al volumelor "Epos şi Logos" (studii şi eseuri), "Poesia, pasărea Phoenix" (versuri), "Norii" (proză poetică).

SZABO ARNOLD

S-a născut în comuna Criscior, judeţul Hunedoara, la 20 septembrie 1934.

In 1967 a absolvit, la Bucureşti, Institutul de Arhitectură.

Printre realizările profesionale, cele mai importante pot fi considerate: proiectul de dezvoltare şi sistematizare a staţiunii Băile Felix, lucrare desfăşurată de-a lungul a 10 ani; refacerea străzii Republicii din Oradea, premiată de UA pe 1982; proiecte spitaliceşti (complex sanatorial, clinică de recuperare), ştranduri, locuinţe ş.a.

In 1990 şi-a încheiat activitatea ca şef de colectiv de arhitectură în cadrul IPJ Oradea. In prezent lucrează în atelierul său particular la complexul de recuperare a copiilor handicapaţi în staţiunea Băile Episcopale (Băile 1 Mai), la hotelul pentru sindicate ş.a.

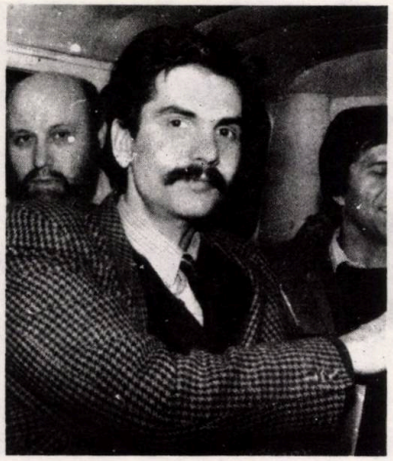

VLAD GAIVORONSCHI

S-a născut la 27 august 1956 la Cluj. A absolvit primii trei ani de facultate în cadrul Institutului "Traian Vuia" din Timişoara în 1979, iar pe următorii trei în 1982, la Bucureşti (Institutul "Ion Mincu").

A participat la numeroase concursuri: 1980 - Tokyo, concurs organizat de Shinkenschiku-sha ("O casă între trecut şi viitor"); 1981 - premiul al II-lea, Central Glass Competition ("Capela de meditaţie"); 1982 - Londra ("Casa păpuşilor"); 1983 - Praga ("Teatrul pentru turnee"); 1983 - Belgia ("Muzeul arhitecturii"); 1984 - Tokyo, concurs Shinkenschiku- sha ("Situl anului 2001"); 1986 - Londra ("A house for today", organizat de A.T.); 1986 - Tokyo (Forum).

A executat numeroase proiecte de blocuri mici de locuinţe la Sînicolaul Mare, Nădrag, Timişoara, de asemenea a elaborat detalii de sistematizare pentru oraşul Timişoara, a executat proiectul de amenajare a lacto-barului din Piaţa Operei. In 1987 a primit premiul UA pentru Centrul Civic din Timişoara.

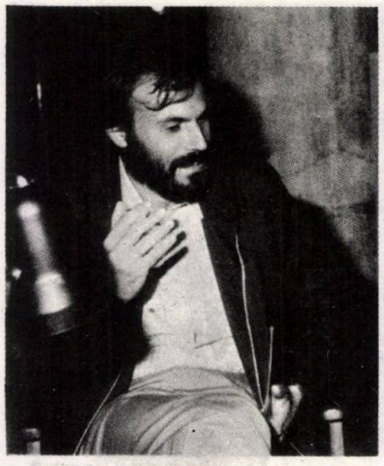

FLORIN BICIUŞCA

Născut la 20 mai 1957 în Bucureşti.

Absolvent, în 1984, al Institutului de Arhitectură "Ion Mincu".

1984 - menţiune la selecţia naţională pentru TSUKUBA '85.

1985 - medalia de argint şi premiul special al oraşului Toulouse la INTERARCH '85 (Sofia).

1987 - premiul al III-lea la Forumul mondial al tinerilor arhitecţi.

1989 - lucrare selecţionată pentru expoziţie la Festivalul Internaţional de Design de la Osaka.

Participări cu lucrări în expoziţii în: Bulgaria, Iugoslavia, Austria, Marea Britanie (de două ori), Japonia.

In prezent este cadru didactic la Institutul de Arhitectură din Bucureşti.

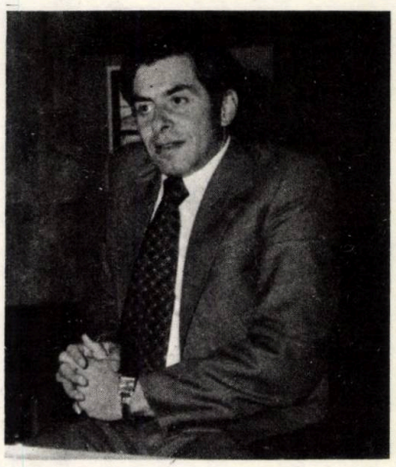

ADRIAN MAHU

S-a născut la 10 august 1943 la Giurgiuleşti, Basarabia.

Absolvent, în 1967, al Institutului de Arhitectură "Ion Mincu".

In 1980 a obţinut doctoratul cu teza "Specificul naţional în preocupările arhitecţilor în diferite ţări". Premiul UA în 1972 cu cabana Voina - Cîmpulung Muscel. Menţionat de UA în 1983 pentru Staţia service Bascov - Piteşti. Participant la 7 concursuri în Japonia, unde a obţinut două burse, una în 1976 şi alta în 1981. Nu a putut da curs nici unei burse.

Este autorul a două cărţi de arhitectură care vor apărea la Editura Tehnică.

A participat la trei ediţii ale Bienalei de arhitectură de la Sofia.

In prezent este arhitect principal gr.I la IPJ Argeş.

NICOLAE VLADESCU

S-a născut la 16 mai 1927 în Bucureşti.

A absolvit Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" în 1953. A obţinut titlul de doctor în 1976 cu tema "Case de cultură pentru tineret".

Din 1966 pînă în 1983 a fost cadru didactic asociat la Institutul de Arhitectură din Bucureşti. A profesat ca arhitect proiectant la IPCT - Bucureşti pînă în 1968, iar de atunci în cadrul IP "Carpaţi", unde lucrează şi în prezent.

Este autorul a numeroase construcţii culturale (case de cultură, cămine, cinematografe), hoteluri, ambasade. A efectuat studii de sistematizare, proiecte de vile (vila "Foişor" la Sinaia, vila "Olăneşti" în Vîlcea). A elaborat în cadrul atelierului său proiectul de restaurare a palatului Cotroceni. Este deţinătorul a patru premii UA (casele de cultură din Alexandria, Tîrgovişte şi Focşani, cinematograful "Gloria" din Bucureşti), patru premii în concursuri naţionale şi premiul naţional al UA în 1974, pentru Centrul Naţional de Fizică.

ÎN LOC DE CRITICĂ

Oameni de diferite profesiuni, au publicat păreri despre arhitectura din România în anii dictaturii, uneori însemnări de sertar mai vechi, alteori scrieri făcute la lumina fulgerelor revoluției.

În culegerea de față, referitoare la perioada desfășurată de-a lungul anului 1990, s-au evitat numeroasele texte din presă care s-au ocupat de fenomenul "Casa poporului", socotind că observațiile asupra acestui subiect dificil merită o analiză separată.

Anghel Marcu

"Au golit orașul de biserici, de case vechi, de străzi și grădini, pentru a instaura mărirea lui de butaforie. Ceaușescu a dispărut... dar prefabricatele sale rămîn cu silnicia lor între noi, să mutileze peisajul și viața Bucureștiului... El n-a apucat să vadă terminată coșmelia ciclopică din Dealul Mihai Vodă, ne-a lăsat nouă privilegiul "să ne bucurăm" (Stelian Tănase - "22" - 8 iunie 1990)

"Nu cunosc nici un arhitect care să fi fost judecat sau condamnat pentru că a distrus fațada unei case sau fiindcă a construit o clădire care strică estetica unei străzi... Cei responsabili de mutilarea orașului nostru prin distrugeri nesăbuite și construcții desfigurate nu trebuie considerați arhitecți și trebuie judecați cel puțin de opinia publică." (C. Bălăceanu-Stolnici - "22" - 17 mai 1990).

"Încazarmați în cutii cu goluri împușcate, în celule cărora li s-a atribuit abuziv denumirea de apartamente, îndepărtați mereu și din ce în ce mai mult de accesul la valorile reale, oamenii au pierdut cultura locuirii, a spațiului construit." (Camelia Pîrjol - "Observator" - 16-22 aprilie 1990).

"Îl putem suspecta oare pe arhitect de aceeași ură care l-a animat pe dictator în operațiunile sale urbane? Desigur că nu. Îl putem suspecta însă de altceva: să zicem, de... dragoste. Aduc în sprijinul ipotezei mele exemplul sutelor, chiar miilor de arhitecți români care, fără altă plată decît o remunerație mizerabilă, s-au angajat cu tot sufletul în acțiuni de mutilare.

...E neapărat nevoie ca arhitecții să nu-și mai iubească atît de mult orașele. Ca înainte de a se apuca să le îndrepte coloana vertebrală, să încerce să afle care le sunt adevăratele dureri și, pentru Dumnezeu, să nu le mai privească atît de compătimitor, ca pe niște infirmi sau arierați mintali incapabili să se chivernisească singuri." (Dan Adrian - "22" - 8 iunie 1990).

O biserică a supraviețuit. Dar în ce condiții! (D'ARCHITECTURES No 5 - Mai 1990)

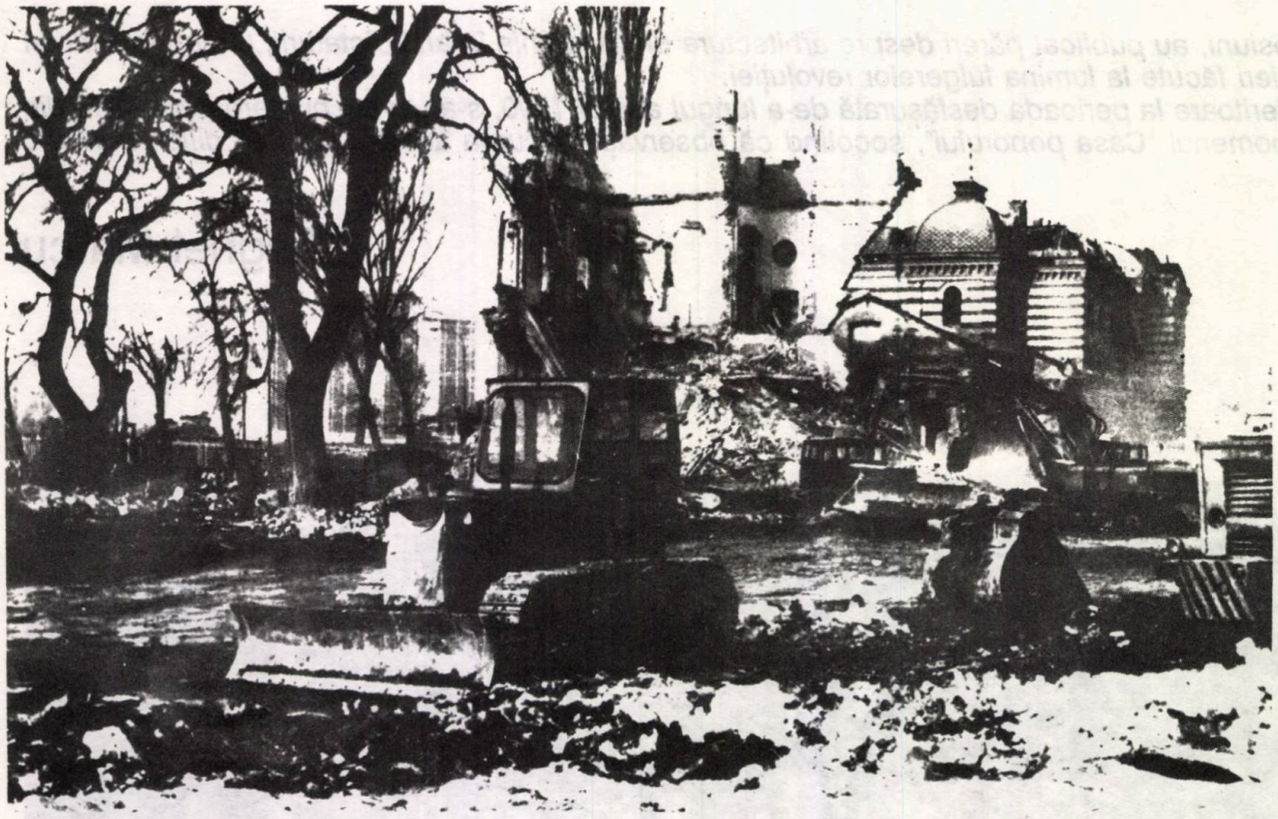

Demolarea spitalului Brîncovenesc în 1985.
Foto: Ioan Cuciurcă ("Monumets historiques", iunie-iulie 1990)

"... Locul pe care se află hardughia fără nici un stil care este teatrul, este, cu jertfa eroilor din Decembrie, loc sfînt."

(Ioan Alexandru - 23-30 iunie 1990).

"În curtea Muzeului Orașului București se află două lespezi de marmură provenind de la vechiul așezămînt al spitalului Brîncovenesc... Textul cu slove chirilice al acestei pisanii conchide cu o frază memorabilă care repudiază pe toți aceia care, ignorînd "buna orînduială" a lucrurilor, se întrec în a săvîrși răul. Dar - mai spune slova înțeleaptă - tot atît de vinovat în comparație cu cel ce a făcut răul, se dovedește a fi și cel care nu a întreprins nimic pentru *a opri* acest rău." (Curierul Românesc - 1 august 1990).

"Bulevardul e o linie perfect dreaptă, trasă peste tot ce i-a căzut în cale. Nimic n-a contat, nimic n-a fost o piedică. Te îngrozești privind fișia de asfalt ce se îndreaptă, neîndurătoare, spre faraonica imagine a casei poporului. Și cîtă ură se citește în aceste linii drepte! Trebuie să urăști din tot sufletul un oraș pentru a nu-ți păsa de ceea ce trebuie jertfit cu sînge rece". (Octavian Paler - din jurnalul unui scriitor interzis - Contrapunct - 29 iunie 1990).

"Ce era înainte aici? mă întreabă Geta. Mergem pe bulevard dinspre Universitate spre Piața Romană, pe trotuarul din stînga. Mă uit la clădiri banale, reci, impersonale. Blocuri standard. Nu-mi aduc aminte. "Vezi? zice ea. Pe aceasta se bazează cei care dărîmă. Lumea uită. Uită foarte ușor." Are dreptate. În zadar mă străduiesc să dezgrop din memorie imaginea veche a acestui loc. Nu reușesc. Descoperirea mă tulbură. Dacă noi, bucureștenii de o anumită vîrstă, uităm cum arăta orașul în care am fost tineri și am devenit adulți, ce putem aștepta de la alții? Desăvîrșim opera destructivă a dictaturii prin slaba opoziție a memoriei noastre. Ne adaptăm construcțiilor urîte, cenușii, cu care ne blagoslovesc "ei". Ne obișnuim cu ele. Iar copiii vor crede că așa a arătat acest oraș dintotdeauna." (Octavian Paler).

"...sînt mulți arhitecți buni în România, dar puțină arhitectură nouă de bună calitate" (H.J. Duijzer din Amsterdam - "22" - 8 iunie 1990).

"...Aici satele au fost îngropate de vii...

Oamenii și-au dărîmat casele cu aceleași brațe care le construiseră... Urmau să plece în hidoasele cazărmi unde erau duși ca vitele la tăiere... Ani în șir văzduhul a fost plin de țipetele fierăstraielor circulare, oamenii își tăiau grinzile caselor și stîlpii gardurilor să aibă lemn de foc iarna. "Ce taie acolo?" m-a întrebat sora mea. Vecinii mei tăiau cireșii și prunii. Iar sora mea mi-a spus: "mi se pare că taie oasele satului".

Chiar dacă vechile gospodării se vor reface vreodată, cazărmile hidoase au să rămînă. (Radu Tudoran - Luceafărul - 26 septembrie 1990).

"Cînd dispar casele vechi, constructorii de altădată sînt condamnați definitiv la uitare. Cu ce drept luăm noi această decizie? În numele căror principii risipim stropul de nemurire la care ei au aspirat?" (Adrian Mahu - Argeș - mai 1990).

"Lunga perioadă de tăcere pe care a străbătut-o țara timp de cîteva decenii a aruncat România în afara obiceiurilor culturii internaționale... Este țara cu unul din patrimoniile culturale cele mai bogate din lume.

...Alt capitol este extraordinara diversitate a bisericilor din România, clădiri pașnice unde se descifrează atîtea preocupări și restricții asimilate, de voie de nevoie, de către populație. Victoria socialismului, această barbară elucubrație a arhitecturii, le-a făcut să dispară, cu lipsa oricărei urme de respect față de trecut". (Frederic Edelmann, în "Le Monde" - România Literară - 20 septembrie 1990).

"În LUMEA LIBERĂ ROMÂNEASCĂ, săptămînal care apare la New York, citim: Ce se poate face cu casa republicii, mărturia cea mai puternică a decadenței unui regim?" (România Literară - 13 septembrie 1990).

"Blocurile care s-au construit acolo, în locul caselor dărîmate, sînt absolut oribile. Înghesuite unele în altele, urîte, vopsite într-o culoare murdară, te întrebi cum poate cineva locui în ele. Într-o asemenea locuință, viața se degradează pînă la un nivel unde nimic n-o mai poate mîntui de urîțenie. Florile pe care se chinuiau cîteva femei să le sădească în molozul din fața acestor cutii, nu făcea decît să accentueze urîțenia construcțiilor ridicate pe mormintele caselor țărănești tradiționale, înconjurate de grădini. M-am întrebat la ce vor fi bune aceste blocuri după ce dictatura care le-a impus va lua sfîrșit. Cine va voi să locuiască în așa ceva?... Dar ceea ce a fost nu va mai putea fi restaurat niciodată".

...Pentru un țăran casa e mai mult decît un domiciliu. E un mod de a se instala în univers. Curtea, grădina au în ochii lui, nu o funcție economică în primul rînd. Împreună cu toate acareturile, ele formează o ordine și un punct de sprijin. Nicăieri nu poate fi mai liniștit, mai sigur că Dumnezeu a stabilit să existe și drumuri care să te poarte prin lume, dar și curți, unde toate încep și toate se sfîrșesc... Fiecare casă este expresia unei identități aparte, forma lumească a unui suflet. În timp ce ororile care umplu acum satele și le desfigurează sînt toate la fel, pînă la detaliu. Smuls din ordinea lui firească, țăranul este vîrît într-o cazarmă în care nimeni nu mai are amintiri. Și poate nici speranțe. Disciplina ia locul oricărui sentiment omenesc. (Octavian Paler - Contrapunct - 8 iunie 1990).

"A ucide direct nu e o subtilitate. Dar a explica întregii lumi că țărănimea dorește să trăiască în blocuri de beton este o subtilitate în raport cu a omorî, nu?" (Gabriel Liiceanu - "22" - 8 iunie 1990).

"Ceaușescu a prezentat în 1977 gîndirea lui privind restructurarea dealului Arsenalului unor - spre regretul meu - mari arhitecți - și a căpătat adeziunea acestora. Ideea i-a fost inspirată de planurile lui Carol al II-lea, de a construit pe acest deal ceea ce el numea Catedrala Neamului.

...Detaliul de sistematizare care a condus la propunerea ca acolo să fie amplasată casa poporului a fost avizat încă înainte de apariția Ancăi Petrescu. Ea a intrat în joc după ce a constatat că arhitecții cu credibilitate mare la acea dată nu intră în jocul lui Ceaușescu și că vor să construiască o casă modernă. Ceaușescu voia o casă stil, de modă retro și Anca Petrescu vibra pe aceeași lungime de undă. Nu mi-am dat niciodată seama dacă era vorba de un fenomen parapsihologic de transfer de informație sau de suferința de aceeași boală". (primarul Capitalei - Baricada - 28 august 1990).

"O, de-am avea legile vestitului Efes, invocate de bătrînul Vitruviu! Atunci, "nepricepuții n-ar mai umbla prin lume nepedepsiți, ci numai cei înzestrați cu desăvîrșita cunoaștere a specialității s-ar numi fără sfială arhitecți". (G.Pascariu - 22-17 mai 1990).

"Ceea ce vedem astăzi este un oraș asasinat, populat, în majoritate de bucureșteni în prima generație, care nu-i cunosc istoria, nu-i bănuiesc sufletul. Ce s-a construit s-a ridicat în grabă, cu acel amestec de zgîrcenie și risipă, tipic comunismului". (Barbu Cioculescu - Românul Liber - decembrie 1990).

"Clădirea cu aspect original, de factură unică, reprezintă pentru domiciliatul în blocul-colet, locul ce adăpostește persoana ori instituția care îl supraveghează, de care îl leagă o dependență strictă, dictatorială. Ce clădiri au un aspect deosebit într-o așezare cu cvartale de tip comunist? Primăria, sediul poliției, poate poșta (cu funcțiile ei asociate ascultării telefoanelor și desfacerii corespondenței) și eventual cîteva blocuri mai puțin tipizate în care locuiesc reprezentanții locali au puterii. Cu alte cuvinte, tot ceea ce în conștiința lui concretizează abuzul și represiunea. În rest, cartierele identice, în exasperantă repetiție, asemănătoare unor dormitoare comune, în care viața nu se poate desfășura decît liniar și aservit...

Greu poate fi șters din conștiința unui individ momentul în care, sub amenințarea motoarelor ambalate ale buldozerelor, a trebuit să-și părăsească spațiul intim, cu pod și beci, înviorat de puțină verdeață și avînd o minimă izolare față de vecini și să intre în gheto, să se racordeze la acea viață tentaculară în care totul aparține tuturor, pînă și șoaptele. Pentru întreagă această categorie de sinistrați, arhitectul, care a venit în teren să măsoare, care și-a schițat releveul străpungînd cuptorul din bucătărie, ori patul conjugal, reprezintă prototipul distrugătorului. Ura față de el rămîne deschisă, mocnind ani de-a rîndul gînduri de răzbunare." (Horia Al. Căbuți - Arca - nr. 6/1990).

Foto: Gilles Abegg

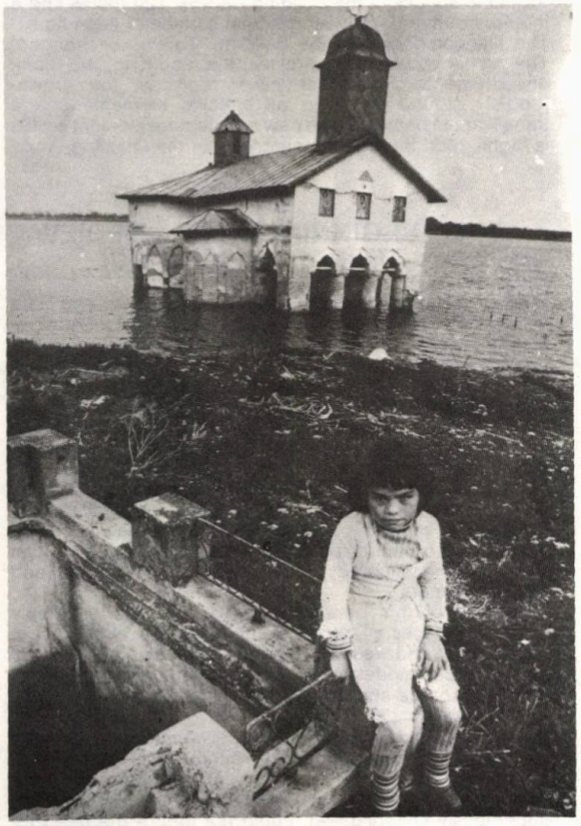

Barajul de la Dridu-Stroești. Biserica și cimitirul acoperite de apele de retenție

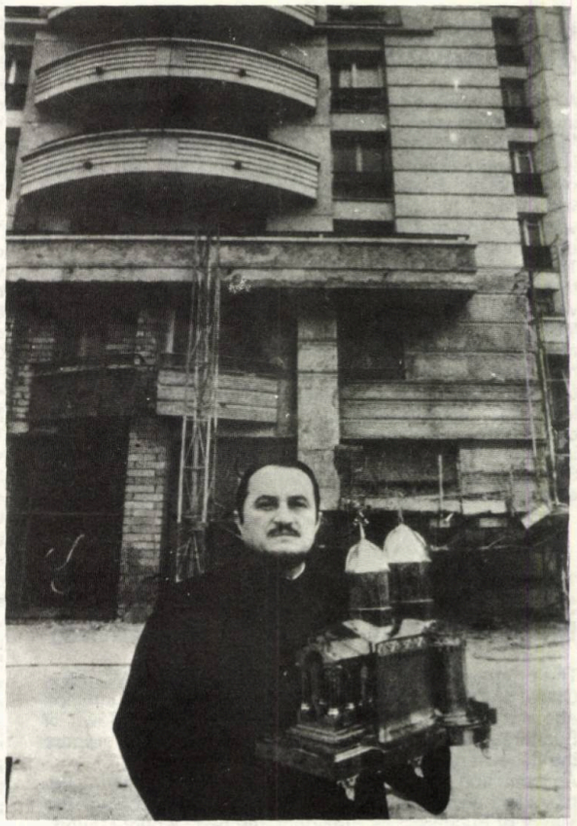

Preotul are în mînă macheta în argint a bisericii Sf. Vineri Herasca, demolată pentru construirea blocului din fundal

BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM KÖZPONTI KÖNYVTÁRA 1963

■ EXCEPTS FROM THE REPORT OF THE UNION OF ARCHITECTS covering the period running between January 20 - October 31, 1990, PRESENTED BY ALEXANDRU BELDIMAN

The Union of Architects has acquired its present organization following the Conference held on January 18-19, 1990, in the "Amfiteatru" hall of the Parc hotel in Bucharest. The Conference was attended by approximately 800 architects. The Decree nr. 127, dated April 24, 1990, was issued at the initiative of the RUA. This Decree stipulates the following: financial autonomy, architecture contests organized and held through RUA agency, RUA participation in the elaboration and approval of normative acts that concern members of the Union, RUA consultation in the nomination of district and city chief architects.
RUA duty is to educate public taste concerning architecture, by publicizing its existence and activity through mass-media. A special problem is access to the National Television, something we have not managed to do so far.
Relations should be established with other Creation Unions which, as evidence has it to this day, are not at all familiar with architecture and urbanization problems. In the Spring of 1990, joint steps were taken by all four existing Creation Unions towards obtainment of workshops and exhibition rooms in the "Curtea Veche" area; the action has unfortunately not been finalized.
The financial situation is quite serious. We are not far from bankruptcy. With 1.75 million lei in bank accounts, we are by far the poorest Creation Union in the country.
The Union of Architects should be that special place where there is the firm belief that Architecture is Art.

■ BREACH AND CONTINUITY *(DAN ADRIAN)*

A fossa, a forbidden fault had to be cut between the incriminating past (for the communist present) and the "golden future". Forty wears of "excavations" lay open their impressive results: depersonalized towns and cities many of whose historical centers are in total agony, millions of valid buildings thrown of use, villages whose new houses speak of aberrant genetic mutations, ecological disasters brought about by industrialization.
The profession of architecture has managed nevertheless to keep the pace, sometimes openly other times unobtrusively, with its normal development, from behind the "curtain". From young graduates who refused to make a mockery of the profession, as the "production duties" would have had it, to the personalities in the field who speculating any impression of "liberalization" the regime wanted to leave, managed to implant a Townhall in Baia Mare (Mircea Alifanti), a National Theater in Craiova (Alexandru Iotzu) or the National Theater in Tîrgu Mureş (Constantin Săvescu), an anonymous and uninterrupted war was carried on between the professionals and the political authority.

■ THE CONTEST FOR THE SYSTEMATIZATION OF THE TOWN OF BUCHAREST IN 1906 *(ANDREI PĂNOIU)*

The program of the contest was published in the Monitorul Oficial on the 29-th of March 1906. It contained information about a "General Systematization Plan for the Town of Bucharest", and left those interested 9 months to prepare the necessary studies.
An exhibition was to be held for two weeks, displaying the plans to the general public. The jury was composed of: the Mayor of Bucharest as President, the two Deputy-Mayors, the Head of Technical Operations, the Head of the Superior Health Service, delegates from the Communal Council, the Head of the School of Art and Architecture, the Head of the Roads and Bridges Construction School, a delegate from the Ministry of Internal Affairs and the Head of the Planning Office of the Townhall.
The rewards announced were: 25.000 lei, 10.000 lei and 5.000 lei, payable within three day from the ceremony.
In the Program of the contest it is mentioned that the town has extended too far beyond the surface it should rightfully cover, that there are technical drawbacks in street and road systematization, slum districts, few or misplaced public monuments by lack of public squares...
None of the projects presented was found satisfactory and only a third place price was awarded alongside some mentions. Some of the other projects were acquired as documentary material.

■ OLD AND NEW AT COTROCENI (REBUILDING OF THE COTROCENI CHURCH) *(NICOLAE VLĂDESCU)*

The documentary attestation of Cotroceni, as a village of free peasants, is to be found in the muniment issued by Prince Radu Mihnea and dated November 27, 1614. The document tells us that the village of Cotroceni or Cotraceni was "taken on by the reigning Prince" starting from the reign of Mihai Viteazu (Michael the Brave).
A hearth of a house dating back to the neolithic has been identified and several pieces of burnt brick and a piece of silex have been extracted. Prince Şerban Cantacuzino's brother, High Steward Mihai, who had studied architecture in Padua, was named responsible for the first building erected by the Prince after his ascent to the throne.
We can justly say, paraphrasing the Biblical text, that here, ar Cotroceni, the Church was first to be built and it was the main component of the entire body of constructions.
It all began with a small and secluded convent, dedicated to Saint Serghie and Saint Vach, tucked away in a clearing, opening in the heart of the Cotroceni forest. It is here that in 1669, Şerban Cantacuzino, High Spatharus at that time, found refuge for three days, from the emissaries of Prince Gheorghe Duca (1673-1678), following the boyard's rebellion he had led.
Escaping capture, he vowed to build a monastery here, once he became. Prince, as a sign of gratitude for the divine protection he had received.
The building of the monastery started on the 26-th of May, 1679. This construction is but a middle link in a chain of constructions erected by Princes of the Basarab family, having a specific Romanian plan design. This chain of construction starts with the monastery in Curtea de Argeş, built by Neagoe Basarab in 1508. Then comes the construction erected in 1655, on the Metropolitan Church hill, by Constantin Şerban. After the Cotroceni monastery, built in 1679, come the two other monasteries built in the "Brîncoveanu" style, one in Hurezi (1694) and Sf. Gheorghe Nou în Bucharest (1705).
This extraordinary chain of constructions ends with the Văcăreşti monastery (1722), foundation of the Mavrocordat Princes - the last most vast traditional architectural ensemble in Valachia.
Unfortunately, the 1977 earthquake brought great damage to the church. Steps were taken in the '80s to obtain necessary funds for the consolidation and restoration of the church. A study campaign was launched to check the soil surrounding the church. The workings of this campaign were led by Professor Panait.I.Panait and by architect Liana Bilciurescu. Suggestions and proposals were made for a circumstantial functional revitalization of the church within the Cotroceni ensemble, as a museum and for concertos a capella, sound and light shows etc. A press campaign, was also launched, especially in the old series of the "Magazin istoric" (History Magazine), on the Valachian Princes and lords of the Cantacuzino family, so as to highlight their importance in the destiny of the Romanian people. Several interventions were made at the Archbishopry of Bucharest and the last one even at the Patriarchy.
All efforts were, unfortunately, in vain. In 1984, the church is pulled down. However, not before the responsibles for the restoration of the Palace had time to make/carry out:
1. a photogrammetric highlighting
2. an integral photographing of the building (interiors and exteriors).
3. a documentary movie.
4. the inventory, the disassembling and depositing of all valuable material in the Cernica monastery.
5. the opening of the tombs under specialist guidance and in accordance with the Patrimony Law.
6. the depositing and keeping in the cells of the Cotroceni monastery of the most important vestiges (tombstones, arcades, portals etc.).
7. the extraction of aprox. 80 sqm of fresco and depositing it in the Art Museum.
It has also been obtained to keep the entire perimeter of the foundations at 50 cm above path-level.
Government authorization to rebuild the church has been obtained. The rebuilding will involve using all the parts of the church that could be saved. The realization of this project poses complex problems, but we consider that nothing can be too difficult in this reparation we owe to our history and culture.

■ ARRANGEMENT OF THE "CURTEA VECHE" COMMERCIAL CENTER IN SIGHETU MARMAŢIEI. *(PETRE KURTICSAN)*

The building dates to the and of the XVIII-th century and has housed in turn the Town Prefecture, the forestry school, the library, the archive.
The functional remodelling of the building has required global consolidation works, repairs and rearrangements which have allowed for the commercial exploitation of all the available spaces of the building - aprox. 120 rooms and a interior courtyard - covering a total surface of 6864 sqm.
The exterior design of the building remains unchanged. The profile outline, the cornices, the moulding, the blank encadrements, the ocher-yellow registers, the brown-reddish ground-floor, are all specific elements of the transilvanian baroque. The new architecture element profile is highlighted through the simplicity of the finishing.

■ THE BEGINNINGS OF MEDIEVAL SUCEAVA *(TEODOR GHEORGHIU)*

Putting together archaeological, planimetric and late history data, the author puts forward a genesis model for the center of "the new city", Suceava. This model catches, apart from the coincidence brought about by the relative concomitance construction of the Court, the Catholic church and the Armenian church, the rigorous geometry of the local urban roadways and the spatial orientation of the entire ensemble towards the Fortress. These elements which are not at all simple happenings, offer the planimetric solution with the greatest degree of plausibility: the commercial center of Suceava was a large, stretched-rectangular shaped place in which the Catholic church occupied the central point, the Court and the Armenian church being situated, respectively, in the eastern and western corners.
Analogies of this central spatial model are extremely numerous, especially in Transilvania and in central Europe, the northern and west-European regions being dominated by the official model of the type "rectangular network with a central square-shaped place, or any shape that is close to the square".
It is not difficult to establish links between an architectural and an urban model, brought in either by the colonists or assimilated by the central authorities and imposed inside the country, as is the case with Suceava. A young state, impetuously consolidated, could not ignore the need for urbanization just as it did not ignore that of defence, trade, religion etc.

1. Adrian ANDRONIC
2. Virgil LUSCOV
3. Atanase Dan POPESCU
4. Nicolae BULZAN

1

Am angajat un arhitect specialist în decorațiuni interioare, pentru a ne amenaja noul nostru apartament!!!

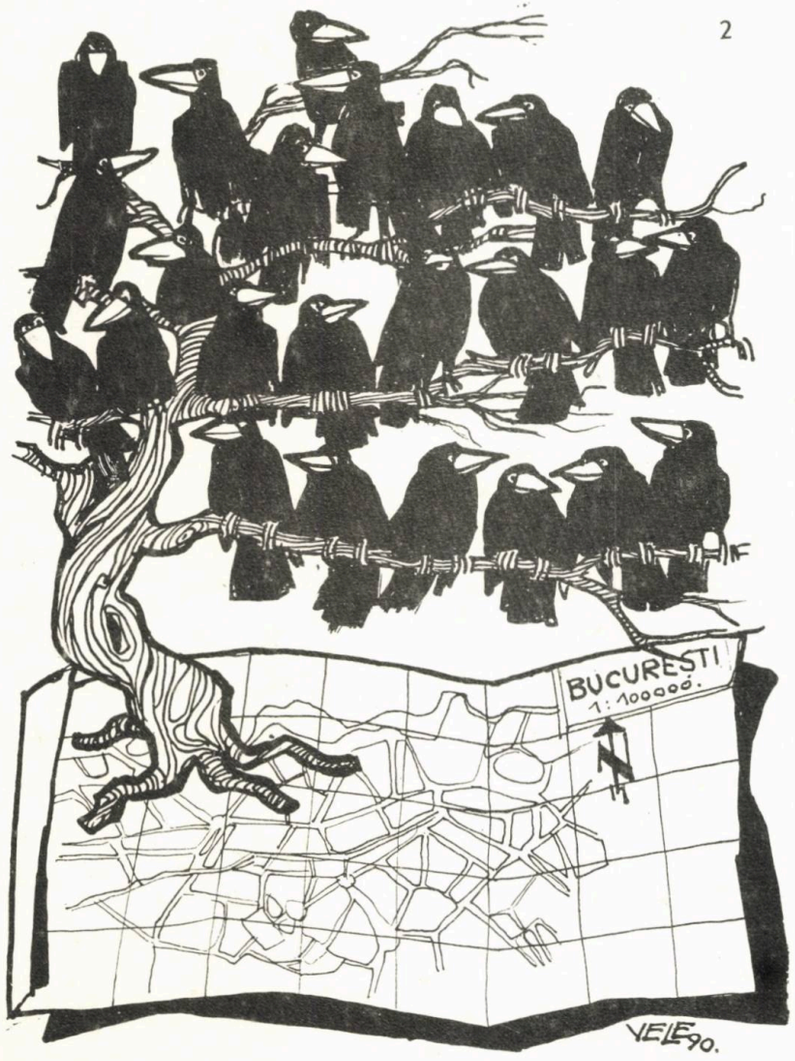

2

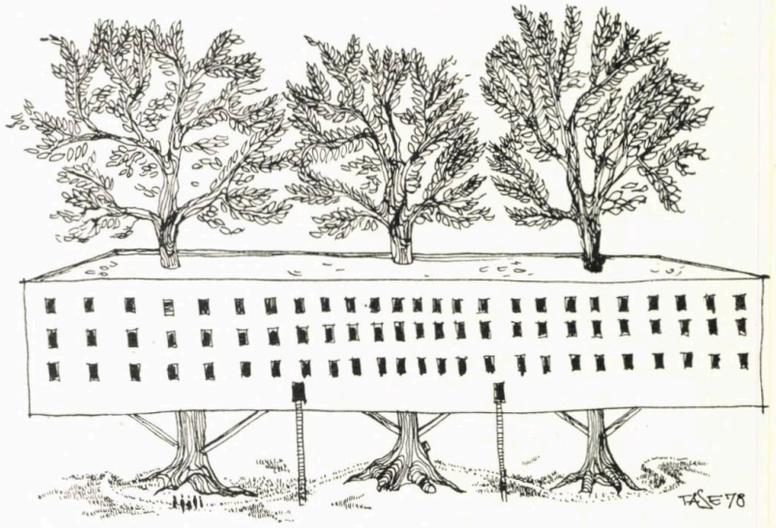

3

4 Transparența Guvernului

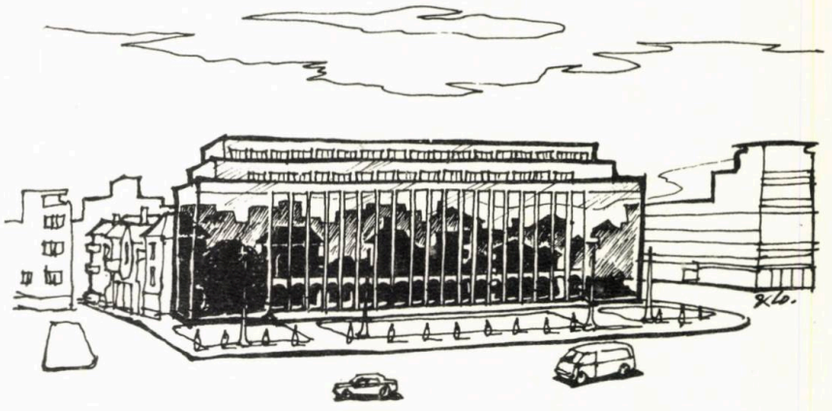

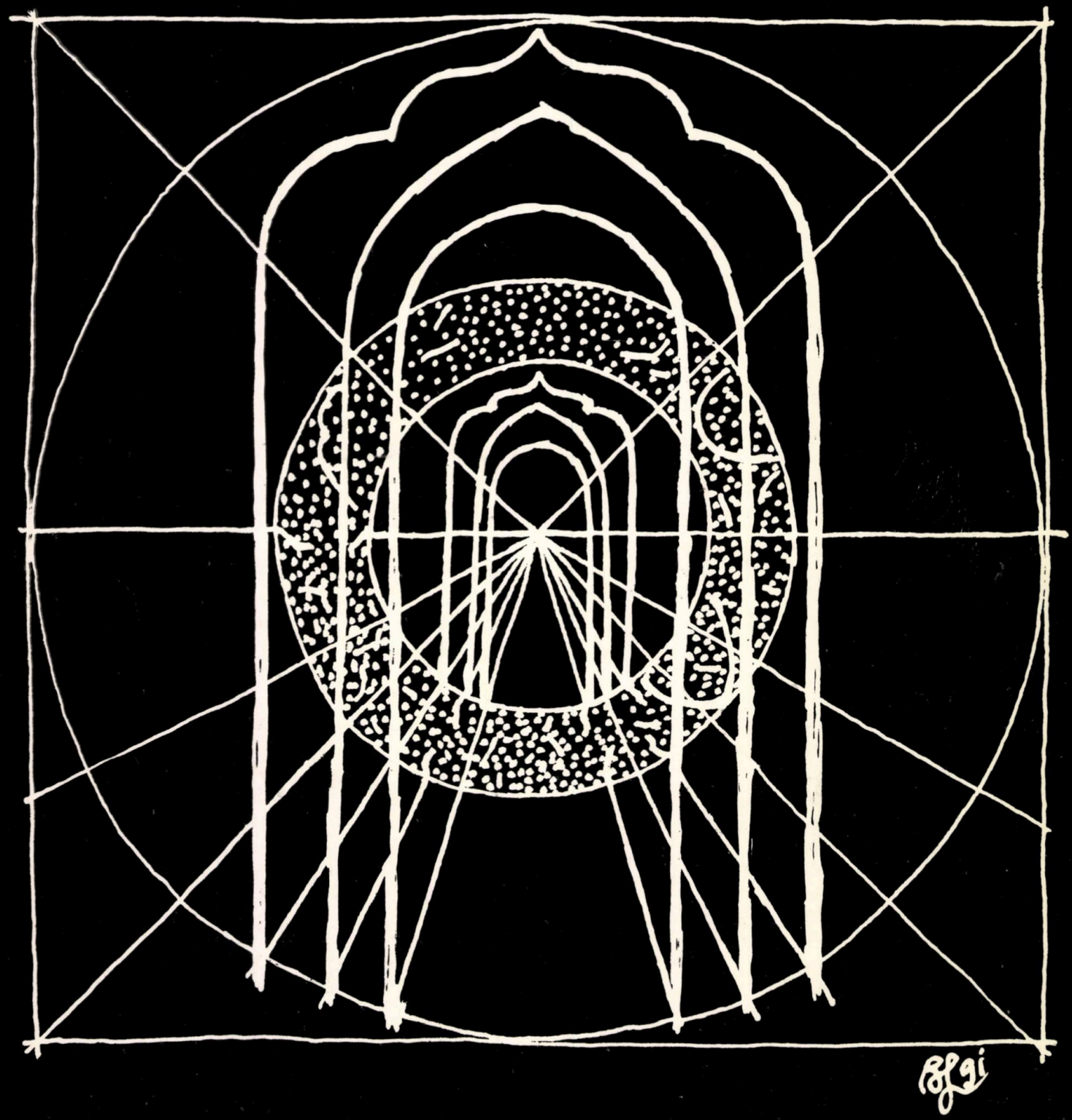

Preț 270 lei